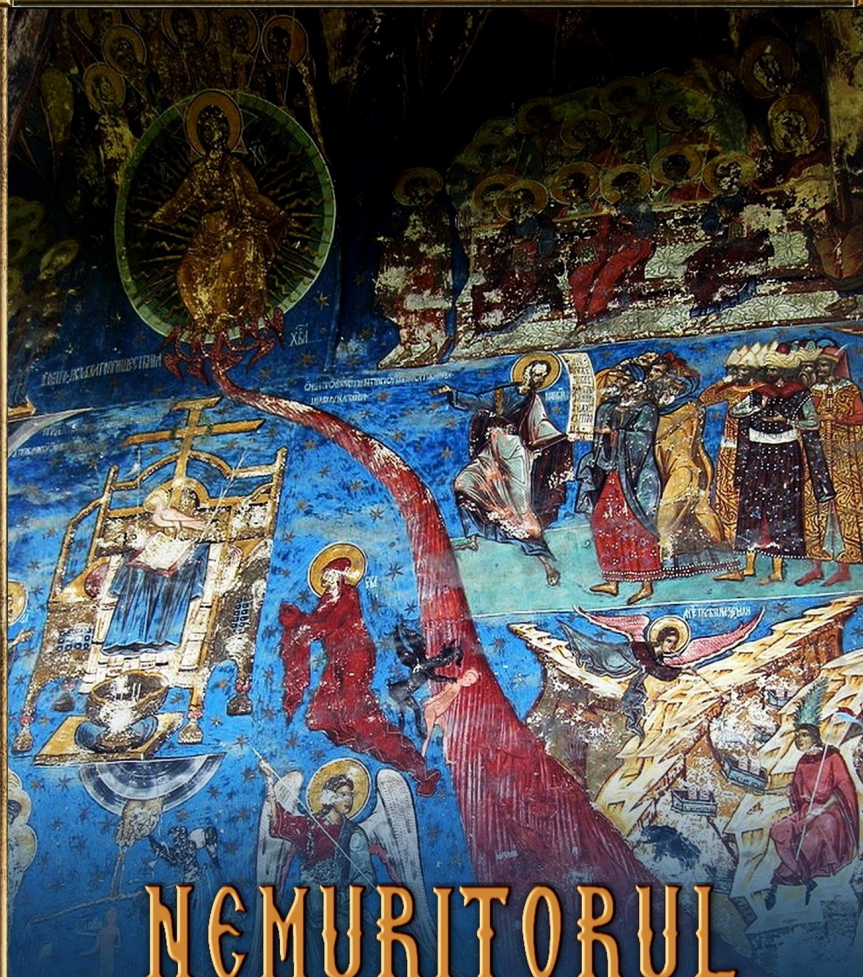

NEMURITORUL ALBASTRU

RADU CIOBANU

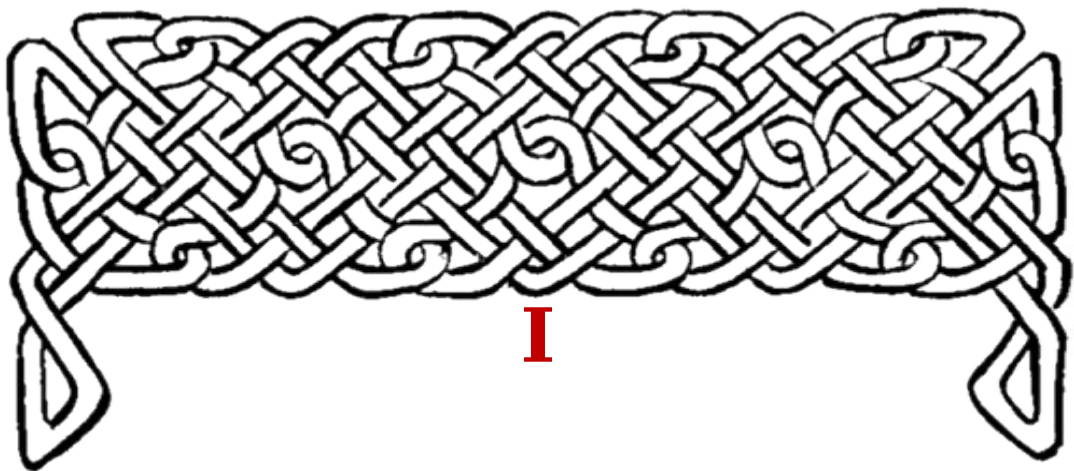
□□□□□□□□□□

□□□□□□□□□□
□□□□□□□□

ROMAN

După textul volumului apărut la
EDITURA EMINESCU - 1976

Iotul era pregătit. Convoiul de cară cu obezile groase, încărcate și cetluite, aștepta pe *terra ferma*, la Mestre. Caii avuseseră vreme să se odihnească două luni, cât stătuse el aici. Ca negustor obișnuit cu drumurile nu-i uitase în acest răstimp: zdraveni și bine hrăniți, la nevoie l-ar scoate până la Stambul, nu numai până la Sibiu. Johan Fuchs era mulțumit de sine. Socotelile sale nu se dovediseră niciodată dincolo de puțință, dar acum i-ar fi plăcut să audă și din gura acestui pictor ciudat, care semăna mai degrabă a spadasin, o vorbă, dacă nu de admirație, măcar de aprobare pentru spiritul său de organizare și de prevedere. Dar pictorul tăcea, privindu-l absent, ca și cum ar fi văzut dincolo de el. Doar degetele prelungi ale mâinilor lui înguste și nervoase în care se putea ghici o putere ascunsă jucau neliniștite pe tăblia mesei. Negustorul își foi trupul mare. Luă între degetele păroase câteva boabe de stafide din farfuria de Urbino împodobită cu centauri. Le vârâ în gură și spuse, în timp ce le molfăia:

— De două săptămâni mă tot întrebi când mă întorc. Acum te vestesc că plec mâine și dumneata nici nu te bucuri.

Toma zâmbi ca de departe:

— Ba da, cum să nu mă bucur, jupâne Johan, spuse el domol. Numai că, vezi dumneata, am stat șapte ani aici și, cu tot dorul de ai mei, nu mi-e ușor să mă desprind... Oricum, îți mulțumesc că mă îngădui și pe mine în convoiul domniei tale.

Negustorul râse. Obrajii plini, violacei, îi tremurară ușor.

— Nădăjduiesc la un folos din tovărășia asta. Drumurile sunt cum le știi și la o nevoie mă bizui și pe spada dumitale. Bănuiesc că n-o socotești doar o podoabă.

Toma se ridică. Spada prinsă într-un lănțug de argint se legănă.

— Ca să mă apăr o port, jupâne, nu din trufie.

— Da, am văzut că nu ești trufaș. Ceilalți pictori care umplu orașul se poartă în haine de catifea, le place să-și spânzure de gât coliere de aur și sunt urmați de câte o ceată întreagă de slujitori. Dumneata n-arăți a fi dintre ei.

Celălalt păru că nu l-a auzit.

— Rămâi cu bine, jupâne. Ne vedem în zori, la barcă.

Odaia fusese întunecoasă, iar pe scara de lemn trebui să caute întâi fiecare treaptă cu vârful piciorului. Afară clipi des, izbit de lumina soarelui de după-amiază. Fondaco dei Tedeschi, cu halele lui

gemând de mărfuri, mișuna de negustorimea pământului amestecată cu o omenire pestriță venită să cumpere, să vândă, să schimbe, să caute, să guste vinurile din insule, să adulmece mirodeniile răsăritului, să pipăie lânăriile de la Montpellier, să încerce tăișurile cuțitelor de Stiria sau suplețea săbiilor de Damasc care se îndoiu în jurul pulpei încât vârful întâlnea mânerul. Toma își făcu loc prin mulțime până ajunsese în fața frescei lui Giorgio de Castelfranco, mândria acestei negustorimi cuprinse care ținuse să-și împodobească până și locul negustoriei.

Lumina cădea pieziș asupra zidului. Se opri, îmbrâncit din toate părțile, dar fără să mai simtă și fără să mai audă vacarmul din jur. Întreaga lume se redusese la zugrăveala aceea pe care știa că o vede acum pentru ultima dată. Poate de dimineață s-o mai vadă doar, dar atunci vor fi grăbiți, iar ceața și crepusculul zorilor vor ascunde ceea ce dezvăluie lumina blândă a după-amiezei. Se gândi cu o veselie lăuntrică la clipa de acum șapte ani, când văzuse întâia femeie goală, tot de acest Giorgio de Castelfranco zugrăvită, acea Venus unduios întinsă, în dulce și însonnorată lenevie, într-o priveliște lină, cu zarea îndepărtată. Trebuisse mult timp să treacă până să-l uluiască și culorile care se vărsau pe nesimțite una într-alta, căci întâi nu fusese în stare să-și simtă decât obraji aprinși și zbaterea vinelor de la tâmple. Primul gând îi fusese la ieromonahul Gavril care-i pusese întâia dată penelul în mână și-l învățase să

însemne cu o linie rotundă, aurie, nimbul unuia dintre îngerii din preajma Fecioarei. Un sentiment de spurcată păcătoșie îi umpluse ochii de lacrimi și-l făcuse să coboare pleoapele, convins că se afla dinaintea târfei apostaziei despre care învățătorul lui îi spusese că-l va pândi în această nouă Sodomă. Gonind pe ulițe strâmte și pe podurile cu trepte de peste canalele tulburi, ajunsese cu sufletul la gură la biserica San Giorgio dei Greci și se prăbușise cu spinarea încovoiată la picioarele părintelui Prochoros cerând dezlegare de înfricoșatul păcat. Părintele Prochoros îl certase cu trei zile de post, dar azi Toma știa că surâsul pe care, din întunericul de sub patrafir, îl simțise în glasul celui ce-i dicta penitența nu fusese doar o părere. Se deprinsese apoi, cu timpul, să nu-și mai întoarcă ochii, dar conștiința păcatului nu-l părăsi decât în ziua când îl auzi pe meșterul Lorenzo spunându-i unui senior care venise să-i comande un tablou: „Dumnezeu se află în fiecare din noi și se relevă prin frumusețea pe care ne învrednicim s-o naștem.” De atunci trecuseră ani și el dobândise priceperea de a prepara varul și tencuiala și zidul și culorile, știa în cele mai mici amănunte cum lucrase Giorgio de Castelfranco chiar acest zid, nu-și mai cobora pleoapele în fața minunii trupului omenesc tot de Dumnezeu lăsată pe pământ, studiasse zile la rând desenele rămase de la Leonardo și simțise mirosul de piatră arsă al porfirului din care săreau așchii roșii de sub dalta călită în sânge de țap, mânuită de propriile sale mâini. Învățase să toarne în tipare aurul și să

ciocănească foaia de argint și auzise citite seara cu glas tare de meșterul Lorenzo, ca pe o rugăciune, stihurile lui Petrarca, iar apoi îi ceruse cartea și le citise el însuși. Cântase laolaltă cu corăbierii în crâșmele de pe Riva degli Schiavoni, unde se bea vin ieftin și acru de Friul și se lăsase ademenit de fete cu vâl galben în case întunecate, de pe canale strâmte și duhnitoare. Se afla acum în măsură să recunoască și să deosebească păcatul și măscara de frumusețe și adevăr ca și de omenescul care stă cumpănă veșnică între ele. Intra în catedrala San Marco atras mereu de aceeași neistovită forță și se lăsa strivit de toată acea frumusețe trufașă a marmurelor albe și negre și galbene, a mozaicurilor mătăsos sclipitoare în lumina făcliilor înalte, a aurului și argintăriei grele, a acelor popi cu fețe netede și rotunde, îmbrăcați în alb și roșu, cu rugile lor latine care răsunau prelung, sever și limpede sub bolți și ieșea cu o dorință, de fiecare dată mai chinuitoare, de a face el însuși o biserică în care să n-ai nici de ce să șovăi, nici de ce să te temi: o biserică gingașă ca un chivot, dar mândră în singurătatea ei dintre obcine, vegheată de albastrul cerului și de verdele cetinei, căreia el să-i cioplească piatra, el să-i zugrăvească pereții, el să-i încresteze stranele și să-i ciocănească ferecătura de argint a cărților. Avusese dreptate ieromonahul Gavril, aici era noua cetate a Sodomei, dar nu știuse că tot aici se aflau și izvornițele desăvârșirii și meșteșugurilor. Venise vremea să se întoarcă spre a i-o dovedi. Singura lui teamă era că nu va putea naște cu penelul

atâta viață câtă văzuse aici, pretutindeni risipită, pe zidurile palatelor, ale bisericilor, ale antrepozitelor și crâșmelor, pe pânze și lemn, în marmură și bronz. Dar abia acum, la urmă de tot, în ultimele zile, descoperise că acesta nu era un secret care să se poată fura sau învăța de la alții, ci o putere singuratică pe care fiecare o poartă adânc ascunsă în sine. De fapt acest adevăr îl și hotărâse să apuce drumul de întoarcere.

Se smulse din loc ca și când ar fi vrut să se rupă de o durere. Trupul său înalt și suplu, cu mijlocul strâns în centura din piele spaniolească, moale, cu cataramă de argint, își făcu loc prin mulțimea în neostenită fierbere. Trecând de biserica San Salvatore apucă pe Mercerie, printre dughenele mătăsarilor, ale lănarilor și dantelăreselor, ocoli o comédie cu portrete mișcătoare și mecanisme istețe menite să adune mulțime de gură-cască și păru că nici nu aude, cufundat în gândurile lui, strigătele mercenarilor bătrâni, îmbrăcați în veșminte purpurii, tocmiți acum de orfevri și giuvaergii să le laude meritele în auzul omenirii de care furnica ulița. Cu pasul lui sigur, elastic și mândru intră în spițeria „Dell'Aquila Nera” și se înclină ușor în fața spițerului abia deslușit în încăperea întunecată, printre borcanele care luceau stins. Acesta, în haina lui largă de catifea verde cu tivuri subțiri din blană de veveriță, îi veni în întâmpinare, puțin adus de spate, frecându-și mâinile osoase.

— Se vede că ați primit o comandă importantă dacă aveți nevoie de atâtea culori. Arată înspre o

grămăjoară de cilindri de lemn și săculețe de piele așezate pe pardoseala de cărămidă: E gata totul.

— Îți mulțumesc, magistre. Am să trimit slujitorul să le ia. Și cealaltă?

Spițerul se grăbi spre un raft de unde aduse o cutie mică de plumb.

— Asta e bine s-o luați chiar acum. Un lucru atât de scump nu trebuie lăsat în seama slujitorilor.

Pe capacul rotund stăteau imprimate de jur împrejur cuvintele THERIACA FINA DI VENEZIA. Toma deschise și inspiră cu ochii pe jumătate închiși mirosul pătrunzător și plăcut, amintind deopotrivă tămâia, scortîșoara, terebentina și ierburile sălbatice. Spițerul îl urmărea încordat, cu ochi vicleni. Fără un cuvânt, Toma îi numără patruzeci de ducați.

— Cu banii ăștia, magistre, cumpăram patru diamante sau două ametiste cât oul de porumbă.

Spițerul mistui ducații sub veșmântu-i larg.

— Și la ce vă foloseau? se repezi el. Pe când această regină a medicamentelor are puterea să vă vindece de orice boală. *Teriaca* își va păstra virtuțile încă șaiszeci de ani de acum înainte. Cuprinde cincizeci și opt de substanțe. A fost preparată public acum patru ani în Piața San Marco. O Europă întreagă caută *teriaca* și *bolus armenicus* de la „Aquila Nera”. Numai Zanino de la „Struzzo d'Oro”, uita-l-ar Madonna, evită prepararea publică și vinde drept *bolus* praf de cretă amestecat cu roșu venețian.

Toma își sprijini mâna pe mânerul spadei:

— Bine, magistre. Eu am să mă întorc curând

dealtfel - minți el zadarnic - și atunci voi fi în măsură să-ți cer socoteală dacă m-ai înșelat.

Spițerul îl însoți până în prag, fluturându-și mânecele largi. Semăna cu o pasăre mare și verde.

— „All'Aquila Nera” are reputația nepătată. Sunt gata oricând să dau socoteală și în fața senatului!

Toma nu-l mai auzi. Ocoli Piața San Marco și ieși pe Riva degli Schiavoni. Fu nevoit să-și încetinească pasul, iar în cele din urmă se opri și el, prins de privese și de mulțimea care se îngrămădea bucurându-se, strigând, fluturând berete și eșarfe. Pe apele verzi-cenușii ale lagunei acostase o corabie de cine știe unde și Toma simți, împreună cu toată omenirea aceea gălăgioasă, bucuria de a o vedea biruitoare și la adăpost după ce înfruntase dușmani, furtuni, corsari și depărtări. Își scoase și el bereta neagră de catifea fluturând-o deasupra capului, străduindu-se să vadă peste cei din fața lui. Corabia, vopsită în albastru și auriu, avea o măreție plină de grație care, deși fusese martor la nenumărate asemenea acostări, îi plăcu de data aceasta mai mult ca niciodată, poate tocmai pentru că nu știa dacă va mai ajunge vreodată să vadă și altele. Flamurile albastre-aurii care fluturau pe catarge purtau blazoane necunoscute, greu de deslușit de unde se afla el, dar pe flamura lungă de pe catargul cel mare, atât de lungă încât capătul ei atinge uneori crestele valurilor, se putea citi limpede deviza „Il me tarde”. În jur, până în largul golfului, mișunau, ca niște insecte de apă, barcazuri cu câte opt perechi de vâsle,

balotine iuți folosite și la întrecerile nautice, plute cu umbrare în culori aprinse, îndeosebi galbene și roșii, margarote ușoare venite din insula Marghera. Tunul corăbiei răzbubui și clăbuci albi de fum se ridicară până la flămurile unduitoare. Cineva de seamă debarcase, căci slujitori în tunici azurii croiră drum lovind mulțimea cu vergele lungi ale căror capete erau învelite în burleți de pânză umpluți cu lână. În urma lor, Toma numără douăsprezece personaje care păseau încet și grav, îmbrăcate în costume lungi, violete și roșii, desfășurate pe caldarâmul din piatră de Istria. După ei abia, la o depărtare de vreo zece pași, înainta, la fel de solemn, un bătrân singur, cu pălărie aurită, purtând pe umeri o mantie de hermină ale cărei falduri erau ținute de trei tineri cu pene de struț la berete. În urma lor mulțimea se buluci din nou, vuind. Toma se simți apucat de braț. O *puttana* cu ochi de culoarea lagunei își dăduse deoparte vâlul galben râzând:

— Hai să ne bucurăm și noi, seniore.

— N-am timp, frumoaso, și pe mine m-așteaptă o corabie.

— Pentru că ești frumos ca ziua de azi, prețul meu va fi doar un ducat.

— Ești darnică, dar corabia pe care aș pierde-o iubindu-te nu se poate prețui în ducați...

Râdea încă tăcut, în sine, pe când apucă iar pe una din ulicioarele cotite din spatele bisericii San Zaccaria. „Corabia mea se cheamă Johan Fuchs - își zise - și nu știu dacă mă va mai întoarce vreodată

aici.” Trecu pe dinaintea palatului lui Niccolo Alberino și dădu colțul. După câțiva pași se opri în fața unei intrări scunde, menite familiarelor. Desprinse de pe zid pumnul de bronz și bătu în ușa de stejar sculptat. Îi deschise chiar meșterul Lorenzo, căruia Niccolo Alberino îi dăduse trei încăperi în această aripă a palatului. Nu păru mirat. Știa că Toma avea de gând să plece și se așteptase de la o zi la alta să vină.

— A sosit vremea, spuse Toma intrând.

Lorenzo îl invită cu un gest larg. Pătrunseră în sala mare în care-și avea meșterul atelierul. În afară de mulțimea pânzelor întoarse cu spatele de-a lungul pereților nu se mai vedea aici decât o masă lungă pe căpriori, două scaune pliante și o ladă scundă din lemn de chiparos. Mirosea a scorțișoară. Pe masă se aflau o cană mare, albastră, de Faenza și altele două mai mici. Într-unul din scaune stătea meșterul Iacomo, vechiul prieten al lui Lorenzo. Și de la el învățase Toma o mulțime de lucruri, mai ales amănunte din acelea cărora toată lumea le spune mărunțișuri pentru că îndeobște nu sunt amintite în cărți, dar fără de știința cărora lucrarea celui mai prețuit meșter se poate strica din senin.

— Mă bucur că te văd, meștere Iacomo. În zori plec și mi-ar fi părut rău să nu te mai întâlnesc.

— O să-ți simțim lipsa, spuse Iacomo. Ești înțelept, destoinic și muncitor. Acum pot să-ți spun că Lorenzo mi-a mărturisit că numai ție îndrăznește să-ți încredințeze prepararea culorilor pe când nu erai decât un ucenic. Nu ți-am destăinuit-o până azi ca să

nu devii trufaș. Dar acum poți să devii. Un *magister în diversis artibus*, după ce și-a dovedit geniul, se cuvine să-și cunoască și să-și facă cunoscut prețul.

Lorenzo mai aduse o cană și turnă vinul. Toma se așază pe ladă.

— Așadar pleci, oftă bătrânește meșterul. Mereu mi-am pus în gând să te rețin, să te conving cumva să rămâi, dar știu ce înseamnă chemarea asta pe care sunt sigur că de mult o simți crescând în tine, și atunci m-am sfiit, n-am mai îndrăznit să te tulbur cu ispite zadarnice.

— Dar de ce? interveni Iacomo. Iartă-mă că te întreb: ce te determină să pleci. Ce te nemulțumește aici?

Toma surâse îngândurat. Mulți îi puseseră întrebarea aceasta de când se hotărâse să plece și se temea că răspunsul lui pe prea puțini îi mulțumise. Gustă încet din cana albastră încercând să păstreze cât mai mult în cerul gurii aroma suavă, amăruie ca sămânța de rodie, a vinului.

— Cred că a venit timpul să arăt într-adevăr ce pot, meștere, spuse el încet, încât amândoi bătrânii se aplecară ușor înainte ca să-l poată auzi mai bine.

— Și ce te împiedică? rășări Iacomo. Pentru asta trebuie să pleci? Te temi de concurență?

Toma flutură mâna: nici meșterul Iacomo nu-l înțelegea.

— Nu e vorba de concurență. Dar ceea ce e mai bun într-un om se cuvine să dăruiască pământului pe care s-a născut. Nu știu dacă înțelegi, meștere Iacomo...

Iacomo se rezemă de spătarul scaunului și zâmbi satisfăcut. Înțelegea, dar nu era de acord.

— Cred că greșești. Tu ai învățat de toate și trebuie să știi că numai cine a învățat de toate, ca noi, ca tine, nu este un străin nicăieri. Chiar și atunci când i se răpește averea, chiar fără prieteni, el este cetățean al tuturor orașelor și poate disprețui și înfrunta fără teamă orice vitregie a sorții.

— Iartă-mă, meștere, nu m-ai înțeles. Nu mă tem să înfrunt vitregia sorții aici sau oriunde. Dar am venit aici de la început cu gândul să mă întorc.

— Te așteaptă poate o logodnică.

Toma se ridică încet și se aplecă peste masă înspre ei. Pe față i se citea deznădejdea că nu era înțeles. Spuse rar, aproape în șoaptă, ca și cum ar fi dezivăluit o taină:

— Meștere, vreau să înalț o biserică și așa cum văd eu biserica asta cu ochii minții, n-o pot înălța decât în țara mea pentru că aici nimeni n-ar ști să se roage în ea. Nu o frescă, nu o pânză, nu o statuie, nu un vas de argint în care se aruncă resturile la mesele ducelui, meștere, ci o biserică vreau să ridic. Altfel zadarnic am bătut atâta drum și am mistuit atâta învățătură...

Coborî tăcerea. Toma se simți deodată ostenit și se lăsă pe lada de chiparos. Oamenii aceștia minunați se aflau totuși departe și nu-i puteau pătrunde frământarea, nu înțelegeau că în lumea lor el nu era decât un drumar. Gustă din cană, apoi o puse pe masă. Meșterul Lorenzo îi privi mâna prelungă și albă:

— Ar fi păcat ca o asemenea mână să rămână

nefolosită, să-și piardă îndemânarea și să se lenevească, spuse el într-un târziu. Îți doresc să-ți duci la îndeplinire toate planurile. Mi-ai fost drag și gândul meu te va însoți până voi închide ochii.

— Domnul să te aibă în paza lui, adăugă meșterul Iacomo.

Toma își dădu seama că acela era ceasul în care cei doi obișnuiau să citească. În ultimul timp citea meșterul Iacomo, cu glas tare, Lorenzo asculta doar, cu ochii pe jumătate închiși, căci de câteva luni îl supăra o anume greutate în vorbire. Cartea cu stihurile lui Petrarca aștepta pe glaful de marmură verde al ferestrei. Nimeni nu l-ar fi împiedicat pe Toma să rămână, el știa asta, doar în atâtea seri rămăsese acolo ascultând, pe aceeași ladă de chiparos pe care ședea și acum. Gândul plecării din zori însă, devenit neliniște și neastâmpăr, nu-i îngăduia să mai stea mult timp într-un loc.

— Te-aș ruga, meștere Lorenzo, spuse el cu o neașteptată sfială, ca înainte de a pleca să-mi îngădui să mai contemplan o dată lucrarea lui Antonello.

— Dacă aș fi în situația ta și tânăr ca tine, vorbi Iacomo, aș fi răpit lucrarea asta ca s-o duc cu mine, în ciuda dragostei pe care i-aș păstra-o lui Lorenzo.

Știau că este o glumă, dar Iacomo, vorbise cu gravitate și niciunul dintre ei nu râse. Meșterul Lorenzo se ridică fără o vorbă. Toma îi urmă pașii târșiți pe pardoseala de cărămidă smălțuită. Bătrânul deschise ușa spre încăperea alăturată și se dădu deoparte.

— În asemenea clipe omul trebuie să rămână singur, spuse.

Toma simți pentru el o recunoștință caldă. Auzi ușa închizându-se încet în spatele lui. O vreme rămase nemișcat, ca și cum o teamă sau poate o sfială stranie l-ar fi împiedicat să înainteze. Afară se întunecase și încăperea largă, cu pereții îmbrăcați până la jumătate în piele de culoarea uleiului de nucă, nu mai era luminată decât de cele două candel grele de argint. Stăpânea o liniște desăvârșită, ocrotită de zidurile groase de piatră. Toma își auzi răsuflarea. Nu mai avu nicio îndoială că Annunziata îl așteptase. Dintre sâmburii de lumină ai candelelor la el se uita și-l îndemna să-și învingă sfiala. Privirea ei gânditoare, ridicată de pe carte poate chiar la intrarea lui cuprindea toate întrebările lumii. Păși încet, pe vârfuri, și, în acea mare tăcere, îngenunchie în fața ei. Nu se rugă, nici nu simți nevoia să se roage, Madonna nici nu purta nimb, era doar o mamă, o soră sau o femeie limpede ajunsă în pragul lumii, era muma desăvârșirii și în fața mamei sau a frumuseții nu te rogi, ci te abandonezi tăcut sfiei și bucuriei fără nume. Nimbul sfinteniei erau înseși ochii și lumina aceea blândă care îi cădea pe chip, pe mâini, pe carte și care totuși părea a-i emana din întreaga făptură. Mâna cu care își strângea broboada la piept era vie și caldă, iar cealaltă, pe jumătate înălțată, se îndrepta anume spre el într-un început de binecuvântare, de mângâiere sau de chemare. Lui Toma îi tremurau buzele imperceptibil și fruntea îi ardea. Întinse mâna

nesfârșit de încet și atinse ușor vârfurile degetelor îndreptate spre el. O bucurie fierbinte îl inundă ca și cum din mâna suavă s-ar fi scurs minunea vieții și puterea de a plăsmui în mâna lui puternică și neliniștită. Timpul îngheță în toate clepsidrele veacului. Nu mai existau decât el și chipul limpede, învăluit în lumina calmă și desăvârșită a înțelegerii. Un flux al încrederii în biruința asupra tainelor se scurgea în el, lin ca o miere, umplându-l de dragoste și de putere. Se desprinsese într-un târziu, greu, și se retrase cu ochii pironiți pe făptura dintre candelă până când simți în spatele său opreliștea ușii. Deschise brusc și pătrunse în cealaltă încăpăre grăbit, ca și cum s-ar fi temut de o vrajă.

La intrarea sa meșterii se ridicară. Nu vorbiră nimic despre lucrarea lui Antonello. Știau că dincolo nu se consumase o curiozitate de ucenic, ci se celebrase o taină și se născuse un dor. Lorenzo îi luă mâna dreaptă și-i puse un inel gros de aur cu o piatră mare, triunghiulară, de sardonix roșu. Pe montură, în fiecare unghi al pietrei, se afla încrustată câte o literă a trigamei I.H.S.

— E tot ce pot să-ți dau, spuse meșterul. Trigama sfântului Bernardino te va apăra de ciumă: *Iesus Hominum Salvator*, iar sardonixul vindecă rănilor de fier sau de săgeată.

Toma se înclină în fața lor. De dincolo, prin ușa închisă, simțea încă atracția ca o chemare neauzită a acelei icoane stranie. Se grăbi să se desprindă de oamenii și de încăperile acestea între care șederea de

azi îi fusese dureroasă. Lorenzo se pregăti să-l însoțească până jos.

— Rămâi cu bine meștere Iacomo. Îți voi fi recunoscător pentru cuvinte și învățătură. *Felicissima notte*.

Mâna bătrânului tremură într-a lui, uscată și mărunță. Jos, înainte de a deschide ultima ușă, Lorenzo coborî glasul până la șoaptă:

— Ascultă, Tomasso... Privi cu teamă în urmă, în întunericul scărilor din spate și urmă cu voce și mai scăzută: N-am vrut să-ți spun sus, pentru că pereții sunt plini de țevi ascunse de ascultare. Sfântul Oficiu a început să-și întindă aripa neagră și asupra republicii noastre... Dar ascultă aici, am să-ți împărtășesc cea mai mare descoperire a vieții mele. Ține minte că Dumnezeu nu înseamnă decât frumusețe. Aceasta e cheia fără de care nicio învățătură nu prețuiește nimic. Ți-o dăruiesc, să n-o pierzi. Dacă un meșter nu ajunge la această înțelegere e mai bine să devină vraci ori condotier. Tu ești menit să naști frumusețe...

Toma se aplecă și îi duse la buze mâna rece, cu pielea pergamentoasă. Lorenzo și-o retrase speriat.

— De ce faci asta, Tomasso?

— În țara mea e obiceiul de a săruta mâna părinților și a înțelepților.

— E un obicei blând într-o țară pe care o bănuiesc aspră. Acum du-te. Sunt bătrân și-mi vine să plâng...

Se lăsa o noapte umedă. Luna se arăta printr-o pâclă de abur fără să lumineze ulițele strâmte și

pustii. De pe canalul cel mai apropiat se auzi chemarea singuratică a unui gondolier. „Ohé pope!” îi răspunse altul, de departe. Apele clipocitoare, lucind fugar și stins, ridicau o duhoare înceată, sălcie, care se furișa ca un duh greoi de-a lungul zidurilor mâncate de umezeală. Toma simți deodată apăsarea acestei cetăți numai apă și piatră și-l copleși dorul de codri, de sânzienne și cetini, strecurat cu vremea în suflet și devenit acum biruitor. Când ajunse la han, orologiul de la Schitul Fetelor Bătrâne bătu de zece ori, dogit și trist. Sub luna firavă, soarele roșu, zugrăvit în chip de firmă deasupra intrării, părea auriu. Se opri în sala de jos, pardosită cu cărămizi care începuseră să se roadă de mulțimea pașilor. Trimise un slujitor la spițerie după culori și se așeză la o masă lungă alături de niște pietrari pe care îi cunoștea, cu unii dintre ei trăsesse vârtos, cu sudoarea șiroindu-i de-a lungul spinării, de fierăstrăul de aramă fără dinți, umezit mereu cu apă și pulbere de corindon pentru a putea răzbi blocul dur de porfir. Margherita, slujnicuță cu mâinile roșii, îi aduse pâinea, strachina de cositor cu măslina și obișnuitul vin de Friul, acru și răcoros. Rămase o clipă alături sorbindu-l din ochi, nădăjduind că-i va mai spune sau cere ceva, dar Toma, îngândurat, se apucă să mănânce încet fără s-o vadă.

Unul dintre pietrari izbi cana de masă cu îndârjire reținută:

— Eu nu cred, Capadoca, spuse. Da’ zi-i mai departe. Și?

Capadoca își puse răbdător pe masă mâinile late,

aspre, arse de pulberea pietrelor. Avea un trup mare, colțuros și ochi blânzi.

— Păi asta e. A amețit, poate suferea el de ceva, cine știe, că de băut nu băuse nimic, era în zori, abia se apucaseră de treabă. S-a clătinat, a dat să se prindă de ceva și a căzut de pe schelă. Lucrau tocmai sus, la campanilă. Atunci a coborât sfântul Cosma plutind pe văzduh, l-a susținut și l-a așezat nevătămat pe pământ, lin, cum se lasă fulgul. N-are nicio zgârietură.

— Nu se poate: sfântul Cosma tămăduiește doar. O fi fost arhanghelul Salatiil, acela se roagă lui Dumnezeu pentru toată lumea.

— Nu, chiar sfântul Cosma tămăduitorul a fost.

În tăcerea care urmă, făcută din uluire, din puțină teamă și puțină neîncredere, se auzi glasul lui Toma:

— Unde s-a întâmplat asta?

— La Ravenna, spuse Capadoca.

— Când?

— Alaltăieri.

— Ai văzut dumneata?

— Eu nu, dar mi-a spus un dulgher care a sosit azi-dimineață de acolo.

— Dulgherul l-a văzut?

— El l-a văzut, l-a pipăit, zice, imediat după cădere, să vadă dacă nu i s-a rupt ceva pe dinăuntru. Nu i se mișcase din loc niciun oscior.

— Dar pe sfântul Cosma l-a văzut?

— A văzut așa, ca un abur argintiu care-l învăluisese și în care s-a mistuit.

— Dar ceilalți? La văzut careva?

— Toți au văzut aburul acela argintiu.

Toma începu iar să mănânce fără să mai adauge nimic.

— Și ce vrei să spui cu asta, meștere Tomasso? întrebă unul din pietrari.

Toma îl privi mirat, ca și cum n-ar fi înțeles din prima clipă:

— Nu vreau să spun nimic, zise încet. Am întrebat doar...

Se gândea însă de câte ori mai auzise istoria aceasta. Doar că data trecută nu fusese sfântul Cosma, ci arhanghelul Rafail, tămăduitorul slăbiciunilor omenеști și vestitorul morții. Dar de vreme ce omul fusese tocmai scăpat de moarte, era mai de înțeles ca salvatorul să fi fost sfântul Cosma, cum susținea Capadoca. Și tot ca acum, nici atunci nu văzuse nimeni decât un abur. Nu credea, dar nu voia s-o spună cu glas tare: dar dacă era totuși adevărat și prin necredința lui și-ar atrage mânia lui Dumnezeu? Și el lucra doar pe schele și ceasul rău nu venea niciodată de la sine... Dar meșterul Lorenzo, un bătrân aproape neputincios, de ce avusese curajul să-i mărturisească acel adevăr teribil? „Dumnezeu nu înseamnă decât frumusețe...” Așadar Dumnezeu nu e peste tot și unde nu e frumusețe, acolo nu mai are nicio putere. Meșterul Lorenzo nu de Dumnezeu se temea, ci de ochii și urechile Sfântului Oficiu. Ceea ce era cu totul altceva... Iar el, Toma, nu credea decât în ceea ce putea să vadă și să pipăie, dar se temea de cele nevăzute și învăluite în taină. Era și acesta un fel

de a crede, dar mai păcătos și mai perfid poate decât însăși necredința, pentru că se chema îndoială. Cel fericit era Capadoca și nu el, care știa infinit mai multe decât acest pietrar de treabă. Capadoca nu cunoștea îndoiala și nici cheia tainică a meșterului Lorenzo. Capadoca nu se va prăbuși niciodată de pe schele.

Își bău restul de vin și se ridică.

— *Felicissima notte*, spuse.

Urcă îngândurat, cu vârful spadei lovindu-se de fiecare muchie a treptelor de lemn, urmărit de ochii nedumeriți ai pietrarilor.

În odaie descoperi că n-are lumânare. I se păru ciudat pentru că, aseară chiar, Margherita îi adusese una nouă

Se resemnă să se descurce și pe întuneric, când ușa se deschise încet.

— Ți-am adus o lumânare nouă, spuse fata. Știam că n-ai.

Toma i-o luă și o puse în sfeșnicul de cositor. Când se întoarse, ea stătea tot aolo, în mijlocul încăperii. Era acum fără boneta cu dantele cu care se arăta mușteriiilor jos și păru-i lung, întunecat, i se revărsase pe umeri.

— Mai ai nevoie de ceva?

I se păru că atunci o vedea pentru prima dată. O prinse de bărbie blând, ca pe un copil, și-i privi ochii negri în care se reflecta mărunț, de două ori, sâmburele de lumină al lumânării. „De ce nu?”, se gândi cu un fel de tristețe și-i cuprinse mijlocul,

apropiindu-și-o. Supunându-se brațului său tandru și ferm, trupul ei undui suplu și, în clipa aceea, închizând ochii, el văzu ca printr-un vis legănarea mladelor de sălcii de la apa Moldovei.

*

Convoiul de care, oameni și cai aștepta nemișcat. Acoperit cu gluga neagră, cu mâinile în care ținea crucifixul împreunate la piept, călugărul se apropia fără grabă. Bătea un vânt domol cu miros de alge și, deasupra, cerul era luminat de reflexe verzi. Peste lagună, cetatea Veneției rămăsese încă învăluită în piele alburii. Călugărul se opri în fața lor și se înclină tăcut. Oamenii se descoperiră. Undeva pe aproape tipă ascuțit o pasăre de apă.

— Suntem gata, pater, spuse Johan Fuchs.

Clipa avea o taină a ei și însemna pentru toți un hotar, iar dincolo de ea se întindea drumul îndelungat, pândit de necunoscut. Negustorului îi pierise voioșia, era tăcut și grav. Călugărul își lăsă gluga pe spate și ridică asupra lor crucifixul. Toma își scoase bereta. Aplecă fruntea închinându-se de la dreapta la stânga, în legea răsăritului. Vântul îi zbuciuma pletele castanii.

— *Omnipotens pater benedicat vos*, rosti călugărul rar.

Cuvintele răsunară limpede în tăcerea zorilor.

— *Gott mit uns!* răspunse Johan Fuchs și-i așeză în palmă doi ducați.

Toma se săltă în șa. Un slujitor se făcu broască la scărița negustorului. Acesta puse piciorul pe spinarea lui ca pe o treaptă și își aburcă icnind cărnurile. Sub trupul lui vârtos pielăria harnașamentului scârțâi și calul puternic își încordă picioarele. Măreț în șaua lui, jupânul Johan ridică brațul. Surugiii răcniră prelung, spărgând pacea aceluia țarm pustiu, bicele pocniră și drumul nisipos prinse a scrâșni sub povara roților.

Carăle erau încărcate cu catifele de Ypres și Louvain, cu postav de Flandra și Numburg, cu pânzeturi nemțești de in, cu brocart, taftă și *drappi d'oro* venețiene, cu pahare de Murano așezate în cutii pe paturi de lână, cu săbii de Damasc, cu zahăr și stafide. Înaintau încet și temeinic. Călăreau amândoi alături, tăcuți. Toma privi în câteva rânduri peste umăr, dar orașul stăruia în pâcle și în cele din urmă se confundă definitiv cu depărtările de peste lagună. Îi era recunoscător negustorului că n-avea sămânță de vorbă. Lui îi pria acest umblet tăcut care-i îngăduia să-și adune gândurile. O parte din suflet îi rămăsese în urmă, iar cealaltă, se afla cu mult înaintea, la cele de acasă. Din clipa în care se așezase în șa însă, nerăbdarea de a se vedea ajuns începuse să-l chinuie ca o sete. El însuși era mirat de dorința aceasta, tâșnită odată cu zorile, de a simți iar în palmă o sculă, fie penel, fie mistrie, fie pisălog de zdrobit vopselele. Dar dorul lui ciudat se clătina în fața necunoscutului: în Țara Moldovei nu trăiau seniori care să se bucure de aur și de pace și atunci cine îi va încredința lui comanda unei lucrări mărețe, așa cum și-o dorea? Cu

tot îndemnul magistrului Baptista Vesentino de la școala de lătinie din Suceava n-ar fi plecat poate, dacă însuși tatăl său nu i-ar fi poruncit aproape să ia calea apusului. Magistrul Baptista îl îndemnase să apuce urcușul ucenicului la curțile desăvârșirii, dar calea la care îl sfătuisese tatăl său era aceea a pribegiei. Bătrânul fusese ridicat de Ștefan Voievod cel Bătrân care îl înzestrase și cu sate, dar acum se trăsesese la casele lui, nu atât chinuit de podagră, cât mai mult scârbit de intrigile care, de la moartea Voievodului, se țeseau în preajma scaunului noilor domni. De când fuseseră tăiați Arbureștii, bătrânul începuse să se teamă nu pentru el, ci pentru Toma, care era tânăr, frumos și dăruit, putea oricând face față oricărei dregătorii, iar peste toate se avusese bine și cu feciorii lui Luca Arbure. Socotise că nu era lipsit de înțelepciune ca Toma, care și așa se dovedea cam țeapăn de spinare, să nu stea pai în ochii nimănui, măcar până se vor mai limpezi domniile. Toma nu știa dacă domniile se limpeziseră, dar simțea că nu mai poate răbda depărtarea și singurătatea. „De-acum, cum va fi scris, gândi. Vorba meșterului Lorenzo: dacă nu mă voi învrednici să aflu lumina măreției, oricând pot apuca iar calea lumii, doar n-o să mă las tăiat ca un berbec. Lumea e largă, iar drumul mai milostiv decât moartea...”

Johan Fuchs își dresese glasul și își potrivea mai bine dosul revărsat în șa. Se mai liniștise, redevenise iar cel dintotdeauna, drumul îi ducea, carăle înaintau monoton și sigur, iar la caii cu crupele late, lucioase,

Îți era mai mare dragul să te uiți. Scoase din cobur o ploscă și i-o întinse lui Toma.

— Praful ne usucă gura. Ia o înghițitură de vin. E Chianti de Greve.

— Mulțumesc, jupâne. Dar când mă aflu în șa nu poftesc.

Negustorului îi plăcu semnul de cumpătare. Odată cu trecerea ceasurilor se încredința tot mai mult că la o nevoie se putea bizui pe tovarășul său tăcut. S-ar fi bucurat să fie mai vorbăreț, dar, oricum, nu-i părea rău că-l luase. Ridică plosca și gâlgâi de câteva ori din mers. Plescăi din limbă și toată fața rotundă i se luminează de o nesfârșită desfătare.

— Eu am bătut multe drumuri, dar vin ca la nebuniiăștia de italieni n-am întâlnit nicăieri. La anul am să vin și cu trei cară pentru buți. Poate n-ai să crezi, dar cel mai prost vin l-am băut la franțuji, acum vreo trei ani, când am fost la târgul de lânărie de la Montpellier. Nu știu de unde au apucat ei obiceiul nerod de a smoli butoaiele pe dinăuntru. Ei zic că asta dă vinului culoare, dar ce folos de culoare dacă ți-e scârbă când îl bei și-ți pricinuiește mâncărimi pe buze și pe limbă.

Toma zâmbi cu îngăduință.

— Să poștești dumneata să-ți faci odată drum și la Moldova. Ai să vezi că vinurile de acolo nu sunt cu nimic mai prejos decât cele ale italienilor.

Johan Fuchs îl privi pieziș, neîncredător. Dar nu voia să-l jignească mărturisindu-și îndoiala:

— Se poate, spuse. Am să vin negreșit, poate chiar

la anul. De fapt de mult mă bate gândul să fac un drum într-acolo, mai ales pentru ceară. Am auzit că s-ar afla acolo o mănăstire care ar avea o ceară cu totul deosebită dintr-o prisacă ce s-ar chema Roiul de Aur. Mi se pare că sună puțin a poveste.

— O fi sunând, dar nu e poveste. Mănăstirea aceea se cheamă Humor, iar ceara de care ai auzit dumneata se poate albi la soare și lumânările care se fac din ea sunt la fel de binemirositoare ca lumânările a căror ceară a fost amestecată cu pulbere de mirodenii.

— Întocmai așa am auzit și eu. E ciudat...

— Ce ți se pare ciudat?

— Toți câți vin de acolo spun că e o țară frumoasă și nespus de bogată.

— Așa și e.

— Și totuși capetele se rostogolesc în ea ca merele într-o livadă. Cum se explică?

— Prin aceea că mulți o râvnesc pentru dânșii, jupâne Johan. Și ai mei încă n-au învățat să se lase purtați cu belciugul în nas. Peste o clipă adăugă încet, mai mult pentru sine: Nădăduiesc să nici nu învețe vreodată.

Negustorul îl urmărea interesat. Ceea ce auzea, dar mai ales mândria reținută cu care zugravul acesta i le spunea toate, îi confirmau informații mai vechi pe care le avea despre moldoveni de la alți negustori. N-ar fi fost cu totul imposibil ca tovarășul său să nici nu fie pictor, ci vreun agent sau ambasador secret al acelui voievod furtunatic care de aproape trei ani se așezase în scaunul de la Suceava de unde se plimba ca la el

acasă printre cele Siebenburge. Se gândi să-l descoasă cu prudență.

— Să vedem ce se va alege până la urmă din noua domnie, spuse el domol, cântărind fiecare cuvânt.

— Care domnie? tresări Toma.

— De doi ani și mai bine s-a schimbat iar domnia la Moldova, nu știai?

Obrajii lui Toma se colorară ușor. Degetele frumoase începură să i se frământa pe frâu.

— Nu știam, spuse încet.

Surpriza lui era evidentă, ceea ce-l mai liniști pe negustor. Continuă cu mai multă siguranță:

— Domnul cel vechi se zice că a fost otrăvit. Cel de acum e cam... nu știu cum să zic... poate nesăbuit, poate ambițios, știu eu? La început a fost de partea regelui Ferdinand, acum e cu Zapolya pentru care a și supus cu oaste unele cetăți săsești. Dar gurile rele spun că nici cu Zapolya n-ar fi de fapt și că urmărește să păstreze Transilvania pentru el, să facă din ea o singură țară împreună cu Moldova... Nu știu ce vom găsi la întoarcere. Cu un vecin atât de schimbător nu știi la ce să te aștepți. Oricum, mulți se tem de el și în primul rând cei din jur. Dumneata, ca artist, nu știu, zău, ce ai să faci acolo...

Pe Toma însă îl năpădise deodată o nădejde nebună. Îi venea să dea piteni și să alerge singur înainte.

— N-ai vrea să rămâi mai bine la Sibiu? stăruie negustorul. Cunoscut câțiva argintari care te-ar răsplăti regește ca să le desenezi modele venețiene.

Toma râse pentru prima dată din ziua în care se

hotărâse să plece.

— Nu, jupâne. Nici nu-ți dai seama ce veste mare mi-ai dat. Un asemenea domn căruia să-i știe de frică cei din jur visam eu. Fiindcă știindu-i de frică nu-și vor mai îngădui să-i bântuie țara ca pe o moșie a nimănui. Și într-o asemenea țară un meșter se află apărat și-și poate vedea aievea rodul mâinilor și al închipuirii. Și mă mai bucură ceva, meștere Johan: dacă e într-adevăr cum ai auzit și acest nou voievod gândește să-și păstreze Transilvania, atunci înseamnă că poartă în el duhul măreției. Iar cine e fulgerat de măreție, negreșit o prețuiește și la alții. Un asemenea voievod va ști să prețuiască și gândul unui meșter căruia nu-i place să-și încovoiaie spinarea și să lingusească aurita prostie, ci trudește îndelung și singur, departe de cele deșarte, cu gândul doar la taina făptuirii...

Johan Fuchs îl privi din nou cu mirare.

— Ești un om ciudat, spuse. Te dezvălui treptat. Ieri ziceam că nu ești trufaș, dar acum văd că ai totuși o trufie ascunsă, a sufletului, care nu se arată în veșminte, în podoabe și parfumuri.

— Așa e, răspunse Toma potolit dintr-o dată. Această trufie n-o tăgăduiesc. Nu știu dacă e un păcat sau nu, dar nu mă lepăd de ea. E trufia de care te dezleagă fapta pe care a născut-o.

— Îți spun drept, vorbi negustorul după câteva clipe de tăcere în care păru că se gândește adânc, că atunci când ai venit întâia dată la Fondaco dei Tedeschi să mă întrebi când plec, îmbrăcat așa cum erai, cu hainele acelea cu care probabil tocmai coborâseși de

pe cine știe ce schele, te-am socotit un lucrător oarecare.

— Un lucrător și sunt.

— Da, dar nu unul oarecare, râse Johan Fuchs.

Toma zâmbi ca în fața unei copilării.

— Poate că nu, murmură.

— Primul lucru care te-a trădat au fost mâinile. Ai mâini neliniștite și puternice, făcute pentru unelte gingașe dinaintea cărora un lucrător de rând se dovedește îndeobște stângaci.

— Totuși nu mă dau în lături să cioplesc piatră, iar schelele țin să mi le ridic singur.

— Asta nu schimbă nimic.

— Laudele dumitale mă stânjenesc, jupâne. Se cade să lauzi pe cel căruia-i cunoști rodul cugetului sau măcar al mâinilor. Or, pe mine abia m-ai întâlnit, peste o vreme urmează să ne despărțim fără să știm dacă ne vom mai întâlni vreodată și n-ai apucat să vezi ce pot ori dacă pot într-adevăr ceva.

— Eu cunosc oamenii. Negustoria și drumurile mă pun în fața a mii de oameni de toate neamurile și credințele și rosturile. Rar de tot m-am înșelat asupra vreunuia. Sunt sigur că nici pe dumneata nu te-am judecat greșit. Cetatea noastră e mândră să aibă cât mai mulți asemenea bărbați. Noi știm să prețuim destoinicia și munca. Dealtfel mai e un moldovean la noi, la Sibiu, care se bucură de cinstea cetății, Philippus Pictor. E *magister*, titlu pe care la noi l-a dobândit și e neîntrecut în meșteșugul tiparului.

— Îl știu, spuse Toma. E Filip al lui Colun al lui Brae

din Coșula. A plecat odată cu mine și bănuiesc că tot cu mine se va întoarce.

— Nu cred, zâmbi negustorul. Și-a întemeiat casă pe Ulița Treptelor și s-a însurat cu o săsoaică de-a noastră. Are doi copii, două fete, ceea ce nu-i tocmai de invidiat, dar e omul de încredere al judeului și a fost trimis chiar sol la principele Țării Românești.

Pe Toma, vestea îl întristă.

— Fiecare și le știe pe ale lui, murmură.

— Tocmai. De aceea zic să nu te pripești, mai avem aproape o lună de mers, timp în care poți să judeci lucrurile în liniște. Până la urmă poate te hotărăști și rămâi totuși la Sibiu.

— Ziceai că sunt vrednic de laudă, jupâne, spuse Toma posomorât. Dar eu te întreb ce s-ar întâmpla cu neamul meu cel singur și mereu pândit dacă toți bărbații săi vrednici de laudă ar apuca drumul larg al lumii?

— E un aspect asupra căruia n-am meditat. E un aspect oarecum mai deosebit...

— Poate că e, deși credința mea e că n-ar trebui să fie deosebit.

— Am umblat mult, meștere Toma, și am văzut că cerul, lumina soarelui și a stelelor sunt pretutindeni la fel. Nici măcar pâinea nu mi-a lipsit...

— Lumina stelelor pare într-adevăr la fel, jupâne, dar cerul e pretutindeni altul. Cât despre pâine, mă pot lipsi de ea la nevoie, după cum m-am și lipsit de atâtea ori în acești șapte ani. Ceea ce e cu adevărat de seamă se află dincolo de pâine și acest ceva eu nu

găsesc acum cuvinte să ți-l numesc, e ceva ce-și are obârșia undeva în adâncimi de suflet. Poate doar în vreo carte să stea cu numele...

Ca și cum s-ar fi înspăimântat de cât vorbise, Toma tăcu dintr-o dată. Negustorul nu mai stăruie, cuprins de o sfială de care el însuși se mira.

Toma privi cerul. Soarele însemna amiaza. Se apropiau de primul popas. Îl durea puțin spinarea, în cetatea de pe ape se dezvățase de mersul călare, dar nu cârti, știind că drumul lui abia începuse.

*

Intrară în cetatea Sibiului pe la mijlocul lui iunie. Johan Fuchs îl pofti să tragă la el: nu ținea han, dar casele lui erau încăpătoare și îndestulate și se socoteau oricând onorate să găzduiască un asemenea oaspe distins. Slavă domnului, Toma nu fusese nevoit să-și dovedească iscusința de spadasin căci pulberea drumului se așternuse asupra lor în liniște, ceea ce nu însemna însă că între ei nu se stabilise totuși acea solidaritate care, chiar nemărturisită, ajunge până la urmă să-i lege pe cei ce străbat împreună o cale îndelungată și - în amănuntele ei - neprevăzută. Și în afară de asta, negustorul nu renunțase la speranța de a-l convinge până la urmă să rămână la Sibiu. Dar Toma, cu toată grija de a nu-i jigni ospitalitatea, căutând cuvintele cele mai alese, care băgase de seamă că-l impresionau nespuse de plăcut pe jupânul Fuchs, se văzu nevoit să-l refuze, deoarece intenția lui era să-l afle pe prietenul Filip de care se despărțise

acum șapte ani. De fapt acesta fusese și motivul pentru care alesese acest drum și nu cel pe mare, până la Cetatea Albă ori Chilia, care ar fi fost mult mai puțin ostenitor, deși nu mai puțin primejdios. Îl rugă doar pe negustor să-i primească în grijă calul, ceea ce Johan Fuchs făcu, bucuros de a-i fi măcar cu atât de folos. Ca om care-și petrecea jumătate din viață în șa, știa ce înseamnă un cal vegheat și prețui cum se cuvenea prevederea meșterului.

Un slujitor îl conduse până în Ulița Treptelor, unde dealtfel nici nu s-ar fi căzut să pătrundă cu calul. Casa lui Filip – căruia negustorul și fără îndoială toți de pe aici îi ziceau Filip Mahler – era scundă și părea a avea un suflet al ei din pricina celor două ferestre alungite ca ochii unei făpturi ciudate, care te priveau de pe acoperișul povârnit. Bătu în poarta de stejar, joasă, boltită, în mijlocul căreia era cioplit un soare ce-și răsfira razele de jur împrejur, până în zidărie. Îi deschise o femeie plăpândă, cu ochi spălăciți, speriați și cu părul ascuns sub o bonetă albă cu dantele. Sub fustele multe, lungi, care nu lăsau să se vadă decât vârfurile mărunte ale unor ghetete verzi, Toma ghici un trup firav și rece. Nu, îi răspunse ea cu glas care părea că tremură, meșterul Filip nu era acasă, la ceasul acesta obișnuia să joace popice cu ceilalți meșteri în Piața Mare.

Dar el era străin, nu cunoștea cetatea și mai era și ostenit după atâta drum, iar meșterul Filip trebuia, după cum bănuia, să se întoarcă în curând căci începea să se întunece.

— Eu sunt Toma, zugrav din Suceava, adăugă, și prieten cu cinstitul dumitale soț. Poate i-a vorbit domniei tale despre mine.

Femeia ezită o clipă.

— Da... da, desigur, spuse ea fără convingere.

„Nu i-a spus nimic nătărăul, gândi el consternat. Cum a putut să nu-i spună despre mine?” Adăugă cu un glas puțin mai ridicat, ca și cum ezitarea femeii s-ar fi putut străpunge ca surzenia:

— Cu mine împreună a venit aici de la Țara Moldovei. Eu acum mă întorc iar acolo, dar aș fi vrut să-l văd. Poate de Țara Moldovei îți va fi vorbit...

— Da... da, desigur... Făcu un gest vag înspre zidul din față: E în partea aceea... Se uită repede în urmă ca și cum ar fi vrut să fugă, apoi se întoarce spre Toma frământându-și degetele albe: Să poftiți, murmură, să-l așteptați... în odaia dumnealui... până vine...

Poate înfățișarea lui de străin, pelerina largă pe care și-o ducea pe braț, veșmintele după moda apusului, care nu puteau fi totuși neobișnuite pentru ea, poate spada s-o fi înspăimântat. Toma își dădea seama că femeia își călcase pe inimă când îl poftise s-o urmeze. Zâmbi în sine, dar se simți totodată și împovărat de o umbră de mâhnire. Altfel își închipuise revederea cu Filip. N-ar fi fost mai bine poate să fi tras totuși la casa negustorului? De multe ori cei de alt neam se dovedeau cu inima mai deschisă decât cei pe care-i socotești ai tăi...

Trecură printr-o cuină așternută cu lespezi. Nu apucă să vadă decât două fete, niciuna mai mare de

cinci ani, care se jucau pe o cergă, cu niște gHEME, laolaltă cu trei mâțe. Pătrunseră într-o încăpere umplută aproape în întregime de o laviță și o masă pe care se afla un astrolab. Auzi ușa închizându-se încet în urma lui. Își agăță pelerina și bereta într-un cui și se așează. Privi în jur. Pe un raft de pe zid, câteva călimări cu cerneluri, pene de scris și vreo cinci cărți. Le răsfoi sub lumina tot mai slabă ce pătrundea de afară. Nemțești. Nemțește știa vorbi, dar nu deslușea scrisul. Le așează la loc cu părere de rău. Femeia intră iar încet, parcă plutind, și îi puse dinainte o lumânare în sfeșnic și o cană de apă.

— Dacă spuneți că veniți de departe, veți fi poate însetat, vorbi ea cu același glas stins și alb, grăbindu-se să iasă.

Era însetat într-aldevăr, dar apă nu-și dorea. Lăsa cana neatinsă nădăjduind în întoarcerea lui Filip. Ce va fi aflat la femeia aceasta lipsită de vlagă? Își plimbă iar ochii în jur și dădu pe peretele din spatele său de un crucifix mare de lemn pe care se chinuia răstignit un Cristos de argint. Avea un trup subțire și contorsionat, cu o față stângace și ochi holbați. „Lucru fără meșteșug – îl judecă Toma – de ucenic lipsit de dragoste...” Se închină totuși. De dincolo nu răzbea niciun sunet, ca și când n-ar fi fost copii acolo. Liniștea devenise apăsătoare de parcă s-ar fi aflat prins în măruntaiele unui munte.

Pe drum, încă din prima zi, și-l închipuise mereu pe Filip. Acum descoperi surprins că-i uitase dintr-o dată înfățișarea. Între ei se așezase casa aceasta grămadită

și tăcută, cărțile nemțești, poate chiar Cristosul trudnic, dar în primul rând umbra de femeie alături de care nu-l putea nicidecum vedea pe Filip. Se întrebă ce căuta la urma urmelor acolo? Omul se așezase, se vedea că-și făcuse un rost, la ce mai venise să-l tulbure? Se simțea un străin și ceea ce i se părea mai supărător era teama că Filip însuși îl va socoti un intrus. Era o teamă care i se strecurase în suflet treptat, aproape pe neștiute, dacă se gândea bine poate chiar din clipa când Johan Fuchs îi spusese că prietenul său se însurase și-și făcuse un rost. Îl bătut gândul să se ridice, să plece, să-i lase doar vorbă prin femeie că-i pofteste sănătate și izbândă în toate. Atunci însă îi auzi de dincolo pașii grei pe lespezi. Desluși în ei o anume siguranță de om cuprins, așezat, care-și cunoaște temeinicia și inima i se strânse ca în urmă cu șapte ani când se despărțiseră iar el apucase singur calea apusului. Se ridică așteptându-l.

Filip deschise ușa și se opri în prag. Toma își închipuise clipa aruncându-se unul la pieptul celuilalt. Amândoi rămaseră însă pe loc și prietenul său își desfăcu brațele, dar nu pentru îmbrățișare, ci într-un gest măsurat, ușor emfatic, de om încredințat de însemnătatea lui. Zâmbea fără veselie, cu un soi de înțelepciune pe care Toma nu i-o cunoștea.

— Fii binevenit în casa mea, prietene și drumețule de departe! rosti el solemn, ca și când s-ar fi aflat în vreo solie. Sufletul meu se bucură nespus la vederea ta!

„Nu s-ar zice”, gândi Toma. Încercă să glumească:

— Hai, bre, nu mai vorbi cu mine ca și cu judele tău. M-am gândit în toți anii ăștia la tine, am venit să te iau acasă și te găsești cu femeie și copii! Bine-ți sade!

Filip râse pentru prima dată – i se păru lui Toma – deschis ca odinioară, și abia acum îl îmbrățișă.

— Tot șturlubatic ai rămas, spuse. Să ne așezăm.

Față în față, cu masa între ei, se cercetară câteva clipe tăcuți. Filip i se păru îmbătrânit: deși avea treizeci de ani, ca și el, părea trecut binișor de patruzeci. Își lăsase o mustață neagră, înfioată ca vrabia și începuse să prindă rotunjimi de om cuprins ce își împarte ceasurile zilelor după anume rânduiești. Când își lăsa bărbia în piept, i se isca sub ea o gușă trandafirie, de popă papistășesc. Se uitau unul la altul zâmbind fără noimă și nu mai găseau, dintr-o dată, ce să-și spună. În cele din urmă Filip văzu cana de apă.

— Ce-i cu asta? întrebă bucuros că găsisese ceva despre care să poată vorbi.

— O cană, ia acolo, mi s-a făcut sete și mi-am îngăduit să-i cer jupânesei tale...

— Apă!? pufni Filip.

Se ridică smucit și călcă iar apăsat, cu pasul lui cel nou care spunea tuturor că el e domnul și stăpânul acelei case și a toată suflarea ce se afla întrânsa.

— Hilde! Bere și mâncare! Oaspetele e însetat și flămând și domnia ta îi stai dinainte cu apă!

De dincolo răzbi glasul înfiorat al femeii:

— Am așteptat întoarcerea domniei tale.

Filip nu găsi cu cale să mai răspundă. Nu strigase, dar glasul îi sunase apăsat ca și pasul,

nemaiîngăduind altă părere de niciunde. Toma îl urmărea cu o uimire în care începea să se amestece și o undă de veselie.

— Ei, și acum, că te-ai întors, spuse Filip revenind la masă, e vremea să-ți întemeiezi un rost. Dar mai întâi să te însori. Femeia cinstită și iubită e plug de aur la casa omului.

„Vorbește ca tata, gândi Toma. Oare a lui e iubită, cum zice? Dar o fi femeie de treabă și i-o fi dragă, de ce să-l osândesc?”

— A veni ea și vremea însuratului, zise el mai mult ca să-l întrerupă.

Dar tot atunci îi răsări în suflet o bănuială. Spuse cu oarecare nepăsare, ca omul care vorbește ca să mai treacă vremea:

— L-am avut tovarăș de drum pe jupanul Johan Fuchs. Zicea că te știe.

— Cum să nu? Pe mine mă cunosc o mulțime de oameni.

— Da, am băgat de seamă. Zicea să rămân, să-mi fac și eu un rost aici, că aş avea căutare.

Filip clipi de câteva ori repede, fără un cuvânt, pe urmă clătină din cap rar, ca și cum s-ar fi mirat de o mare nesocotință.

— Nu te-aș sfătui...

— Te-ai deprins să dai sfaturi de când nu te-am văzut. Tocmai de aceea ți-am și vorbit de părerea negustorului. De ce nu mă sfătuiești? El zicea că nu voi mai prididi să fac față comenzilor.

— Nu te-ai schimbat, spuse Filip cu un fel de

tristețe. Și acum șapte ani credeai orice nerozie.

Toma zâmbi ascuns:

— Păi ce să fac? Vrabia tot pui șade...

— Nu te sfătuiesc, urmă Filip ca și cum nu l-ar fi auzit, fiindcă n-ai răzbi. Negustorul ce poate să știe? El e mai mult plecat și negoțul i-l fac feciorii. Eu însă sunt tot aici, în inima cetății și la vadul breslelor și știu rânduielile. Meșterii sunt mulți, de-ai locului și destoinici. Pe când tu ești străin, venetic, și nici n-ai arătat ce poți.

— Aș putea arăta.

— N-ai apuca. Te-ar mânca de viu înainte de a pune mâna pe unealtă.

„Pe tine văd că nu te-au mâncat”, voi să spună Toma, dar atunci intră femeia cu bucatele. Le puse dinainte berea scoasă din pivnița afundă în două căni de faianță cu capac, pâinea rumenă și două tigăi în care, peste cârnați fripți, spărsese câte șase ouă. Toma își uită gândul. Frânse o bucată de pâine și trase adânc în piept mireasma caldă de lanuri bătute de soarele verii. Era ușoară, pufoasă și albă, iar coaja-îtrosnea între dinți. Se simți, pentru întâia dată de când plecase, foarte aproape de casă și, uitând necazul pe care-l avea împotriva lui Filip, îi zâmbi cu un fel de recunoștință. Prietenul său înălță cana. Ciocniră, dar înainte de a bea, Toma cercetă cu ochi de cunoscător felul în care fusese împodobită faianța: pe cana lui, în albastru, un pitic care culegea hamei, iar pe cea a lui Filip același pitic care bea într-o pivniță de-a dreptul dintr-un butoi.

— Astea le-a făcut un meșter din cetatea Mediașului, spuse Filip, mândru ca și cum el însuși le-ar fi făcut.

— E o lucrare iscusită care bucură și sufletul și ochiul, le prețui Toma. Era un călugăr bătrân la Humor, Chiril, își aminti el. Ceilalți ziceau despre dânsul că înainte de a se călugări clocea la subsuoară patruzeci de zile câte un ou părăsit din care ieșea apoi un spiriduș. Eu nu l-am mai apucat ca să-l întreb, dar așa vor fi arătând și spiridușii aceia.

Filip își șterse spuma albă de pe mustață și se închină. Își făcu și Toma cruce, pe urmă goli cana.

— E bună și berea voastră, zise.

Filip clătină din cap ca omul pățit:

— N-ai venit acum vreo lună, vorbi el cu gura plină, că ai fi văzut un lucru mai diavolesc decât spiridușii aceia. S-a ivit în cetate, nimeni nu știe de unde, un doctor, așa ziceau toți, că e doctor, dar el se afla în înțelegere cu satana după cum s-a și dovedit. În primele zile nimeni n-a băgat de seamă la el ceva deosebit. Într-o seară însă s-a înfățișat în Piața Mare cerând îngăduința să joace popice alături de noi. Firește, nimeni nu s-a împotrivit, unui oaspete se cade să-i îndeplinești toate voile și chiar mai mult decât atât. Așa că atunci când îi vine rândul, ne uităm cu luare aminte să-i cunoaștem îndemânarea și când prinde bila de piatră a se rostogoli, odată și începe să strige nebunul cetății care era și el de față: e cap de om, strigă, e cap de om! Mai întâi am gândit cu toții că iar e vreuna de-a nebunului mai ales că nu știam despre ce zbiera că e cap de om. Dar tot atunci niște

copii prinseră din senin să urle și văzură cu toții cum în locul bilei de piatră se rostogolea într-adevăr un cap de om care când se opri se prefăcu iar în bilă. Întâi am crezut că – ce să mai zic? — am vedenii de pe urma răcnitelor nebunului care începuse să se tăvălească pe jos. Dar străinul luă a doua bilă și tot așa se petrecură lucrurile și o luă și pe a treia și tot așa. Parcă se înmuiaseră lespezile sub tălpile mele de nu-mi puteam clinti picioarele. M-am uitat atunci la el odată cu toți oamenii adunați acolo și am văzut stând în spatele său o umbră. Dar nu era umbră de om, legată de el și întinsă pe pământ, ci o umbră singură care-l veghea cam cum e aureola sfinților – Doamne, iartă-mă – doar că aceea e de lumină și stă în jurul capului pe când asta era de întuneric și se înălța în spatele său de la tălpi până în creștet. Am simțit cum mi se ridică părul măciucă. Ne-am făcut cu toții semnul crucii și cât ai bate din palme locul a rămas gol. În urma noastră se auzeau doar zbieretele nebunului și hohotele de râs ale acelui doctor al satanei.

— Ai văzut tu asta? întrebă Toma.

— Așa cum te văd. A doua zi, altă grozăvie. S-a ivit pe acoperișul bisericii umblând pe muchia lui ca pe loc drept. După ce a făcut așa de vreo câteva ori, s-a cățărat pe turn și s-a pus în creștet, cu picioarele în sus, pe bila din vârful lui. Când s-a adunat jos o omenire întreagă, s-a azvîrlit de acolo. Mulțimea s-a bulucit înapoi urlând îngrozită și strivindu-se. Dar pe pământ, în mijlocul locului gol, a ajuns doar o mătă

neagră care a căzut în picioare cum cad toate mâțele, dar care scotea scânteii pe ochi.

— Ai văzut-o și asta?

— Asta n-am apucat s-o văd că nu mă aflam acolo. Au văzut-o însă sute de oameni printre care și doi ucenici de-ai mei.

— Și cu mâța ce s-a-ntâmpat?

— Cine să mai știe în spaima aceea care i-a cuprins pe toți?

— Dar cu străinul?

— Pe el s-a hotărât să-l aducă în fața juzilor, dar a doua zi ia-l de unde nu-i. S-a mistuit ca și când n-ar fi fost și de atunci nimeni nu mai știe de el. Un negustor care a sosit cu pălării de la Pojon zice că s-ar fi ivit pe acolo...

Toma rămase puțin dezamăgit. Din nou și pentru a nu știu câta oară auzea asemenea întâmplări, pe care însă cel ce le povestea nu le văzuse cu ochii lui. Încă nu întâlnise omul care să fi văzut el însuși, să fi pipăit, să fie în măsură să-i arate ceva, o dovadă cât de neînsemnată, o arsură cât de mică rămasă de la răsufletul diavolului, un fir de păr din blana lui ori un fulg alb din aripa vreunui arhanghel. Căci asupra istoriei cu bilele avea o oarecare îndoială: când răcnesc nebunii și urlă copiii nu e greu să-ți pierzi firea și să vezi și tu capete în locul unor bile de popice. Totuși o neliniște obscură i se strecură și de data asta în suflet. Ca întotdeauna își socotea îndoiala mai rea decât necredința și se simțea vinovat. Porunca era de a crede fără a cerceta, dar el păcătuia mereu

neputându-se împotrivi ispitei de a cer- ceta. Mai bine nu aducea vorba acum, seara, despre asemenea lucruri, căci numai el, cu spiridușii călugărului Chiril, purta toată vina.

— Ce faci cu astrolabul? întrebă doar ca să schimbe vorba. Te-ai apucat să studiezi aștrii?

— Nu, dar trebuie să-l desenez ca să-l pun într-o carte.

Degeaba însă. Umbra acelui doctor satanic coborâse între ei și vorbele lânzezeau. Mâncase și neobișnuit de mult față de cât mânca serile la Veneția. Se simțea îngreuiat și ostenit. Pe niște scări strâmte de lemn care scârțâiau sub pași, Filip îl duse într-o odaie de sus, sub acoperiș. Patul era moale și cu așternutul curat, însă el se zvârcoli mult timp fără somn. Cu toată primirea până la urmă bună pe care i-o făcuse Filip, parcă tot rămăsese cu o părere de rău că nu trăsesese la casa negustorului. „Dar la urma urmelor ce am cu Filip? se întrebă, simțindu-se din nou vinovat. Mi-a cășunat mie pe el încă de pe drum, de când mi-a spus Fuchs că s-a însurat. Și ce dacă s-a însurat? Treaba lui... Și-a făcut un rost, e cineva în cetatea asta, îl cunosc și dincolo de hotare, îi dă mâna să dea sfaturi. El a zugrăvit icoane și temple, a tipărit cărți și le-a făcut desenele pe când eu ce-am făcut de șapte ani decât că m-am spetit învățând? Dar trebuie să fie și asta ceva, altfel n-aș simți cum crește în mine biserica aceea.

Adormi târziu și se zbătu chinuit de vise cumplite. Văzu capul bătrânului Arbure rostogolindu-se

însângerat spre el, urmat de capetele rânjite ale lui Toader și Nichita. După ele venea bubuind ca un tunet însuși capul lui și se opri dinainte-i crescând fioros, cu gura deschisă și ochii bulbucați și pe urmă se înveli treptat într-o pâclă devenind o bilă enormă de piatră pe care răsări mîța neagră ațintindu-l cu două licăriri de foc. Se trezi cu trupul scaldat în sudoare, cu gura uscată ca iasca. Se așeză pe marginea patului. Întinse mîna trăgându-și spada mai aproape. După aceea își făcu cruce și rosti în șoaptă Tatăl nostru. Se ridică apoi și deschise fereastra. Sub lumina lunii văzu jos o îngrămădire de acoperișuri tăcute, povârnite, năpustite unele asupra altora, cu sumedenie de ferestre mici care vegheau ca niște ochi neosteniți și întunecați cetatea. De pe muchea unuia îl ațintea cu licăriri galbene o mîță sură, cu coada ridicată ca o vergea. Toma se aplecă în afară, pipăi dunga zidului și desprinsă o fărîmă de tencuială. O azvârli după ea. Mîța se mistui într-o gură de pod. În depărtare străjuiau limpede munții învăluiți într-un abur argintiu. Neclintirea lor îi întări sufletul liniștindu-l. Lumea era plină de taine înfricoșate, dar se aflau și câteva lucruri limpezi și neclintite ca munții. Unul dintre acestea rămânea fără îndoială fapta înaltă și dreaptă în frumusețea ei, cu care omul putea răzbi printre taine spre un liman. Dumnezeu îl ajută pe omul drept, dar cum Dumnezeu nu se vedește decât în frumusețe, omul e dator să-l caute făptuind întru frumusețe.

Către răsărit cerul începea să se albească. Se

întinse din nou și reuși să ațipească, iar când se trezi, în zori, hotărârea sa era luată.

Se spală cu apă puțină și încropită care nu-l bucură. Aflându-i gândul, Filip se arată surprins și încercă să-l rețină câteva zile spre a-i arăta atelierul și meșteșugul, însă pe Toma îl cuprinsese o nerăbdare ciudată și nimic nu l-ar mai fi putut întârzia. Se despărțiră cu părere de rău, dar fără durere.

În curtea ca o cetate, Johan Fuchs începuse descărcatul carălor. Coviltirele fuseseră date jos și slujitorii foiau pretutindeni cu lăzi, cu saci, cu baloturi și cutii.

— Plec, jupâne, și-ți mulțumesc pentru grija ce mi-ai purtat-o și pentru prietenie.

— Cum, așa de curând? înseamnă asta oare că n-ai fost primit cu cinste de prietenul domniei tale?

— Ba da, m-a primit cu toată cinstea. Dar prietenii, jupâne, sunt ca banii: când ți-e lumea mai dragă te lasă. Iar dacă vrei să-i păstrezi și-i pui în comornițe, de la o vreme te trezești că nu mai umblă.

— Așa e. Să știi că nici eu n-am prieteni. Am doar tovarăși de negustorie. Cel mai bun prieten îmi sunt eu însumi. De aceea îmi merge negoțul și-mi aduce dobândă.

Toma se gândi că el nu tocmai asta voise să spună: Johan Fuchs încurcase puțin lucrurile ori le privise dintr-un unghi negustoresc în care el nu era deprins să stea. Nu mai stăruie însă căci soarele începea să se înalțe.

Un slujitor îi aduse calul înșeuat, țesălat, sătul și

odihnit, încălecă.

— Nădăjduiesc să te revăd la Țara Moldovei, jupâne. După o clipă de ezitare adăugă: Când ajungi în cetatea Sucevei, să întrebi de Toma, zugravul curții domnești.

Negustorul râse hurducându-și cărnurile. Își flutură mâna în urma lui.

— Dumnezeu să-ți dea dobândă! Îl mai auzi Toma în timp ce ieșea pe poarta grea, ținută de patru slujitori.

Trecând prin Piața Mare simți îndemnul să se oprească. Departe, sub un zid, zăceau cele trei bile blestemate de care nimeni nu mai îndrăznea să se atingă. Pentru popice fuseseră aduse altele noi.

— Nu vă apropiați, îi strigă un copil, acelea sunt bile cu care s-a jucat diavolul!

Spaima respectuoasă a acestui glas îl întărește. Descălecă și se apropie. Oamenii, câți se aflau de față în acel ceas al zorilor, se opriseră înspăimântați și curioși, dar fără a îndrăzni să se apropie și ei. Toma se aplecă. O frică cenușie se umflă întrânsul, înecându-l ca o tină. Se simți umilit în fața lui însuși și dinaintea acelor oameni care-l urmăreau cu răsuflările oprite. Strânse din măsele, întinse mâna și ridică o bilă. O ținu în dreptul feței privind-o îndelung. Nu văzu nimic deosebit. Piatră, fără nicio îndoială. Rece pentru că era în zori și sub zidul acela încă nu ajunsese soarele. Zgrunțuroasă după atâta rostogolit, deși se vedea că fusese întâi șlefuită. Grea ca orice piatră. Îi veni să râdă. O înălță cât toată lungimea brațului și o trăsni pe neașteptate de lespezile de pe jos. Bila se crăpă în vreo cinci părți și așchii din ea se răspândiră în jur.

Miezul îi era mai albicios, dar nimic nu țâșni din el, nicio umbră, nicio flacără, niciun duh. Nici măcar o adiere de pucioasă. Țândările rămaseră nemișcate.

Încălecă. Oamenii se dădură deoparte murmurând. Nu-i luă în seamă. Se simțea liber și mândru. Trecu printre ei fără să-i vadă, cu conștiința tainică de a fi dobândit o victorie, dar fără să știe exact dacă asupra lui sau asupra satanei.

Către amiază ajunse la o apă. Își lăsă veșmintele pe mal și intră gol în șuvoiul lat, limpede și rece. Locul era pustiu, munții aproape, în ierburi țârâiau cosașii, adierea aducea mireasmă de fân, iar el ieși pe prundișul țărmului și rămase în picioare, cu brațele ridicate spre înalt, zvântându-și în soare trupul puternic și deplin. Frumusețea se afla aici, pretutindeni în jur, n-aveai decât să răsuflă adânc ca să te pătrunzi de ea pentru ca apoi s-o zămislești din nou cu duhul mâinilor. Odată cu această limpezire îl încolți iar nerăbdarea aprinsă care în ultimul timp îl încerca tot mai des. Se îmbracă în grabă și se azvârli în șa. Bătu ușor cu palma grumazul calului:

— Hai bădie, îi vorbi, că de acum nu mai e mult până departe...

II

Era doar pe jumătate trează. Își ținea ochii închiși, prelungind cu bună știință acele voluptuoase clipe de incertitudine în care întregu-i trup se simțea nespus de bine și de odihnit fără să-și amintească însă unde se afla. Se desprindea din somn treptat, lin, cum se desprinde o barcă de țărm. O parte a conștiinței sale stăruia încă în niște depărtări înalte, pustii, plutind pe un văzduh lăptos și tăcut. Cealaltă parte, cea trează, deslușea fiecare senzație de afară, recunoscând-o și dându-i un nume. Astfel fusese întâi lumina care-i cădea caldă pe față însoțită de o adiere răcoroasă, venită în răstimpuri. Trebuia să fie undeva, aproape, o fereastră deschisă, iar ziua să se afle încă în zori căci numai atunci soarele lumina atât de limpede, fără să ardă. Erau apoi miresmele acelea foarte amestecate, familiare în ciuda faptului că păreau a veni dintr-un timp mult îndepărtat: mirosul de cojoc de oaie și de cergi de lână, aromele de izmă, de busuioc și sulfină, aceea dulce de ceară, învăluite toate cu mirosul proaspăt de dușumele frecate cu leșie

și cu acela vechi și blând de grinzi bătrâne cărora timpul le dă o culoare întunecată. Pe urmă un cocoș își înfipse glasul victorios în liniștea dimineții, de undeva de foarte aproape, poate chiar de sub fereastra aceea deschisă. Un altul îi răspunse dintr-o ogradă vecină, pe urmă altul și alții dintr-o depărtare ce părea mai joasă, ca o vale. În același timp se apropie scârțâitul unui car ce înainta atât de încet încât nu putea fi tras decât de boi. Și, imediat după aceea, un glas domol de bărbat necăjit fără obidă:

— Hăis, ghiavole, dar-ar boala-n tine...

Vorba românească, auzită întâia dată după mulți ani în fapt de zi, îi transmise o ușoară tresărire lăuntrică. Partea conștiinței care plutea pe văzduhul lăptos și tăcut coborî de acolo legănată alene ca un fulg pierdut de o pasăre în zbor și deveni una cu partea cea trează. Pleoapele i se zbătură ușor, dar, cu un ultim și plăpând efort, trupul se încleștă de starea aceea dulce de uitare și ochii îi rămaseră închiși. Carul se îndepărta și atunci, peste zgomotul lui tot mai pierdut, desluși un scârțâit abia auzit și foarte apropiat, urmat de un mic curent de aer. Se deschisese o ușă și cineva pătrunsese în încăpere pășind pe vârfuri. Un pas ușor care nu putea fi decât de femeie. De data aceasta, după un nou și scurt tremur al pleoapelor, ochii i se deschiseră.

Stătea cu spatele spre el: puneă ceva pe masă. Îi vedea silueta delicată decupată pe pătratul luminos al ferestrei deschise. Nedumerirea lui mai pâlpâi o fracțiune de secundă. Se trezi de-a binelea și odată cu

bucuria de a se ști acasă îl regăsi amărăciunea care-l copleșise noaptea, la sosire, când îi aflate pe ai săi mai puțini, mai slabi și mai lipsiți de apărare. Își privi sora cu duioșie. „Când am plecat, își zise, avea unsprezece ani și își făcea păpuși din cârpe îndesate cu lână... Azi poate o să-mi spună că se mărită...”

— Mușă, o chemă el blând, aproape în șoaptă.

Fata se întoarse brusc, râzând.

— Gândeam că dormi.

— Am dormit cum numai acasă se poate dormi, spuse el rămânând întins, gustând încă dulceața leneviei. Dar te-am simțit când ai intrat. Întâi n-am știut unde mă aflu, apoi parcă aș fi coborât de undeva de foarte de sus, ca o foaie de paltin toamna, și am văzut că ți-a trecut vremea păpușilor și ți-a sunat ceasul măritişului. Te-ai gândit la asta?

Mușă luă de pe masă ulciorul și i-l întinse.

— Ți-am adus lapte proaspăt, spuse, abia stăpînindu-și râsul.

Toma îl luă și bău încet, cu înghițituri rare, inspirându-i mireasma călduță și pașnică, de pajiști văratice,

— Ți-au rămas mustăți de spumă! se veseli Mușă arătându-l cu degetul.

Se șterse cu dosul palmei.

— Nu mi-ai răspuns: te-ai gândit cu cine te măriți sau s-a gândit tătuca? Doar n-o să rămâi fată bătrână.

— Ți-am dus calul îndărătul casei, la iarbă. L-am împiedicat. Dar e cu nărav, a dat să mă muște.

— Bagă de seamă, mușcătura de cal e rea, dar mai

rea e cea de om.

— Te-ai deprins să vorbești ciudat.

— Și tu să te faci că n-auzi.

— Eu aud foarte bine.

— Atunci de ce nu-mi răspunzi? Am văzut și am învățat multe în anii ăștia și aș vrea să te ajut măcar pe tine, doar tu mi-ai rămas. Tata a ajuns dinaintea vămilor, pe dumnealui numai Dumnezeu sfântul îl mai poate ajuta de acum. Tu ești plăpândă și ți se cuvine ocrotire...

Mușa se împlânzi. Se așeză pe marginea patului.

— Nici mie nu mi-e ușor să țin ascuns ceea ce aș spune tuturor, spuse ea jucându-se cu părul auriu împletit într-o coadă ce-i venea pe piept.

— E o taină?

— E taină pentru că nu-ndrăznesc a-i spune tătuchii.

— De ce?

— Dumnealui nu m-ar lăsa, nu l-ar vrea.

— Pe cine?

— Pe Cântic.

— De ce crezi că nu l-ar vrea?

— Pentru că e un pietrar de rând care n-are decât dălțile de pe urma cărora trăiește. Și brațele.

Toma nu răspunse. Istoria i se părea mai încurcată de cum se așteptase și găsea oarecum firesc ca tatăl lor să nu-l vrea de ginere pe acest Cântic. Dar lucrul nici nu avea la urma urmelor cine știe ce însemnătate. Mai important era să ajungă el însuși la o încheiere: spusese că vrea s-o ajute. S-o ajute așadar să se mărite cu un pietrar sărman care n-avea nici de

unele? Temându-se de tăcerea lui prelungită, Muşa îşi ridică ochii şi izbucni cu o vioiciune neaşteptată:

— Dar eu nu vreau să-l las pe Cântic!

Toma nu se grăbi nici acum cu răspunsul. Se ridică gânditor şi rămase şezând pe marginea patului, alături de Muşa. Îi plăcu răcoarea duşumelelor curate sub tălpile goale. Se rezemă cu coatele pe genunchi.

— Şi unde ai dat de el?

— Az-toamnă. Lucra la casele cele noi de la curtea domnească. Treceam aproape zi de zi prin dreptul lor când mergeam şi mă întorceam cu carul de la livadă. Mi-a cerut prune şi i-am dat.

— Numai prune?

Muşa se îndepărtă îmbufnată. Luă ulciorul şi dădu să iasă.

— Stai şi nu te supăra pe mine. Te întreb pentru că n-aş vrea să-şi facă voia cu tine orice vântură-lume.

— Cântic nu-i un vântură-lume.

— Rămâne de văzut. Tot acolo lucrează?

— Tot.

— Am să-l caut. Am să-l ademenesc şi am să-l supun ispitei. M-aş bucura să fie cum zici. Mi l-aş face tovarăş. Vreau să înalţ o biserică şi am nevoie de un frate care să cunoască meşteşugul...

Muşa şopti gâtuită:

— Ştii să ridici biserici?

— Ştiu tot, răspunse el cu linişte şi fără trufie. Şi cum ea rămăsese fără grai, el înclină fruntea şi adăugă resemnat: Dar mai am de învăţat până la capătul zilelor.

— Te-ai făcut ciudat, spuse ea șovăitoare. Te-ai făcut tare ciudat și uneori mai că nu te înțeleg.

Toma se uită la ea. Îi zâmbi încurajator:

— Știi să lucrez și aurul. Din primii zloți pe care am să-i câștig, am să-ți fac o salbă. Acum vreau să-mi schimb straiiele, du-te. Să-mi scoți tot din cămara aceea mare din curte. Acolo am să lucrez de acum.

Acolo avea să lucreze: era un gând care-i dădea putere. Să aibă atelierul lui, cu sculele lui, cu vopselele și cu tainele lui. Să-și dobândească un ucenic de credință. Să câștige încrederea boierilor, dar nu atât a boierilor cât mai cu seamă a lui Vodă. Să arate ce știe și ce poate. Să-și afle un tovarăș pe care să se poată bizui și care să ducă lucrurile de neapărată trebuință, dar pentru care nu era nevoie numaidecât de har. Un asemenea tovarăș putea să fie chiar acest Cântic pentru care se zbuciuma inima Mușei. Pe el trebuia să-l caute în primul rând. De la dânsul și-ar da seama și de făina care se cernea la curte. Era un pietrar sărac, dar de când lucra poate dobândise ceva și, oricum, mai avea vreme să-și dobândească. Împreună ar fi putut multe, fără a mai pune la socoteală bucuria Mușei. Toate nu erau decât mijloace pentru a-și atinge scopul cel singur și mare: biserica aceea crescută în suflet și menită a dăinui aievea peste veac.

Când ieși își găsi tatăl primenit și spălat, așezat în jilțul cu perne din pridvor. Nu se putea mișca, iar vorba-i devenise înceată și poticnită. Toma se opri alături și-i luă mâna. Era rece și fără greutate de

parcă ar fi avut oasele goale.

— Mă bucur că te-ai întors. Să te înfățișezi acum la curte, să arăți că tatăl tău a luptat de-a dreapta lui Ștefan Vodă cel Bătrân la Podul înalt și la Valea Albă și să ceri să fii așezat și tu la locul pe care-l meriți. Că pe mine m-a pedepsit Dumnezeu să fiu printre puținii care au scăpat cu viață la Valea Albă ca să putrezesc acum de viu în neputință. Să ceri ce ți se cuvine, auzi? Se zice că Vodă e furtunatic, dar nu asuprește dreptatea. Dacă e așa va trebui s-o vadă și în ochii tăi. Va trebui să-l faci să simtă că ești singurul care nu uneltește.

Toma zâmbi îngăduitor. Era sigur că tatăl său, ca toți bătrânii, vedea peste tot nălucile unor dușmani. Poate se simțea și nedreptățit că Vodă nu-l chemase în preajma sa. Dar cum să-l fi chemat când bătrânul abia își mai putea duce limba la gură? Îl întrebă blând, căutând să-l liniștească și să-l împace:

— Dar ceilalți uneltesc oare?

— Uneltesc, șuieră el și ochii stinși îi licăriră de ură. Toți uneltesc. Toți îl linguesc. Toți îi ascund adevărul. Se aplecă înainte șoptind: Tu trebuie să te strecuri printre ei, să ajungi sus, să pătrunzi la inima lui. Ai minte ascuțită și poți. Trebuie să poți, auzi?

— Aud, tată. Te-am înțeles.

— Nu-i destul să înțelegi. Trebuie să și faci.

— Mă voi strădui.

Bătrânul se rezemă istovit de spătar. Toma îi sărută mâna și se îndepărtă grăbit ca și cum s-ar fi temut să nu fie chemat înapoi. Ar fi fost lipsit de omenie să-i

spulbere speranțele și să-i arate că nu-l atrăgeau dregătoriile și că menirea sa era alta decât să se strecoare printre uneltirile unora hotărâți să-și apere cu ghearele și cu dinții binele cu care fuseseră miluiți.

Scurtă pe o cale de mult știută, printre grădini, de-a lungul zaplazurilor și ieși în Ulița Rusească unde negustorii scosese ră mărfurile în văzul mulțimii: marfa de peste mare, camha, tafta, atlazurile și catifelele, piperul, alămiile, scortșoara și spadele lucioase se amestecau cu roadele locului, pere, mere vărătice, munți de căpățâni de curechi, sare, oale, vase de lemn, ceară și miere, buți de vin, funii, piei de viezuri, de vidre, de lupi și de jderi. În fața dughenei de pe ușa căreia fuseseră coborâți drugii de fier, un genovez își lăuda în gura mare pălăriile din păr de cămilă. Printre prăvălii, căruțe și ateliere de croitori și șelari, de cizmari, arcari și săhăidăcari, de zlătari și săbieri, se amestecau miresme de fân și postavuri, de cai și scânduri proaspete. Scrâșnetul carălor se încrucișa cu zgomotul neodihnit al uneltelor meșterilor, cu nechezatul cailor și cu strigătele celor ce se tocmeau sau își ademeneau mușteriii. Lui Toma îi plăceau priveliștea, zgomotul și miresmele, i-ar fi plăcut să contemple îndelung dintr-un colț mai ferit jocul nestăpânit al culorilor care furau ochii, de la negrul lucios al crupelor cailor, până la purpuriul atlazurilor ori galbenul cald al pietrelor de ceară, dar nerăbdarea aceea care-l făcuse să apuce drumul întoarcerii nu-i îngădui să zăbovească. Era o grabă nefirească, ciudată, ca și cum s-ar fi temut că nu-i mai

rămâneau destule zile să înfăptuiască ce-și pusese în gând. Din cauza asta, când zăcuse legat în cetatea Făgărașului, crezuse că va înnebuni și-și va zdrobi țeasta de ziduri. Îl prinseseră înainte de a intra în târg. Voievodul locului tocmai ieșea, refugiindu-se spre Sibiu în fruntea celor vreo șase sute de mercenari oare mai scăpaseră de la Feldioara. Toma auzise nu nufmai de la Johan Fuchs că moldovenii se plimbau ca la ei acasă prin Ardeal, dar nu cunoștea amănunte demne de crezare pentru că veștile se băteau cap în cap. Când se trezise înconjurat de mercenari câinoși și nespălați și dus înaintea voievodului, încă nu știa ce va spune, dar avea încredere în steaua lui. Oricum, o presimțire obscură îl avertizase că n-ar fi fost înțelept să se afle că era moldovean și atunci îi înjurase pe mercenari în italienește. „Cine ești?” îl întrebase nemeșul. Stăteau călări, față în față și Toma își repezise bărbia înainte:., Eu sunt cel oprit și adus cu sila aici și s-ar cuveni să aflu dinaintea cui stau.” Nemeșul pufnise zburbindu-și mustața. Un oștean îl izbi pe Toma cu latul săbiei peste spinare. Toma își smulsese spada ridicându-și calul în două picioare. Ar fi înjunghiat pe careva și până la urmă ar fi fost el însuși ucis dacă nu-i potolea voievodul. Se prezentase pe urmă cu o curtenie nu lipsită de ironie. „Văd că sunteți un cavaler, încheiase el. Pot să aflu acum în sfârșit numele domniei voastre?” Mercenarii grămădiți în jurul lor rânjeau. Nu era limpede dacă comandantul lor glumea cuvenindu-se ca și ei să râdă sau dacă vorbea serios,

trebuind atunci și ei să dea prinsului cinstea cuvenită. Lui Toma nu-i plăcuse politețea bruscă a voievodului. Îl găsisese un bărbat frumos, un fel de condotier înfumurat, deși adunătura jalnică din jurul lui nu putea constitui un motiv de mândrie. „Nu sunt cavaler, îi răspunsese el, ci pictor, *magister în diversis artibus*, și numele meu e Tomasso.” „Poate spion, poate agent secret? Al cui?” stăruise celălalt cu aceeași politețe blândă și insinuantă. „Am spus pictor, se întunecase Toma și mâinile i se strânseseră pe frâu. Restul e rodul imaginației domniei voastre.” „Puteți dovedi?” „Sacii mei sunt plini de vopsele.” Un mercenar se repezise, dezlegase unul din sacii de piele și-și vârâse amândouă mâinile în el ca și cum s-ar fi așteptat să și le umple cu aur. Le scosese pline de flacoane și cutiuțe. O cutie de lemn îi scăpase și peste colbul drumului se împrăștiase o pulbere de un verde limpede și intens ca un țipăt. Disperarea îl făcuse pe Toma să uite prudența: „Ce faci, nenorocitul, asta mă costă o avere?!” strigase în românește, pe urmă adăugase repede, din nou în italiană: „Strânge-l acum, fără să-mi bagi și praful drumului.” „Strânge-l, spusese și voievodul, e bine să-l strângi pentru că magistrul și-a ieșit din fire. E într-adevăr un pictor...” Apoi se întorsese brusc spre el, vorbindu-i în românește: „Așadar nu sunteți italian. Se pare că am fi de același neam...” „Nu cred. Pot acum să plec?” „O, nu, îmi pare rău, dar tocmai am mare nevoie de un pictor. Șase ostași să-l însoțească pe magistrul în cetate. Să fie tratat cu toată cinstea, dar să fie bine

păzit. Până revin eu de la Sebeș, domnia ta ai timp să vezi încăperile și să te gândești cum ar putea fi mai bogat împodobite. Vreau fresce mari, pe toți pereții, cum am auzit că sunt în cetățile italiene. Dealtfel ai să-mi povestești domnia ta ce ai văzut pe unde ai umblat. Și atunci vom lămuri și unde mergi și de ce te ascunzi. Deocamdată îți urez bun venit în cetatea Făgărașului!” Toma dăduse pintoni și îi întorsese spatele fără o vorbă. Cei șase îl luaseră între ei. De pe atunci fusese sigur că mai curând sau mai târziu va fugi, dar ceva îi spunea că pe acel voievod îl va mai întâlni. În cetate îl luase în primire garda. Îl ferecară într-o gură de beci. Intrarea se închidea cu o grapă prin care își vedea paznicii și o parte din curtea interioară. Două săptămâni zăcu aici. Era toropit de o febră ciudată fără a fi totuși bolnav. Îi ardeau pleoapele și obrajii și avea vedenia limpede și chinuitoare a bisericii lui răsărită într-un luminiș de pădure, zugrăvită toată ca și cum zidurile i-ar fi fost luminate pe dinăuntru de o forță aflată dincolo de fire. Uneori, la ceasuri pe care nu le mai știa dacă sunt de noapte ori de zi, îl cerceta ieromonahul Gavril, întâiul său dascăl. Se iva trecând prin perete și stăruia dinainte-i cu chip livid, ca în noaptea când se săvârșise și-l priveghiase la Neamț la oaltă cu monahii. Doar că ochii îi erau acum deschiși și muștrători. „Trebuie să te întorci, îi spunea el. Dacă ți-ai ales crucea asta trebuie s-o duci până la capăt. Fără să te știe, Vodă te așteaptă. Au fost alese și prelucile dintre brazi și înșiși cocoșii ce vor fi jertfiți la temelii sunt

gata de acum să-și crape găocile ouălor în care s-au zămislit.” De vreo patru ori i se arătase numai, dar de fiecare dată îi spusese aceleași cuvinte. După ce bătrînul se lăsa înghițit de zid, dorința de a se vedea pe schele, ars de soare și bătut de vânturi, de a simți în mână daltă, penel ori ciocan creștea din nou în Toma, aprigă și arzătoare ca o flacără care-l devora fără ca el să aibă putința de a i se împotrivi. În fiecare zi ostașii îl scoteau plimbându-l de-a lungul încăperilor cetății. Pășea în fruntea lor încet, istovit, privind halucinat marile suprafețe cenușii de zid pe care vedea jucând culori și sfinți uscați, cu bărbile ca fuiorul, având toți chipul ieromonahului Gavril. Când se regăsea pe urmă singur în beci, neputința îi strivea țeasta și trebuia să lupte împotriva unui netrebnic îndemn de a se tăvăli pe jos plângând, mușcându-și pumnii ori izfoindunși creștetul de zid. În cea de a patrusprezecea noapte ieromonahul Gavril se ivi iar și-i spuse că a venit vremea să-și vadă de drum. Ochii nu-i mai erau muștrători, ci luminați de încredere. Zorile îl aflară pe Toma limpezit. Își petrecu ziua zăcând în lanțuri, învăluit într-o mare liniște, urmărind pentru prima dată cu atenție viața zilnică a cetății. Aștepta cu mintea lucidă să se întâmple ceva și nimeni nu l-ar fi putut convinge că nu se va petrece un lucru deosebit. Seara, câțiva ostași se așezară în curtea interioară, în jurul unui foc. Îi auzea vorbind. Unul înalt, ciolănos, cu mustață albă, căruia ceilalți îi ziceau Ișitoc, se plîngea de fiică-sa care se prăpădea de la o zi la alta chinuită de dureri crâncene în piept. Focul

lumina cu pâlپări roșietice hruba. În zarea aceea părelnică, Toma își văzu iar pentru o clipă biserica, de data aceasta însă tremurătoare ca într-o apă a morților, chemând parcă de undeva ajutor. Auzi până și brazii din jurul ei foșnind prelung, ca în preajma furtunii.

Era către miezul nopții și focul pălise. Oștenii moțăiau. Putea să vadă un petec de cer cu câteva stele. Din spate, venea răcoare de pivniți mucedă și fără fund. Trebuia să iasă chiar de-ar pierde tot ce avusese asupra-i, chiar de-ar face moarte de om, chiar de-ar pieri el însuși până la urmă. Cu glas hotărât, ușor poruncitor, îl chemă pe Iștoc. Omul tresări din picoteală. „Ce-i, mă?” „Vino”, îl chemase el liniștit. Oșteanul se supusese, mare și deșirat, și rămăsese rânjind, rezemat de gratii: „Ai prins glas, mâncător de mâțe? Ce vrei?” Se hotărâse să-și păstreze cumpătul. Îi spusese cu aceeași liniște, ca și cum nu l-ar fi auzit: „înapoiază-mi spada și tot ce am avut asupra-mi, iar eu îți vindec fata. Pe urmă îmi dai drumul.” Rânjetul lui Iștoc pieri: „Ești vraci?” „Sunt și vraci.” „O vindec sub ochii mei?” „Nu știu, trebuie s-o vād. Poate da, poate nu și atunci îți las medicamentul.” „Și dacă îmi lași o otravă sau o înșelătorie?” Toma ridicase din umeri: „Dacă ții la viața fetei, trebuie să te încrezi în mine.” Oșteanul scuiپase într-o parte gânditor, pe urmă pornise agale spre foc. Se sfătuisă îndelung cu ceilalți, în șoaptă. El rămăsese ca o umbră neagră lipită de gratii. Îi urmărea încordat, ars din nou de nerăbdare. Din când în când își întorceau și ei privirile

spre el, bănuitori, pe urmă își apropiau iar capetele. Într-un târziu se ridicară. Iștoc deschise hruba și descuie lacătul lanțului. Altul le aduse caii. Toma își cercetă sacii cu vopsele. Totul se petrecea în tăcere, ca într-un ritual, la lumina tot mai slabă a focului pe cale să se stingă. Un oștean făcu semn înspre turnul de deasupra porții. Podul coborî huruind din lanțuri. Încălecară tăcuți. Fără un cuvânt, Iștoc țâșni de-a dreptul în galop. Toma îl urmă. Grinzile podului duduiră sub copite.

Noaptea și vântul încărcat de miresmele câmpului se năpustiră asupra-i ca un animal mare și întunecat. Îl chemau depărtările. Se putea socoti liber, își avea spada, vopselele și calul, nimeni nu l-ar fi împiedicat să-l străpungă pe oștean pe la spate și să-și vadă de drumul lui. Ceva în felul cum călărea acel om, aplecat mult pe oblânc, crispat, fără să privească în urmă, ca și cum nu se putea îndoi că el îl urma, îl înduioșă. Se vedea limpede că în mintea oșteanului nu mai stăruia decât fata aceea bolnavă pe care se hotărâse să i-o înfățișeze cu încredere orbească în cuvântul și în puterea lui de vraci. „Fie ce-o fi, își zise, poate voi reuși să-i fac și eu un bine omului și să-i vindec fata. Deși aștrii nu par să-mi fie prielnici. E vremea când Jupiter trebuie să intre în conjuncție cu Venus cea desfrânată și sub semnul lor stă credința deșartă a închinătorilor la Mohamed... Dar, oricum, trebuie să încerc... Și dacă nu se mai poate nimic? Atunci va trebui să-l înșel, n-am încotro, drumul mă cheamă.

Venea de undeva miros de vite și lătrat de câini.

Oșteanul își încetini goana.

— Ajungem, spuse. E mai bine să nu fii văzut. Ar afla voievodul că am fost în înțelegere și m-ar spânzura.

Descălecară și porniră unul în urma celuilalt ducând caii de dârlogi. După câțiva pași, Iștoc se opri. Se apropie de Toma.

— Dacă n-o vindeci, să știi că am să te omor, îi spuse liniștit.

— Trebuie s-o văd întâi. Nu știu dacă o pot vindeca pe loc... Dacă nu, ți-am promis că-ți las medicamentul.

Omul își apropie fața și-l aținti câteva clipe tăcut. Pe urmă, tot fără o vorbă, se smulse din loc. Și își urmă drumul. „Încă aș mai avea timp, își zise Toma. N-ar trebui să fac decât o mișcare scurtă, el nici nu bănuiește, e prea furat de gândul la fată. Dar dacă n-o vindec e în stare într-adevăr să mă ucidă el pe mine. Încă n-am omorât niciun om... Poate va trebui s-o fac odată căci veacul nu iartă, dar nu acum, de ce acum, nu trebuie să-mi pierd cumpătul... Nu e decât un tată necăjit și un bătrân copilăros care a vrut să mă înspăimânte ca să-mi dau silința...” Își dădu seama că ocoleau prin funduri de grădini. Câte un vreasc le trosnea sub picioare. Foșneau ierburile și crengile joase ale prunilor de care se frecau. Se stârniseră de pretutindeni câinii. Se opriră într-o ogradă strâmtă în care Toma mai mult ghici lucrurile prin întuneric. Omul duse caii într-un grajd dărăpănat, lipit de casa scundă. Pe urmă intrară în tindă și în singura odaie, joasă, înăbușitoare, unde îl izbi o duhoare cumplită de fiertură zborșită și murdărie de mâțe. După ce

oșteanul aprinse opaițul, văzu, la lumina firavă, pe niște scânduri acoperite cu paie, o îngrămădeală de toale de sub care nu se ivea decât capul galben al unei făpturi fără vârstă, cu părul întunecat, încâlcit, lipit de frunte și de obrajii scofâlciți. Ochii mari deschiși priveau de acum de pe celălalt tărâm, înghețați. Toma ridică acoperitoarea. Mâinile fetei rămăseseră crispate peste cămașa soioasă, ca și cum ar fi vrut în ultima clipă să-și smulgă ceva din piept. Se întoarce spre oștean scoțându-și bereta:

— Îmi pare rău, dar am ajuns prea târziu. Ar fi bine să stingi lumina și să deschizi ușa ca să se primenească aerul. Dacă crezi că te mai pot ajuta cu ceva spune, dacă nu, plec. Dumnezeu s-o ierte.

— Vrei să spui că a murit? întrebă omul cu liniște.

Toma îndepărtă brațele.

— Din păcate asta e.

Bătrânul așază opaițul pe jos, între ei, și se îndepărtă încet, cu spatele, până când acoperi ușa. Pe urmă își scoase fără grabă sabia dreaptă, cu două tăișuri.

— Atunci am să te omor, spuse.

„Așadar e adevărat, își zise Toma, că Jupiter în conjuncție cu Venus e nefast. Iată, va trebui să omor mai curând decât mă așteptam...” Își scoase și el spada și cu un pas lung se rezemă de peretele din fața ușii. Între ei se afla masa scundă, cu trei picioare și opaițul așezat de-a dreptul pe podeaua de lut. Umbre mari jucau pe pereți. Trezite de lumină, muște începură să bâzâie în jurul moartei.

— Ai face mai bine să nu te aperi, spuse omul. Tot am să te dobor.

— De ce mă crezi vinovat?

— M-ai mințit. Dacă erai vraci, trebuia să știi dinainte.

— Sunt vraci, nu prezicător. Și în afară de asta sunt meșter zugrav și pietrar, ziditor de biserici și cetăți. Am încercat să te ajut pentru că și tu ai promis că mă vei ajuta să-mi văd de drum. Dacă fata a murit înainte de sosirea noastră, nu e vina mea. Între noi doi a fost o înțelegere cinstită.

— Tocmai, îl întrerupse oșteanul. Încă de pe drum ți-am făgăduit că dacă n-o vindeci, am să te omor. Nu te-ai împotrivit. Nu eu sunt cel ce necinstește înțelegerea.

Vorbeau domol și fără patimă, ca despre o întâmplare oarecare. „E nebun, își zise Toma, l-a înnebunit poate durerea sau așa o fi el de felul lui și va trebui să-l omor, altfel mă ucide el și odată cu mine îmi va năruși și biserica încă nenăscută. Mereu se vor ivi întâmplări fără noimă, iscate de oameni stupizi, îmi spunea meșterul Lorenzo, care te vor împiedica să-ți înfăptuiești lucrarea încercând să te abată din drumul tău și silindu-te să faci altele decât ți-e rostul. Veacul e crâncen și zbuciumat, înfumurat și căinos și ca să-ți atingi țelul trebuie să renunți la multe și să nu te abați din drumul tău nici măcar spre a face bine, cu atât mai puțin spre a face rău. Va trebui să ucizi tot ce ți se împotrivesc, chiar dacă asta te va răni și te va îndurera, căci nimic sub soare nu se zămislește fără

jertfă. Așa e, dar eu m-am abătut din drum ca să fac un bine și acum făptura asta stupidă îmi stă în cale pândind clipa prielnică pentru a mă străpunge...”

— Am să te omor, repetă oșteanul cu același calm.

— Omorându-mă, ai să ucizi și biserica pe care voiam s-o înalț.

— Nu-mi pasă decât de ceea ce văd cu ochii mei. Nu-mi pasă de biserica ta nezidită.

„Nu mai încape îndoială, gândi Toma resemnat, el e omul stupid pe care mi-l prevestea meșterul Lorenzo. Va trebui să-l ucid, bietul...” Îndreptă vârful spadei către chipul moartei:

— Uite, zise tare, fața ei spune că pieptul îi era copt pe dinăuntru. Cu siguranță vărsa și sânge. Dealtfel o spune și așternutul...

— Nu e greu să le știi pe cele ce au fost, rânji oșteanul.

— Nu, într-adevăr. Dar eu altceva voiam să-ți spun. Soția meșterului la care am ucenicit s-a stins tot de boala asta. Dar ea a trăit cu mult mai mult pentru că meșterul îi dădea la fiecare miez de noapte un fel de magiun în care amesteca afion cu pulbere de matostat.

Oșteanul deveni interesat. Toma, prefăcându-se că privește înspre moartă, îl urmărea cu coada ochiului și în același timp împingea încet piciorul sub măsuta scundă. Pe neașteptate, în timp ce vorbea, ridică masa cu vârful cizmei azmârlind-o spre ușă. Odată cu ea se avântă și el. Spada fulgeră crud, străpunse pieptul oșteanului și se înfipse în lemnul ușii. O scoase cu o

smucitură scurtă. Trupul se prăbuși, își zgârci picioarele și rămase neclintit, cu ochii bulbucați parcă a mirare. Toma șterse spada de așternutul de paie și o puse în teacă. Voi să calce opaițul spre a-l stinge, dar în ultima clipă, când cizma era gata să-l zdrobească, se răzgândi. Îl luă și-l așeză la căpătâiul fetei. Se îndreptă spre ușă. Înainte de a deschide mai privi o dată chipul uluit al oșteanului. „Dumnezeu să ne ierte pe amândoi”, murmură. Scoase calul, dar o slăbiciune neașteptată, un fel de sfârșeală iscată din străfundurile măruntaielor îl împiedică să încalece, Se rezemă cu brațele și cu fruntea de șa. Parcă simțea încă în palma dreaptă vibrația surdă pe care trupul mare ce se încleșta de viață o transmisese timp de o fracțiune de clipă lamei implacabile de oțel. O vibrație ca un țipăt, ca o chemare, ca o rugă de pe urma căreia îl cutremura acum o milă nesfârșită amestecată cu o greață dulceagă care-i umplea gura. Se îndreptă de șale, inspirând adânc văzduhul curat al nopții. Calul își așeză botul pe umărul lui și asta îl îmbărbătă. „E un semn, își zise, dobitoacele au și ele suflet. Calul îmi cunoaște rostul și simte chemarea drumului. Meștere Lorenzo, ai avut dreptate, nu trebuie să ne abatem, dar asta face singurătatea noastră mai grea ca o cruce...”

Încălecă. Luna stătea cu cornul în sus. Toma își făcu cruce. „Apără-mă de spaimele din mine și de miazănoaptea răspântiilor.” Slobози frâul și se avântă în galop către răsărit, unde cerul se deschidea treptat înspre culoarea nisipului.

Ochii acelui oștean bătrân și fără minte îl urmăreau și acum. Fusesse o întâmplare tristă de care ar fi vrut să nu-și mai amintească, dar care se temea că-l va urmări toată viața. Ceea ce-l înfiora mai mult în toată istoria, era încăpățânarea lipsită de noimă a acelui om: așadar cu adevărat ți se puteau ivi din senin asemenea piedici obscure care-ți îngreuiau saturnic avântul dacă nu te ucideau de-a dreptul. Viața, ca și fresca, îți cerea să știi dinainte și hotărât ce vrei. El știa prea bine ce voia, în pofida oricăror piedici ce s-ar mai fi putut ivi, era mândru de această conștiință care-l făcea să se simtă puternic, se vedea printre ai lui și avea sentimentul că se află la poala unui munte al miracolelor. Îi rămânea doar să găsească poteca ce ducea în pisc.

Răsări din gânduri abia când ajunse dinaintea porții dinspre târg a curții domnești. Oștenii cu coifuri poleite ,cu straie roșii cu albastru, noi, cu găitane din fir, îi încrucișară halebardele în față. Nu se putea intra, pe ce lume trăia și de unde venea de-și închipuia că la curtea domnească pătrundea oricine?!

— Nu sunt oricine, se întunecă Toma. Sunt meșter zugrav, vin de la Veneția și vreau să vorbesc cu meșterii care lucrează aici.

— Cu ce dovedești?

Toma ezită. Într-adevăr cu ce ar putea dovedi? La vorbe se pricepea oricine, dar oștenii aceștia nu se mulțumeau sau poate aveau poruncă să nu se mulțumească numai cu atât. Neînduplecarea lor putea fi luată și ca un semn bun al unor rânduieli noi care

stăpâneau țara. Dânșii își făceau datoria, se aflau în dreptul lor și n-avea nicio noimă să li se pună împotrivă.

— Îl caut pe un meșter pietrar pe nume Cântic, răspunse el în sfârșit.

— E aici, du-te, Visarioane, cheamă-l. Ziceai că ești zugrav?

— Meșter zugrav, pietrar, aurar, alchimist și vraci.

— Înseamnă că ești de o seamă cu talianul Baptista de-i îngropat lângă biserica papistășească.

— A murit? tresări Toma.

— O-hooo, sunt câțiva ani buni de atunci. S-a stins lin, de bătrânețe. În noaptea aceea s-a arătat pe cer, înspre apus, stea verde cu coadă care a trecut încet de la o zare la alta și abia înspre zori s-a stins, odată cu el.

— Și urlau câinii, își aminti altul, și se zbuciuma păsăretul în cotețe ca de dihor.

— N-a fost om de rând...

Toma le pierdu șirul vorbelor. O tristețe blândă îl copleși, aplecându-i fruntea. Încă pe când apucase el calea apusului, Baptista Vesentino se adunase, se împuținase, devenind o grămăjoară de oase în care mai pâlpâia un licăr neistovit de viață. Umbla cu o tichie neagră pe creștetul argintiu. Pășea mărunț, sprijinindu-se într-un baston subțire și alb din os de inorog. În ultimul timp îi slăbise de tot vederea încât trebuia să-și apropie lucrurile la un deget de ochi pentru a le desluși. La urcarea în scaun a lui Ștefăniță Vodă, văzuse în globul de cristal din laboratorul său

un lan de grâu ale cărui boabe se scuturau pe rând transformându-se în cădere în picuri de sânge. Era un sânge vâscos și întunecat căruia magistrul Baptista îi distinsese îngreșoșat miasma putredă. De atunci se ținuse departe de curte și Ștefăniță îi purtase pică din cauza asta, fără să îndrăznească însă a-l tulbura. „E bine să urmezi sfatul tatălui tău și să pleci, îi spusese el lui Toma. Dar fii înțelept și fă din exilul tău un prilej de a vedea și a pătrunde dincolo de aparența lucrurilor. Nu te întoarce înainte de a trece șapte ani. Numărul lor face parte din sistemul uneia dintre cifrele fatidice: sunt șapte virtuți cardinale în opoziție cu șapte păcate ce sunt simbolizate prin șapte animale urmate de șapte boli. Sunt șapte rugi în Tatăl nostru, șapte daruri ale sfântului duh, șapte fericiri și șapte taine. După șapte ani e îngăduită dezgroparea morților căci carnea lor s-a făcut una cu pământul și le-au rămas numai oasele curate așa cum se sting amintirile din sufletul celui ce urmează cei șapte ani de ucenicie încât nu-i mai rămâne la capătul lor decât trupul istovit de truda învățaturii. Să te abandonezi și tu acestei trude, în primul an pentru a-ți desăvârși arta desenului pe tablete, în al doilea pentru a cunoaște culorile, cinabrul, amatitul, sângele de dragon și toate celelalte, în al treilea pentru a învăța să triezi culorile, în celălalt pentru a fierbe cleiurile, în al cincilea pentru a deprinde frământarea vopselelor și pregătirea panourilor și, în sfârșit, în ultimii doi, pentru a pătrunde în arta nobilă și desăvârșită a frescei. Sunt cei șapte ani ai începutului după care

urmează însă alte cicluri de câte șapte ani de învățătură căci nu se află lucru, faptură sau cuvânt de la care să nu poți dobândi ceva pentru a-ți desăvârși meșteșugul. Totul este să n-ajungi vreodată la închipuirea deșartă că învățătura are capăt. Dacă reușești să te resemnezi cu gândul acesta, vei ajunge să cunoști nespus de multe lucruri pe care foarte puțini le știu iar oamenii te vor numi magistru și te vor lăsa singur dacă nu cumva vor socoti mai comod pentru liniștea lor să te ardă pe rug...

Ostașii pălăvrăgeau molcom în soarele sfârșitului de vară. Se fereau să ridice glasurile pentru a nu tulbura liniștea îndurerată a domniței Anca. Stimulați de amintirea ciudatului dascăl, evocau mereu alte întâmplări legate de numele lui. Cineva își aminti că, după înmormântarea magistrului, toate pietrele funerare din preajma bisericii papistășești se scufundaseră mai bine de o palmă. Amănuntul părea să confirme opinia furișată în șoaptă după care dascălul n-ar fi fost tocmai străin de anumite relații satanice. Toma însă nu-i mai asculta. Stătea și el în fața lor și se bucura de dezmiardarea soarelui, dar gândul i se întorsese brusc în sine. Le prețui deodată toate, limpede și scurt: se întorsese alt om după o lipsă de șapte ani și își aflate mama și dascălul strămutați în corturile dreptilor iar tatăl gata de a purcede și dânsul într-acolo. Îi rămăsese o soră care nu putea fi lăsată de izbeliște și un dor nestins de a înălța o biserică nemaivăzută cu voia și ajutorul lui Dumnezeu, dar mai ales a unui domn care nu-l

cunoștea și, după câte se părea, n-avea vreme pentru închipuirile sale. Când trase linia și văzu că la socoteală nu-i rămâneau decât voința și încrederea în sine se încrâncenă. Dacă până atunci mai avusese clipe de îndoială. Din acel ceas hotărârea lui rămase neclintită și pentru câteva clipe, ca și când s-ar fi aflat singur într-o odaie, văzu ca într-o oglindă oraculară tot ce avea de făcut. Când meșterul își făcu loc printre ostașii de la poartă, fu sigur că era Cântic și-i făcu semn să se apropie ca și cum s-ar fi cunoscut de ani.

— Să mergem la han, îi spuse, avem de vorbit.

Pietrarul îl privi uluit pe acel străin ciudat care vorbea atât de bine moldovenește și îl urmă tăcut, închiudat pe el însuși din cauza unui soi de teamă ascunsă care-i gătuia întrebările. Hanul Domnesc era plin de drumeți și de negustori care cinsteau aldămașurile. Își făcură loc la o masă lungă. Toma ceru vin și pastramă, pe urmă se cufundă în tăcere ca și cum ar fi uitat de Cântic. Cerceta pe rând și fără grabă înfățișarea mușterilor, ciulea urechile pentru a le desluși vorbele din rumoarea încăperii și, în sfârșit, rămase urmărind una din slugile hanului, un băiat firav de vreo treisprezece ani, cu ochi înspăimântați și mari, pe care toți îl porunceau de colo-colo. Când nu mai prididea cu dusul și adusul și ajungea să încurce oalele de lut cu blidele și pe cele pline cu cele goale, se găsea mereu cineva să-i ardă câte o palmă după ceafă. Copilul clipea des, își înghițea plânsul și ghemul lacrimilor i se vedea săltând înspăimântat de-a lungul gâtului subțiratic.

— Spuneai că avem de vorbit, îndrăzni Cântic. M-ai chemat aici și nici nu te cunosc.

Toma îl privi ca și când atunci și-ar fi amintit de el.

— De unde ești, meștere Cântic? îl întreabă.

— De la Orhei. Dar de unde mă cunoști?

— Și pe piatra de Orhei ai deprins meșteșugul? urmă Toma netulburat.

— Da.

Toma înclină capul mulțumit.

— Asta e bine, spuse mai mult pentru sine.

O fată scundă și voinică sub pasul căreia duduiau dușumelele le puse dinainte vinul și pastrama. Băiatul cel firav le aduse pâinea.

— Al cui ești tu, voinice? întreabă Toma.

Copilul aruncă o uitătură speriată fetei.

— Al nimănui, șopti..

— Ai lui au murit toți de ciumă, lămuri fata.

Toma îl privi trist și, după ce băiatul se îndepărtă, ciocni cu pietrarul, bău câteva înghițituri și se apucă să mănânce. Mâncau amândoi în tăcere, iscodindu-se pe furiș. Când socoti că se săturase, Toma mai încercă o dată vinul, de data aceasta mai temeinic, și se bucură regăsind în tăria lui soarele Moldovei. Își puse palmele pe masă și începu să întrebe domol, fără să arate vreun interes deosebit, o seamă de lucruri ciudate și, la prima vedere, fără nicio legătură între ele: ce credea meșterul, ce cusur ar putea să aibă marmura care răsună mai ascuțit când o lucrezi, câte feluri de dălți și de ciocane folosea, în câte soiuri de piatră lucrase, cum își călea dălțile și cu ce fel de

lemn făcea focul pentru asemenea lucrare, ce obișnuia să mănânce în zori, înainte de a se apuca de treabă, care erau cele trei zile din luna lui mai în care, deși nu erau sărbători, nu trebuia să lucrezi fiind ele zile nefaste? La sfârșit îl întrebă dacă se temea de întuneric și cum meșterul răspunse că da, Toma se bucură pentru că socotea firesc ca omul să se teamă de întuneric și el avea nevoie de un tovarăș care să fie un om adevărat și firesc.

— Eu nu mă tem, spuse Toma, și tocmai de aceea ai să-mi fii tovarăș în lucrarea pe care o plănuiesc. Teama ta și neînfricarea mea vor ține departe și vor face nevătămătoare puterile răului care se împotrivesc oricărei zidiri durate să înfrunte veacurile.

Pietrarului i se tăie răsuflarea ca și când s-ar fi scufundat pe neașteptate într-o apă prea rece:

— Vrei să înfruntăm veacurile? șopti.

— Te sperie gândul?

— Oare nu e o sumeție neîngăduită? se îndoi meșterul.

— Neîngăduită de cine?

— De Dumnezeu, care ne-a sortit clipei.

— Voința lui Dumnezeu nu mi-e cunoscută, dar eu nu mă socotesc sortit clipei și mă sumețesc să pășesc dincolo de ea.

Cântic rămase mut. Ceea ce auzise i se părea o enormă blasfemie și era stupefiat că fulgerul mâniei divine încă nu-l despicase pe omul de lângă el. Pe de altă parte trebuia să recunoască, cu o tresărire secretă de spaimă, că îndrăzneala nebună a acestui

străin frumos, cu mâini puternice și prelungi, îi transmitea o înfiorare plăcută.

— Te temi, zâmbi Toma.

— Poate că mă tem, recunoscui pietrarul. Ai învățătură papistășească și nu știu dacă se cade să-i dai viață aici.

— Înainte de a pleca, mi-am început învățătura aici. În apus am deprins meșteșugul, dar harul fără de care nimic nu dăinuie a rămas al locului și lui îi voi da întruchipare. Se aplecă puțin înspre Cântic și adăugă cu un glas mai tainic: Și apoi să știi că frumusețea nu se supune legilor, fie ele papistășești ori de orice alt fel. Frumusețea e însuși Dumnezeu, cel care face legile, nu li se supune.

Tainica și plăcuta înfiorare care-l încerca pe meșter se transformă într-un tremur interior ca un fel de frig al sufletului. Nu s-ar fi mirat să înceapă a-i clănțâni dinții cu toată căldura și aburii din încăperea scundă a hanului.

— Mă gândesc, spuse el gâtuit, că poate ești însuși diavolul trimis să mă ispitească.

— Diavolul îi ispitește numai pe cei care trăiesc zi și noapte cu frica lui, după cum lui Dumnezeu nu-i place să-i pună la încercare decât pe cei ce nu se îndoiesc niciodată. Eu nu sunt nici înger, nici satană. Sunt un om care se deosebește poate de alții printr-un oarecare har, dar care se îndoiește de tot atâtea lucruri câte sunt și cele în care crede. Numele meu este Toma, iar al surorii mele Mușă.

Ultimele cuvinte căzură ca o lovitură de par. Lumea

începu să se clatine și aerul încropit cu aburi de vin să clocotească. Pentru câteva clipe meșterul pietrar îl aținti cu ochii holbați, nemaiavând nicio îndoială că se afla în fața diavolului. Pe urmă își puse coatele pe masă și își ascunse obrazul în palmele crăpate. Rămase astfel ca și când ar fi plâns, iar Toma se aplecă înspre el și începu să-i vorbească rar, în șoaptă, încât negustorul de pește care stătuse tot timpul la masa de alături fără să se atingă de oala de lut dinaintea sa nu mai desluși niciun cuvânt din discuția pe care până atunci o urmărise fără a fi luat în seamă de cei doi.

Către amiază, când ieșiră iar în soarele limpede al uliței aveau amândoi credința că dobândiseră o victorie. Ochii pietrarului străluceau de bucurie și-i venea să-l ia pe, Toma pe după cap, dar o sfială încă nebiruită în fața ținutei și a veșmintelor apusene ale acestuia îl împiedicau. Toma era ușor amețit și se simțea puternic. Ceva nevăzut, dar ghicit în toate cele din jur, în limpezimea cerului, în fulgerarea apei Sucevei departe, în vale, chiar în acest Cântic mare și blând, un fel de duh al locului, ceva risipit peste tot, de la furnici până la oștenii ce păzeau poarta lui Vodă, îi dădeau certitudinea că va învinge.

— Vodă cum e? întrebă, și de fapt cu aceasta - abia acum - începu să-și stâmpere cea mai arzătoare dintre curiozități.

— Vodă e aspru și iute la mânie în trebile țării. Altfel luminat și iubitor al cărților.

— Are obicei să verse sânge nevinovat?

Cântic șovăi:

— Mnu... n-am auzit... Dar nu-mi bag mâna-n foc că n-ar face-o. Puterea slăbește până la urmă mintea multora.

— Arată a om a cărui minte poate slăbi?

— Iaca la asta, mă tem că n-oi ști ce să-ți răspund. Eu mă pricep la pietre, la oameni mai puțin. Dar tu ești și vraci și-ți vei putea răspunde singur când te vei afla în preajma sa.

— E greu de ajuns acolo?

— Acuma da. S-a tras în cetate, cernit de moartea doamnei și închrâncenat de războiul din Ardeal. Așteaptă vestea de supunere a bistrițenilor și a brașovenilor, iar dacă ea nu va veni, se zice că va porni el însuși să-i supună chiar de va fi s-o facă asupra iernii. Cred că ți-ar fi cu neputință să pătrunzi. În curtea din târg a mai rămas doar domnița Ancuța, cernită și ea, cu ochii storși de plâns. Șade toată ziua închisă cu două, trei jupânițe și coase patrafire și antimise.

— Aș putea să-i desenez niște modele noi care ar face fala oricărei biserici.

Cântic clătină din cap cu tristețe:

— Nu primește pe nimeni. Nu mai departe decât ieri nu și-a primit nici duhovnicul. Și-a trimis cămărașul să-i spună că dânsa nu socotește că ar avea ceva de împărtășit de vreme ce abia se pregătește încă pentru a păcătui. De pe urma unor asemenea vorbe la curte a început să se târască șoapta că domnița ar fi slăbit de minte după moartea doamnei Maria. Dumnezeu știe...

Se petrec lucruri despre care mulți zic că n-ar fi; cu cale să se petreacă. Se zice, de pildă, că, de pe acum, când încă nici n-a apucat să se răcească trupul doamnei sub lespedea de la Putna, Vodă se gândește la alta, aflată undeva dincolo de hotare. Alții îl osândesc pentru războaiele din Ardeal care ar fi ostenitoare pentru țară. Alții, pe de altă parte, îl socotesc un înțelept, meșter în capcane politicești și viteaz. Oricum, pentru lucrarea aceea de care mi-ai vorbit cred că mai avem de așteptat. Va mai curge multă apă pe valea Sucevei până când să afle de știința și harul tău ca să te cheme la dânsul. Cred că e bine să mai așteptăm...

Se despărțiră la poarta curții. Toma rămase îngândurat. Ceea ce-i spusese Cântic era adevărat: vremurile păreau ostile pentru a întruchipa un vis, ceea ce nu însemna însă că era hotărât să aștepte. Poate o cale de a pătrunde să se afle tot pe la domnița Anca. În ciuda șoptelor de la curte, el n-o socotea slabă de minte, ci, dimpotrivă, ceva din cuvintele ei răspunsese în sufletul lui unde atinsese o coardă ce vibrase admirativ. Tresărise atunci ca și când ar fi recunoscut după semne oculte, într-o mulțime dușmănoasă, pe cineva care venea din lumea aceluiași fel de a gândi ca și el. Presimțea în domnița Anca un posibil aliat. Nu avea de gând să aștepte și singurul lucru care îl preocupa era să afle o punte care să-l treacă peste prăpastia dintre el și curte.

Puntea coborî oarecum de la sine, cu mult mai repede decât se așteptase el însuși și cu totul

împotriva previziunilor lui Cântic. Petrecu câteva zile închis în sine și între pereții atelierului. Își îngheba rafturi și zidi un Cuptor alchimic. Ieși doar cât să-și cumpere oale de pământ de toate mărimile, vase de sticlă de forme ciudate de la un negustor genovez de pe Ulița Armenească, iar de la niște iconari un braț de scânduri albe de tei crescut pe loc înalt și uscat. O vreme se cufundă în prepararea lor împotriva cariilor: le gelui și le ținu în rachiu amestecat cu arsenic la care adăugă acetat venețian de aramă ca să se zvânte mai repede. Până se uscară, hălădui vreo două zile prin împrejurimi adunând curpeni, scoarță de nuic, de ulm și de arin, rășină de cireș și de brad, șofran, drobușor și roibă. Întârzia prin pajiști înșorite, se înfunda prin răcoarea pădurilor ori se oprea îndelung pe culmi de dealuri de pe care se zăreau depărtările tremurând într-un abur albăstrui. Se apropia tiptil contemplând nemișcat vreo șopărlă încremenită pe o piatră în soare și tresărea de plăcere când descoperea în culcușurile lor umede pălăriile roșii ale ciupercilor veninoase. După anii petrecuți între ape și ziduri de piatră, exuberanța culorilor de aici îl năucea în unele clipe până la deznădejde, făcându-l să se întrebe ce rost mai avea să se zdrobească pregătind culori de vreme ce nimic nu putea întrece piciorul cocoșului cel galben sclipitor, sângele aprins al voinicului, purpura macilor, albastrul cerului, al garofițelor sălbatice ori al cicorii, verdele cetinilor și al „pajiștilor... Când venea acasă alegea, pisa, pune la uscat, așeza în ulcele. Nu mai vorbea nici cu tatăl său, care mereu o întreba pe

Mușă despre el și uită de Cântic, care-și luă inima-n dinți și începu să le vină în casă. Pietrarul ajunsese să aibă față de el o venerație amestecată cu o ușoară teamă. „Poate că l-am supărat cu ceva”, gândea el cu glas tare în fața Mușei. Fata râdea luându-i între palmele mici, mirosind a busuioc, chipul aspru și colțuros: ea îl cunoștea pe Toma și știa că acum îl frământa ceva, căuta ceva și până nu va găsi ce căuta cu greu se va mai arăta și va mai vorbi. Începură să zăbovească îndelung laolaltă până când stelele treceau de cumpăna nopții. Nu se mai auzeau decât câinii stârniți de vreun călăreț târziu care se încumeta prin întunericul târgului. După o asemenea noapte arsă de dragoste, ieșiră pe vârfuri, temându-se de veghea chinuită a bătrânului. În văzduhul rece al toamnei răsărise luceafărul de ziuă. Fereastra atelierului din fundul curții era încă luminată. Mușă îl luă de mână și se furișară înfiorați până acolo. Priveau crispați, cu mâinile încleștate una într-alta și cu sudoarea brobonindu-le treptat frunțile. Toma, gol până la brâu, în niște nădragi peticiți și desculț, pisa cu o mână cărbuni într-un vas de piatră iar cu cealaltă lăsa să curgă încet dintr-o ulcică un fir subțire de lichid întunecat cu reflexe albastrui. Chipul frumos îi era tras, cu cearcâne mari de neodihnă și cu părul în neorânduială. Pe vatră, într-un blid larg de pământ, o grămadă de curpeni se transforma încet în cărbuni. Focul stătea să se stingă și atunci Toma lăsă pisălogul și ulcica și luă un săculeț de piele din care-și vărsă în palmă o pulbere liliachie. Se apropie de vatră și o

azvârli în spuză. Tâșni o flacăra înaltă care înfierbântă deodată aerul. Cei doi se traseră înapoi gătuți de groază. „Ai văzut?” șuieră Cântic și abia atunci Mușă fu sigură că văzuse înălțându-se odată cu flacăra, o făptură subțire și unduioasă, verde și cu ochi galbeni ca de mătă care se tot lungi apoi destrămându-se sub grinzile tavanului. Nu știau dacă Toma voise s-o stârneasă sau se iscase singură din împreunarea focului cu pulberea liliachie, nu știau dacă era duh binevoitor sau iasmă a întunecimii, dar un clește ca de rădașcă le strânse gâtleurile când o deslușiră fâlfâind în jurul acoperișului și pe sub streșini. Se îndepărtară grăbiți, împotrivindu-se din răspuțeri îndemnului aproape dureros de a fugi, știind că nimic nu putea fi mai nesocotit în asemenea clipe decât fuga. La poarta dinspre uliță, fata cuprinse mâinile pietrarului. „Să nu spui nimănui”, se rugă ea. „N-am să spun”, promise meșterul cu glasul înecat. „I-am făgăduit și de acum voi rămâne legat de el, dar Dumnezeu să ne apere...” Se despărțiră greu, apăsăți de spaime. Mușă se strecură în odaia ei. Lăsă ușa crăpată. Îl văzu venind din atelier odată cu lumina cenușie a zorilor. Era adus de spate ca un bătrân, părea stors de puteri și înfrigurat. Fata se furișă pe urmele lui și îi duse un ulcior de lapte cald. „Îi fi ostenit...” Toma luă ulciorul cu amândouă mâinile. Îi zâmbi ca de departe, cu un fel de tristețe. Bău cu lăcomie fără să-și ia ochii de pe ea, șezând pe dunga patului. „Ești o fată bună”, îi spuse, înapoiindu-i ulciorul. „Cu Cântic te-ai mai văzut?” „Văzut. Și în seara asta a fost aici, dar s-a sfiit să te

tulbure.” „Bine a făcut. Să nu mă tulburați, spuse el grav. Și să-i spui că nu mai avem mult...” „Am să-i spun”, murmură ea, fără să-i înțeleagă însă gândul. Pe urmă el se întinse și în aceeași clipă se prăbuși în somn. Mușa făcu asupra-i semnul crucii și se îndepărtă pe vârfuri, fulgerată de întrebări înfricoșate sortite să rămână fără dezlegare.

Către amiază Toma se trezi cu sentimentul că avea de îndeplinit un lucru ce nu suferea amânare. Își aminti de gândul ce-i țiuisese toată noaptea ca un tântar ascuns în dosul frunții: avea nevoie de un ucenic. Lucrul începea să se adune, erau de pe acum o mulțime de treburi mărunte care îi răpeau timp și pe care le-ar fi putut încredința altuia. Se duse de-a dreptul la Hanul Domnesc. Negustorul de pește care-și pierdea vremea prin preajmă se luă după el de cum îl văzu. Toma nu-l băgă în seamă. De cum intrase îl căutase din ochi pe copilul care-i slugărea pe toți. Negustorul se trase mai aproape.

— Vii de departe?

— De la apus, din cetatea Veneției.

— Drum lung. Până acolo nu mă poartă negoțul meu...

— Care-i negoțul domniei tale?

— Peștele. Îl iau de la Chilia și urc cu el până către Lwow și Cracovia.

Toma se aplecă puțin înspre el. Nările subțiri îi fremătară adulmecând. „Ăsta-i negustor de pește, își zise, cum sunt eu de piei de cloșcă.”

— Dar domnia ta cu ce te îndeletnicești, dacă-mi

îngădui? întrebă negustorul.

— După împrejurări. Sunt meşter zugrav şi zidar, dar şi alchimist şi vraci, iar la nevoie pot deveni ucigaş de iscoade.

Celălalt îl privi uluit, apoi izbucni într-un râs zgomotos şi lipsit de veselie:

— Iscoadele nu sunt plăcute nimănui, spuse, dar Toma nu-i mai dădu apă la moară.

Un negustor braşovean cu trei cară nemţeşti în care aducea butoaie cu pălării de Pojon se opri în faţa hanului. Intră cu surugiii lui şi umplură încăperea de zgomot poftind mâncare şi bere de la sladniţa din Baia despre care aflate că s-ar găsi la acest han. Negustorul de peşte îşi luă oala de lut din care încă nu gustase şi se mută lângă ei. Toma se bucură. Îl căută iar pe copil şi-l descoperi păşind ca pe ouă, aducând cânilor pe care se prelingea spuma albă de bere. Li se puse dinainte şi mâncarea. Când noii veniţi nu părură a mai pofti ceva, copilul se trase într-un ungher şi se apucă să încresteze o bâta de corn începută mai de mult.

— Voinice, vino-ncoace, îl chemă Toma. Adu şi bâta.

Copilul se supuse. Toma privi îndelung creştăturile mărunte şi regulate înfăţişând pe fiecare rând altă închipuire, soare, cruce, floare, stea, cruce în soare sau stele-ngemănate.

— Îţi place să împodobеşti lucrurile?

— Îmi place.

— Ai mai împodobit şi altele ori numai băţul ăsta?

— Am încrestat multe, dar le-am dat la copii, ce să

fac cu ele?

— Îți place aici la han?

Copilul coborî fruntea fără să răspundă. Buza de jos îi tremura imperceptibil.

Toma se ridică, se duse la vatră, luă un cărbune și se apucă să deseneze pe perete. Făcu întâi un cerc mare și în el împleti din linii o frânghie care se încolăcea, se răsucea, dădea ocol înăuntrul cercului, revenea de unde plecase pentru a se răsuci din nou până când nu mai rămase niciun loc gol. Negustorul brașovean cu surugiii lui și cu negustorul de pește tăcură, urmărindu-l curioși, tăcură și ceilalți mușterii și, atras de liniștea nefirească, se ivi și hangiul cu celelalte slugi. Toma lucra liniștit, fără să-i vadă, ca și când n-ar fi fost decât el și băiatul. Când isprăvi îi întinse cărbunele:

— Poți să faci și tu?

Copilul ezită o clipă, pe urmă se apucă și el să deseneze. Mâna i se mișca mai încet, dar fără să șovăie. Cercul ieși mai turtit în partea de sus, frânghia se răsucea mai puțin mlădioasă, dar în cele din urmă izbuti să umple întregul cerc. Toma se întoarse spre hangiu:

— Cât să-ți dau ca să-mi lași băiatul ăsta?

— Nu-l dau. Am nevoie de el.

— Ce simbrie îi dai?

Hangiul râse ca de-o nerozie:

— Ce simbrie?! Îl îmbrac și-l hrănesc, nu-i destul?

— Bun. Atunci zece ducați de aur e un negoț minunat pentru mintea ta îmbâcsită de osânză.

Hangiul voi să se împotrivească, dar Toma începuse să-i numere banii. Îi lăsa să cadă câte unul pe masa udă și, cu fiecare clinchet de galben, hangiul se apropia cu un pas.

— Asta e, îi spuse după ce căzu și ultimul ban. Peste ce vezi aici ți-aș mai da doar o înțepătură de spadă. Rămâi cu bine.

Luă copilul de mână și ieșiră. Pășea repede ca și cum s-ar fi temut să nu se ivească cineva să-l revendice. Băiatul se străduia să se țină de pasul său lung.

— Cum te cheamă? îl întrebă Toma.

— Marcu.

— Pe mine Toma. Am să-ți fiu dascăl, dar poți să mă socotești și un frate oleacă mai mare. Dacă ai să mă asculți, ai să ajungi într-o zi meșter iscusit.

Ochii albaștri ai copilului îl priveau cu o expresie vecină cu adorația. Era atât de fericit că scăpase de slugăreala de la han încât i se părea o nelegiuire însuși gândul de a nu-i da ascultare meșterului. Acasă, Toma îl lăsa întâi în seama Mușei să-l spele și să-i dea de mâncare. Pe urmă îl luă în atelier unde se afla în toi cu prepararea culorilor. Marcu îl urmărea fascinat. Astea, îi spunea Toma în timp ce-și vedea de treabă, sunt vasele de piatră pentru zdrobit. Acelea subțiri și răsucite sau cele bortoase de colo sunt din sticlă și servesc la fiert. În ele se nasc de obicei substanțele noi. Mai sunt și cele de pământ, mai ieftine, dar scumpe când nu le ai la îndemână. Tu însă stai și te uită până te înveți cu fiecare lucru de aici. Să nu umbli

cu vreunul fără știrea mea că s-ar putea să slobozi vreun duh.

— Sunt duhuri?

— Fiecare lucru își are un duh al lui. Fără să vrei poți să-l slobozi și atunci se mai întâmplă și pozne.

— Eu am văzut ciurma, spuse deodată copilul cu un fel de mândrie.

— Cum așa?

— Când a venit de-a luat-o pe mămuca n-am văzut-o că era noapte și dormeam, dar când l-a luat pe tătuca era în zori și mă trezisem că horcăia. Pe urmă a intrat și ea și am văzut-o.

— Cum arată?

— Are cap de om cu coarne de bou și o coadă de șarpe cu un ghimpe în capăt. S-a apropiat de tătuca și a dat să-l înțepe cu ghimpele. Eram atât de aproape încât simțeam cum îi pute suflarea și atunci n-am mai știut de mine. Când m-am trezit plecase și tătuca era mort.

— Să ții minte cum arăta. Pe prima scândură pe care o gătesc de pregătit am s-o zugrăvesc.

— De ce s-o mai zugrăvești? tresări Marcu.

— O zugrăvesc într-o icoană cu sfântul Haralambie, ocrotitorul de ciură. Ca s-o supună...

Băiatul se liniști. Ideea însă îl umplu pe Toma de neastâmpăr. Chiar atunci se apucă să prepare un panou și Marcu avu prilej să-l ajute pentru întâia dată. Chituiră cu grijă toate șanțulețele, încleiară scândură cu clei de cegă greu mirositor și o îmbrăcară într-o pânză de in pe care se străduiră s-o întindă cât mai

bine.

— Pentru asta, îi spuse Toma, să cauți întotdeauna pânză mai veche pentru că e mai moale și se așază mai ușor.

Dădură apoi fața cu un strat de lapte gros de alabastru.

— O punem aici, departe de foc, să se zvânte domol. Măine iei din coșul de colo barba ursului, faci somoioage și o lustruiești. Și cu asta cred că ai învățat o treabă. Icoana următoare o pregătești singur.

Se însera și nu se mai apucară de altceva. Îl duse în casă și îi așternu într-un ungher al odăii în care dormea și el.

— Hangiul unde te culca?

— În iesle. Uneori mai erau și alții, slujitori, surugii, dar când rămâneam singur nădușeam de frică până să adorm.

— De ce? Doar ieslea e culcuș sfințit, în ea a înnoptat întâia dată și domnul nostru Iisus Cristos.

— Știu, dar veneau blajinii. Îi simțeam cum se aleargă peste mine și nu puteam să strig fiindcă mi se încheșta gura de fiecare dată.

— Ți se va fi părut. Poate erau șoareci.

— Nu erau șoareci. I-am văzut la lumina lunii. Aveau numai cap de șoarece, dar trupul mic-mărunțel le era de om.

— Aici poți să dormi fără teamă: casa e de lemn. Blajinii nu sălășluiesc decât în ziduri de pământ. Sunt aduși din râpi, odată cu lutul. Dar nu fac niciun rău, te-ai temut degeaba...

Se gândi însă că nici lui nu i-ar fi fost la îndemână să-i simtă alergând de-a lungul trupului. Dar el nu-i simțise și nu-i văzuse niciodată. Copilul acesta se dovedea poate mai norocos. Cu asemenea gânduri îl află Mușa când intră să-l vestească de sosirea a trei ostași care așteptau în uliță nevrând să descalece.

Toma ieși în capul gol și în cămașă. Se întunecase și se vedeau stelele.

— Domnia ta ești străinul de la Veneția?

— Am venit nu de mult de la Veneția, dar nu sunt străin.

— Ești vraci și zugrav?

— Sunt și ceea ce spui.

— Porunca lui Vodă. Să te înfățișezi dinaintea Mariei Sale. Te însoțim.

— În ce pricină?

— Ai s-o afli acolo.

— La ceasul acesta?

— Îndată. Măria Sa veghează și noaptea.

Toma îi privi câteva clipe tăcut. I se uscaser gura. Își dădea seama că puntea pe care o căuta coborâse. Nu-i rămânea decât s-o treacă. Un cal sforăi, scurmând pământul cu copita. Toma se smulse din loc și intră în casă. Își lustrui în grabă cizmele și își încheie pintenii. Se îmbracă în tunică vișinie. În locul spadei își puse cingătoarea de argint cu pumnalul subțire, cizelat, care i se lăsa pe coapsă. Își aruncă pe umeri pelerina neagră și își luă bereta. Marcu se ridică în așternut:

— Unde pleci, meștere?

— Mă cheamă Vodă.

— Vrea să te închidă?

— Nu. Vrea să-i zidesc o biserică.

— Și pentru asta te cheamă noaptea?

— Și eu și Vodă avem obicei să veghem noaptea. Ai să te înveți și tu. Acum culcă-te, dimineață am să-ți spun ce avem de făcut.

Călăreau tăcuți. Străbătură târgul pustiu, pe urmă ostașii apucară pe scurtătură. Se lăsară în vale, trecură pârâul Cacainei tulburându-l cu copitele și stârnind miasmele care zăceau pe fund, apoi se înșiruiră pe cărarea ce urca spre cetate. Tropăiră pe podul sub care se vedeau sclipind în întuneric țepușele de fier de pe fundul șanțului larg și intrară pe podul ridicător. Erau așteptați. Grapa porții se ridică dinaintea lor. Între a doua și a treia poartă, un străjer îi luminează chipul cu un felinar. În curtea dinăuntru descălecară. Cineva bătu de două ori într-o toacă de fier. Din întuneric se ivi un cămăraș tânăr.

— Urmează-mă.

Urcară o scară strâmtă de piatră înșurubată în zid. Trecură pe dinaintea paraclisului. În fața altarului ardeau lumânări în sfeșnice de argint. Se auzea un glas de bătrân psalmodiind monoton, pe nas. Cămărașul îl lăsa să aștepte în fața ușii sălii celei mari, străjuită de doi halebardieri neclintiți. Când pătrunse dincolo dând deoparte draperia grea de brocart, Toma apucă să vadă pardoseala din cărămizi smălțuite așezate în dungă. Se bucură. Cunoștea meșteșugul și chipul acesta de a așeza cărămizile numit *spina di pesce*. Dar cămărașul se întoarse

îndată și dând deoparte perdeaua îi făcu semn.

— Te oprești la zece pași în fața lui, îi șopti el în timp ce-i trecea pe dinainte.

Într-o liniște desăvârșită, Toma păși semeț, zornăindu-și pintenii de-a lungul sălii vaste. În celălalt capăt, Vodă îl aștepta în jilțul înalt, ca de strană, care purta semnul soarelui în vârful spătarului. Nu avea coroană, era înveșmântat în negru, păru-i lucea auriu în lumina făcliilor și ochii îi erau puțin îngustați ca și când ar fi vrut să-și întipărească bine în minte chipul celui ce se apropia. Nici Toma nu-și lua privirile de la el și de aceea mai mult ghicea decât vedea cele două șiruri de boieri printre care trecea. Când socoti că se afla la zece pași de treptele tronului se opri, se descoperi și se înclină adânc. Rămase apoi nemișcat, ținându-și bereta în dreptul inimii. Sprâncenele lui Vodă tremurară puțin a încruntare. Se priviră astfel câteva clipe tăcuți, ochi în ochi, pe urmă Vodă își trecu topuzul în stânga și întinse încet mâna dreaptă. Toma se apropie, puse un genunchi la pământ și sărută inelul cu pecete. Se ridică și se îndepărtă de-a îndărătelea zece pași.

— Ești Toma, feciorul lui Cehan cel Bătrân?

— Da, Maria Ta.

— Am auzit că știi să faci un desen nespus de greu înfățișând tot felul de încolăcirii de frânghii care umplu un cerc.

— Măria Ta ar trebui să așeze la Hanul Domnesc o iscoadă pe măsura înțelepciunii și strălucirii Măriei Tale. Acela de acuma care se dă drept negustor de

pește nu miroase decât a prostie nicidecum a pește și într-o zi va sfârși străpuns de o spadă așa precum o și merită. Pe lângă lucrurile pe care știi să le fac, cel despre care ți-a spus nevolnicul acela e ca un singur spic într-un lan.

Sprâncenele lui Vodă se apropiară și mai mult de rădăcina nasului născând între ele o cută scurtă. În tăcerea care se lăsă, se auzi sfârâind fitilul unei lumânări.

— Îmi pari cam trufaș, zugravule, spuse într-un târziu cu o blândețe care ascundea un început de mânie sau poate de neliniște, oricum, un sentiment de care nici el însuși nu-și dădea prea bine seama.

— Nu, Măria Ta, ci știi doar cât prețuiesc.

— E același lucru spus cu alte vorbe.

— Lucrurile își schimbă înfățișarea, Măria Ta, după locul din care le privești. Jilțul Măriei Tale, privit de aici, de unde-l bat făcliile, își arată toată măreția și strălucirea. De dincoace, de unde cad asupra-i umbrele cinstiților boieri, pare mai întunecat și mai tainic.

Șirul boierilor fremătă abia auzit. Sub mustața bălaie a lui Vodă clipi un zâmbet.

— Ai limbă lungă, meștere. Cum e cu slujitorul de se plânge Bumbotă, hangiul, că i l-ai răpit?

— N-a mai adăugat nimic peste plângerea asta?

— Nimic.

— Dar iscoada, Măria Ta?

— Iscoada a spus că l-ai plătit cu zece ducați de Veneția.

— Așa e. Înseamnă că e numai prost, nu și necinstit. Am socotit, Măria Ta că zece ducați sunt destui pentru a răscumpăra un copil al nimănui căruia nu-i plătea nicio simbrie.

— Îl hrănea și-l îmbrăca. Tu îi dai oare mai mult, meștere?

— Îl hrănea, Maria Ta, pentru că nehrănit murea și-l îmbrăca pentru că în pielea goală nu se putea înfățișa dinaintea mușterilor. Eu însă am să-l inițiez în arte, ceea ce e cu totul altceva decât a căra blide. Copilul are har și ar fi fost păcat să-l las să se piardă. Dacă socotești că acesta e un păcat, sunt gata să mă supun osândeii Măriei Tale.

Vodă îl privi gânditor.

— Rămâi așa, meștere, îi spuse, mai avem de vorbit. Se întoarse spre diacul care aștepta alături: Mai departe. Unde am ajuns?

Toma se trase în coada șirului de boieri. Îl stinghereau ochii lor care-l iscodeau fără sfială. Desluși expresii discret ironice, altele răutăcioase, altele chiar încărcate de ură. Unele pizmașe. „De ce? se întrebă. Doar nici nu le-am arătat încă ce pot...” Pe urmă își aminti însă că Vodă nu-l certase și nici nu-i spusese să plece, iar ei se așteptaseră poate la cu totul altceva. În ochii unui singur boier simți, pe lângă interes, și o anume simpatie: stătea în fruntea șirului, în imediata apropiere a lui Vodă și semăna oarecum cu Johan Fuchs. Același trup voinic și chip rotund, cu obraji plini. Ochi mari, întunecați, în care putea încape mânia, dar, după toate semnele, nu și răutate.

Sprâncene groase, zburlite, ca și barba mare, neagră, sârmoasă. După gherdanul cu lanț de aur și toiagul aurit își dădu seama că era marele logofăt. Alături, mitropolitul. Măreț și acesta, cu umeri largi și barba castanie roșcată, ca blana de veveriță, acoperinidu-i pieptul. Cu o tresărire de uimire, Toma distinse în ochii lui un surâs complice. Putea fi însă o părere după cum părere putea fi și ostilitatea din ochii altora. „Prea devreme am început să-mi bat capul cu ei, gândi. Mă pot înșela. Să-i văd la treabă, să-i aud vorbind, să trăiesc o vreme printre ei și atunci abia am să încep să-i cunosc...” Își roti privirile prin sală. Îi plăcură brâiele din plăci smălțuite vișiniu și galben care înconjurau pereții, covoarele, sfeșnicele de argint cizelat, lucrătura mărunță din lemnul jilțurilor boierești, dar mai ales cele două sobe mari, putând înghiți fiecare câte un car de lemne odată, cu cahlele lor smălțuite, împodobite cu stema țării, cu cavaleri în armuri ori cu zgriptori. Asemenea sobe nu văzuse în apus și-l ispiti gândul de a-l căuta pe meșterul care le ridicase spre a învăța și acest meșteșug.

Vodă părea să fi terminat și atunci se auzi glasul marelui logofăt:

— Mai e scrisoarea către bistrițeni, Măria Ta.

Domnul râse scurt, cu obidă:

— Marele logofăt Toader Bubuiog, le vorbi el boierilor, își închipuie că pot uita rușinea și înfruntarea! Împunse cu degetul către diac: Scrie după cele convenite de începătură: „Dumneavoastră credincioșii noștri în adevăr iubiți...” E bine așa: în

adevăr iubiți?

— Ești prea milostiv, Doamne, și le faci prea mare cinste, se auzi un glas. Să nu creadă că suntem slabi și-i lingușim.

— Nu, să nu creadă, rânji Vodă. Las' c-o dregem... Ai scris în adevăr iubiți? Așa... Mai departe: „Am auzit că prin răutatea și răscoala voastră iarăși v-ați ridicat coarnele...”

— Coarnele e poate prea mult zis, Măria Ta, îndrăzni marele logofăt. E o vorbă de batjocură care i-ar jigni și mai rău i-ar întărâta.

— Nu mă întrerupe, logofete, strigă Vodă. Ți-e teamă să nu-i jignești cumva? Dar ei nu m-au jignit pe mine nesupunându-se? În loc să fie mândri că le-am făcut cinstea să le dau importanță! Ce, am ajuns acum să mă înfrunte orice târg?!

— Bistrița e cetate, Măria Ta...

— Poate fi cât șapte cetăți, când eu am supus-o, n-are a-și mai ridica fruntea! Ei sunt niște negustori și meșteșugari, pe când eu și voi și noi toți suntem oșteni!

Se pregătea să se întoarcă iar spre diac, când se auzi din capătul sălii glasul limpede al lui Toma. Avea un ușor ton de mândrie rănită.

— Și meșterii știu să lupte, Măria Ta. Mai ales când e vorba să-și apere ce-i al lor.

Măinile lui Vodă se crispară pe brațele jilțului. Ochii îi fulgerară și Toma rămase ținut, îngrozit deodată de gândul că mersese prea departe și că totul va sfârși înainte de a fi început.

— Nu-mi amintesc să faci parte din sfat, vorbi voievodul cu o liniște sumbră.

Toma înclină fruntea. Simțea pironite asupra-i privirile muștrătoare ori batjocoritoare ale boierilor. Domnul se întoarse iar către diac:

— Mai departe. Unde ai rămas?

— La coarne, Măria Ta.

— Așa. Scribe: „... v-ați ridicat iar coarnele și nu voiți să vă supuneți nouă și nu lăsați să intre în cetatea voastră pârcălabii noștri pe care i-am orânduit. Și să știți deci voi, bistrițenilor, că vom porni asupra voastră cu putere de război gătită și mare și pe toți, cu copiii, de la cel mai mare până la cel mai mic...” Cu se să-i înspăimântăm?

— Cu moartea.

— Cu pieirea, Măria Ta.

— Nu, moartea e spaima cea mai de pe urmă. Cu cazne trebuie îngroziți, Maria Ta.

— Așa. Scribe: „... pe unii vă vom trece prin fier și foc și în patru părți vă vom tăia și vă vom pedepsi. Pentru că întâi mi-ați arătat credință și apoi necredință. Și dacă vreți să vă dezlegați de mânia noastră, să primiți pe pârcălabii noștri în cetatea voastră și în mijlocul vostru. Și să nu faceți altfel”. După ce scrii data, adaugă: „Dumnealui judei și juraților Bistriței, credincioșii noștri iubiți.” Credincioșii noștri iubiți, asta-i bună! Dar sunt sigur că vor înțelege ei cât sunt de iubiți, după cum și noi am înțeles cât sunt ei de credincioși. Destul pentru azi. Înalt Prea Sfinția Ta, rămâi. Meștere Toma, apropie-te. Cinstiți boieri,

bucurați-vă de așternuturile și de jupânele voastre
căci bistrițenii n-au să se supună și mult n-o să vă
desfățați. Noapte bună!

Mitropolitul și Toma îl urmară. Străbătură un
coridor scurt luminat de torțe și pătrunseră într-o
încăpere mai mică unde aștepta masa așternută.
Ardeau lumânări parfumate în două sfeșnice aurite cu
câte șapte brațe. Lumina lor se așternea blândă peste
fața de masă albă, peste sticlăria de Murano și
tacâmurile de argint. De o parte și de alta a jilțului
domnului așteptau stolnicul și paharnicul. Vodă le
făcu semn cu amândouă mâinile:

— Puteți să plecați.

După ce ieșiră, bătu din palme. Se ivi un fecior de
casă.

— Poate să vie, îi spuse și acela se făcu nevăzut.

Le făcu semn să se așeze. Toma se întrebă cine va
mai veni; erau într-adevăr patru tacâmuri.

— M-am lipsit și de stolnic și de paharnic pentru că
măcar seara vreau să știu că nu trage nimeni cu
urechea primprejur. N-am să vă împărtășesc nicio
taină, dar însuși gândul că nu stă nimeni cu urechea
ciulită mă odihnește. Grijă bucatelor o va purta
domnița Anca.

O știa în curtea domnească din târg, nu se aștepta s-o
întâlnească aici. N-o văzuse niciodată, o așezase,
nici el nu-și dădea seama de ce, undeva foarte sus și
nici nu îndrăznise să și-o închipuie. Acum „aflând că în
orice clipă putea să intre, i se păru deodată nespus de
cald în încăpere și își trecu dosul palmei peste frunte.

— Și în apus se trage cu urechea, meștere?

— Acolo sunt anume puse în zid țevi de ascultat, Maria Ta.

Vodă clătină din cap cu tristețe:

— Am auzit de asta, dar nu-mi venea să cred, spuse, apoi se învioră: N-ar fi rău să avem și noi asemenea drăcovenie, Grigore, ce zici? Am sta aici ca acum și am asculta ce-și spun de pildă postelnicul și stolnicul după ce m-am lipsit de ei... Se întoarse spre Toma: Să nu te mire că-i spun pe nume, dar înalt Prea Sfinția Sa mi-e văr și am copilărit laolaltă. De multe ori, când îl văd cu camilafca asta măreață, mă întreb dacă e el cu adevărat și abia mă stăpânesc să nu-i trag una peste ea, să i-o turtesc când i-e lumea mai dragă, bunăoară în toiul sfatului celui mare...

„E omul care-mi trebuie!” fulgeră gândul lui Toma. Mitropolitul râdea tare, răsfirându-și cu amândouă mâinile barba pe piept.

— Oare ce-ar zice cinstitele fețe? hohoti el.

— Ar zice că am înnebunit și s-ar folosi de întâiul prilej ca să dăръame cortul peste mine și să mă străpungă. Cum stau mai mult prin tabere, n-ar trebui să aștepte atât... Pe tine te-ar caterisi și te-ar trimite la Sfântul Munte să rozi rădăcini și să te slobozi o dată în an cu hârzobul ca să te speli.

Râdeau acum toți trei și Toma simți coborâtă între ei o apropiere care n-avusese nevoie de timp și de cuvinte ca să se nască. În timp ce râdea încă, se întrebă din ce izvorâse acea legătură și își zise că nu putea fi decât ceva dinainte rânduit căci prea îl

chinuise dorul de a se întoarce și de a se înfățișa la curte. Fusese o chemare pe care o urmăsea ca tras cu ața.

— Dacă-mi îngădui, Măria Ta, spuse el încă zâmbind, te-aș întreba cu ce m-am învrednicit de cinstea de a sta la această masă la care înțeleg că nu sunt poftiți decât cei aleși?

Vodă redeveni grav:

— În primul rând curiozitatea e la mijloc, meștere. Vii de departe, ai văzut multe și știi multe și am vrut să te cunosc mai îndeaproape ca să aflu în ce măsură mă pot bizui pe tine. În al doilea rând, mi-a plăcut grozav când te-am văzut intrând bătos, cu spinarea dreaptă și apoi când mi-ai sărutat inelul, adică însemnul domniei și nu mâna omului care sunt. De oameni cu spinarea dreaptă duc mare lipsă. Mereu îmi vine să-mi spăl mâna pentru că mi se pare lipicioasă de balele tuturor celor ce mi-o ling.

— De ce le-o întinzi? mormăi mitropolitul.

Vodă se aplecă înspre el:

— Pentru că-mi place, Grigore, asta-i nenorocirea. A-nceput să-mi placă. E ceva josnic și trist, știu, dar uite că mă bucur să-i văd gudurându-se.

— Asta să faci bine să mi-o spui și la spovedanie.

— Am să ți-o spun, dar degeaba... Se întoarce iar către Toma: Și în al treilea rând, meștere, mi-a plăcut că n-ai învățat să-ți ții gura și spui ce gândești.

— Sunt trei merite, răsă mitropolitul, pentru care îndeobște ți se taie capul.

— Da, recunosc Vodă fără zâmbet. N-am spus prin

niciun cuvânt că al lui ar fi în siguranță...

Atunci intră domnița. Era înaltă, aproape cât Toma și purta o rochie neagră cusută cu un fir subțire de aur în jurul gâtului și de-a lungul mânecilor care se încheiau strâns deasupra încheieturilor fine. N-avea nicio podoabă în afară de un inel în filigran cu o piatră mare de rubin ce azvârlea străfulgerări întunecate la mișcarea mâinii. Păru-i de culoarea spicului secerat îi stătea împletit într-o coadă groasă pe spate. În urma ei așteptau trei fete de casă îmbrăcate în negru, ținând în mâini tăvile cu bucate. Toma se ridică încet. Rămase în picioare fără să-și poată lua privirea de la chipul domniței care, pe lângă culoarea neagră a veșmintelor, arăta palid și tulburător. Ochii ei cenușii îl fixară o clipă cu tristețe și oarecare indiferență. Pe urmă făcu semn fetelor să așeze mâncarea.

— Domniță, spuse Vodă, dumnealui e Toma, *magister în diversis artibus*, întors de curând de la Veneția. Așa cred că sună titlul vostru, meștere, nu?

— Întocmai, Măria Ta.

Domnița îi întinse mâna albă. Toma puse genunchiul în pământ și îi sărută degetele lungi, care se îngustau spre vârfuri. Mâna domniței era fierbinte.

— Șezi, magistre, îi spuse.

În mijlocul mesei, pe o farfurie prelungă de argint cu marginile bătute, aburea o știucă fiartă în vin, cu piper, alămâi și măslina. Mitropolitul binecuvântă.

— Neavând paharnic, zise Vodă, vei binevoi, meștere să iei credința vinului.

Toma veni în dreapta sa, îi turnă vinul în cupă și de

acolo un deget, în cupa sa mai mică. Îl bău și se întoarse la loc.

— Nu ți-a fost teamă? întrebă Vodă.

— Nu mă tem decât de ceea ce nu înțeleg, Măria Ta.

— Și le înțelegi pe toate?

— Multe, dar puține totuși față de cele neînțelese.

— Atunci înseamnă că te temi de multe.

— E un adevăr pe care nu-mi place să-l mărturisesc.

— Ești cinstit cu tine însuși. Obişnuiești să fii și cu cei din jur?

— Încerc, Maria Ta.

— De ce te temi mai mult, meștere?

— De a nu putea lucra.

— Nu de moarte?

— Numai dacă mi-ar lăsa un lucru neisprăvit. Altfel, oricum, tot trebuie să vină odată.

— Nici de Dumnezeu? întrebă mitropolitul.

— Dumnezeu e frumusețea. De ce m-aș teme de frumusețe? Mai degrabă mă tem de Măria Sa. E mai aproape.

Vodă râse domol.

— Ziceam că nu știi să lingusești.

— Ba știu, Doamne, dar nu-mi stă în fire. Acuma am rostit un adevăr, nu te-am lingusit. Cu un singur cuvânt mă poți împiedica să-mi împlinesc rostul.

— Și ce ai vrea să lucrezi?

— Trebuie să zidesc o biserică. M-am întors cu ea în suflet.

Fetele care serviseră ieșiseră. Domnița Anca stătea dreaptă în jilțul ei și mânca tăcută ca și când nu i-ar fi

auzit. La cuviințele lui Toma însă, îi aruncă o privire fugară și o sprinceană i se ridică ușor a mirare.

— Ești ciudat, spuse mitropolitul. Zici că nu te temi de Dumnezeu, dar vrei să-i înalți biserici.

— Sfinția Ta socotești că trebuie să zămislim numai din teamă?

— Acum să te văd, mitropolitule, zâmbi Vodă.

— N-am spus asta, se apără el. Dar, oricum, există o literă a scripturii...

— Totul atârână și aici de locul din care privești pentru a ajunge la esența lucrului, Sfinția Ta.

— Așa e, își aminti Vodă. Cum e pilda aceea cu jilțul luminat dintr-o parte și umbrit din alta? S-au cam întunecat boierii auzindu-te...

— Dacă erau cu sufletul curat n-aveau de ce să se întunece. Iar cu pilda e așa, Măria Ta, că obiectele îndepărtate ni se par îndeobște întunecate. Dar un meșter pe nume Leonardo din orașul Vinci a descoperit că ele primesc în depărtare culoarea albastră. Dacă ne uităm de aici într-o zi senină în zare, vedem și noi pădurile și culmile cele de departe într-o culoare albastră. Totul e să știi la ce depărtare să te oprești și în ce unghi să te așezi ca să vezi culoarea cea adevărată a lucrurilor.

— Mă întreb, spuse Vodă care-l urmărise atent, la ce depărtare va trebui să stau ca să cunosc adevărata ta culoare, meștere.

— Eu, cred, Măria Ta, că ne aflăm tocmai la depărtarea potrivită.

— Ești și viclean, surâse domnul.

— Sau numai înțelept, adăugă mitropolitul. Sunt două înslușiri care se confundă ușor. Îl vom vedea la lucru, Măria Ta, și ne vom încredința.

În realitate, Toma lua parte la toate acestea doar cu jumătate de ființă atent la sensul cuvintelor, conștient că o singură vorba nelalocul ei ar fi fost destul ca să-l piardă cu visul lui cu tot. Cealaltă jumătate îi era acaparată de prezența domniței. De când intrase, prin majestatea-i plină de firească grație îl făcuse să simtă o sfială pe care niciodată n-o cunoscuse în fața vreunei femei. Nu îndrăznea să stăruiască și numai în răstimpuri scurte se încumeta să-i arunce câte o privire fugară, fascinat de delicatețea profilului și de cenușul neobișnuit al ochilor ei, cald totuși datorită irizărilor lui aurii. După ultimele cuvinte ale mitropolitului socoti momentul potrivit ca să i se adreseze. Își luă inima-n dinți, înciudat de ridicolul, din fericire numai de el știut, al acestei sfeli.

— Am auzit că și domnița Anca se îndeletnicește cu slujirea frumosului. Se vorbește prin târg de veșminte și odoare lucrate de Alteța Sa.

— Ca să treacă vremea, magistre, spuse ea și lui Toma îi păru obosită și tristă.

— Numai ca să treacă vremea, Ancuță? întrebă mitropolitul.

— Dar pentru ce altceva, unchiule?

— Gândeam că pentru slava lui Dumnezeu.

— Are oare nevoie slava lui Dumnezeu de biata mea trudă? întrebă ea. Apoi adăugă, cu o neașteptată însuflețire: Îmi pare rău că nu m-am născut băiat. Mi-

ar fi plăcut și mie să ridic biserici în loc să înțep toată ziua cu acul ascultând pălăvrăgeala unor găște...

— Păcatul trufiei, mormăi mitropolitul.

Fata îi aruncă lui Toma o privire scurtă înainte de a întreba:

— De ce le e îngăduit numai bărbaților să fie trufași?

Pe Toma îl copleși o bucurie amestecată cu teamă.

Oare o supăraseră sau trufia lui îi plăcea?

Când te aud vorbind așa, spuse mitropolitul, mă gândesc că o fi adevărat ce zice părintele Ieronim că i-ai răspuns.

— Ce zice?

— Că n-ai păcate să-ți spovedești fiindcă abia te pregătești să păcătuiești.

— E adevărat.

Lui Toma îi veni să râdă și ceea ce găsi ciudat era că și sub mustața îmbelșugată a mitropolitului i se păru a distinge un zâmbet. Doar Vodă o privea pe fată întunecat, cu sprâncenele din nou încruntate.

— Și cu ce păcat te-ai gândit să începi? întrebă mitropolitul.

— Nu știu, unchiule, surâse Anca, mă ispitesc mai multe. Când am să-l aleg pe întâiul, am să te vestesc.

— Ai un fel ciudat de a glumi, spuse Vodă sec.

Toma fu bucuros să poată abate primejdia. Interveni cu prefăcută nepăsare:

— Dacă Alteța Ta îmi poruncește, pot să-ți desenez niște modele cu totul noi.

Anca îi răspunse surâzând, cu o ușoară înclinare a capului:

— Îți mulțumesc, magistre. Poate că voi avea nevoie.

În adâncul ochilor ei cenușii și dincolo de surâsul ei protocolar, Toma descifra un început de complicitate. Avu același sentiment ca și când ar fi reușit să facă încă un pas către un pisc abrupt.

— Ai putea să arăți ce poți începând chiar cu aceste desene, spuse Vodă. Niște modele noi ar putea înmprospăta dragostea de lucru a domniței.

— Cât despre biserică, adăugă mitropolitul, ar trebui să vorbim cu logofătul Bubuiog.

— De ce cu el?

— L-am auzit spunând odată că în locul mănăstirii risipite de cutremur de la Humor ar vrea să ctitorească el alta, cu îngăduința Măriei Tale.

Vodă își mângâie mustața.

— Hm... Vom mai vedea. Să ne arate întâi meșterul Toma ce poate. De la cele mici înspre cele mari... De o biserică tot nu se apucă nimeni acum, când ne aflăm în pragul iernii. Vom mai chibzui la primăvară.

— Până atunci i-am putea face planurile, îndrăzni Toma. Sunt multe de gândit și de pregătit la o zidire...

— Singur vrei să le faci toate?

— Măria Ta îmi vei îngădui să-mi aleg oamenii care socotesc eu. Puțini. Căci singur am să ridic totul, de la plan până la poleiala crucii și ferecătura cărților din strană.

— Îndrăzneala ta aduce a nesăbuintă sau a nebunie.

— Fără câte un dram de nebunie, Măria Ta, s-ar vâdi foarte puține din cele ce fac măreția omului.

Vodă puse pe masă șervetul și se ridică:

— Văd că la toate ai răspuns. M-ai făcut curios. După atâtea vorbe, poftesc să-ți cunosc și fapta. De mâine apucă-te de modelele domniței Anca. Între timp cercetează zugrăveala din paraclis. Se pare că a prins a se scoroji și va trebui zugrăvit din nou. Poate am să-ți încredințez ție lucrarea. Să vedem... Am să poruncesc să fi lăsat să intri și să ieși din cetate când vrei. Să te ații prin preajma mea, să fi gata la porunca mea: poate voi avea nevoie de mintea ta sau de limba ta învățată să împungă... Și să nu te înfumurezi și să-ți închipui că toate astea înseamnă cine știe ce. E cunoscut de oricine că domnii sunt schimbători ca vântul, că limbile prea lungi pot fi scurtate și multe altele care se pot întâmpla... Bătu din palme: însoțește-l cu toată cinstea pe magistrul, îi porunci feciorului de casă.

Toma se înclină tăcut înaintea lor. Mai căută ochii domniței, dar ea privea peste creștetul său, undeva departe, cu o expresie rece, absentă, fără nicio urmă din complicitatea în care nădăjduse el. Piscul i se păru din nou îndepărtat.

Coborî puțin năucit, cu gândurile vraiste. Se simțea obosit de atâta încordare. În curte îl așteptau oștenii care-l aduseseră. Încălecară.

— La ce mai veniți, doar știu calea acasă?

— Porunca lui Vodă. Te-ar opri străjile și te-ar întoarce aici.

„Străji înseamnă rânduială și asta nu e rău, își zise el. Am să mă înțeleg cu Vodă și până la urmă vom fi mulțumiți unul de altul...” în spatele acestor gânduri

Însă stăruia nemărturisită amintirea domniței Anca. Cu ea în suflet ajunse acasă. Se dezbracă pe întuneric și se strecură în așternut. Simți deodată oboseala ca pe o plutire lină. În colțul lui, Marcu se ridică într-un cot.

— Mă gândeam că te-a închis de ai stat atâta, șopti el.

— Ți-am spus că nu mă închide. Dimpotrivă: am săzut la masă cu Vodă, cu mitropolitul Grigore și cu domnița.

— Ți-a încredințat Vodă biserica?

Toma nu răspunse imediat.

— Culcă-te, mormăi el apoi, că mâine avem treabă. E aproape ea și ziua bisericii...

Marcu se ghemui la loc. Oftă bătrânește și-și trase cerga peste cap.

Ienise vremea nucilor și Toma își învăță ucenicul să pregătească uleiul pentru vopsele. Nucile noi trebuiau curățate de piele, apoi zdrobite și frământate până deveneau un fel de unt. Acesta se cerea spălat în șase ape și pe urmă lăsat să se așeze. Când uleiul ușor, cu ape sidefii, se alegea deasupra, urma să fie strecurat printr-un strat subțire de pâslă nouă. Treaba era migăloasă, cerea timp și răbdare, dar lui Marcu îi plăcea să hălăduiască după nuci prin livezi, împreună cu Mușă, îi plăcea să spargă nucile, să le despoaie de pielea străvezie, gălbuie, până rămânea lamura albă, fragedă și dulce. Anul fusese bogat în rod și se putea înfrupta în voie: rămâneau destui sâmburi și pentru uleiul meșterului.

Între timp, Toma își petrecea vremea la curte, între paraclis, în răcoarea și tăcerea căruia zăbovea îndelung încercând să conceapă viitoarea zugrăveală, și între odăile domniței căreia îi desena modelele broderiilor. Începuse un văl liturgic înfățișând împărtășirea cu pâine a apostolilor, dar ceea ce ieșise

nu-l mulțumea, deși domnița și jupânesele erau încântate și însuși Vodă, căruia Anca îi arătase pânza desenată, își mângâiasc cu arătătorul mustața bălaie și mormăise ceva nedeslușit. Așa făcea doar când, din cine știe ce motive, voia să-și ascundă mulțumirea. „Tata a zis că-ți cunoști meșteșugul” îi spuse domnița a doua zi lui Toma.

Lauda nu-l măguli. Știa și el că-și cunoaște meșteșugul și tocmai de aceea împărtășirea apostolilor nu-l mulțumea. Era ceva cu mult sub adevăratele lui puteri. Pânza de in avea un joc al ei sub vârful subțire de cărbune și asta îi deforma ușor liniile desenului. Mai urma apoi drumul acului care va îmbrăca linia în fir și mătase îndepărtând astfel totul și mai mult de ceea ce concepuse el. Broderia îi dădea sentimentul că pășește pe un teren alunecos, unde nu puteai fi sigur de nimic. Faptul că el n-avea decât rostul de a o începe, urmând s-o desăvârșească jupânițele care, vrând-nevrând, se îndepărtau mai mult sau mai puțin de ceea ce gândise el, îl rodea. Prefera, dacă era vorba de broderii, să rămână la motive pur decorative, fără a fi nevoit să povestească sfinte întâmplări. Ar fi vrut să-i deseneze domniței un model de rochie cum nu se mai văzuse și pe măsura frumuseții ei. Gândul îl bântui câteva zile la rând însoțindu-l tot timpul cât desenă cele două șiruri de sfinți pentru un epitrahil. Într-o seară, după ce toți ai casei se culcaseră, nu mai putu răbda și voi să se apuce pe loc de rochia domniței. Răscoli prin lăzi, dar nu mai găsi pânză pentru desen. O sculă pe Mușă.

Fata îi aduse niște pânză de in subțire și albă care lui i se păru totuși prea groasă și prea aspră pentru un veșmânt princiar. A doua zi se abătu prin târg printre secui cu arme și cu unelte de fier, printre negustori sași, armeni din Polonia și italieni din Levant. Nu află ce-i trebuia. Un croitor armean îi spuse că la mănăstirea Hagigadar trăsesse cu carăle fratele starețului Asfadur, negustorul Serchiz de la Istambul, care întotdeauna poposea aici câteva zile în drumurile lui spre și dinspre apus. Toma încălecă și porni în trap întins spre mănăstirea armenilor.

La marginea de miazăzi-apus a târgului trecu pe lângă locul furcilor. Stătea de ploaie. Vremea era închisă, cu nori joși. Două trupuri atârnavă în ștreanguri, nemișcate sub cerul fără adiere. Nu le mai acopereau decât niște fâșii de zdrențe. Tâlhari, căci numai aceia erau osândiți la rușinea ștreangului. Trecerea lui Toma stârni fâlfâitul larg al unor corbi greoi. Priveliștea îl întristă și-i întoarse gândul înspre dansul morții pe care-l văzuse zugrăvit în biserica de la Hrastovije. O înfiorare asemănătoare îl străbătuse și atunci. Poposiseră în satul acela dintre munții Istriei o zi în drumul de întoarcere de la Veneția. În odăile hanului mărunț se aflau câteva icoane pe care Toma ceru îngăduința să le cerceteze mai îndeaproape.

— Dacă îți plac icoanele, îi spuse fata hangiiului, pot să te duc în zori la biserică să vezi minunata lucrare a meșterului Janez.

— În zori plecăm.

— Atunci te duc acum.

— Nu ți-e teamă?

— Cu dumneata nu mi-e.

Avea părul nespus de bălai, aproape alb, iar arcuirea sprâncenelor părea trasă de cel mai subțire penel. Urcară dealul pietros din mijlocul satului. Pe cer se alungau nori, foșneau frunzele smochinilor și în răstimpuri scurte se ivea luna. Totul se învăluia atunci în ușoare piele argintii și trupul subțiratic al fetei devenea el însuși un abur străveziu. Zidurile înalte de piatră care înconjurau pe culme biserica erau albe. Împinseră poarta de fier și pătrunseră în curtea îngustă. Balamalele se tânguiră prelung. În biserică însă nu intra decât Toma. Două lumânări ardeau pe masa altarului și la lumina lor pereții prinseseră viață. Se rezemă de un stâlp. Inima îi bătea nestăpânit ca întotdeauna când se întâlnea pe neașteptate cu lucrarea vreunui meșter zugrav. Soarele și luna, chipurile sfinților, stângace, dar omenеști, pasul grațios al cailor albi în mijlocul aceluia vârtej de culori calde... Și pe urmă, deodată, pe peretele de miazăzi, șirul jucăuș al scheletelor cu hânci rânjite și gălbui, cu coaste multe și oase lungi, purtând de mâini în pas de dans pe împărat și pe sărac, pe cămătar, pe cărturar ori pe copilul nevârstnic care încheia tristul șir străduindu-se să țină pasul cu ceilalți. Pâlpâirea lumânărilor era îndestulătoare pentru ca oricine să-și poată da seama că șirul acela era viu, că se mișca pe zid tras mereu în aceeași direcție, în dansul fatal și fără capăt al scheletelor palide cărora le clămpăneau oasele. Mai ales acel sunet cumplit, de o veselie

lugubră, îl înfioră pe Toma. Nu-i mai ajunse aerul și ar fi vrut să iasă, dar o nouă descoperire îl ținut încă pe loc. De jur împrejur, din firidele lor înguste, îl priveau sfinții. Erau sculptați în lemn, nu mai înalți de o jumătate de braț, înveșmântați în aur și cu obraji roșii. Toma nici nu i-ar fi văzut poate dacă n-ar fi simțit ațintiți asupra-i ochii lor cercetători, ochii lor întrebători care se întorceau încet urmărindu-i fiecare mișcare. Umbrele lor întunecau firidele în pragurile cărora stăteau și veșmintele largi, aurite, li se mișcau abia perceptibil în ritmul răsuflării. Perechile morții își urmau fioroasa dănțuire pe peretele unduitor și de undeva de foarte departe începu să se deslușească și o muzică de tobe și țimbale. Se desprinse încet de stâlp și pași pe vârfuri, cu spatele înainte, înspre ieșire. Sfinții zâmbiră și porniră să plutească lin, caborând către mijlocul, bisericii.

Curtea era pustie. Toma își trecu mâneca peste fruntea brobonită. Fata îl aștepta dincolo de ziduri. Ședea pe un bolovan, privind satul adunat, cu ulițele lui strâmte, din vale.

— De ce n-ai intrat și tu? o întrebă Toma.

— Mi-e frică. Sfinții aceia sunt vii, n-ai văzut?

— Cum ai băgat de seamă?

— Bunicul e clopotar. Am venit într-o noapte cu el. Pe când trăgea clopotele, am intrat în biserică. De cum m-au văzut au coborât de la locurile lor și au pornit încet spre mine. Dacă nu fugeam, mă înconjurau. Dumneata nu i-ai văzut mișcându-se?

Toma ocoli răspunsul.

— Cum te cheamă? întrebă.

— Alijana.

— Ai un nume frumos ca o alinare. Tu însăși ești o bucurie a firii menită parcă anume să fii mângâiată de adierea asta cu mireasmă de migdali.

Fata coborî ochii și apucă încet înspre vale.

— E târziu, spuse. Ți-a plăcut lucrarea meșterului Janez?

— Da. E o lucrare de mare iscusință și meșterului Janez i se cuvine toată cinstea. Dar, vezi tu, stau și mă întreb, de vreme ce pe pământ mai poți întâlni păduri și stele și fete care se cheamă Alijana și semeția munților și nemărginirea mării, mă întreb la ce bun să-i înspăimânți pe oameni și să le ții mereu dinainte chipul morții?

— Pentru că omul trebuie să cugete neîncetat la viața de apoi, răspunse ea cu o gravitate neașteptată.

— Nu zău?! exclamă Toma înveselit. Și la altceva mai bun nu crezi că ai avea de cugetat?

Ea nu păru să fi luat în seamă ironia. Răspunse cu aceeași seriozitate de copil întrebat de dascăl:

— Ba da. Sunt patru lucrurile de pe urmă la care e bine ca omul să cugete fără încetare.

— Care sunt acestea?

— Moartea, judecata de apoi, raiul și iadul.

— De unde le știi tu astea?

— De la părintele Misco.

— Așa? Ei bine, eu te mai pot învăța unul, cu nimic mai prejos de celelalte patru. Ba eu l-aș așeza chiar în fruntea lor.

— Care?

Toma o luă de mână. Se abătura de la cărare apucând printr-o livadă. Se opri în fața primei căpițe. Toma făcu un culcuș în fân. Fata râse cu înțeles.

— Aici în fân se află acel lucru?

— Aici, spuse Toma și întinse brațele. Vino.

— Numai dacă mă iei dumneata. Singură nu se cade să vin.

O luă. O ridică și o așază lin, ca pe un copil adormit, în culcușul de ierburi.

— Trebuie să tragem fân și deasupra, șopti el, că are să ne ude roua.

Se întoarseră odată cu crepusculul zorilor, înainte de trezirea celorlalți. O mai revăzu doar în clipa plecării. Stătea posomorât în șa, așteptând laolaltă cu ceilalți răcnetul de plecare al jupânului Fuchs, când ea se prelinse de sub un umbrar de viță. Se opri la scara șeii și-i întinse o floare albă de migdal. Toma își scoase bereta și luă floarea, dar fata se întoarse în han aproape fugind, ca și când i-ar fi părut deodată rău că i se mai arătase.

Era sigur că n-o va mai vedea niciodată. Floarea de migdal se uscăse și, de-a lungul drumului, în trapădul fără odihnă al calului, se prefăcuse treptat în pulbere, își amintise acum de ea pentru că vederea furcilor îl dusesse cu gândul la lucrarea înfricoșată a meșterului Janez și totodată la ea, cea care în acea noapte luminată stătuse în celălalt talger al balanței, trăgând mai greu și supunând spaima. Furcile cu duhoarea din

preajmă și cu fâlfâirea lăncedă a păsărilor negre rămăsese în urmă, dar el își mai simțea sufletul împovărat de liniște și tristețe. „N-am s-o mai revăd niciodată, își spuse, dai trebuie să-i rămân recunoscător pentru că ea, cum stătea acolo sub lună, plâpândă și frumoasă, m-a făcut să mă întreb pentru întâia dată dacă se află undeva vreun temei pentru a înspăimânta oamenii. Oamenii se tem îndeajuns de nedreptate, de silnicie, de ciumă, de foc și foamete, de secetă, de diavol și de năvăliri ca să mai am și eu vreun drept să-i înspăimânt cu lucrarea mea. Oare pentru a-mi îngrozi semenii am trudit atâția ani să-mi învăț meșteșugul ori pentru a-i scăpa de spaime?”

Apucă pe un drumeag strâmt care cobora înspre mănăstire. Era așezată pe o movilă înaltă în mijlocul unei potcoave de dealuri pustii. Cine trecea pe drumul cel mare al țării, dacă n-o cunoștea, nici n-o bănuia. De departe, Toma văzu vreo douăzeci de hagioi răspândiți pe coasta dealului. Erau bătrâni și bărbați în toată firea, femei și chiar copii. Se târau încet, în genunchi, năzuind să ajungă până sus, în pragul bisericii. Toma auzise că mănăstirea avea darul de a împlini dorințele, dar nu știuse că pentru asta se cerea un preț atât de mare. Își struni calul și rămase nemișcat, contemplând înfiorat priveliștea. Oamenii aceia se străduiau să urce pe un loc al obșteștii târâri căci iarba era acolo mai deschisă la culoare și mai fără vlagă, arsă de dorințele miilor de hangii. De unde se afla, lui Toma îi părură mărunți ca niște insecte schilodite care se zbăteau încă să se salveze. În

pustietatea aceea, sub cerul înnorat și în lumina cenușie a toamnei, cu vântul care bătea de peste dealurile goale, spectacolul era nesfârșit de trist. Își îndemnă domol calul. Urcă la pas, ocolind dâmbul. În fața porții celei mari descălecă îngândurat. Aproape că uitase pentru ce venise. Îl readuseră la realitate cele cinci cară armenești cetluite, de la care fuseseră deshămați caii. Stăteau de-a lungul zidului, cu coviltirele și roțile grele colbuite. Din cauza lor, în spațiul strâmt dintre ziduri, slujitorii cu treburile lor, hangiii și monahii abia aveau loc.

Aflând că stă în fața unui curtean și zugrav al domniei, starețul Asfadur se înclină la rându-i curtenitor și-l pofti într-un fel de odaie de taină. Se aflau aici pretutindeni, pe pereți și pe jos, covoare adânci de culoarea întunecată a vișinei sau a cetinei sau în albastrul greu al cerului de la începutul unei nopți senine de vară, tăvi de aramă bătută, cruci și vase de argint în filigran îndelung migălit, icoane pe lemn în ulei, în culori luminoase, dar în care ochii Fecioarei și chiar ai Pruncului erau învăluiți în umbre întunecate, prevestitoare, care dădeau întregii încăperi un aer tainic și străin. Însuși starețul Asfadur, bătrân puternic, cu umeri lați și cu o barbă albă care-i cobora despărțită în două fuioare până la brâu, avea sprâncene stufoase, negre și gene negre și toată umbra aceea întunecată în jurul ochilor. Din cauza ei privirea îi era catifelată, caldă, dar, în spatele ei, Toma bănuia un alt fel de a gândi, poate mai înțelept sau poate mai șiret, poate mai adânc sau doar mai

îndepărtat decât cel cu care era el obișnuit.

Li se aduse dulceață de chitre, cu lingurițe de argint, pe talgere de argint închipuind frunze de smochin.

— E o cinste pentru noi, spuse starețul, ca un artist, un învățat și în același timp un curtean al Măriei Sale să treacă porțile lăcașului nostru. Noi întotdeauna, din cele mai vechi timpuri, am trăit în bună înțelegere cu domniile, ne-am cinstit și ne-am ajutat. Am temeiuri să cred că și de acum încolo rânduiala aceasta înțeleaptă va rămâne neschimbată.

Vorbea cu siguranța de sine și cu degajarea omului care, neavând nimic de ascuns, se știe cu conștiința curată. Și totuși, când Toma îi spuse că nu se afla acolo în calitate de sol al domnului și că nu dorea decât să vadă cam ce ar putea neguța pentru meșteșugul său de la un negustor vestit precum era jupânul Serchiz, fața starețului se luminează dintr-o dată ca și când s-ar fi eliberat, de o îngrijorare secretă. Fratele Serchiz tocmai se odihnea după zdroaba drumului, dar el îl va chema pentru că va fi o mare cinste să fie de folos înaltului magistru al curții. „N-are de ce și totuși se teme, își zise Toma după ce rămase singur. Se teme de domnie și e încă un lucru trist pe lângă celelalte să vezi un om mândru și cinstit, care în fundul sufletului său mai păstrează o sămânță ascunsă și vie de teamă...”

Negustorul Serchiz era scund și gras. Se înfățișă, într-un veșmânt larg din brocart albastru de Veneția. Țeasta rotundă și pleșuvă îi lucea stins ca fildeșul în

lumina îndulcită de culorile grele ale covoarelor. Doar ochii îi semănau cu ai starețului Asfadur, cu aceleași sprâncene bogate, negre și cu aceeași privire ce părea că vine de departe, ocrotită de umbre. Se arătă bucuros să-i slujească și în câteva clipe numai reveni cu pânza subțire de Reims pentru desen. Dar în urma lui intrară și doi slujitori cu brațele încărcate care umplură încăperea, cu valuri de belacoasă italienească în fir de mătase și aur, cu sandal roșu de India pentru căptușeli, cu postav de Bruges și brocarturi de Lyon. Toma își trecu încet, palma peste ele bucurându-se de mângâierea și de jocul culorilor lor, dar mărturisi cu părere de rău că n-avea bani pentru asemenea țesături de preț cu care dealtfel nici nu știa ce să facă. Singurul lucru care-l ispiti și pe care-l și cumpără până la urmă fu o cutie mică de mahon încrustată cu măști de argint în care se aflau stivuite mărunte plăcuțe de sidef ce se foloseau la împodobirea ferecăturii cărților sfinte. Plăti totul în zloți tătărăști pe care-i așeză pe marginea mesei rotunde dintre ei, ea însăși încrustată cu sidef. Serchiz păru însă că vrea să treacă peste asemenea clipă. Nu numără banii, nici nu-i privi măcar, lăsându-i neatinși în locul în care-i pusese Toma.

— Înainte de plecare, surâse starețul Asfadur, poate dorești, magistre, să-ți încredințezi o dorință mănăstirii noastre.

— Pentru asta trebuie să urc dealul la fel cu cei pe care i-am văzut când veneam înapoi?

Starețul îndepărtă brațele a neputință.

— Așa cere obiceiul locului...

— Atunci renunț, râse Toma. Nicio dorință nu poate să fie atât de puternică încât să mă facă să mă târăsc. Nădăjduiesc că nu te-am supărat, părinte.

— Aici nu încap supărare, magistre. Gândul omului trebuie să fie întotdeauna slobod ca pasărea cerului. Pasărea vine și se duce când vrea și se așază unde vrea și e făptura lui Dumnezeu. În înțelepciunea sa, Dumnezeu nu putea face gândul omului mai nevolnic decât o pasăre.

— Așa mi-am zis și eu, părinte.

— Dumneata ești un om mândru, surâse starețul, și, eu te socotesc și un om fericit pentru că nu faci din mândrie o lance cu care să lovești în ceilalți, ci știi s-o prefaci într-o virtute.

Toma se înclină.

— Îți mulțumesc, părinte, pentru cuvintele pe care: nu le merit.

— Înainte de a pleca, interveni Serchiz, te rugăm să binevoiești a înfățișa domniței Anca din partea noastră, în semn de credință și supunere, aceste dantelării de Cambrai, destule pentru a-și împodobi trei rochii de brocart sau de catifea.

Toma avu o tresărire de surpriză.

— De ce faci asta, jupâne Serchiz? Te desparți de o avere și nici măcar nu ești supus acestei țări...

— De țara aceasta mă leagă multe, magistre. Părinții noștri s-au învrednicit de mila și bunăvoința lui Ștefan Voievod cel Bătrân. Nădăjduiesc ca și nepoții noștri să se bucure de mila nepoților ilustrului

domn, fie-i numele slăvit și odihna lină în depărtarea veacurilor. Fă-ne acest bine înfățișând darul nostru umil Alteței isale.

— Bine, jupâne. Să-l însoțesc și cu vorbe?

— Cu acele vorbe care să arate Alteței Sale credința starețului Asfaidur, a mea și a tuturor celor de un neam cu noi.

Toma se îndreptă spre ușă. Pășea fără grabă, cu capul în jos, muncit de un gând. În prag nu-l mai putu răbda. Se întoarse spre cei doi frați care-l urmau tăcuți.

— De ce vă temeți de el? întrebă.

— Nu ne temem azi, spuse starețul Asfaidur. Apoi frații se priviră o clipă surâzând și starețul urmă: Domnia ta ești un om de onoare, ne îngăduim să-ți vorbim deschis. Adevărul e că de la un domn, oricare ar fi el, nu știi niciodată la ce să te aștepți. Nimeni nu cunoaște clipa în care puterea începe să înăbușe înțelepciunea iar cel în care credea o țară se prefăce într-un nebun primejdios sau numai trist.

— Ștefan Vodă cel Bătrân a rămas cu toate astea un înțelept până la capătul zilelor sale.

Frații se înclinară cu mâinile încrucișate pe piept.

— Nădărdum că și acest fiu al său va rămâne, surâse Serchiz.

— Înțelepciunea domnilor, spuse starețul, atârnă și de înțelepciunea curtenilor.

— E un sfat ocolit, părinte, sau un adevăr bun pretutindeni?

— E fluturarea liberă a unui gând, magistre.

— Așa e, magistre: doar un gând, întări și Serchiz în șoaptă.

Începea o ploaie mărunță când Toma se mai opri o dată pe culmea dealului. În depărtare se lăsau pe pământ pâcle alburii. Se mai vedea mănăstirea în urmă, cu hagi, mai mulți acum, fărâme negre, mișcătoare, trudind în urcușul lor. În față se zăreau iar furcile. Între umilință și caznă, de jur împrejur, zările stăteau sure și goale. Toma își îndemnă calul.

Îl bântuiau gânduri mohorâte pe care le puneă pe seama timpului întunecat. În mod firesc ar fi trebuit să fie mulțumit. Cunoscuse doi oameni înțelepți și cu vază, dobândise cea mai fină pânză pentru desen la un preț cinstit, iar cu dantelăria dăruită domniței de negustorul armean îi putea plăsmui o rochie uluitoare a cărei veste să ajungă până la curțile țărilor vecine. Zâmbi amar, în sine. Oare aici voise să ajungă când părăsise cetatea Veneției și pe meșterul Lorenzo? Rostul său devenise acum acela de a scorni veșminte pentru muierile curții? De a desena cusături pe care jupânițe vorbărețe le isprăveau în trei, patru, ba chiar în cinci ani? Își ridică ochii spre cerul de plumb. „Și biserica mea unde e? se întrebă. Mă aflu de atâta vreme întors și încă niciun semn, niciun început, numai vorbe...” „Pregătiri” zicea el, dar nu erau decât vorbe. Să vadă ce avea de gând marele logofăt în privința bisericii, să aștepte până se va fi liniștit Vodă după lămurirea într-un fel a stării tulburi din Ardeal, să aibă răbdare până în primăvară, toamna tot nucea nimeni nimic, până atunci să gândească, să

aibă totul limpezit în minte. Vorbe... Gândise, totul îi era limpede, lipsea doar fapta. Și la urma urmelor ce avea el cu Ardealul și cu involburările lui Vodă asupra săsimii? Avea o zi proastă, în care toate-i stăteau împotrivă. Vedeă totul în negru. Era poate vreuna dintre zilele nefaste de care n-avea cunoștință.

Străbătu târgul sub ploaia mărunță. Pe ulițele mărginașe porcii se încurcau în picioarele calului, scurmând prin tină. Mai încolo, printre ateliere și case negustorești, apa tulbure chiftea stropind sub pas printre bulumacii cu care era podită ulița. Înainte de a se lăsa în vale, spre a urca apoi către cetate, pe când se afla în dreptul bisericii Sfântul Gheorghe, un milog cu mâini subțiri și chircite se ivi pe neașteptate de sub bolta clopotniței și i se aruncă dinainte în noroiul drumului. Păru-i sur atârna în lațe murdare, barba rară îi acoperea fața scofâlcită și gura-i urâtă ca o rană dezvelea câțiva dinți rupți din care rămăseseră doar niște așchii înnegrite. Avea ochii gălbui cu pleoape roșii și trupu-i era învelit în câteva zdrențe soioase, cu nimic mai bune decât cele ale spânzuraților pe care-i văzuse Toma în drum. Calul sforăi, ridicându-se în două picioare.

— Meșter luminat, în lume lăudat, urlă milogul strident și fonfăit, mai vestit decât meșterii Kievului și Novgorodului, fie-ți mâna blagoslovită, mâna care zugrăvește, mâna care zidește, mâna care miluiește!

— De unde mă cunoști, mișelule?

— Luminăția ta ești meșterul iscusit care ai închipuit pe zidul hanului o frânghie minunată încolăcită într-un

cerc. Cercul era înțelepciunea lumii, iar frânghia mintea luminății tale care nu lasă nimic necercetat și prăvălit într-o neștiință. Mă aflu dinaintea luminății tale pentru că azi-noapte mi te-ai arătat în vis...

Toma îi azvârli un aspru care scăpără argintiu în aerul mohorât. Mâna ca o creangă răsucită a milogului țâșni scurt curmându-i zborul.

— Hai, lasă-mă să trec, n-am vreme de visele tale.

Calul frământa în loc noroiul drumului strâmt.

— Ba ai să m-ascuți, luminăția ta, bogdaproste, că eu sunt Andrăbuș nemernicul și mișelul și închinătorul la toate sfintele biserici ale răsăritului, acela pe care o lume întreagă, de la Kazan și până la Ohrid, îl ascultă pentru că știe să le tălmăcească pe cele ce au fost și să le vadă pe cele ce vor fi. Azi-noapte ședeai pe o piatră pe malul unei ape învolburate și priveai la biserica ce se înălța dincolo și la care nu știai cum să treci. Atunci s-a arătat un oștean îmbrăcat în zale și cu coif de argint și ți-a făgăduit că-ți ajută, dar numai dacă întâi îl ajuți tu să omoare un oareșcare șarpe, dintr-o vale largă de dincolo de munții care se înălțau în stânga voastră și care șarpe nu murea de trei văleături și dacă nu murea se prefăcea în balaur cu solzi și tu, luminăția ta, n-ai apucat a-i răspunde căci atunci au prins a juca în jurul vostru crâsnicii cei născuți din trup de femeie ce-a preacurvit cu Satana...

Pe măsură ce vorbea, cuvintele i se îngrămădeau tot mai grăbite, devenind aproape de neînțeles, ochii i se holbau și mâinile schiloade i se azvârleau înainte smucit ca niște gheare de zgriptor. Când aminti de

crâsnici, o spumă albă prinse a-i bolborosi la gură, ochii i se dădură peste cap, lăsând să se vadă, fioros, numai albul și milogul se izbi de pământ, zvârcolindu-se cu icnete urâte în tină, ca un șarpe călcat pe cap. Calul înspăimântat se azvârli în șanț și oamenii care se adunaseră între timp, atrași de glasul strident, tălăzuiră murmurând și făcându-și cruce. Toma dădu pintoni. Calul se smulse din mocirlă și apucă în galop la vale. „Trebuie să-ți fi pierdut de tot mințile ca să dai pintoni când cobori un deal...” Dar nu era de mirare, nimic nu mai trebuia să i se pară de mirare. Cine-i scosese pe mișel în cale tocmai lui și tocmai acum? Visul acela nebun care semăna mai degrabă a prevestire trebuia dat uitării pentru că altfel îl putea duce într-adevăr la nebunie. Căci în visul acela el și biserica lui se aflau despărțiți de o apă învolburată și mai apoi de oștean și mai apoi de crâsnici. Dar toată neliniștea lui, toate întunecările sale din ultimele zile erau confirmate acum de vedeniile acestui mișel, cum să-l dai uitării?

Calul tropăi pe podul de peste șanțul cetății și asta aproape că-l făcu să tresară. În fața lui străjile vegheau pe zidurile masive și flamura țării, pe cel mai înalt turn, se zbuciuma mândră în vântul ce bătea în rafale din depărtările răsăritului. Acestea erau cele văzute și printre ele trebuia cu orice preț să-și afle și el locul. După ce trecu și a treia poartă aruncă frâul primului oștean. Pe măsură ce suia scara înșurubată spre iatacul domniței, un neastâmpăr plăcut creștea în el ciudat. Începu să urce câte două trepte odată și

atunci își dădu seama că în preajma ei se simțea la adăpost de spaime, că desenele menite a deveni cusături îi dădeau iluzia muncii, iar făptura domniței Anca îi dăruia bucuria de taină a frumuseții. Abia acum însă îl fulgeră cu adevărat spaima și își zise că înnebunise de-a binelea. Trebuia cu orice preț să se smulgă din păienjenişul acesta nevăzut și dulce, ea era prea sus, iar el – el nu că ar fi fost prea jos, dar avea alt rost și, oricum, mai avea trebuință să-și simtă capul pe umeri, la locul lui. Cu toate acestea se bucură când o găsi singură și, punând un genunchi la pământ, luă mâna care i se întindea și sărută vârfurile subțiri ale degetelor cu mireasmă ușoară de ambră.

— Unghiile Alteței Tale, spuse el, prelungi ca sămburii de migdal și străvezii, vorbesc despre statornicie și o anume îndârjire.

— Ridică-te, magistre, surâse ea. Nu mi-ai spus că știi să citești semnele mâinii.

— Știu, dar Alteței Tale n-am să-i citesc.

— De ce?

— Pentru că s-ar putea să văd ceva rău și mă tem.

— Teamă ar trebui să-mi fie mie. Ție de ce?

Toma nu răspunse. Păși încet până în fața ferestrei înguste. Afară ploaia urma să se cearnă tenace. Printre creneluri se vedea zarea mohorâtă. Din vale, răzbea vuietul pârâului.

— Te-am întrebat ceva, stărui ea cu o inflexiune mai aspră.

— N-am auzit, spuse el fără să se întoarcă.

— Te-am întrebat de ce te temi tu.

Toma oftă cu tristețe.

— De data asta nu pot să-ți răspund.

— De ce?

— Pentru că e mai bine să știu numai eu de ce mă tem.

— Se cade s-o știu și eu. La urma urmelor îmi ești supus.

Toma nu răspunse. Ochii îi rămaseră ținuiți pe zarea cenușie. Doar sprâncenele îi tremurară ca într-un început de mânie. Îi auzi pasul ușor oprindu-se în spatele lui. Îi percepea răsuflarea precipitată, ca în preajma unei bucurii ori spaime, aproape de urechea lui. Cu brațele încrucișate pe piept, Toma strânse încet pumnii, în așteptare.

— Și dacă ți-aș porunci să-mi spui?

— De ce ai face-o? E ceva ce ține de sufletul meu.

— Pentru că sunt curioasă. Sufletul tău nu mi-e supus? Îți poruncesc să-mi spui.

Nu glumea. Era o anume fermitate în intonația ei din care Toma bănuia că abia se abținuse să nu izbească și cu piciorul în pământ. Se întoarse resemnat. Îi privi ochii cenușii și înțelese că-i va spune.

— Mă temeam de un singur lucru; de a nu putea lucra. Acum, de când m-am întors din apus, mă mai tem și de ziua în care n-am să-ți mai pot sta în preajmă.

Ea clipi de câteva ori repede ca și când ar fi dat pe neașteptate peste prea multă lumină și buzele i se întredeschiseră ușor.

— Ce trebuie să înțeleg din asta? șopti.

— Nimic dincolo de ceea ce ai auzit.

Rămase nemișcată în fața lui privindu-l în ochi, neștiind ce să răspundă și atunci el întinse încet mâna și-i mângâie, abia atingându-l cu vârfurile degetelor, părul auriu de la tâmplă. Domnița reveni ca dintr-un somn. Făcu doi pași înapoi.

— Nu crezi că îndrăznești prea mult?

— Ba da. Alteța Ta mă va ierta poate, răspunse el grav și se apucă să desfacă dantelăriile pe care le adusese.

În clipa aceea, în tăcerea zilei pâcloase, repercutat de zidurile de piatră, azvârlit de-a lungul coridoarelor boltite și a scărilor răsucite, ajunse până la ei, ca de la mare depărtare, stins și totuși înfricoșător, un urlet cumplit, ce nu mai avea nimic omenesc în el, grozav în spaima și durerea lui atroce, ca urletul de câine care adulmecă moartea. Anca își astupă urechile și închise ochii strângând pleoapele.

— Iar începe, strigă ea, de azi dimineată îl supun la cazne, nu mai pot, înnebunesc, du-te spune-le să înceteze că nu mai pot, nu mai pot să-l aud!

Lui însuși i se încrâncenase pielea. Năvăli în coridor, coborî bezmetic scări, izbi de perete ușa întredeschisă a camerei de tortură. De o grindă atârna cu capul în jos, gol, legat de glezne cu un lanț subțire care-i pătrunsese în carne, un tătar. Maestrul torționar, un țigan cât ușa, cu bustul gol, lucind de sudoare, trăgea un fel de ragilă cu colți de fier de-a lungul trupului celui osândit, peste răni ce nu apucaseră măcar să se

zvânte. Ajutorul său presăra sare pe urmele ragilei și urletul tătarului devenise mai mult un horcăit înfricoșător de care vibrau zidurile. Șiroia sângele din el și, când se zbătea, ȝiganul îl izbea în cap cu piciorul încălțat în cizmă de iuft dat cu dohot. Un vornicel privea tăcut, rezemat de perete, cu brațele încrucișate.

— Isprăvește, Ciorsac! răcni Toma. Îl omori, tu nu vezi?!

Torționarul se opri uitându-se întrebător la vornicel.

— E porunca lui Vodă, magistre, spuse acesta, nu te amesteca. S-au furat niște cai și au fugit niște robi tătari. Acesta e unul dintre ei. S-ar putea să fie înțeleși cu hoardele lor și să ne trezim cu ei peste noi. Și pe dumneata te încoardă mila!

— Domnița Anca m-a trimis. Nu mai poate suferi urletele astea.

— E și tare-n glas păgânul, zâmbi vornicelul. Dar n-am ce să fac, porunca lui Vodă e mai presus de a domniței.

— Am să mă duc la Vodă.

— Îl găsești la grajduri. Apoi îi strigă tătarului: Ei, ce faci bre, spui ori te mai scărmănăm oleacă?

Omul horcăi ceva neînțeles. De atâta stat cu capul în jos i se învinețise chipul și ochii stăteau să-i iasă din orbite. Pe Toma îl cuprinse un fel de exasperare.

— Ce să zică, nu vezi că nu mai poate vorbi?! strigă el.

— Poate el, bătu-l-ar pustia de unde a venit! râse vornicelul. Poate el, dar vrea să aibă timp ceilalți să

scape. E tare de virtute, ce-i al lui e al lui. Ia mai îndeamnă-l tu, Ciorsac...

Toma se răsuci în loc odată cu noul urlet al tătarului. Ajunse la grajduri fugind. Vodă îl mângâia pe Paloș, calul său de credință, și stătea de vorbă tihnit cu Sașa Pestuhov, un rus bătrân și mărunț, cu ochi blânzi, albaștri, singurul căruia îi era îngăduit să-i poarte de grijă lui Paloș.

— Măria Ta, gâfâi Toma, poruncește să înceteze cazna tătarului!

— Te-a apucat mila, meștere? îmi poruncești ce să fac?

— Iertare, Doamne, dar domnița m-a trimis să te rog. Nu mai poate îndura răcnetele aceluia nenorocit.

— Te-a trimis să mă rogi, dar tu mi-ai poruncit.

— E adevărat, Măria Ta. M-a tulburat vederea aceluia om care trage să moară sub ragila țiganului. Acela nu va mai putea vorbi în veci.

— Acela va vorbi căci Ciorsac își cunoaște meșteșugul și e mândru de el așa cum și tu ești mândru de al tău. Voi, artiștii, aveți suflete de femei...

Vodă se opri o clipă, privindu-l atent ca și cum ar fi descoperit la el ceva ce nu văzuse până acum, apoi strigă cutremurat de mânie, încât Paloș tresări sforăind:

— Dar lui și hoardelor lui le-a fost milă când au năvălit pe pământul tău și ți-au ars bucatele și ți-au spintecat copilul și ți-au siluit muierea și ți-au luat în robie sora legată de ștreang, târâtă de-a lungul pustiei, laolaltă cu vitele furate?! Din doi pași veni în

fața meșterului și-l apucă de piept apropiindu-și chipul crunt de al lui: Lor le-a fost milă, spune, zugravule?! suieră el, cu dinții strânși. Ei nici nu cunosc cuvântul milă, ăștia-s mai răi și decât turcii, zugravule, și eu să-i iert?! Doar nebun să fiu!...

Îi dădu drumul și ieși în ușa grajdului. Făcu semn unui străjer.

— Poruncă, Măria Ta!

— Du-te la cămara muncilor și spune-i vornicelului să coboare cu tătarul mai afund să nu i se audă răcnetele. Și după ce spune tot și-i va fi prins și pe ceilalți „să-i smulgă limba și să-i tragă pe toți într-o singură, țeapă, cruciș, prin buric!

Se auzi tropăitul grăbit al oșteanului. Toma încremenise. Vodă începu să se plimbe gânditor, cu mâinile la spate. Se mai răcorise. Paiele proaspăt așternute pe jos îi foșneau sub pași.

— Oi, oi, se vaită bătrânul legănându-și capul alb.

Vodă se opri lângă el. Avea o undă de zâmbet sub mustață.

— Oi, oi, tătucule, îi plângp și tu de milă păgânului! Aș fi vrut eu să vă văd, miloșilor, când v-ar fi vârât el țeapa într-un anume loc!

— Oi, oi, Măria Ta, așa este vremuri: acela mai tare, care mai iute de țeapă!

— Așa e, vezi? râse Vodă. Bătrânețea te-a făcut înțelept. Dar spune-mi drept, tătucule, tu ai văzut vreodată dreptatea?

Bătrânul clătină întristat din cap.

— Credință creștină este bună, stăpâne, e belșug de

toate și mare este strălucirea și fala bisericilor, dar dreptate nu este...

Vodă își flutură mâna:

— Dacă dreptate nu este, atunci nimic nu este... Hai meștere, se întoarce el spre Toma, avem de vorbit lucruri însemnate.

Până sus nu mai rostiră niciun cuvânt. Vodă se puse în jilț și îi făcu semn să se așeze.

— În jurul meu, începu el de-a dreptul, mișună mulți, dar încredere n-am decât în trei oameni: în Grigore, în Toader Bubuiog și în tine. Grigore, cum știi, are destule cu cele ale bisericii. Logofătul e, cum să zic... i-a cam trecut vremea, nu mai e tânăr adică, nu mai ține la zdroaba drumurilor și a taberelor... Mi-ai rămas tu. Porunca mea e să te pregătești cu toate cele de trebuință ca să mă însoțești ca brațul meu cel drept. Măine, înainte de miezul nopții, pornim cu oastea să luăm Ardealul.

Toma se sculă încet, uluit. Nu-i venea să creadă, nu știa ce să răspundă.

— Dar... Măria Ta... eu am de lucru... port în mine nu una, ci zeci de biserici...

Vodă îl privi lung, cu ochi de gheață. Toma așteptă trăsnetul, să răcnească, să-l alunge, să-l străpungă sau măcar să-l dea pe mâna lui Ciorsac. Dar voievodul își descinse sabia, o azvârli în jilțul din care se ridicase și porni să se plimbe gânditor, dintr-un perete în altul, de-a lungul sălii în care începuseră să crească umbrele. Era puțin adus de spate și părea dintr-o dată obosit și înfrigorat. Într-un târziu îi vorbi fără să-l

privească, dar blând, ca unui copil încăpățânat care trebuia luat cu vorba bună:

— Mi-ai spus odată că nu te temi decât de ceea ce nu înțelegi. Am să-ți lămuresc un lucru de care văd că te temi. Sunt singur și port răspunderea strălucitei moșteniri a tatălui meu. Toți, de jur împrejur, mă pândesc și așteaptă o clipă prielnică să smulgă ceva din binefacerile cu care Dumnezeu a dăruit acest pământ. Dacă se află la strâmtoare, nu se sfiesc să-mi ceară ajutorul, așa cum a făcut Ferdinand sau craiul Ianăș, dar, dacă m-ar vedea pe mine căzut la pământ și sfâșiat de câini, n-ar mișca un deget ca să mă scape, ba, de-ar putea, ar asmuți și mai mult câinii. Trebuie să mă apăr singur împotriva tuturor și în primul rând împotriva urgiei turcești. Pentru asta țara trebuie să fie mai puternică decât niciodată. De aceea vom lua Ardealul.

— Și înțelegerea cu Zapolya? îndrăzni Toma și glasu-i răgușit de emoție se auzi abia ca o șoaptă.

— Înțelegerea am s-o calc, răspunse Vodă cu aceeași blândețe. Am făcut-o doar ca să am un motiv să pătrund în Ardeal. Se opri uitându-se la Toma cu ochii deodată strălucitori: Ai încercat vreodată să-ți închipui cum ar arăta Țara Moldovei și a Ardealului laolaltă, fără niciun hotar între ele?

Îi puse lui Toma amândouă mâinile pe umeri și-l privi în ochi:

— Înțelegi acum? Am nevoie de ajutorul tău și tu ai nevoie de al meu. Ești meșter, dar aici nu te afli la Veneția și trebuie să fii și oștean. E un lucru pe care

dacă nu-l înțelegi ești un om sfârșit înainte de a fi apucat să începi ceva. Îți făgăduiesc că după ce voi așeza țara așa cum poftesc, îți voi da mână liberă s-o umpli de frumusețe și nu-ți vor ajunge zilele s-o faci. E bine așa, meștere? Apoi, cu glasul coborât până aproape de șoptă: Aș vrea să te socotesc prieten...

Toma aplecă fruntea.

— Te rog, Măria Ta, să te bizui în credința pe care ți-o dăruiesc.

Vodă dădu un pas înapoi. Chipul i se umbri iar.

— Îmi ajunge credința, spuse. La urma urmelor e lucrul cel mai greu de găsit. Acuma du-te și te pregătește.

Se întoarse în odăile domniței. Era îngândurat, trist și mai ales uluit: prevestirea milogului se împlinea mai curând decât ar fi gândit. Se ivise și oșteanul cu coif de argint și munții din stânga pe care trebuiau să-i treacă. Gura celui sărac cu duhul grăise încă o dată adevărul.

— Ce a fost? întrebă domnița.

— Un rob tătar. L-au coborât acum în beci ca să nu-l mai auzi. L-am rugat pe Măria Sa să-l ierte, dar n-a vrut.

— De ce să-l ierte? se miră ea.

— Credeam că Alteței Tale i-a fost milă. E, oricum, un om.

— Crezi că lui, în locul tău, i-ar fi fost milă?

— Nu știu, nu m-am întrebat.

— E bine să te întrebi.

Ridică pe mâini dantelăria ușoară, albă ca o spumă.

— Nu mi-ai spus ce e cu astea.

— Negustorul Serchiz și starețul Asfadur le trimit în dar Alteței Tale în semn de credință și supunere a lor și a celor de un neam cu ei, locuitori ai acestei țări.

— Sunt niște oameni de treabă. Și tata ține la ei. Să le mulțumești în numele meu.

— Mi-am îngăduit s-o fac și chiar să mă bucur înaintea Alteței Tale pentru că am găsit la ei și pânza subțire pe care voiam să-ți desenez un model de rochie nemaivăzut. Împodobit cu aceste dantele, veșmântul ar fi uluit orice curte a Europei. Închipuisem un model cu portocale argintii, așa cum se văd ele sub lună, și cu chiparoși pe un fond verde luminos, ca al mării în zori, cum am văzut-o eu când am trecut prin Capodistria.

— Cum sunt chiparoșii?

— Subțiratici ca plopul și întunecați ca brazilii. Și, tot ca acești arbori, gândesc.

— Gândesc?

— Da. Sunt arbori care-și cunosc rostul. Gândesc și, acolo unde se află, veghează sau ocrotesc. Chiparoșii deasupra unui țărm de mare sunt ca o dragoste: îți pot lăsa în suflet un dor nelămurit pentru tot restul zilelor...

Domnița se așeză cu mâinile împreunate pe genunchi, înclină puțin capul înspre umăr și-l privea zâmbind, de jos în sus, cu un început de cochetărie.

— Și când ai de gând să începi rochia asta minunată?

De sub veșmântul lung de catifea de culoarea

fragilor i se iveau condurii delicați, împodobii în fir de aur.

— Asta numai Dumnezeu sfântul mai știe, oftă Toma. De acum am primit poruncă să fiu oștean. Măine noapte pornim să luăm Ardealul.

— Te ia și pe tine?

— Da.

— Se simte singur și în tine are încredere. Mi-a spus-o și mie într-o seară. Mă bucur. Ai să te întorci și ai să-ți îplinești toate gândurile. Acum te rog să veghezi asupra lui. Când e să-și înfăptuiască o dorință e necugetat ca un copil. Și Ardealul e un gând vechi care nu-i dă pace nici nopțile. Și pe urmă să mă mărite cu domnul Țării Românești, oricare ar fi el, ca să se știe apărat dinspre miazăzi...

— Asta nu mi-a spus-o, șopti Toma fulgerat.

— A socotit poate că e o treabă de familie. Eu ți-o spun pentru că ai fost sincer cu mine și mă simt dator să-ți răspund la fel.

— Și Alteța Ta se va supune?

— Rostul domnițelor e să se supună, magistre, spuse ea cu tristețe.

Se ridică și-i întinse mâna.

— Am să mă rog pentru el și pentru tine, mai adăugă ea.

Toma se opri în prag.

— Se zice că Alteța Ta nu obișnuiește să se roage.

— Uneori o fac totuși. Când mi-e teamă. Noapte bună, magistre.

În noaptea aceea pătrunse în oraș Iștoc, bătrânul

oștean de la cetatea Făgărașului. Călărea o gloabă răpciugoasă, cu copite late, căreia stăteau să-i iasă oasele prin pielea toată numai bube. În fața lui, de-a curmezișul șei, oșteanul își ducea fata moartă. Nimeni nu-l opri și nu-l întrebă nimic pentru că nimeni nu-l văzu deși trecu, în mai multe rânduri printre străji. Pătrunse în curte „descălecă fără grabă și își luă fata pe umăr, ca pe un sac. Intră în casă, lepădă moarta la picioarele lui Toma. Și se rezemă cu spatele de ușă.. Toma nu se miră pentru că îl aștepta. De el se temea cel mai mult. Scoase spada și se avântă, dar străpunse doar lemnul ușii. Oșteanul, răsări nevătămat alături. „Nu-mi pasă de biserica ta!” rânji el. Când dădu să-l străpungă din nou, încrâncenat spada i se îndoi în văzduh ca o lumânare deasupra focului. „Nu-mi pasă...” hohoti iar oșteanul.

Toma se așeză pe marginea patului, chircit, cu mâinile amorțite și scaldat în sudori. Încă nu prinsese a se crăpa de ziuă. Afară ploaia contenise. Noaptea mirosea: a frunziș veșted și ud. Îi fu frică să se mai culce și se apucă să-și gătească straiile de oaste. Alături, Marcu dormea senin.

*

Când intrară în Prejmer, toamna era în toi. Pe culmi străfulgerau în soare întâile zăpezi, iar sub ele, până în șes, pădurile își lepădau frunzișul. Pentru că porțile nu i se deschiseseră de îndată, Vodă porunci să se ardă satul. Toma încercase să-l înduplece. Oamenii erau

sărmani și fără vină, nu era drept să ispășească pentru nesupunerea și înfumurarea unor burgravi.

— N-am timp, răspunsese Vodă uitându-se întunecat către crestele munților. Vine iarna, n-am timp să mă aplec peste necazul fiecăruia.

Ostașii puseră focul către miezul nopții, din mai multe părți odată. Pălălăi înalte flutură năvalnice, mult timp, asupra beznei. Mireasma veștedă a pădurilor fu risipită de duhoarea grețoasă de păr pârlit și zdrențe arse. Puținii oameni care rămăseseră în sat pribegiră spre munți. Urlau câinii și în răstimpuri câte un răcnet de muiere pe cale de a fi supusă de vreun oștean spinteca noaptea, sălbatic și deznădăjduit. Grinzi se prăbușeau trosnind și de fiecare dată uriașe roiuri de scânteii însângerau preajma.

În zori se înălță pe zid flamura albă. Poarta cea mare se deschise. Grosul oastei rămase în afara zidurilor, unde și tăbărâse de cu seara. Vodă intră în cetate însoțit doar de o parte din călăreții care alcătuiau garda sa.

Noaptea următoare se lăsă peste viermuiala oștilor. Voievodul îngădui să se înjunghie pentru cină din vitele învinșilor și pofti la masă pe cei câțiva burgravi care rămăseseră în cetate. Bucatele fură aduse de înseși soțiile acestor meșteri de treabă care se arătau acum supuși și vorbeau cu dulceață, sperând însă în taină la ajutorul brașovenilor. Cum ședea pe lavița de lemn din fruntea mesei, Vodă cuprinse cu brațul, ca într-o glumă, coapsele femeii care-i turna vinul negru

în cana de porțelan. Prin fustele ei multe și înfoiate simți un trup subțire și prelung pe care îl bănuiesc, nesupus, zvâcnitor și rece, ca de păstrăv.

— Care dintre cinstitele obraze aici de față e soțul domniei tale? o întreabă el cu ton de ușoară glumă, privind-o de jos.

Femeia avea pielea albă și ochi mari, de un negru întunecat, ca ai ciutelor. De sub boneta scrobită de dantelă îi ieșeau câteva şuvițe încrețite, roșcate.

— Soțul meu nu e de față, Majestate, șopti ea cu un aer vinovat.

— Dar unde e?

— E printre cei care au fugit în cetatea Brașovului.

„Spune adevărul, gândi Toma în clipa aceea, cu toate că asta ar putea-o pune în primejdie. Dar poate că îi place asemenea primejdie și o caută și a simțit că a pus ochii pe ea...”

— Asta înseamnă că e un fel de trădător, râse Vodă, și se cuvine ca domnia ta să ispășești pentru el ori să te lapezi de el.

— Cum va porunci Majestatea Voastră, surâse ea.

Se răsuci ieșind din înlănțuirea brațului și se amestecă printre celelalte femei care roiau în jurul mesei.

— Știe să se descurce, murmură Vodă, mai mult pentru sine.

Privi în jur. Nimeni nu părea să fi băgat de seamă întâmplarea. Burgravii începuseră să se îmbete și arătau împăcați cu soarta. Dealtfel el însuși se simțea puțin amețit, ațâțat de trupul acela cu pielea ca

laptele și păr aprins. Și-l închipui despuiat de pieptare și panglici, de dantelării și fuste și deodată nu mai suportă rumoarea mesenilor, obrazele lor rotunde și roșii, vorbăria în gura mare aruncată peste masă, peste ciozvărte reci și coji de pâine, râgâielile și începuturile îngălate de cântece. Se aplecă înspre Toma care-i ședea de-a dreapta întunecat și tăcut.

— Să-mi afli cămara în care înnoptează jupâneasa asta și dacă e singură.

Meșterul nu răspunse.

— Ai auzit?

— Am auzit, Măria Ta, spuse el fără să-l privească.

Avea un fel de silă în glas, pe care voievodul o simți.

— Sunt obișnuit să mi se răspundă, zise el cu o voce înfundată în care mocneau amenințări nerostite.

— Sunt obișnuit ca aceia cărora le slujesc să-și țină făgăduiala, răspunse Toma abia mișcându-și buzele.

Își vorbeau fără să se privească încât în zgomotul din jur nu se auzea nimic din ce-și spuneau. Cuvintele li se rosteau înăbușite de o neașteptată dușmănie.

— Ce vrei să spui? întrebă Vodă.

— Mi-ai poruncit să te însoțesc ca brațul cel drept în cucerirea Ardealului, nu a muierilor.

Domnul râse scurt și fără veselie.

— Crezi, magistre, că ea nu ține de Ardeal?

— Măria Ta, îngăduie-mi să mă ridic.

— Ridică-te, dar nu uita ce am poftit.

Păși grăbit prin coridoarele întunecate ca și cum ar fi vrut să prindă pe cineva din urmă. Urcă treptele piezișe. În bezna de pe muchia zidului îl izbi vântul

înghețat năpustit din văile dinspre miazănoapte. Mirosea a zăpezi. O strajă se desprinsese ca o umbră din golul unui crenel. Își apropie fața la un deget de a lui, apoi îi făcu loc, respectuos și uimit.

— Domnia ta erai?!

— Eu.

„Toți te cunosc, își zise cu un fel de amărăciune mândră. Dar nimeni nu-ți zice „meșterul”, poate au și uitat sau nici n-au știut vreodată că ești meșter, ce ai făcut până acum ca să le arăți cine ești cu adevărat? N-ai de ce să te miri că toți îți zic căpitan și că o fac cu un soi de îndoială pentru că nici ei nu te socotesc căpitan de-adevărat, ci mai mult un vântură-lume din cei ce cutreieră pe la curțile domnești, dar îți zic așa pentru că trebuie să-ți spună într-un fel și să-ți afle un loc fără să le treacă prin minte că ești meșter și că singura ta dorință e să fii socotit meșter...”

Se îndepărtă de străjer și se rezemă de un colț de zid deasupra golului și a nopții. Ca întotdeauna când se afla la îndoială, vorbea în gând cu sine însuși ca și când ar fi fost doi. Asta o învățase de la magistrul Baptista, încă înainte de a apuca drumul Veneției: „Când ți-e silă de tine și te îndoiești de ce ai făcut și de ceea ce ești, desparte-te de tine însuși și judecă-te cinstit și fără milă, cum ai judeca un dușman. E ca și cum te-ai elibera de o povară pe care ai dus-o mult timp: o așezi alături și o privești și-ți dai seama de ce ți-a fost atât de grea și chibzuiești ce să mai lași din ea ori cum altfel s-o așezi ca să-ți fie mai ușoară...”

Vântul zburătăcea fulgi răzleți. Le simțea atingerea

pe buze și pe față. Îl pătrundea treptat frigul, dar se pedepsea cu nemișcarea și cu ochii mari deschiși în noapte. Asta îi făcea bine ca o penitență pe care singur și-ar fi impus-o pentru că se simțea vinovat fără să-și poată lămuri de ce anume.

„Ce ai făcut ca să le dovedești cine ești? Ai desenat cusături pentru o domniță care-ți tulbură necuviincios gândurile și limpezimea de care sufletul ar avea nevoie pentru adevăratele înfăptuiri ale meșteșugului tău. Pentru asta nu poți cere nimănui să te numească meșter. Și ce ai mai făcut? Ai zugrăvit o icoană cu sfântul Haralambie supunând ciurma ca să alungi spaima unui copil. Nimeni din afara casei tale n-a văzut-o, nici n-ai dus-o încă s-o sfințească, și singura ta mulțumire e că Marcu crede în puterea ei așa cum dealtfel tu însuți crezi. Dar să fiu drept cu tine, meștere: n-ai zugrăvit-o numai pentru Marcu, ci și cu gândul ascuns de a apăra casa de o a doua venire a molimei care ți-a ucis mama. Te muncește teama grozavă că s-o fi sfârșit tocmai într-una din nopțile când tu, în cetatea de pe ape, te desfătai în îmbrățișarea vreuneia dintre fetele acelea cu vâl galben și cu trupul mirosind amețitor și tare a pulbere de Cipru. Ai sperat că ai scăpat de asemenea spaimă zăbovind la mormântul ei, dar, de când te-ai întors n-ai făcut-o decât o dată fiindcă ți-ai dat seama cu deznădejde că și de-ar fi să înnoptezi acolo, rezemat de crucea ei, tot nu mai poți ajuta cu nimic, tot nu mai poți schimba nimic. E și aceasta o vină ascunsă pe care ți-o însușești și, uite, nu pot judeca dacă ai sau nu

vreun temei pentru asta. De când te-ai întors, doar bătrânului i-ai făcut o bucurie fiindcă te știe ajuns în preajma domniei. Acum are să se stingă împăcat. Dar tu, tu însuși ești încredințat oare cu adevărat că această apropiere îți va ajuta să te împlinești? Ai ajuns brațul său drept, așa cum ai visat, așa cum ți-ai jurat aproape să ajungi, dar el ți-a pus în mâna acestui braț nici penel, nici mistrie, ci sabie, iar tu te-ai supus părăsindu-ți rosturile. De ce ai făcut-o, răspunde drept și nu-ți întoarce ochii? Nici tu nu știi, poate pentru că ești aprig numai în vorbe, dar în fapte ești un laș, te temi de mânia lui, te temi să nu pierzi ce ai dobândit, te temi să nu-ți spulbere cu un cuvânt până și nădejdea acelei zidiri ce-o porți în tine, te temi – și poate nu în ultimul rând – așa cum i-ai mărturisit și ei într-o clipă de slăbiciune – că n-o să mai ai bucuria s-o vezi și să-i săruți vârfurile degetelor. Ori poate că nu te-ai răzvrătit fiindcă ai început să-l iubești, meștere, ce zici? E nebun și necugetat, dar ți-l simți aproape pentru că nutrește visuri amețitoare asemenea visurilor tale și pentru că îl vezi singur și neînduplecat, înconjurat de mărunți care nu-s în stare să-i priceapă gândul, dar i se gudură și-l ling, îi arată doar fața frumoasă a lucrurilor și-i ascund adevărul gândind că-i fac voia în timp ce rod la temelia jilțului său, neobosiți și tenaci ca niște carii. El crede în ceea ce face, meștere, asta e virtutea lui cea mai de seamă și cu asta ai descoperit și temeiul dragostei pe care i-o porți. Pentru credința lui multe i se vor ierta și credința lui, asemenea credinței tale, îl înalță cu un

stat de om deasupra tuturor celorlalți care nu-s decât niște saci de măruntaie. Așa... Ajungem să ne limpezim, meștere Toma. Să mergem atunci mai departe. Dacă așa stau lucrurile și te simți legat de el ca printr-un blestem, de ce nu te grăbești să-i împlinești porunca? Poate că s-a și ridicat de la masă și așteaptă acum mușcându-și zăbala în cămara lui să-l duci în iatacul femeii aceleia cu pielea ca laptele și glezne subțiri...”

Gândul îl crispă ca un sloi de gheață strecurat de-a lungul spinării și atunci se desprinsese din beznă umbra. Nu venise de nicăieri, ci se întrupase acolo, în fața lui, ca și când aerul nopții s-ar fi îngroșat. Purta chipul lui, pelerina și sabia lui, până și agrafa de argint cu piatră de ametist care îl ferea de beție oricât ar fi băut. Era ca și când s-ar fi privit într-o oglindă întunecată și în același timp se simți ușor, aproape imaterial. „Îl urăsc, spuse încet Toma cel întrupat din noapte. Îl urăsc cumplit în clipele astea, aș vrea să-l apuc de piept și să-l izbesc de zid, și săi arunc în față toată sila pentru un domn care nu știe prețui credința unui meșter și a unui oștean și-l supune umilinței” „Îl urăști, răspunse Toma cel adevărat zâmbind răutăcios, dar te temi de ura ta pentru că altfel n-ai înghiți umilința, ci te-ai răzvrăti, ai pleca, drumurile sunt ale lumii și ale tale, nimeni nu te împiedică, lasă-l în plata domnului, caută adăpost la Sibiu, ai fi ținut în cinste și niciun maimare nu ți-ar porunci să-i aduci muieri în așternut... Dar n-ai să pleci pentru că n-ai putere să zdrobești biserica ce-o porți în tine. Ți-a crescut în suflet treptat, ți-a

înfrumusețat fiecare dimineată cu o nădejde, pentru ea ești gata la orice mârșăvie și ai să-l împreunezi și cu jupâneasa sasului, ceea ce, la urma urmelor, nu e decât o mârșăvie mărunță pe lângă altele mari pe care ți le-ar putea cere și pe care mă tem că le-ai face...” „Nu le-aș face și n-am s-o fac nici pe asta, nu pentru că mi-ar păsa cine știe cât de sas ori de nevastă-sa, ci pentru că mă umilește pe mine.” „Ba ai s-o faci: nădăjduiești să luați Brașovul și să vă întoarceți, iar el să-ți încredințeze zidirea. N-are rost să-l ridici tocmai acum împotriva ta: te-ar purta cu vorba, te-ar încolți, te-ar pândi, te-ar amâna, te-ar împinge încet de-o parte, până la urmă ți-ar lua poate și capul. Decât asta, mai bine te-ai hotărî și ai apuca acum, pe loc, drumul apusului...” „Asta nu mai pot”, murmură celălalt cu atâta resemnată tristețe încât el însuși se simți copleșit de jale. „Nu mai poți, e adevărat, cum ieși dintre Suceava și Dorne te simți ca un molid dezrădăcinat. Dar atunci trebuie să te supui. O faci întru împlinirea, în cele din urmă, a rostului tău.” „Și întru umilința și netrebnicia mea. Nu pot...” „Și totuși ceva trebuie să faci. Vremea trece, te-a pătruns frigul, Vodă te așteaptă. Ce poți să faci? La Făgăraș ți-a fost ușor, ai folosit spada. Dar acum? Sfatul meșterului Lorenzo se dovedește neputincios. Cum să ucizi, pe cine să ucizi?”

Celălalt nu mai răspunse. Din bezna de sub ziduri se auzi tropot de cai și glasuri de oșteni care se întorceau de undeva. Întruchiparea lui deveni tremurătoare și se șterse încet, făcându-se una cu

noaptea. Rămase o vreme cu ochii pierduți în întuneric, în locul unde stătuse celălalt. Deodată își percepu iar trupul, greu, împovărat de neliniști. Fruntea îi era fierbinte și și-o șterse cu dosul mâinii de fulgii care se topiseră pe ea. Se întoarse încet, apucând spre scări, pipăind fiecare pas cu vârful cizmei. Era puțin buimac, nu-i venea încă să creadă că stătuse de vorbă aieva cu el însuși și tresări copilărește când auzi glasul străjerului:

— E totu-n rânduială, căpitane?

— Da, așa pare...

Oșteanului îi era urât acolo, singur, și ar mai fi stat de vorbă. Se bucurase când îl văzuse pe Toma urcând chiar dacă se dovedea închis în sine și fără sămânță de vorbă. Dar într-o cetate străină nu poți să știi ce duhuri hălăduiesc noaptea și, decât singur, te simți mai la-ndemână chiar în tovărășia unui om care nu vrea să știe de tine. Încercă să-l mai rețină.

— S-ar zice că se strică vremea, spuse nefiresc de tare, cu o veselie silită.

— Mai bine vremea decât vremurile, murmură Toma abia auzit și începu să coboare cu băgare de seamă treptele înguste și piezișe ca o fântână în fundul căreia se întrevedea o zare de lumină.

Pe femeie o întâlni pe coridorul boltit care ducea la cuhniile joase și afumate. O chema Catarina și era soția lui Iorg Weiss, întâiul meșter curelar al cetății. Casa ei, ca și a celorlalți meșteri și jupânese, se afla în așezarea ce fusese arsă. Între zidurile cetății se trăseseră doar spre a se pune la adăpost din calea

primejdiei și de aceea n-avea nicio cămară a ei, ci era silită să doarmă laolaltă cu alte femei. Locul era strâmt și răcoros, conceput pentru vremuri de cumpănă ca acestea, mirosea pretutindeni a pulbere, a piatră și a zeamă de curechi, încât îi venea să-și ia lumea în cap și prietenele ei trebuiseră de două ori până acum s-o oprească aproape cu sila ca să nu lase totul baltă și să se întoarcă spre a-și pune iar casa la rând.

În timp ce i le spunea toate astea cu un elan ciudat, nestăpânit, ca și când abia ar fi așteptat să-l întâlnească pentru a i se destăinui, Toma îi contempla pielea care părea și mai albă sub lumina săracă a făcliei și pieptarul negru de catifea strâns bombat cu snur roșu de mătase peste un piept încă tânăr. Avea dinți regulați și mărunți, la fel de albi ca și pielea și buze pline, ispititoare, de culoarea măcieșelor abia aflate în pârg.

— Totuși, spuse Toma, Măria Sa vrea să-ți vorbească. Vei binevoi atunci să mă însoțești la iatacul Măriei Sale.

În ochii întunecați ai femeii scăpără o lucire fugară despre care nu-și putu da seama dacă venea din spaimă sau din bucuria triumfului. Pleoapele îi coborâră imediat cuviincioase și pudice. Cu o mână își îndepărtă, mai mult în joacă, de pe frunte, o șuviță roșcată ca blana veveriței.

— Sper că nu urmărește nimic necuviincios, murmură ea privindu-l scurt pe sub sprâncene. Eu sunt o soție cinstită.

— O soție cinstită și singură care are meritul de a fi trezit interesul unui voievod cinstit și singur, răspunse el grav, străduindu-se să înăbușe ironia care mustea din cuvinte.

— Se cade oare să primesc? întrebă ea cu glas mic.

— A nu primi, doamnă, ar însemna să jignești providența care ți-a hărăzit prilejul de a te întreține cu unul dintre cei mai străluciți crai ai acestui veac.

Cel puțin în ultimele cuvinte credea și le rosti cu o convingere care păru să i se transmită și ei.

— Domnia ta ești un cavaler, spuse ea după o clipă de ezitare, și primesc această invitație pentru că am încredere în cuvântul domniei tale.

Ar fi ezitat poate și el dacă nu i-ar fi surprins în ochi o lucire de cochetărie. Așa însă, se înclină grav, cu mâna la inimă:

— Ai cuvântul meu, doamnă.

Ea îi întinse cu grație mâna albă, el i-o luă pe vârfurile degetelor și porniră așa, alături, fără grabă, cu un pas de o ușoară solemnită, ca într-o sală de bal.

După cum bănuise, voievodul începuse să-și piardă răbdarea. Se plimba dintr-un perete în altul și pintenii i se auzeau zornăind până în coridor. La intrarea lor se opri cu chipul bălai, brusc înseninat.

— Fii binevenită, doamnă, spuse el.

Catarina se înclină îndoind ușor genunchiul...

— Cu ce pot fi de folos Majestații Voastre?

— Cu multe, doamnă, cu multe. Deodată izbucni în râs: Dar întâi să-mi spui dacă te-ai hotărât să te lapezi

sau să ispășești.

— Îngăduie-mi, Măria Ta, ca înainte de a auzi răspunsul să mă retrag. I-am dat cuvântul meu că cinstea ei nu va avea de suferit.

— Nici nu va avea. Ce are a face cinstea cu dragostea? O știe și ea prea bine, e destul să te uiți la ochii ei de șerpoaică și să-ți dai seama că știe, cine te-a pus să-ți dai cuvântul așa, din senin? Nu te știam nesăbuit.

— Ea mi l-a cerut, iar eu i l-am dat întru slava Măriei Tale.

— Iar înțepi cu limba, meștere? râse scurt domnul, apoi redeveni deodată sobru. Poți să te retragi. Ți s-a așternut și ție aici, ca să mă veghezi, dar acum ai să-ți afli culcuș în altă parte.

— Am să mă încolăcesc pe prag, Maria Ta.

— Meștere, te întreci cu gluma, spuse Vodă cu voce surdă.

Cu un semn scurt îi arătă ușa și în aceeași clipă strânse între degete flacăra lumânării de pe masă.

Toma rămase nemișcat în coridor. Din încăperea pe care o părăsise nu răzbi niciun zgomot, niciun țipăt. De la o vreme plecă. Tăcerea aceea, ca și când Vodă ar fi rămas singur acolo, îl făcu să se simtă cu conștiința mai împăcată. Mai stăruia doar neliniștea stârnită de ultimele cuvinte ale domnului. Avea dreptate, se întrecuse cu gluma și asemenea lucru putea fi plătit scump. Era bine să se învețe odată pentru totdeauna să își învâртеască de zece ori limba în gură înainte de a scoate o vorbă. Rostul lui era să

făptuiască cu mintea și cu mâinile, cu cât vorbea mai puțin, cu atât mai bine. A țese vorbe era treaba curtenilor neînstare de altceva: cu ajutorul vorbelor se ridicau și tot de pe urma lor își pierdeau jilțul, dacă nu chiar capul. Rămânea de văzut în zori, după chipul și glasul voievodului, dacă desfătarea nopții îl ajutase să uite înfruntarea, ori dacă o pusese la inimă unde o clocea într-ascuns spre a o vădi la ceas prielnic.

Toți câți se aflau în cetate știau că dormea în aceeași încăpere cu domnul spre a-l apăra la nevoie cu trupul său. Ar fi fost o lipsă de tact și o neghiobie să se apuce să-și caute în văzul lumii un culcuș. Se strecură în grajd și se întinse în iesle, sub botul propriului său cal. De prin alte cotloane îndesate cu paie se auzeau horcăiturile unora care adormiseră mai de mult răpuși de osteneală ori de vinul tulbure și acru al locului. Rămase mult timp cu ochii deschiși în noapte. Ieslea îi aminti de spaimile lui Marcu de pe când acesta dormea în grajdul hangiului, de aici rămase cu gândul acasă, mai ales la bătrânu-i tată căruia teriaca venețiană cu care încercase să-i aline zilele nu-i prea ajuta. Pe urmă se întoarse iar la Vodă și la mânia pe care i-o stârnise. Judecă întâmplarea mai liniștit și mai rece. N-avea de ce să se teamă: voievodul se aprindea repede, dar nu ținea mânia. Aveau nevoie unul de altul, se zădărau, dar nu s-ar fi nimicit. Era bine totuși să nu întindă coarda prea mult căci orice coardă, oricât de tare, sfârșea prin a se rupe odată...

Ar fi jurat că nici nu ațipise măcar, dacă nu s-ar fi trezit buimac, încercând să sară din iesle, încurcat

între hamuri și grinzi. Caii sforăiau scurmând neliniștiți, iar de afară se auzea zgomot de arme și de voci întăritate care cereau să intre, dar se loveau de împotrivirea străjilor.

Toma își scutură paiele de pe veșminte, își trecu degetele prin păr și-și puse bereta. Din mers își încinse sabia. Afară încă nu începuse să se crape de ziuă. Culese un pumn de zăpadă proaspătă, afânată, pe care și-o trecu peste față. Când se ivi sub bolta porții arăta iar odihnit, frumos și mândru și vacarmul se stinse ca prin farmec.

— Ce este?

Îi împinseră înainte un om mărunț și firav care privea înspăimântat de la unul la altul.

— Au adus o iscoadă, căpitane, și vor s-o ducă la Vodă.

Omul fusese adus de vreo douăzeci de ostași în frunte cu Mihu, pârcălabul de Hotin. Toma zâmbi subțire privind chipul negricios și sprâncenat al pârcălabului.

— Atâta putere pentru o biată iscoadă? întrebă el încet și fără a-i da răgaz pârcălabului să răspundă se întoarse spre prins: Cine ești dumneata?

— Sunt Weiss Iorg, întâiul meșter curelar al cetății, luminăția ta.

Avea un cap mare și pleșuv, cu o frunte boltită de sihastru de sub care priveau spăimoși ochi triști și întrebători. Pe Toma îl învăluia un fel de înduioșare ca o adiere caldă.

— Ce e cu dumneata?

— Am fost trimis la Braşov după ajutoare încă înainte de venirea domniilor voastre. Dar n-am primit ajutoare şi acum m-am întors. Aceşti cinstiţi oşteni pot sta mărturie că m-am întors singur prin noapte, fără niciun însoţitor.

— Singur, dar cu gând ascuns. Am mai văzut noi asemenea miei blânzi, strigă pârcălabul Mihu.

— N-am niciun gând ascuns, luminăţia ta.

— Atunci de ce te-ai întors? întrebă Toma. Nu ştii că e primejdios şi că vei fi bănuţit?

— Ştiam, dar am auzit că aţi ars satul. Mi-e aici femeia şi tot avutul, nu puteam sta acolo fără niciun rost.

— Vorbe de adormit copiii, se înfurie Mihu. Hai! La o parte, căpitane! Duceţi-l la Măria Sa şi în zori îi luăm capul! Pregătiţi butucul, unde ţin ăştia butucul?

Toma se dădu trei paşi înapoi. Statura-i înaltă închidea intrarea neagră a coridorului. Scoase sabia.

— Măria Sa mi-a poruncit să-i veghez odihna chiar dacă pentru asta ar trebui să străpung un pârcălab.

Chipul întunecat şi bărbos al lui Mihu deveni vineţiu.

— Ia seama, zugravule, urlă, că încă n-ai ajuns mare logofăt!

Toma nu-l luă în seamă. Se întoarse spre garda porţii.

— Pe meşter închideţi-l. Dimineaţă îl înfăţişăm Măriei Sale. Să-i faceţi foc. Apoi către ceilalţi: Voi vă puteţi întoarce în tabără.

Mihu păşi încrâncenat până în faţa lui. Se opri cu

pieptul la un deget de vârful sabiei întinse.

— Ostașii mei n-ascultă de poruncile unui zugrav care nici măcar n-a fost boierit!

— De data asta au să asculte, spuse Toma liniștit. Iar porunca lui Vodă a statornicit locul domniei tale în tabăra din afara zidurilor.

În timp ce vorbea îl împinse încet la o parte cu latul sabiei, apoi, într-un gest semeț, cu vârful ei, îi arătă poarta:

— E bine să te supui poruncii Măriei Sale.

— Înfruntarea asta s-o ții minte, zugravule! Să nu te miri în ziua în care-ți voi cere să mi-o plătești!

— Eu țin minte tot, pârcălab, și nu mă mir de nimic din cele ce vin de la oameni.

— Acum îți dă mâna să mă umilești cu vorbe filozoficești, dar eu îți făgăduiesc să te umilesc cu sabia!

Glasul pârcălabului devenise răgușit și de furie ochii i se bulbucaseră nefiresc.

— Sunt sigur de asta, răspunse Toma. Acum însă însoțește-ți oștenii în tabără...

Rămas singur, rătăci din nou o vreme pe ziduri, din strajă în strajă, bătut de gânduri. Măcar de un lucru putea fi sigur acum: dușmănia lui Mișu, pe care de mult o simțise mocnind pe urmele sale, devenise fățișă. Asta era bine, dar nu trebuia luată cu ușurință. Mai mult decât de sabie, avea să se teamă de vorbele pârcălabului care niciodată nu-i va ierta, nu atât înfruntarea din noaptea aceasta, cât încrederea de care el, Toma, se bucura în ochii lui Vodă. Oricum

însă, un dușman cunoscut cântărea mai puțin decât unul bănuț. Era ca și când i s-ar fi luat o greutate de pe suflet. Împăcat cu sine, ceru să i se descuie și intră în încăperea în care-l închiseseră pe curelar.

Focul mocnea în vatră. Meșterul stătea pe jumătate întins pe o laviță strâmtă. La intrarea lui Toma sări în picioare. Din ochi îi striga spaima.

— Ce este?

— Nimic, meștere, nu-ți vreau niciun rău, spuse Toma.

Se așeză, poftindu-l și pe el cu un semn. Curelarul se supuse șovăielnic. Lăsase un spațiu între ei ca și cum s-ar fi temut ca Toma să nu-l înșface.

— Mă gândesc că poate ai să te bucuri dacă-ți voi spune că soția domniei tale e sănătoasă și se află la adăpost între aceste ziduri.

Omul tresări și spaima din ochi i se stinse înlocuită de nădejde.

— Pot s-o văd?

Toma își coborî privirile.

— Acum nu, dar dimineață îți promit că ai s-o revezi. Mai sunt doar două ceasuri până atunci.

— Adică îmi veți îngădui s-o văd înainte de...

Cuvintele i se frânseră sugrumate din nou de groază. Abia izbuti să mai adauge într-o șoaptă ca un șuierat:

— O să mi se taie capul?

Toma îi puse mâna pe umăr.

— Nimeni n-are să-ți facă niciun rău. Îți dau cuvântul meu.

— Dar cine ești domnia ta și de ce te porți atât de

frumos cu un dușman?

— Pentru că nu te socotesc dușman. Sunt și eu meșter ca și dumneata.

— Adevărat? de aceea-ți spunea pârcălabul acela „zugravule”?

— Da. Zugrăvesc biserici și icoane și el mă urăște pentru că Vodă m-a miluit cu încrederea lui deși nu sunt boier. Dar el, bietul, nu știe că un meșteșug prețuiește mai mult decât orice boierie pentru că nu ți-l poate lua nimeni. E un nătărău pârcălabul, nu trebuie să te uiți la ce iese din gura lui.

Curelarul îl asculta cu buzele întredeschise și, de uimire, capu-i enorm părea că se leagănă ușor pe gâtul firav.

— Dar atunci, spuse el rar, nu ești meșter, ci artist. Nu te poți socoti de o seamă cu un simplu *corregiatores*.

— Eu sunt trufaș, o recunosc, dar trufia de a mă socoti mai presus de ceilalți meșteșugari n-o am. Rostul meu e să muncesc și să trăiesc de pe urma minții și a brațelor mele. Rostul dumitale e altul?

— Nu, spuse curelarul, dar imediat adăugă cu îndoială: Mai e totuși ceva ce ne desparte, nu pot să spun ce, eu nu mă pricep la vorbe, dar simt că mai e ceva...

„E harul, gândi Toma, dar asta e altă istorie, n-are rost s-o despicăm aici...”

— Nu mai e nimic, meștere, răspunse el, nimic nu ne desparte... Vom bea împreună un vin ca să simți că nu ne desparte nimic și să treacă mai ușor ceasurile până

se deșteaptă Vodă.

Un oștean împlini ciudata poruncă. Le puse pe laviță, pe locul gol dintre ei, cana de lut și se retrase uluit. În oala smălțuită vinul era rece și avea o culoare verzuie ca veninul.

— Să bem, meștere, în sănătatea soaței dumitale. Ești un om de treabă și Dumnezeu ți-a hărăzit cea mai frumoasă femeie din părțile locului.

— E adevărat, râse curelarul legănându-și capul, e o femeie frumoasă și se pricepe și la gospodărie. Am adus-o tocmai de la Sebeș, dar n-am de ce să mă plâng.

— Ești un înțelept, zâmbi Toma ridicând cana.

Pălăvrăgîră domol despre curele, despre hamuri și cai, despre cetăți și oști, despre vite și bucate și în cele din urmă se opriă îndelung asupra celor mai potrivite culori pentru vopsirea pieilor fine. Toma simțea din nou înduioșarea aceea caldă care-l încercase când aflate cine era meșterul. Nu era milă, cum crezuse la început, ci mai degrabă un fel de solidaritate. „Dar de unde solidaritate? se întrebă contrariat. Doar pentru că e și el meșter ori pentru că același om ne-a dat câte o cruce?” Curelarul se înfieribântase căutând să-i explice cum trebuia tratată pielea pentru a prinde roșul de roibă. Toma, furat de ale lui, îl asculta doar cu o ureche. Tresăriră amândoi când ușa se izbi de perete. În prag stătea Vodă. Își ținea pumnul încheștat pe mânerul săbiei. Se ridicară amândoi deodată clătinând lavița. Oala dintre ei se fărâma de lespezi și restul de vin stropi în jur. Toma

își reveni imediat.

— Am poruncit să te caute prin tabără și prin toată cetatea, strigă domnul, și te găsesc în temniță, bând cu iscoadele!

Toma zâmbi subțire.

— Mă aflu și aici tot în slujba Măriei Tale. Meșterul e soțul preafrumoasei jupâneze care a avut cinstea să-ți înfățișeze aseară cele mai alese bunătăți.

Voievodul ridică sprânceană.

— Adevărat? Atunci înseamnă că e un trădător și merită pedepsit ca atare.

— Oare dacă cetatea de scaun s-ar afla în primejdie și Măria Ta m-ai trimite la Neamț sau la Hotin după ajutor, ar însemna ca dușmanii Măriei Tale să mă socotească un trădător?

— Nu mai vorbi prostii, tu știi bine la ce mă gândesc. Și de ce vorbești în locul lui, nu-l mai ajută gura decât la băut?

— Pentru că e înspăimântat, Doamne. L-a speriat nătlăraul de Mihu urlând să se pregătească butucul.

— Cum îți îngădui să vorbești despre pârcălabul unei cetăți?!

— Iartămă, Măria Ta, dar nu-i decât un bun oștean.

— Și găsești că asta-i puțin?

— Foarte puțin când pe lângă asta mai e răutăcios și prost. A trebuit să-i pun sabia în piept ca să nu dea buzna în iatacul Măriei Tale. Pentru asta mă va pâri, dar îndurarea Măriei Tale e fără margini, așa cum se va vădi și față de acest meșter nevinovat.

Domnul își săltă umerii spre a-și așeza mai bine

mantia.

— Hm... Te-ai învățat să lingusești. Te urmăresc de o vreme și am băgat de seamă că începi să mă lingusești.

Toma ridică brusc fruntea, repezindu-și bărbia înainte:

— Nu. Nu te-am lingusit și n-am să te linguesc niciodată. Dar Măriei Tale îi place să creadă că toate hotărârile înțelepte le ia singur. De aceea trebuie să te iau pe departe ori de câte ori vreau să-ți sugerez o hotărâre pe care o socotesc înțeleaptă. Și acum aruncă-mă în temniță pentru că ți-am spus ceea ce nimeni n-ar fi îndrăznit să-ți spună. Prefer temnița decât să rămâi cu credința că te linguesc, Măria Ta.

Voievodul începu să râdă încet, mai mult în sine, fără sunet în afară și se apropie așezându-se pe laviță.

— Sedeți și voi, spuse. Mai cere niște vin și ceva de ale gurii. Șezi, meștere Weiss. Cred că am să ți-l las tovarăș de temniță pe acest zugrav limbut care are darul nesuferit de a mă scoate din fire cel puțin de trei ori în fiecare zi.

Curelarul zâmbea stingherit, fără a îndrăzni să rostească o vorbă.

— Aceasta e însușirea adevărului, Măria Ta, spuse Toma. Scoate din fire.

— Și chiar așa oi fi eu? N-am luat nicio hotărâre înțeleaptă de unul singur?

— N-am spus asta, Măria Ta. Cele mai multe le-ai luat singur. Dar asta te-a făcut să poftești în taină și la altele. Acum, de pildă, mă străduiesc să găsesc

mijlocul să-ți sugerez hotărârea de a nu-i face niciun rău acestui om. Ne va fi de folos convingându-i pe ai lui să ne rămână credincioși și după ce noi ne vom întoarce la Moldova.

— Ideea nu e rea.

— Nu, dar nu știu dacă e a mea.

Domnul râse.

— Ce interesează a cui e? Important e să folosească țării, nu?

— Bineînțeles, Măria Ta. Cât privește pe meșterul Weiss, putem avea încredere întrânsul. E un meșter cinstit și întâiul dintre pârgarii cetății. N-a primit ajutor de la brașoveni, dar n-a rămas să lupte împotriva noastră, ci s-a întors nesilit de nimeni la femeia și la avutul lui.

Voievodul îl privi pe curelar dintr-o parte zâmbind gânditor.

— Pocăitului i se iartă, dar nu i se uită, spuse. Meștere Weiss, ai să-l însoțești pe magistrul Toma în solie la Brașov. Le vom cere să capituleze. Domnia ta vei arăta brașovenilor că cetatea voastră ne este prietenă și supusă.

Trebuiau să plece la amiază, ceea ce însemna că aveau să înnopteze între zidurile Brașovului. Pentru Toma motivele erau cât se poate de limpezi. Se resemnă să nu mai întrebe nimic. Meșterul Weiss fu lăsat să comunice noua situație șoltuzului și celorlalți pârgari, iar pe urmă să-și întâlnească jupâneasa și să-și pregătească cele mai alese veșminte în vederea soliei.

Până la amiază, voievodul și Toma ticluiră mesajul pentru brașoveni. Toma însuși avea să-i dea citire în fața sfatului cel mare al cetății. Trebuia să răsunе solemn, trufaș și ironic pentru ca aceia să nu aibă nicio îndoială că era vorba de un ultimatum al unei puteri sigură de sine și superioară, care nu era înclinată spre târguială sau îngăduință.

Concepură scrisoarea împreună mișcându-se tot timpul de colo, colo, fără stare, împrejurul diacului, care – concentrat, cu limba ivită în colțul buzelor și ștergându-și din când în când pana de pulpana anteriorului de șiac – ostenea să-i urmărească fără a sări cumva vreun cuvânt. Își rotunjeau unul altuia gândul și se străduiau să afle cuvântul cel mai viclean, mai tăios sau mai batjocoritor. Când lui Toma îi veni ideea cu pietrele, voievodul își frecă palmele de încântare: mesajul se contura întocmai cum și-l dorise. După ce terminară, îl puse pe diac să recitească. Acesta se ridică, își șterse de piept palmele asudate și începu cu glas înalt, ca și când ar fi citit Apostolul în biserică:

— *Dumneavoastră, prietenilor noștri cu adevărat iubiți. Am venit aici împotriva viclenilor Măriei Sale Domnului Ianăș, craiul unguresc, ca să vă supunem sub paza Măriei Sale. Ceea ce, cum văzui eu, nu voiți. Așa ni se pare nouă că aveți de gând să vă hrăniți cu pietre. Să știți bine deci: noi n-am venit pe două, trei săptămâni, ci până vă vom îndupleca și vom face precum ne era voia. Și la întorsul nostru vom arde cu pară de foc această Țară a Bârsei și vom lăsa țara goală și pustie. Și în primăvară vă făgăduim iarăși*

război și iarăși vom pune să se calce în picioare sămănăturile voastre când vor fi crescut pentru ca iarăși să fiți fără hrană timp de un an. Poate că voi, o, prea nebuni și proști oameni, socotiți că fiind între pietre, pietrele puteți să le și roadeți. Ci cu atâta vă prăpădiți viața și veți rămânea în deșert pentru că noi oprim pe secui sub pedeapsă să nu vă aducă și să nu vă vândă grâu sau altă hrană. Vom avea straja noastră adesea între ei. Deci vă îndemnăm ca la vederea acestei scrisori a noastre, îndată să trimiteți la noi șase oameni aleși ca să ne înțelegem...

— Bun. Du-te acum și pecetluiește-o, îi spuse domnul diacului și după ce acesta ieși se întoarce spre Toma: Totul ține de felul în care te înfățișezi și o citești. Trebuie să te arăți cel puțin tot atât de trufaș cum ai fost în ziua în care te-ai înfățișat întâia dată dinaintea mea.

Toma râse.

— Am să încerc, Măria Ta.

— Da. Fă un efort, deși mă îndoiesc că mai poți să atingi trufia de atunci. Acum ascultă bine: ceri neapărat ca mâine dimineată să se întrunească sfatul cel mare căci numai dinaintea lui ești împuternicit să înfățișezi solia. Asta pentru că atunci vor fi de față și sfetnicii târgului care se sperie mai ușor fiindcă sunt în cea mai mare parte negustori și-și tem averea și mărfurile. În seara asta poate vă vor pofti la masă laolaltă cu juzii. Să fii cu băgare de seamă la ce vorbești, dar nu strică să le streкори în treacăt știrea că, în afară de oastea țării, avem cu noi toată artileria

pe care am capturat-o la Feldioara. Poate vor încerca să te amețească cu băutură sau cu cine știe ce praf amestecat în bucate. Ai prilejul să-ți dovedești pricepresa de alchimist și vraci.

— În catarama de la centură port antidoturi și de ametistul de la beretă nu mă despart niciodată pentru că mă ferește de beție.

— Foarte bine, magistre. Să dormi iepurește: fii cu ochii pe curelarul ăsta. În zori, noi pornim pe urmele voastre și către amiază așezăm oastea și artileria pentru asediu. Nu strică, după ce au auzit ce le-ai spus, să ne și vadă.

— Am înțeles, Măria Ta, spuse Toma și după o secundă de ezitare adăugă cu un zâmbet imperceptibil: În cazul că tratativele se vor prelungi, nu cred că se întâmplă nimic dacă vom mai zăbovi o noapte în Brașov cu meșterul Weiss. Poate chiar două nopți...

Își regretă cuvintele în aceeași clipă. Voievodul se răsuci spre el ca ars. Din doi pași fu în fața lui și îl apucă de piept.

— Cum îți îngădui să vorbești cu domnul țării, meștere? șuieră el. Își dezdoi brusc brațul și-l izbi pe Toma de perete. Adăugă mai liniștit, dar cu ochii la fel de crunți: Drept cine mă iei? Îți închipui că mă cunoști, că-mi știi toate cotloanele sufletului, dar uite că nu mă cunoști... Pe neașteptate se potoli de tot: E adevărat că-mi place să mă bucur de dulceața trupului femeiesc, spuse el domol. E adevărat chiar că, pentru a o face, sunt gata să umilesc un magistru în arte, un

oștean viteaz și un familiar, cum ești tu. Niciodată însă n-am să umilesc oastea țării. Se opri iar în fața lui și întrebă cu o nemărginită uimire: Chiar ai putut să crezi că-mi voi lăsa oastea să aștepte nopți în șir, în zloata asta, până-mi voi istovi eu poftele?

Toma își aplecă fruntea și își încrucișă mâinile pe piept:

— Ispita de a crede asemenea mișelie a fost prea mare, Doamne. Iartă-mă.

— Mereu trebuie să te iert pentru câte ceva. Mai gândește-te la asta pentru că s-ar putea ca odată să nu-mi aflu îndurarea la îndemână... Ultimele cuvinte le rosti zâmbind cu înțeles, pe urmă însă redeveni deodată grav și continuă pe un ton rece și oficial: Așadar nu admit ca tratativele să se târăgăneze. Tu te afli acolo în numele meu, mă reprezinți pe mine și eu nu obișnuiesc să duc tratative, ci să înfățișez două posibilități. Numai două: ori, ori. Mâine la amiază, niciun ceas mai târziu, veți sta dinaintea mea în tabără. Dacă nu vă vor însoți cei șase juzi, nimicesc cetatea. Asta e tot și cred că e destul de limpede.

— E limpede, Maria Ta.

Voievodul îi puse mâinile pe umeri și-l privi în ochi grav:

— Acum du-te. Cred că Grigore se roagă acasă în fiecare zi pentru noi. Și nu uita că din clipa în care vei intra pe poarta cetății lor și tot timpul cât vei sta în ea, tu însuși vei fi Domnul Țării Moldovei.

Misiunea lui Toma luă o întorsătură neașteptată. Cel care apăra cetatea era voievodul Făgărașului. Se recunoscuse amândoi în același timp. Scăpărare ca două pietre izbite deolaltă.

— Presimțeam că am să te mai întâlnesc, spuse Toma după ce își citi mesajul.

Se străduia să-și înăbușe mânia care-l cuprinsese subit la amintirea beciului și a lanțurilor care-l ținuseră de zidul muced. Calmul lui însă nu putea înșela pe nimeni.

— Și eu presimțeam atunci că ești o iscoadă, răspunse sumbru voievodul, și trebuia să fi poruncit să te spânzure la marginea drumului. În fiecare artist zace o iscoadă.

— Asta e tot ce știi: să spânzuri și să azvârli în lanțuri. Dar presimțirile domniei tale bat pe de lături. Sunt pictor, așa cum ți-am spus, doar că în afară de asta meritele mele m-au ridicat și la cinstea de sol diplomatic, consilier intim și familiar al ilustrului și nebiruitului și luminatului Domn al Țării Moldovei pe care îl reprezint făcându-ți însă prin asta o nemerită onoare.

Voievodul sărise în picioare smulgându-și sabia. Trebuia să-l țină juzii. Toma îl privea nemișcat, fără a schița nici măcar un gest spre spadă, nemaipomenit de mândru de efectul pe care îl stârnise.

— Mi-ai ucis un ostaș! urlă voievodul. Refuz să duc tratative cu un ucigaș!

Juzii și sfetnicii târgului încercară să-l înduplece,

dar el nu mai acceptă nicio discuție. Le promise nu numai să apere cetatea, dar să și captureze toată artileria înfumuratului moldovean.

— Sunt sigur că ne vom mai întâlni, spuse Toma înainte de a părăsi sala sfatului. Presimt însă că atunci nu vei mai avea timp să-ți regreți cuvintele de azi. Și ia seama: pata neagră pe care o ai pe unghia inelarului e semnul tristeții și al morții în singurătate.

Abia ajunsese în tabără când două bombarde ridicate în crenele răzbubuiră cu vuiet mare azvârlind ghiulele cât rotila plugului.

Vodă spumega.

— Ți-am poruncit să fii trufaș, dar nu să-mi dai planurile peste cap din trufie!

— Maria Ta mi-ai spus că atâta timp cât mă aflu acolo sunt Domnul Țării Moldovei. Atunci cum aș fi putut să sufăr jignirea unui soldățoi?!

— Ești nebun! E prima și ultima dată când ți-am încredințat vreo solie! De-acum nu-ți mai îngădui să ieși dintre vopselele tale! Deschideți focul!

Când se porni să bată artileria, cele două bombarde nu se mai auziră, ca și când n-ar fi fost. Pe la chindie fu dărâmat primul turn de apărare. Oastea pătrunse în cetate. Peste capul celui pus să-i apere, burgravii capitulară. Plătiră cinci mii de florini pentru răscumpărarea celor ce căzuseră prinși și mai adăugară șase sute, la cererea domnitorului, ca dar de cinste ostașilor Moldovei. A treia zi pe la prânz, după ce aflară de căderea Brașovului, sosi și solia cetății Sighișoarei aducând actul de capitulare, talanți de aur

și cară cu daruri. Mai rămăsese nesupusă Bistrița și împotriva ei fu trimis pârcălabul Mișu cu o parte din oaste.

Era pe la începutul lui noiembrie când apucară drumul de întoarcere. De câteva zile vremea. După ce pătrunseră în iarna munților trebuia să ridice carăle pe tălpi de sanie cioplite din brazii care coborau până în dunga drumului. Înaintau anevoie. Pașii le erau înăbușiți de omăt. Se auzea doar foșnetul tălpilor late ale săniilor cetluite, încărcate cu blănuri, cu arme, cu văsării, straie și bucate. Oameni și cai umpleau văzduhul limpede cu aburul răsuflărilor. Mirosea a rășină și a zăpezi neprihănite, a fân, a iuft dat cu dohot și a sudoare de cal. Din urmă se auzeau ostașii cântând ca să se mai încălzească:

*Spune, spune, moș bătrân,
Spune caii când se fură,
Noaptea pe fulgerătură
Ori ziua pe nor și bură...*

Țara Bârsei era bogată și se dovedise repede supusă întru faima și dobânda lor. Voievodul ținea la ei, stătea între ei, era una cu ei, înțelept și cutezător, trezind în sufletele celor mai vârstnici amintirea înflorată a lui Ștefan Voievod cel Bătrân căruia unii începeau să-i zică Cel Sfânt și să se închine când îi rosteau numele. Acest fiu al său nu-și dezmințea stirpea: se simțeau și ei una cu el, gata să-l apere cu trupurile lor ori să-l urmeze până la capătul lumii. Erau veseli, erau

mândri și se știau puternici. Glasurile lor târăgănate și răgușite răsunau cu aspră măreție, ca într-o biserică. În strâmtoarea munților, molizii împovărați de omăt vegheau neclintiți îndelunga trecere a oastei țării și a dobânzilor ei.

După avangardă, înconjurat de cei o mie de oșteni care-l însoțeau pretutindeni, călărea Vodă și alături de el Toma. Amândoi erau înveliți în tohoarce cu mița întoarsă care puteau a oaie și din cauza cărora păreau grămădiți în șei. Vorbeau rar și scurt din pricina supărării stăruitoare a domnitorului pe care Toma se încapățâna să n-o îndulcească prin niciun cuvânt sau gest de căință. Dimpotrivă, se închisese în sine cu un fel de nepăsare. Se desfăta în taină cu priveliștea albastrului limpede și străveziu ca sticla al cerului care se sprijinea în crestele albite ale brazilor de pe culmi.

Ieșeau treptat dintre munți, valea se lărgea și priveliștea se deschidea înainte când Vodă se foi în șa săltându-și tohoarca pe umeri. Pe urmă pofti burdufelul cu vin. Toma furișă coada ochiului spre chipul voievodului. Îi simțea mânia pe cale de a se topi ca zăpezile tot mai subțiri care se vedeau în acele locuri domoale. Vodă bău câteva înghițituri lungi, își trecu dosul mânușii de blană peste mustața bălaie și, pentru prima dată de când porniseră spre casă, îi întinse burduful și lui. Toma avu o clipă de ezitare în care mândria încercă să se opună înțelepciunii. „Nu poftesc când mă aflu în șa, îi poți spune jupânului Johan Fuchs, își zise el, dar nu domnului țării.” Luă

burduful și-l închină.

— În sănătatea Mariei Tale!

Vinul era rece, dar imediat apoi îl simți răspândindu-se cald în tot trupul în timp ce în gură îi rămase o mireasmă suavă ce-i aminti frunza de nuc în crucea toamnei. Domnul îl privea.

— Dacă lăsăm deoparte cerbicia bistrițenilor, spuse firesc, ca și cum ar fi continuat o discuție începută mai de mult, putem zice că ne-am împlinit gândul. Împrejurarea că toate cetățile l-au recunoscut acum pe Zapolya nu înseamnă nimic: în fapt ele îmi aparțin mie. Pentru asta se cuvine să dau laudă lui Dumnezeu și să fac o faptă bună.

Așteptă de la Toma un semn de participare, dar acesta călărea mai departe tăcut. Bănuia că cetățile erau doar un fel de a deschide vorba și că în realitate Vodă altundeva voia să ajungă. În așteptare inima începu să-i bată mai repede și degetele i se strânsă imperceptibil pe frâu.

— Tot vrea logofătul Toader, urmă domnul, să ctitorească noua zidire de la Humor. Am să-i dau dezlegare.

— Ar fi o faptă bună a logofătului, spuse Toma încet, nu a Măriei Tale.

— Mă voi învrednici și eu să îngădui meșterului curții să lucreze mănăstirea de la temelie până la zugrăveală, răspunse Vodă liniștit. Deși, adăugă el ca și când și-ar fi amintit deodată, din pricina trufiei acelui meșter a trebuit să pornesc oastea asupra cetății și să-i stric bunătate de turn... Dar tot eu, în

nemărginita-mi îndurare, mă gândesc că o cetate supusă fără bătaie e ca nunta fără lăutari... Aşadar, în ceea ce-l priveşte pe meşter, treacă de la mine şi de data asta...

Toma înclină fruntea. O sfială necunoscută îl împiedica să-l privească în ochi şi se simţi cuprins de remuşcare.

— Îţi mulţumesc, Măria Ta, şopti în timp ce ghicea râsul lăuntric al voievodului.

Îl năpădi ciuda, ar fi vrut să-l înfrunte iar, însă nu găsi nici motivul, nici cuvântul cu care ar fi putut-o face şi îşi urmă drumul în tăcere, ascultând, cu fiecare pas care îi apropia de cetatea de scaun, cum creştea în el, cu vuiet îndepărtat, bucuria.

IV

Ivederea cu domnița Anca fu scurtă. Rămase de pe urma ei cu o amărăciune tainică așternută în fundul sufletului. O simțea deasă ca un strat de pâslă și - fără să știe nici el de ce - și-o închipuia verde întunecată ca fierea de mistreț. Anca fusese îndepărtată și tristă, muncită de gânduri pe care nu putuse sau nu voise să i le împărtășească. Îi întinsese o mână străină și rece și nu-i tremurară nici măcar genele când îl revăzu, ca și cum nu s-ar fi despărțit decât în ajun.

— Aș fi vrut mult să aduc un dar Alteței Tale, dar pentru asta ar fi trebuit să fur, spuse el.

Domnița își frământa degetele subțiri, chinuită de o neliniște ascunsă. Îi răspunse cu răceală și fără interes în timp ce părea a se gândi la cu totul altceva.

— De ce n-ai furat? Trebuia să furi, în război fiecare oștean fură.

— Alteța Ta a uitat oare că nu sunt oștean, ci meșter?

Domnița își cuprinse fața între palme ca și când s-ar fi simțit copleșită de febră.

— N-am uitat, magistre. Vorbeam și eu așa... Mă bucur că v-ați întors...

O spusese doar, fără ca bucuria să-i răzbată și în priviri. Adăugase însă imediat, cu o undă de tristețe pe care nu voise sau poate nu izbutise s-o ascundă îndeajuns:

— Acum, că ai primit dezlegare să ridici ctitoria logofătului Toader, bănuiesc că ai să pleci cât de curând.

— Am să plec, dar pentru scurt timp, atât cât să aleg locul, să fac măsurătorile și să lucrez o pafta de argint pe care vreau s-o dăruiesc Alteței Tale. Acolo pot s-o lucrez mai bine decât acasă pentru că au ateliere de argintărie iscusite cu cuptoare anume.

Ea se întorsese cu spatele oprindu-se în fața ferestrei înalte.

— Cu mine n-are niciun rost să-ți pierzi vremea „magistre. Eu nu de daruri am nevoie, ci de altceva ce mă tem că nu voi găsi niciodată.

— Ce anume? Mă prind să-i aduc Alteței Tale orice, chiar de-ar fi apa vie!

— Ar fi foarte simplu, răsese ea cu amărăciune. Sunt aproape sigură că ai fi în stare s-o și aduci. Nenorocirea e că nu știu nici eu ce vreau. Știu doar încotro mă îndrept și, la urma urmelor, poate că toată lehamitea asta care m-a cuprins vine tocmai din această știință.

— Încotro se îndreaptă Alteța Ta?

— Întrebi prea mult, magistre.

El n-o luă în seamă.

— Nu te poate nimeni opri să te îndrepti într-acolo? Eu nu pot?

— Întrebi prea multe, magistre, repetă ea. Și dealtfel: nimeni nu mă poate opri. Nici tu, nici altul. Îi întinse mâna: Poți să pleci, știu că abia aștepti să te apuci de treabă. Și, dacă ții, poți încerca totuși să faci paftaua aceea. Nu de alta, dar îți va risipi poate dezamăgirea pe care mă tem că ți-a lăsat-o revederea noastră.

În prag, Toma se mai opri. Voise să întrebe mai de mult, dar se hotărâse cu greu, abia în ultima clipă.

— Alteța Ta spunea că se va ruga pentru noi. A făcut-o?

Ea îl privise absentă și îi răspunsese abia după a clipă de ezitare:

— Nu. A trebuit să mă rog pentru mine.

— Te temi atât de mult? Întrebă el încet.

— Amintește-ți, te rog, că ți-am îngăduit să pleci.

Se înclinase adânc și părăsise încăperea mahnit. Ceva coborâse între ei, ceva străin și de neînălțurat ca un perete prin care se putea vedea, dar care le zădărnicea, orice încercare de a comunica. Cu acest sentiment apăsător își începu pregătirile de plecare.

În primul rând se îngriji de bătrân. Era tot mai slab, ochii îi căzuseră în fundul capului înconjurați de cearcăne negre și în cea mai mare parte a zilei zăcea în Jilțul său fără a mai avea știință de sine. Se uita în gol ceasuri întregi și privirea aceea stinsă nu-i lăsă lui Toma nicio îndoială asupra sfârșitului: ar fi fost o minune să mai apuce Crăciunul. Nu-i mai dădu

teriacă, în schimb îi lăasă Mușei pulbere de afion pe care să i-o presare în mâncare ori în lapte în eventuale ceasuri de neliniște sau de dureri.

— Doar atât mai poți, să-l adormi?! se înspăimântă Mușa.

— Atât. Bolile care nu se vindecă prin medicamente se vindecă prin fier; cele pe care nu le ajută fierul, le vindecă focul și dacă nici focul nu ajută, trebuiesc socotite de nevinedcat. Tătuca pătimește de o boală dinaintea căreia sunt neputincioase și medicamentele și fierul și focul. Ea se cheamă bătrânețe. Cum vezi, se arată blândă, dar nu iartă. Când simți că se apropie ceasul, pune-l pe Marcu să încalece și trimite-l să mă vestească.

Pe Marcu îl lăasă într-adevăr acasă spre a-i fi de ajutor Mușei. Ca să nu uite ceea ce apucase să învețe, Toma trecu înainte de plecare prin târg și aduse trei icoane - una cu Maica Eleusis, alta cu sfântul Gheorghe și a treia, una rusească, cu sfântul Nicolae. Marcu trebuia să le copieze încet și cu răbdare pe scândurile pe care le aveau pregătite în atelier, iar la întoarcerea meșterului să-i înfățișeze isprava.

— Asta ca să nu lâncezești, îi spuse Toma. Străduiește-te să te ții cât mai aproape de model. Dar dacă simți cumva zvârcolindu-se în tine dimonul acela care te îndeamnă s-o iei razna și să faci altfel, poate mai bine, poate mai frumos, dă-i ascultare, nu te sfii și fă cum crezi tu că e mai bine și mai frumos.

— E cu adevărat un dimon acela? întrebă Marcu înfiorat, dar încercând să suradă cu timidă

neîncredere.

— Da. Îl purtăm nevăzut în noi, el nu ne îngăduie odihna și tot el ne deosebește de ceilalți. Fără el nu s-ar fi născut nimic din ceea ce îndeobște numim meșteșug.

— Dar e chiar dimon-dimon?

— Nu l-am văzut, îl simt doar în mine cum își simte maica plodul în pânțe. Dar bănuiesc că, de vreme ce nu ne mai putem izbăvi de el până în ceasul morții, e chiar dimon-dimon.

— Dar dumneata ai încercat să te izbăvești de el?

— Nu. Fără el aș muri, m-aș topi ca ceara la fața focului. Să nu încerci nici tu. În schimb să nu uiți nici odată în zori, înainte de a-ți începe lucrul, să te rogi sfântului Luca, patronul zugravilor. Doar dânsul poate să ne mai scape în ziua înfricoșată a judecății de apoi.

Toma, care în timp ce vorbea făcea rânduială printre recipientele din atelier, se opri deodată în mijlocul încăperii ținând în mână o ulcică înroșită de chinovar. Privi înspre peretele din față ca și cum ar fi văzut acolo întâmplarea desfășurându-se și o descrie cu glas coborât și patetic:

— Pe tronul strălucirii stă domnul nostru Iisus Cristos și iată-ne și pe noi, păcătoșii și azvârliții afară din morminte, înfățișându-ne cu capetele plecate dinaintea judecății sale. Și atunci sfântul Luca îngenunchează și se roagă zicând: iartă-l, Mântuitorule, acesta e Toma, zugravul din Suceava, care a mințit și a păcătuit prin trufie și a preacurvit și a făcut moarte de om... Domnul ridică sprânceana și-i

ia vorba întrebând cu mânie: și dacă se face vinovat de toate astea, de ce să-l iert, sfinția ta? Pentru că a zugrăvit icoane și biserici întru slava ta, Doamne, zice sfântul. Nu întru slava mea, ci a frumuseții, chiar el a spus-o, hulind, se încruntă mai departe Mântuitorul. Dar, Doamne, se roagă sfântul Luca, înălțând mâinile împreunate, oare nu tu însuși ești frumusețea și desăvârșirea? Atunci domnul nostru Iisus Cristos cade pe gânduri și toată suflarea care se află acolo așteaptă osânda. Dar într-un târziu Mântuitorul întinde sfânta mână către cetele celor drepți. Și cu glas mare de care se încrețesc apele și văzduhul zice: iertat să fii, mișelule și zugravule, acum și-n veacul veacului.

— Amin, murmură Marcu, străduindu-se să-l vadă pe meșter prin pânda lacrimilor. Și cu mine ce are se să întâmple? șopti el.

Toma întinse spre el mâna, poruncindu-i tăcere. Fără să-și ia ochii de la peretele pe care se desfășura totul, rosti mai departe cu aceeași înflorată convingere:

— Și acesta, zice iar sfântul Luca, e Marcu, zugravul Țării de Sus. A fost sfios și n-a cunoscut trufia și de aceea a păcătuیت puțin și mai mult cu gândul decât cu fapta. I-a fost ucenic lui Toma, dar l-a întrecut și a zugrăvit mulțime de biserici și icoane întru slava ta, cu mult mai iscusite decât cele ale însuși meșterului său. Fă-i loc, Doamne și smeritului tău rob Marcu în corturile dreptilor. Și atunci, cu glas mare de care se alungă norii și freamătă frunzișul codrilor, Mântuitorul te izbăvește și pe tine, zicând: iertat să fii,

neprihănitule și meșterule, pentru frumusețea pe care ai adăugat-o lumii, acum și-n veacul veacului.

— Amin, șopti iar Marcu și două lacrimi i se scurseră de-a lungul obrazilor. Dar eu n-am să te pot niciodată întrece, meștere, adăugă el cu glas înflorat.

Toma puse pe un raft ulceaua cu chinovar și se așeză pe un scăunăș cu trei picioare. Îl trase pe Marcu spre el și-i încleștă umerii în palme. I se uită în ochi aspru și în același timp rugător:

— Ba ai să mă întreci. Trebuie, altfel degeaba te țin pe lângă mine. Asta e o lege, fie că vrei tu sau nu. Meșteșugul meu trebuie dus mai departe și cine să-l ducă dacă nu unul care a ajuns să-l stăpânească mai bine decât mine? Acela vei fi tu. Să te străduiești să mă întreci, auzi? E o poruncă.

La Humor nu-l luă cu sine decât pe Cântic. Venise vremea să-și împreuneze puterile și să-și arate fiecare iscusința. Călugării îi găzduiră în câte o chilie asemenea celor în care locuiau ei înșiși. Se bucurau de venirea lor, iar starețul Paisie le umbla în rând pentru că erau meșteri domnești veniți anume să le ridice din nou mănăstirea. De la cutremur își țineau slujbele într-un schit încropit din bulumaci de brad din care încă mustea rășina. Trăiau mereu cu gheața în spate pentru că totul se putea aprinde în orice clipă și de aceea, în răstimpurile în care nu erau slujbe, un frate trebuia să vegheze neîncetat asupra candelelor și lumânărilor. O nouă biserică de piatră nu însemna numai ridicarea mănăstirii la vechea ei strălucire, ci și izbăvirea de spaima neadormită a focului.

Marele logofăt Toader Bubuiog sosi și el a doua zi în rădvan tras de patru cai și însoțit de douăzeci de călăreți din garda domnească. Împreună cu dânsul și cu ieromonahul Paisie porniră să aleagă locul noii zidiri. Starețul ar fi voit s-o ridice chiar peste biserica surpată de cutremur. Se gândea că în felul acesta puteau fi folosite și vechile chilii fără ca monahii să fie nevoiți să se mai strămute cu toate cele – multe și mărunte – ce țineau de rânduieliile unei mănăstiri. Logofătul Toader găsi înțeleaptă judecata starețului. Dealtfel dânsul venise doar pentru că la alegerea locului se cădea să fie de față și ctitorul, dar era hotărât să nu se amestece, având bunul obicei de a nu se vâri în treburi la care era încredințat că nu se pricepe. Abia aștepta să se termine totul și să fie poftiți la masa pe care presupunea că le-o pregătiseră călugării. Se grăbea apoi să se întoarcă pentru că în cetatea de scaun îl așteptau treburi politice dintre care cea mai importantă și mai încurcată o stârnise pârcălabul Mihailescu care, în loc să supună Bistrița, căzuse el însuși prizonier.

Lucrurile se prelungiră mai mult decât prevăzuse el pentru că Toma și Cântic nu voiau în ruptul capului să zidească pe locul unei surpături, oricâtă sfințenie ar mai fi păstrat pietrele ei.

— Îmi trebuie loc neînceput, spuse Toma, loc curat, luminat, ca argintul strecurat.

Cântic, mare, ciolănos, puțin adus de spate, se ținea după el încuviințând tăcut din cap. Ieromonahul Paisie îi urma sprinten pentru că, înalt și uscat, cu pielea

lipită de os, avea pasul mare și obișnuit cu drumuri lungi și rele, străbătute apostolește. Pătimea doar trupul îmbelșugat al logofătului Toader, dedat în șa ori în jilțul moale al rădvanului. Își simțea picioarele îngreuiate de tina care se lipea în hălci de cizmele înalte, fața-i devenise stacojie și tot mai des se oprea ștergându-și fruntea, grumajii și ceafa lată. Gâfâia din greu și se ruga lui Dumnezeu să le scoată meșterilor în cale locul luminat pe care și-l doreau. Dar meșterilor nici prin gând nu le trecea că el s-ar putea afla în suferință. În frunte pășea Toma, neostenit, tras parcă mereu înainte de o putere nevăzută. Vorbea doar când era întrebat și atunci răspundea scurt și fără tragere de inimă iar ochii îi primiseră o strălucire ciudată, ca ai sălbăticiunilor noaptea. De la o vreme, biruiți ei înșiși de oboseală, renunțară și ceilalți să-l mai întrebe ceva și-l urmară tăcuți și resemnați. Înțeleseseră cu toții mai mult sau mai puțin limpede că meșterul nu trebuia tulburat pentru că în acele clipe își începea cu adevărat menirea și răspundea unei tainice chemări a rostului său.

Vremea se înmuiase, zăpada se mai păstra doar în petice ici și colo, iar pământul moale îi trăgea înspre el. Mirosea mai degrabă a ploaie și a lăstăriș crud decât a iarnă și pretutindeni îi însoțea, mai îndepărtat ori mai năvalnic, vuietul pârâului. Hălăduiră astfel îndelung și trudnic de-a lungul apei, prin lunci, suiră coaste printre brazi, cercetară poiene și prihoduri ascunse, ieșiră pe culmi și se lăsară în văi. Nicăieri însă Toma nu zăbovea. Se oprea într-un loc sau altul,

Îl prețuia cu ochii îngustați ca ai mâțelor, făcea câțiva pași și-l măsura din alt unghi, pe urmă mormăia ceva ce numai Cântic părea să înțeleagă și pornea mai departe.

Lumina începea să se împutineze și logofătul Toader își luase nădejdea să mai afle ceva în ziua aceea. Era sfârșit de puteri, dar nu cârtea, fiind totuși încredințat de însemnătatea clipei. Ieșiră dintre brazii printre care coborau și se aflară doar la vreo trei sute de stânjeni deasupra vechii mănăstiri. Era un tăpșan curat, luminat, destul de larg și ocrotit din trei părți de pieptul pădurii, înspre miazăzi-răsărit locul era deschis spre a întâmpina înălțarea soarelui. Toma se opri străfulgerat și ridică brațul. Din vale se auzi clopotul chemând la vecernie. Răsuna mărunț și limpede peste neclintirea codrilor.

— Acesta e locul, șopti Cântic.

— Acesta e locul, întări Toma.

— Am aflat locul odată cu întâia bătaie de clopot, spuse Cântic. Acesta e semn de taină.

— Poate că da, murmură Toma.

Ieromonahul Paisie se închină.

— Să fie într-un ceas bun, oftă logofătul Toader și își trecu peste obrajii plini o năframă înmuiată de câtă nădușeală ștersese.

Pentru că logofătul voia să se întoarcă negreșit în zori în cetatea de scaun, călugării sfințiră locul chiar în acea seară. Se întunecase când tot soborul, cu prapuri și făclii, se porni în sus înălțând cântări de laudă. Egumenul Paisie stropi locul cu aghiasmă în

cele patru vânturi și la urmă înfipseră în mijlocul tăpșanului o cruce albă din lemn de mesteacăm ce avea să stea acolo până la începerea lucrărilor.

Se aflau în postul cel mare al Crăciunului și la masa mult așteptată călugării nu le puseră dinainte decât mămăligă de mei și inimi de curechi murat, fragede și galbene, stropite cu untdelemn. Cântic și Toma erau învățați să nu se mire, să nu cârtească și la nevoie să se mulțumească cu orice, dar marele logofăt tresări în taină la vederea unor asemenea bucate. După ce găsiseră locul se simțea limpezit și ușor, cuprins deodată de foamea care, ignorată întreaga zi, izbucnise acum nestăpânită. Hămesiți cum se aflau, mâncarea sfârși prin a li se părea împărătească și logofătul mai ceru un căzanel de mămăligă și o strachină de inimi.

— De unde aveți untdelemnul? întrebă cu gura plină și ochii strălucind de plăcere.

— De la Sfântul Munte, surâse egumenul. E untdelemn de măslina pe care ni-l trimit nu în burdufuri, ci în buți de goruin, ca vinul, ca să-l putem folosi și la vreme de post.

— Ei vă dau untdelemn ca să puteți posti, râse plin logofătul, și voi le trimiteți vite, lână, miere și ceară.

— Sunt frații noștri întru Cristos și se cade să-i ajutăm dacă Domnul s-a arătat mai darnic cu noi decât cu dânșii.

— Fără de noi, adăugă cuviosul Onisim, ar roade numai pietre și rădăcini.

Avea glas mios și ochi galbeni cu uitătură vicleană

de sub potcapul împins până pe sprâncenele rare.

Marele logofăt tocmai își umpluse gura. O inimă de curechi îi pocni gras între măselele zdravene. Toma îi ghici gândul și zâmbi. Răspunse în locul lui:

— Și ca să nu li se întâmple acelor frați asemenea cumplit necaz, se îngrijește de ei săraca Țară a Moldovei!

— Cât om avea și noi, meștere. Când n-om mai avea nici noi...

Egumenul încheie printr-un gest de neputință cu brațele în lături.

— Parcă și sfințiile voastre ați avut mai de mult printre voi un frate din ăsta de la Sfântul Munte, întrebă logofătul Buibuiog cu un zâmbet șiret.

— Anatema! strigă egumenul ridicând mâinile cu degetele răsfirate în fața ochilor.

Ceilalți monahi tăcură înfiorați.

— Acela n-a fost frate, ci fiul lui Belzebut, șuieră Onisim.

— Cum l-a chemat? întrebă cu nevinovăție Cântic.

— Numele său mai bine să nu fie rostit, spuse ieromonahul Paisie.

— Chiril, zise însă Toma senin, în același timp cu egumenul și, ca la un semn, toți călugării își făcură cruci repezite și largi. Am auzit și eu de dânsul. Se zicea că poate să scoată spiriduși din ouă clocite la subsuoară. Se mai păstrează chilia lui?

— S-a răsipit. După ce a murit de moarte năprasnică trăsnit în ziua proorocului Ilie, în vreme ce se îndrepta către sfânta liturghie, chiliei sale n-a mai cutezat

nimeni a-i trece pragul. Ieromonahul Filimon, care era egumen pe atunci, a legat acea ușă cu blestem și a sfințit locul împrejur. Pe urmă, la cutremur, chilia acelui Anticrist a fost singura care s-a surpat. Oricine vede și în această surpare un semn.

— A fost și el zugrav, spuse Onisim rar și fără a stăruia, ca și cum doar în treacăt și-ar fi amintit de acest amănunt căruia dealtfel nu-i dădea importanță.

Dar Toma răsări, surprins:

— De ce *și el*, cuvioase? Întrebă.

Monahul surâse mios.

— Ia, o vorbă așa, meștere, nu trebuie să te superi. E departe de mine gândul de a asupra niște meșteri domnești vestiți ca domniile voastre, dar se zice că orice meșter poartă întrânsul și o fărâma din cugetul satanei.

În jurul mesei se lăsă o tăcere ca o lespede. Toți își coborâră ochii în blidele de lut, unii speriați de o asemenea posibilitate, alții cu teama ca meșterii domnești să nu se fi supărat. Doar marele logofăt îi privi pe cei doi meșteri deschis, cu fața rotundă luminată de un răs lăuntric. Era curios ce vor răspunde la insinuarea călugărului.

Ontic își puse pe masă mâinile colțuroase, de-o parte și de alta a blidului, și-l privi pe Onisim crunt pe sub sprintenele zburlete și aspre.

— Poate că poartă ceea ce zici, cuvioase, mormăi el sumbru.

— Poate că poartă într-adevăr, răspunse și Toma ca un ecou și surâse îndepărtat unui gând numai de el

știut. Poate că poartă, dar credința cuvioșiei tale e fără îndoială mai puternică decât acea fărămă de cuget diavolesc.

Între timp li se adusesese prilevcă mănăstirească în căni de lut. De pe urma ei se simțeau acum umflați de o îndestulare înșelătoare, moleșiți și cu oboseala căzută grea în mădulare. După cuvintele lui Toma, egumenul Paisie se ridică.

— Frate Onisim, spuse el domol, să cugeți mai adânc înainte de a scoate vorba din gură pentru a nu arunca asupra unor oameni nevinovați asemenea înfricoșate prepusuri.

Fără a-i mai da monahului vreme să se dezvinovățească, ieromonahul rosti rugăciunea de mulțumire după care se traseră cu toții pe la chilii.

Toma simțea nevoia de aer și mai zăbovi afară. Cu tot frigul sec care se lăsase odată cu seara, rămase nemișcat, rezemat de trunchiul gros al unui nuc. De o parte se afla șirul întunecat al chiliilor, de alta zidurile surpate ale bisericii. Mai departe, înspre deal, se ghicea schitul de lemn după zarea ce răzbea prin fereastra îngustă a altarului. Nori se alergau pe cer. În răstimpuri scurte, luna umplea împrejurimea cu umbre mișcătoare și îndoielnice.

— Acolo a fost chilia lui, se auzi o șoaptă.

Toma tresări. Nu-l auzise când venise în spatele lui. Mâna uscată, întinsă ca o cange, arăta spre un morman de pietre de la capătul șirului de chilii. În lumina vagă, fața călugărului cu barba moale și rară, ca de țap, părea și mai suptă. Ochii galbeni îi

contemplau surpriza cu o fosforescență batjocoritoare.

— Dacă vrei, spuse el cu aceeași șoaptă onctuoasă, putem să ne apropiem, să cauți printre pietre, poate găsești ceva. Nimeni n-a îndrăznit s-o facă până acum.

„Poate că el însuși o fi diavolul”, gândi Toma, înfiorat de o spaimă obscură.

— Altădată, cuvioase, spuse. Sunt ostenit acum, toată ziua am umblat și apoi nu găsesc că e atât de însemnat să scormonești între pietrele unei chilii surpate.

— Poate ți-e teamă...

Toma începea să-și piardă răbdarea.

— Nu mă tem de nimic, spuse scurt.

— Nici de domnul Dumnezeu?

— Nu sunt sigur, dar nu văd de ce m-aș teme. Noapte bună.

Porni înspre chilii.

— Nu i-ai călcat niciodată poruncile? stăruie Onisim.

— Nu-mi amintesc să ne fi întâlnit ca să-mi poruncească ceva! strigă Toma furios întorcând capul doar atât cât să fie bine auzit.

Îl stăpânea sentimentul neplăcut și într-o oarecare măsură umilitor că monahul cu ochi galbeni rămăsese râzând mulțumit că reușise să-l scoată din fire. Avea o poftă teribilă să se întoarcă, să-l apuce de bărbuța de țap și să-l dea puțin cu potcapul de trunchiul nukului.

Pe Cântic îl găsi dormind, acoperit cu o cergă mițoasă. Se întinse și el pe lavița cealaltă, strâmtă și tare, și își puse șaua căpătâi. Prin întunericul de sub pleoape îl urmăreau însă ochii gălbui ai cuviosului

Onisim. Oricum se răsucea, nu le putea alunga privirile. „Cu ăsta vom mai avea necazuri”, își zise. Auzi clopotul chemând la slujba de miezul nopții, dar nici nu-i trecu prin minte să se ducă și el. Dealtfel, Cântic dormea atât de adânc încât ar fi fost și păcat să-l scoale. Mai încolo, fără a-și da seama cât timp trecuse, auzi ca prin vis clopotul de utrenie.

În zori, goi până la brâu, se spălau la fântână. Se stropeau cu apa înghețată, șuierau și pufneau. Onisim se opri la vreo cinci pași contemplându-i cu un surâs blând.

— Oare n-o fi păcat, întrebă el domol, să-ți dezvelești astfel goliciunea în lumina zilei?

— Și goliciunea tot domnul a lăsat-o pe pământ, râse Oântic. Oare Adam și Eva erau mai îmbrăcați?

— Toți știm cum s-a sfârșit nesocotința lor, spuse monahul cu același surâs îngăduitor.

Dar Toma nu-l mai putu răbda. Își freca brațele cu o mânăștergură aspră și, cu apa șiroindu-i încă pe față, îi strigă:

— Cuvioase, du-te-n treabă-ți și lasă-ne pe noi într-ale noastre!

— Treaba mea e și aceea de a întoarce sufletele din calea pierzării.

— De sufletele noastre obișnuim să ne îngrijim singuri. Vezi de altele, sfinția ta.

— N-am vrut să vă supăr, surâse spășit Onisim, n-am vrut nicidecum să vă supăr, iertați-mă, domniile voastre...

Porni grăbit spre schit, dar după vreo zece pași se

opri, ca și cum ar fi uitat tocmai gândul pentru care venise. Surâdea cu aceeași dulceață.

— Să mă ierte domniile voastre dacă mă încumet să mai ridic o întrebare.

— Ridic-o, părinte, mormăi Cântic în timp ce-și trăgea cămașa pe el.

— Oare domniile voastre nu obișnuiesc să vină la sfintele slujbe ale nopții?

— Cuvioase, spuse Toma abia stăpânindu-și mânia, noi am venit aici trimiși de domnie să ridicăm o zidire. Asta e slujba noastră și ea se împlinește ziua. Slujba voastră e să vă adunați laolaltă zi și noapte spre a slobozi potop de vorbe în fum de tămâie. Slujba noastră stă în fapte, nu în vorbe. Eu nu te pun să tai piatră ori să întinzi tencuiala pe zid, cot la cot cu mine. Să mă rog știu și eu. Îmi place s-o fac când vreau eu ori când am ceva de pus la cale cu Dumnezeu. Să ne vedem fiecare de-ale noastre, sfinția ta.

Cuviosului Onisim i se stinse zâmbetul pentru prima dată. Părea sincer mâhnit.

— Păcat, murmură, vorbești cu păcat, meștere. Am să mă rog pentru mântuirea voastră.

Se îndepărtă grăbit.

— Roagă-te cât îți place, își zise Toma încet, dar Cântic îl auzi.

— L-ai luat prea aspru, îl mustră el, și nici n-ai avut întru totul dreptate.

— Și tu începi acum?! se înfurie Toma. Lasă-mă-n pace! De când am venit se tot ține de mine cu vorbe în

doi peri. Aseară n-a zis că purtăm în noi cugetul Satanei? Și se vede el mântuitorul sufletelor noastre! Ajuns aici, Toma izbi cu piciorul în pământ și începu să strige: N-am nevoie de mântuirea lui! Nu rabd să fiu dus de căpăstru ca un cal care a orbit de bătrânețe! Am ochi ca toți oamenii și văd drumul pe care merg la fel de bine ca și alții! Nu cer decât să fiu lăsat să-mi văd de treabă, asta-i tot! Atunci de ce vă credeți toți mai înțelepți și nu mă lăsați dracului să-mi împlinesc rostul?!

Își trânti pe cap căciula. Apucă întărâtat spre cuhnii, cu zeghea azvârlită pe umeri. Cântic îl urmă de departe, intimidat: era întâia dată când îl vedea atât de pornit.

Monahul de la cuhnii le spuse că nu le putea da decât prune uscate și aceeași mămăligă de mei pe care o mâncaseră și seara. Toma ieși val-vârtej.

— Acelea să i le dai cuviosului Onisim! îi aruncă peste umăr.

Ziua se pornise prost. Era furios și flămând. Urcau încet spre tăpșanul pe care se vedea de departe crucea de mestecăn, alburie în lumina cenușie a zilei de toamnă. Încercă să-și alunge gândurile străine și să se pătrundă de frumusețea clipei. „Acum abia, își zise, odată cu aceste măsurători pe care le vei face, îți începi, într-adevăr menirea. Se cade să pășești aici limpezit și fără patimă...” Îl ajută o sclipire răzleață de soare scăpată prin pătura densă a norilor. Locul se umplu de strălucire. Verdele ierbi - câtă scăpase nearsă de brume - deveni deodată luminos și tandru,

iar cel al brazilor, mai sobru, mai adânc, dar tot cald. „Iarba cu verdele ei dulce și strălucit e femeia, bradul, mândru și neîncovoiat, e bărbatul și aici, la împreunarea lor, trebuie să se nască zidirea, ca o fiică a lor, a ierbii și a pădurii...” Văzu întâi zidurile albe și tari de piatră „chiliile și casa domnească, poarta boltită sub turnul clopotniței și la urmă, în mijloc, pe palmele crude ale ierbii, ea, suavă ca o fată și ușoară ca o corabie, cu acoperișul alb de draniță și cu pereții luminați cumva dinăuntru în roșu și galben și albastru... Se întoarse deodată străfulgerat.

— Cântic! Am s-o zugrăvesc toată și pe dinafară!

Îi încheștase umerii zgâlțâindu-l cu ochii țintă în ochii lui. Zidarul îl potoli, blajin:

— Șazi domol, meștere și frate. Meșterul Sofron a vrut și dânsul, înaintea ta, să zugrăvească pe dinafară biserica Sfântul Gheorghe și ai văzut ce a pățit.

— Văzut. Zugrăveala lui s-a scorojit și a căzut pentru că n-a cunoscut taina amestecului, fie la tencuială, fie la vopsele, fie la amândouă.

— Și tu o cunoști?

— Nu, dar pot învăța din neizbânda lui. Mereu trebuie să fie câte unul care să încerce un gând nou sau un drum neumblat și care de cele mai multe ori cade istovit de neizbândă. Așa a fost și acest meșter Sofron care trebuie cinstit pentru îndrăzneala sa. Mie, venind pe urmele lui, îmi va fi mai ușor: nu-mi rămâne decât să nu pășesc în locul care l-a pierdut pe dânsul.

— Îl cunosc și mi-e drag Sofron, spuse Cântic cu îndoială, dar ceea ce a voit dânsul nu e îndrăzneală, ci

nesăbuiță. Unde gândești că s-ar putea afla acel amestec care să țină piept la arșița verii și la gerul iernii, la vânturile înghețate ale răsăritului, la bătaia soarelui, la ploile cele revărsate ale verii și la cele mărunte, cernute ale toamnei, la viscol, la omăt, la bură, la brume, la rouă și la cețuri? Așa ceva nu se află...

Toma îl zgâlțâi iar de umăr ca și cum ar fi vrut să-l trezească.

— Trebuie să se afle. E o taină.

— Și tu o cunoști?

— Am s-o cunosc. Nu se află taină pe care mintea să n-o poată pătrunde dacă o cercetează uitând de spaime. Am s-o zugrăvesc, măi Cântic, de are să stea dinainte o lume să se minuneze.

— Ai mai văzut pe unde ai umblat asemenea zugrăveală pe dinafară?

— Nicăieri. Dar o văz aici și am să te fac și pe tine s-o vezi aieveya chiar de-ar fi să nu mai mănânc decât prune uscate călugărești.

„E nebun, gândi Cântic. Stricând o asemenea ctitorie costisitoare poți să-ți pierzi pâinea și chiar capul. Meșterul Sofron a ajuns să nu mai afle de lucru și să se tragă în pustia sâhlelor. Dar Toma e totuși altceva decât Sofron și credința lui te cucerește, începi să crezi și tu, om cu scaun la cap, săți pui mintea cu el... E în stare s-o facă, nebunul, cine știe ce o fi învățat pe unde a fost, cine știe cu ce l-o fi dăruit Dumnezeu...”

— Dar înainte de a o putea eu zugrăvi, trebuie s-o

zidim, îi spunea Toma. Și orice zidire începe cu măsuratul și chibzuitul. Hai.

— Hai, încuviință Cântic și se îndreptară amândoi spre mijlocul tăpșanului.

Își luară ca reper răsăritul și locul viitorului altar. Cu frânghia cu noduri măsurară, iar cu baltagele pe care le aduseseră sub braț cioplră țaruși de brad. Îi bătură în pământul moale însemnând tăpșanul cu albul curat și înmiresmat al lemnului nou. Cutreierară apoi marginea pădurii și încrestară cu câte o cruce trunchiurile brazilor care urmau să fie tăiați pentru schele. De fiecare dată, înainte de a-l însemna cu baltagul, Toma stătea îndelung cu palma sprijinită de trunchiul arborelui ca și când ar fi vrut să-i perceapă curgerea ascunsă a sevelor.

— Ce e, nu e bun? întreba Cântic nedumerit.

— Ba da, e prea bun. Dar mi-e greu să-i hotărâsc moartea...

— Asta e soarta copacilor, înălța Cântic din umeri. În locul celor tăiați, Dumnezeu dă alții.

— Ca și cu oamenii, nu? zâmbi Toma. Tu ești obișnuit cu pietrele care își au și ele taina și frumusețea lor, dar n-au viață. Cu copacii e mai greu... Uneori, noaptea, îi visez. Mi s-a întâmplat odată să visez un codru întreg care plângea și vreo două zile după aceea am fost ca lovit de boală.

Cântic îi privi mâna frumoasă, puternică și prelungă, mânjită acum de pământ și de rășină, cum se desprinsese încet de trunchi, cum apucă baltagul de sub celălalt braț și cum izbi scurt, de două ori, lăsând

în urmă o cruce mică în carnea albă a lemnului.

— Pentru acoperiș ne trebuie stejar, spuse zidarul.

— Da. Acela îl vom aduce de la Slătioara, mai târziu, când s-or lăsa zăpezile și călugării vor putea ieși cu săniile.

Coborau înspre albia pârâului pentru a cerceta nisipul când trecură pe lângă o casă ce arăta îndestulată și îngrijită ca un pahar. În ogradă trebăluia o nevastă înconjurată de orătării. Toma își simți deodată sufletul luminat. Se rezemă cu brațele de gard.

— Bună vremea, jupâneasă.

Femeia râse de cinstea care i se făcea.

— Bună, meșterilor.

— De unde știi că suntem meșteri?

— D-apoi am auzit din sat, vorbesc oamenii de venirea unor meșteri domnești. Domniile voastre trebuie să fiți că nu v-am mai văzut prin partea locului.

Își ținea drept trupul tânăr și îndrăzneț, ca un fel de săgalnică înfruntare. Avea ochii de culoarea alunelor și îi privea pe meșteri fără sfială, mândră și vag provocatoare. Pe Toma îl legăna o amețeală ușoară ca după un vin aspru și vechi băut pe inima goală. Femeia le spuse râzând că omul ei se afla cu oastea în Ardeal. Auzise că ar fi ajuns acum pe la Bistrița.

— E un păcătos Vodă, spuse Toma, dacă osândește astfel o nevastă frumoasă la singurătate.

O chema Olena și nu găsea că singurătatea unei neveste frumoase era un lucru chiar atât de cumplit.

— Cum așa? se miră Toma înveselit.
— Iac-așa, își săltă ea umerii.
— Atunci noi am îndrăzni să te rugăm să făptuiești un păcat.

— Care anume?

— Să ne gătești o mâncare cinstită de fruct, acum în vreme de post. Suntem flămânzi și de prunele călugărești ni s-a aplecat. Poate te înduri și dai pierzării pentru desfătarea noastră acea găină care abia mai suflă de grasă. Ți-am dăruit și un zlot de aur de la Veneția pentru asemenea faptă.

Azvărli moneda care străfulgeră în văzduh și o prinse iar în pumn.

— Ține-ți banii, meștere, la mine nu-i han. Găina am s-o prăpădesc ca să cinstesc datina ospetiei și să-l sature pe cel flămând cum scrie la cărțile sfinte.

— Și Domnul, în îndurarea lui, îți va întoarce însutit. Așa-i. Până atunci, însă, nu te temi de gospodăru? Dacă află că ai ospătat în lipsa lui bărbați străini? N-aș vrea să ai necazuri din pricina noastră.

— Nu mă tem. Ș-apoi ce știe satul, nu știe bărbatul.

— Până-ntr-o zi, mormăi Cântic.

Femeia râse cu o anume nepăsare, ca în fața unui lucru pe care știa că, oricum, tot trebuia să-l facă odată.

— Voi ști eu să trec și prin ziua aceea. Acum poftiți. V-o fi înfometat rău preacucernicia sfinților părinți.

Dar ei nu intrară de îndată. Până femeia gătea mâncarea, voiau să vadă nisipul din vale. Coborâră mai departe tăcuți, la câțiva pași depărtare unul de

altul. Se lăsase între ei o sfială străină, neobișnuită. Cântic îi arunca priviri furișe, dar Toma pășea gânditor, cu capul aplecat. Zidarul văzu tremurând între ei, tulburătoare și insinuantă, umbra femeii și se temu pentru legătura dreaptă și fără ascunzișuri dintre el și Toma. Când ajunseră jos, nu mai putu răbda tăcerea.

— Femeie aprigă, Olena asta, spuse, în speranța că Toma va răspunde într-un fel care să-i lămurească intențiile.

Dar zugravul nu păru să-l fi auzit. Se ghemui la pământ și începu să cerceteze nisipul umed. Îl frecă o vreme între degete, pe urmă îl trecu dintr-o palmă în alta. La un pas de ei, pârâul murmură monoton. Avea apele limpezi, de un verde întunecat, cu luciri metalice, reci.

— E bun, spuse Toma. N-a fost prea mult purtat de ape și păstrează încă fețe și colțurașe.

Vorbea despre nisip. Cântic nu mai stăruia. Se resemnă să lase lucrurile să se lămurească de la sine.

Întorși la casa Olenei, sfiala dintre ei se topi. Femeia era gureșă, îi plăcea să glumească și să se joace cu vorbele cu două înțelesuri ca și cum s-ar fi desfătat prefirându-și dintr-o mână în alta șiraguri de mărgelile care-și schimbau apele după cum le batea lumina. Din găină făcuse zeamă grasă și friptură rumenă înăuntrul căreia se copsese un măr și pe care o stropise cu mujdei. Adăugase la acestea plăcinte și un mied dulce-acrișor care furnica limbile. Ospățul neașteptat și căldura odăii, după ce toată dimineața cutreieraseră

prin aerul aspru, îi moleși. Cântic simți întâiul primejdia și se ridică.

Afară, câinele tăpălăgos îi lătră întărâtat, ca și la venire.

— Noaptea îl slobozi din lanț? întrebă Toma înainte de a ieși din ogradă.

Olena își sumeți pieptul. Ochii îi râdeau și mai strălucitori acum, după ce băuse mied.

— După cum e noaptea.

— Și cum trebuie să fie noaptea ca să nu-l slobozi?

— Luminată, meștere, surâse ea.

Toma se uită la cer. Norii joși se scămoșau în vârfurile brazilor de pe culmi. Spuse cu convingere, împotriva oricărei evidențe:

— Se pare că va fi o noapte luminată.

Cântic apucase înainte. Se grăbi să-l ajungă și află din nou sfiala acea coborâtă între ei. Mergeau pe o cărare ce șerpuia printre livezi, unul în urma altuia.

— După toate semnele, în noaptea asta am să dorm singur, spuse pietrarul fără să-l privească.

— Pari a-mi purta pică pentru asta.

— Nu.

— Oricum, pari a-mi tăinui ceva, poate o mâhnire.

— Poate o mâhnire, da.

— De ce?

— Nu pot să spun limpede de ce și asta mă face să mă frământ, îmi ceri să vorbesc prea mult. E vremea să mă întorc la pietrele mele și să te las în slobozenia ta că iar te-apuci să strigi că te port de căpăstru ca pe un cal orb.

Toma se simți stingherit. Încercă să glumească, prefăcându-se că nu înțelegea încotro bătea pietrarul.

— Nu înțeleg, spuse râzând sec, ce te poate mâhni. Doar nu ești Marcu să-ți fie teamă să dormi singur!

Cântic nu răspunse și asta pe Toma îl întărită. Simți nevoia să se justifice și în același timp îi fu ciudă pe sine însuși pentru asemenea slăbiciune. Cu greu se stăpâni să n-o facă și astfel se întoarseră la mănăstire fără să mai schimbe nicio vorbă.

Dinaintea chilieii dărmate a lui Chiril, Toma se opri. Contemplă o vreme pietrele prăbușite printre care se sfarogeau gălbui bălăriile ce umpluseră locul peste vară. Pietrarul o apucase înainte. Sub un bolovan se zărea o lucire moale. Toma îl mișcă puțin din loc și scoase o piatră ciudată de mărimea unghiei degetului mare. O șterse și fețele ei își recăpătară netezimea mătăsoasă și luciul galben auriu. O aburi cu gura și continuă s-o șteargă. Deveni de o transparență limpede. Chihlimbar. Înăuntrul său, prins ca într-o apă încremenită, un păianjen mic, cu o cruce albă pe spate.

— Toți îl știu, dar nimeni n-a cutezat să-l atingă, se auzi din spate șoapta cuviosului Onisim.

Toma tresări și închise pumnul.

— Eu am îndrăznit, spuse el îndârjit și apucă înspre chilie.

— Nu e bine, meștere, îl ajunse din urmă murmurul călugărului. Nu e bine... Mânia lui Dumnezeu...

Cântic se apropie încet de masă și se aplecă asupra boabei de chihlimbar care lucea blând în mijlocul

tăbliei goale. Pietrarul ținea mâinile împreunate la spate ca și cum s-ar fi temut ca o putere mai tare decât el să nu-l îndemne s-o atingă.

— De acolo ai scos-o? întrebă cu glas coborât.

— Da.

— La ce-ți trebuie?

— Poate folosește la ceva. Poate e un talisman sau o piatră oraculară. Rămâne de văzut. Dar chiar de n-ar fi nimic din toate astea, e frumoasă și ar fi fost păcat s-o las acolo doar ca să sperie călugării.

— Crezi că e bine?

— E frumoasă, măi Cântic, stăruie Toma începând să-și piardă răbdarea.

— Frumusețea poate fi și ispita sau unealta Satanei. Toma ridică din umeri.

— Așa se zice. De ori unde ar veni însă, eu nu mă pot împotrivi acestei ispite.

— Toma, uneori mă înspăimânți.

— De ce?

— Câteodată îmi pare că tu ieși în deșert cele sfinte. Chiar în prima zi în care te-am cunoscut m-ai înspăimântat mărturisindu-ți dorința de a înfrunta veacurile, lucru care numai lui Dumnezeu îi este îngăduit.

— Și nouă, meșterilor.

— Vezi? Iar hulești.

Toma îndepărtă brațele.

— De ce hulesc, Cântic? Eu recunosc: sunt un păcătos pentru că nu mă dau înapoi din fața celor ce mi iscă plăcere. Îmi place să port straie frumoase și de

soi, dar nu într-atât încât să umilesc cu ele pe cei care n-au. Îmi place să mi se recunoască destoinicia și priceperea și-mi place să mă bucur de încrederea celor puternici, dar nu într-atât încât să mă umilesc pentru a le-o dobândi. Sunt trufaș, dacă vrei, mai mulți mi-au spus asta. Îmi place să zidesc și să zugrăvesc slobod, să încerc singur însușirile lucrurilor, ale pietrelor, ale plantelor și culorilor, să mă încred în mintea pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu și să nu port căpăstru. Îmi place să mănânc de fruct în vreme de post și să mă bucur de îmbrățișarea ori numai de priveliștea femeilor. Poate că astea or fi păcate...

— Poate? îl întrerupse Cântic.

— Sunt, hai să zic că sunt păcate, dacă asta te liniștește. Dar nu poate fi păcat dorința de a nu trăi degeaba.

— Te știam mai tăcut, spuse pietrarul după o clipă de ezitare. Vorbești mult în ultimul timp.

Toma îl privi surprins, ca și când celălalt i-ar fi ghicit un gând tăinuit.

— Aici ai dreptate, răspunse. Când lucram la meșterul Lorenzo vorbeam rar. Întreaga zi mă îndeletniceam cu ceva. Dar de când am venit, mai mult vorbesc decât făptuiesc. Dacă o ținem așa ne vor troieni vorbele ca o ninsoare de cenușă.

— Să facem un legământ de tăcere, spuse grav Cântic.

— Să facem, încuviință Toma simțindu-se pe neașteptate cu sufletul împăcat.

După ce se întunecă, ieși încet. Pentru a nu trece pe dinaintea fratelui portar, se strecură din mănăstire prin zidul surpat al chiliei lui Chiril. Noaptea era de parte de a fi luminată. Mai mult își ghicea drumul după pământul bătătorit al cărării pe care-l simțea sub pas. Văzduhul rece mirosea a rășini și brume. Mersul său grăbit și singuratic, aproape furișat, stârni câinii din vale. În ograda Olenei însă, câinele tăpălăgos nu-l lătră. Casa era cufundată în întuneric. Ușa se deschise de la sine.

A doua zi, de cum se luminează, Cântic își puse în coburi ciocanul, niște mămăligă uscată și două cepe și plecă așa cum se înțeleseseră. În timp ce el cutreiera viroagele căutând locul cel mai bun din care urmau să scoată piatra, Toma intră în atelierul ieromonahului Paisie. Cum stătea între cărți, pensule și pene de toate mărimile, între ulcele cu culori și suluri de pergamente, în fața cuptorului deschis în care ardeau butuci de brad, părintele semăna cu sfântul Ieronim, așa cum îl văzuse Toma într-o icoană din atelierul meșterului Lorenzo. Era înalt și adus de spate, avea creștetul pleșuv și o barbă ca un caier alb. „Curvintele pustnicești ale Avvei Dorothei”, citi Toma titlul scrierii încă nelegate ce se afla pe masa cu scândura pătată de vopsele uscate. Părintele isprăvisese chenarele paginilor și mai avea de umplut doar părțile care se cereau aurite. Pentru aceasta pisase foițele de aur într-un mojar de piatră și acum le amesteca cu miere și gumă arabică învârtind fără grabă cu un bastonaș de sticlă. La intrarea lui Toma își părăsi locul. Îl pofti

să șadă.

— Am de lucrat o pafta de argint pentru domnița Anca, părinte. Am argintul, dar îmi lipsește ceara pentru a încerca modelul. Poate te milostivești sfinția ta să-mi dai.

Ieromonahul Paisie iubea lucrătura în argint. El însuși se îndeletnicea cu ferecarea cărților sfinte și a crucilor din lemn de chiparos. La cuvintele lui Toma ochii îi străluciră mai tare.

— Și ce vei înfățișa? întrebă.

— Încă nu știu, părinte. Am să încerc mai multe modele.

— Poți să lucrezi și aici. E loc pentru amândoi.

— N-aș vrea să te mâhnesc, dar nu pot să lucrez decât în singurătate.

— Așa și trebuie, zâmbi starețul.

Deschise capacul unei lavițe înnegrite de vreme și-i întinse o piatră de ceară de mărimea a două palme alăturate. Avea o culoare galbenă cenușie. Toma o duse la nas, bucurându-se tainic de mireasma dulce care îi aminti vara și zumzetul prisăcilor.

— Nu e din cea albită la soare, spuse călugărul, dar se supune ușor degetelor care vor să-i dea un chip.

— Îți mulțumesc, părinte.

— Când începeți zidirea?

— O vom începe prin postul paștilor ca s-o putem isprăvi în vară, de praznicul Adormirii.

— Dacă ajută Dumnezeu, adăugă starețul cu o ușoară muștrare.

— Dacă ajută, încuviință Toma. Sper să ne ajute.

— Și zugrăveala?

— Asta mai târziu. Ca să ție zugrăveala, varul pentru tencuieli va trebui să stea măcar trei ani în gropi.

— Atât de mult?

În glas îi tremura o teamă ascunsă.

— Altfel cum? Trebuie să dăm lucru trainic, care să înfrunte veacurile și să vorbească vremurilor despre credințele noastre. Se cade ca toți, de la meșterul cel mare până la cel din urmă ucenic să lucreze fără grabă, cu temei și stăpânire a meșteșugului.

Egumenul surâse sfios.

— Așa e, dar oare voi mai apuca s-o văd și eu?

— Dumnezeu nu te va chema la sine înainte de a o vedea, părinte.

Ieromonahul clătină din capul pleșuv ca și când ar fi vrut să spună că în privința aceasta știa și el câte ceva. Când Toma se află la ușă, întrebă pe neașteptate:

— Cum te înțelegi cu fratele Onisim, meștere?

— N-avem nimic de împărțit. Îmi văd de meșteșugul meu.

— Bine faci. Nu trebuie să iei seamă la toate vorbele lui.

— Încerc să nu judec oamenii decât după fapte, părinte.

Întors în chilie înteți focul și așeză în fața vetrei o scândură joasă sprijinită pe doi butuci pentru ca ceara să fie tot timpul bătută de căldură. Lucră întreaga zi netulburat de nimeni și din ce în ce mai înfrigurat. Cu fiecare apăsare a degetelor regăsea plăcerea tainică și

cu nimic asemuită de a plăsmui. Uită să mănânce, după cum uită cu desăvârșire de cealaltă bucurie, care-i desfătase noaptea. Ca și când Olena nici n-ar fi fost vreodată. Imagină mai multe modele, dar le strică pe rând, mereu nemulțumit pentru că nu le putea apropia în închipuire, așa cum ar fi vrut, de trupul subțire al Ancăi. În cele din urmă, la vremea când în chilie ziua scăzuse aproape de tot și doar flăcările îi mai luminau degetele prelungi, neliniștite, care frământau ceara, se opri la un model înfățișând un buchet de frunze de acant înconjurat de măști mărunte și surâzătoare. În partea de jos, într-o dulce lenevie, cu un picior întins și cu celălalt îndoit, o zeiță goală, cu trup subțiratic și unduios și cu creștetul încununat cu foi de laur. O ținu în palmă contemplând-o îndelung în zarea roșiatică a focului. Pâlpâirea flăcărilor arunca umbre și lumini nestatornice asupra acelei închipuiri și trupul suav prinse viață, cu pieptul mișcându-i-se ușor în respirația împăcată. În același timp o vedea și pe Anca tremurând în semiobscuritatea chiliei ca un chip oglindit în apă. Purta o rochie lungă de brocart de culoarea cerului în asfințit deasupra pădurilor și părul auriu i se revărsa de sub coroana mică peste gulerul de horbotă albă. Un colan de argint îi încingea larg mijlocul lăsându-se pe coapsă unde se încheia cu paftaua lui care lucea somptuos și discret.

Intrarea neașteptată și bolovănoasă a lui Cântic îl făcu să tresară, dar nu-i risipi zâmbetul care-i lumina fața fără să știe. Întinse palma arătându-i modelul.

— Îți place?

Pietrarul, cu o smucitură a umărului, își azvârli șaua la pământ și se apropie un pas, aplecându-se înspre mâna întinsă. Înghiți întâi în sec, apoi rămase astfel mult timp neclintit. În cele din urmă rosti încet, cu glas gâtuit:

— E păgână...

Toma îl urmărea zâmbind mereu, fericit de uluirea meșterului.

— Dar e frumoasă, spuse.

— E desfrânată, murmură iar Cântic.

— E sinceră, zâmbi Toma.

Lui Cântic nu-i mai ajungea aerul. Îl apăsau pereții. Cu o mână tremurătoare își lărgi gulerul cămășii. Rîzând, Toma îi dădu o palmă peste spatele lat și așeză cu grijă modelul pe masă.

— E o minune, măi Cântic, și asta mi-a ținut loc toată ziua și de mâncare și de băutură și de văzduh, dar acum mi-e foame. Mai ai ceva în coburii aceia?

— A mai fi rămas oleacă de mămăligă, murmură pietrarul și se așeză pe laviță cuprins deodată de un fel de sfârșeală, dar fără să-și poată lua ochii de la modelul paftalei.

I se părea acum că zeița zâmbea, gata să-și înalțe făptura mărunță și despuiată printre frunzele de acant.

Toma găsi mămăliga și încinse în restul de untdelemn din blidul ce se afla pe glaful ferestrei. Începu să înfulece lacom și fericit mișcându-se fără astâmpăr prin încăperea strâmtă.

— Ce-au să spună monahii? întrebă oarecum mâhnit Cântic.

— Ce-mi pasă mie de ei? pufni Toma cu gura încă plină. Eu n-am făcut-o pentru monahi.

— Și vrei s-o dăruiești asta domniței?

— I-am promis.

— O va socoti o necuviință, stăruiește pietrarul.

Toma voi să-l contrazică dovedindu-i că modelul se potrivește foarte bine cu firea îndrăzneată a domniței, dar în clipa aceea ochii îi căzură din întâmplare pe boaba de chihlimbar. Își pierduse luciul. O luă cu gândul s-o șteargă din nou, dar când o avu în palmă își pierdu deodată veselia. Transparența pietrei dispăruse stinsă de o turbureală ce crescuse dinăuntru ei, ca o ceață lăptoasă prin care mărunțul păianjen abia se mai deslusea sub forma unei pete întunecate cu contururile șterse. O puse înapoi pe masă, cuprins de o înfiorare stranie.

— E o piatră care prevestește, spuse grav.

— Ce? întrebă pietrarul încet.

— Nu știu. Dar știu că tulburarea pietrelor scumpe e prevestitoare. Chihlimbarul acesta e altceva... Și mai e și păianjenul cu cruce... Vom vedea...

Pietrarul arătă cu bărbia înspre modelul de ceară.

— Poate că ea e de vină, șopti.

— Nu, răspunse Toma îndârjit. Ea n-are niciun amestec.

Luă chihlimbarul și-l puse într-o pungă mică din piele de căprioară al cărei șnur și-l atârna de gât. Cântic îl urmărea întunecat.

— Domnul să ne aibă în paza lui, spuse.

— Amin, murmură Toma.

Se pregătiră de culcare tăcuți, cuprinși deodată de neliniști pe care nu voiau să și le mai mărturisească. Pietrarul se întoarse cu fața la perete trăgându-și cerga mițoasă peste cap. Toma se așeză cu gând să-și scoată cizmele, dar în ultima clipă se răzgândi. Se ridică și veni iar în fața mesei. Rămase astfel contemplând îndelung paftaua de ceară. I se păru ciudat că vederea ei nu-l mai bucura. Mica zeiță își pierduse viața și trupul ei devenise rigid și rece. N-ar fi putut spune cât timp trecuse când simți o adiere înghețată. Se întoarse și rămase cu respirația tăiată. În prag stătea bătrânul. Îl privea senin pe sub căciula neagră trasă pe sprâncene. Purta pe umeri o ținură cenușie și se rezema în vechea lui bâță de corn.

— Am venit să-ți spun că în noaptea asta, plec, vorbi el.

— Unde, tătucă? șopti Toma.

— E vremea să mă duc la maică-ta. Și așa am lăsat-o prea mult timp singură.

Toma își trecu dosul palmei peste frunte și își umezi buzele.

— Mă bucur că te-am văzut acasă, urmă bătrânul, și că ți-ai cârștigat locul pe care îl meriți în preajma lui Vodă... Să ai grijă de Mușa... Pietrarul ăsta pare om de treabă... Nu, nu-l trezi, toată ziua a fost al drumului și-i ostenit... Dumnezeu să te ocrotească... Nu te apropia, lasă, mă descurc și singur, nu e departe. Cred că are să-mi vină în cale maică-ta. Vezi de Mușa

și de casă să nu se răsipească... Să-ți găsești și tu o fată vrednică. Ia-ți gândul de la domnițe... Aici bătrânul ezită o clipă, apoi adăugă cu un zâmbet ce-i flutură sub mustață: Și de la altele... Rămâi cu bine.

Se întoarse și porni agale prin întunericul coridorului. Toma rămase paralizat clipe lungi, neînstare să închege un gând, și abia când nu-i mai auzi pașii înceți și bocănitul bastonului pe lespezi porni în goană pe urmele lui. Curtea era pustie. Fugi spre poartă. Era închisă cu drugii de fier.

— N-a ieșit mai înainte un om? strigă.

Fratele portar îl privi nedumerit și somnoros.

— N-a mai ieșit nimeni de la vecernicie, meștere.

Ocoli curtea. Pustie. Ieși prin zidul surpat al chiliei lui Chiril. Bezna se lăsase grea. Încotro să apuce?

— Tătuca! strigă. Tătuca! Tată!

Chemarea lui înspăimântată stârni câinii din ogrăzi. Se întoarse în chilie gâfâind. Cântic ședea pe marginea laviței cu capul în mâini, cu cerga pe umeri. Între timp întetise focul.

— M-a trezit frigul, spuse uimit. Dar un frig ciudat, ca o suflare înghețată.

— Hai, strigă Toma, abia stăpânindu-și plânsul. Plecăm, a murit tătuca!

Își azvârli pe umeri zeghea și înșfăcă șaua. Năucit, pietrarul se străduia să-și tragă straietele pe el.

În urma lor, în chilia pustie, pe scândura goală a mesei, rămase uitat modelul de ceară. Mica zeiță își dezmiarda goliciunea în lumina tremurătoare a focului și surâsul îndepărtat de pe chipul ei dobândise într-

adevăr o undă de nerușinare.

Vile scurte cu cer jos și plumburiu. Serile cad repede și dintr-o dată. Când clopotele de la Mirăuți și Sfântul Gheorghe, ori cele mai îndepărtate de la Sfântul Ilie vestesc slujba vecerniei, cetatea de scaun se află de mult supusă întunericii. Târgul răsuflă trudnic, amorțit sub frigul ud, ca un animal mare, răpus de munci, de neguri ori de așteptări fără nume. Halebardieri cu coifuri de fier și pieptare de za străjuiesc asupra nopții. Făcliile flutură lumini galbene și umbre spăimoase de-a lungul ulițelor desfundate. În urma lor rămâne fumul cu miros de rășină. Glodul chiftește sub pași. În bălți și pe acoperișuri de draniță, ploaia țărăie tenace. Câte un convoi întârziat de cară negustorești pătrunde în târg, târându-se încet, însoțit de răcnete răgușite, pipăindu-și calea spre popasul râvnit. Vite și oameni uzi, coviltire șiroind de apă, roți grele încărcate de hlisă. Încăperea cea mare a Hanului Domnesc e îmbâcsită de abur, înțesată de rumâni, de talieni, de

oșteni, de meșteri nemți și negustori leși. Milogi care-și rânjesc cioturi de mădulare ori răni ce nu vor să se închidă zac aciuiți prin colțuri așteptând să li se azvârle o pomană de pe la mese. Duhoare grea și amestecată de pănură udă și câine plouat, de vin și hălci trase în frigări. Afară, vântul se năpustește înghețat, în rafale, dinspre spațiile fără de hotar ale răsăritului. Șerpuiește de-a lungul ulițelor întunecate, se strecoară pe sub uși, zgâlțâie maghernițe, se înșurubează în cotloane, încearcă scârțâind zăplazuri vechi, aproape putrezite. Andrăbuș, milogul, aleargă în trapăd mărunț prin glod, scuturându-și mâinile chircite, arse de frig și strigându-și beznei vedeniile înfricoșate. „Și s-a prăbușit steaua Absintos și a deschis fântâna adâncului și fum s-a ridicat din fântână ca fumul unui cuptor mare și din fum au ieșit lăcuste pe pământ!” Străzile îl aud de departe și-l lasă să treacă netulburat ca pe un sfânt al milogilor. Apoi glasul lui ascuțit și tânguios se stinge în cealaltă parte înghițit treptat de neguri. În vale, pârâul Cacainei se învolbură tulbure, umflat de atâtea ploi. Deasupra lui și a târgului, abia ghicită în noapte, veghează Cetatea. Pe ziduri, străji neclintite, învăluite în pâcle. Sforăit de cal ostășesc. Mireasmă iute de fum. Un câine singuratic latră undeva în vale. Chemare scurtă de străjer căruia i se pare că aude ceva. Prin cernerea ploii încep să se amestece fulgi mari, apoși. Sudalmă de om necăjit care a alunecat în glod. De undeva se aud rumegând domol vite dejugate, istovite de drum.

Noapte densă, opacă, grea. Toma încercase s-o

înfrângă ori numai să se amăgească și umpluse atelierul de jur împrejur cu lumânări în spatele cărora așezase oglinzi. Încăperea era acum învăluită într-o lumină stranie, nefiresc de bogată și totuși blândă, ca și când ar fi fost strecurată întâi printr-o pânză subțire de culoarea mierii. De când se stinsese bătrânul sau, mai precis, de când îl vestise intrând în chilie, pe Toma îl neliniștea apropierea nopții. Ziua muncea singur, rășfrânt în sine și zgârcit la vorbă, mulțumit că-l auzea pe Marcu mișunând prin preajmă. Seara însă, Marcu nu-i mai ajungea. Îi chema în atelier și pe Mușa cu Cântic. De la o vreme își făcură obicei și veneau nechemăți odată cu întunericul. Vorbeau puțin. De fapt Toma nici nu-i chemase pentru vorbă, ci mai mult spre a-i ști acolo, căci simpla lor prezență îi ușura povara singurătății pe care o simțea tot mai apăsătoare odată cu împuținarea luminii. Se gândea deseori la Anca și gândul îi era însoțit de o sfâșiere lăuntrică a cărei durere avea o dulceață nefirească și ispititoare. Nu-l mai chemase de mult la curte și nici el nu i se înfățișase, poate din mândrie ori poate numai din țăfnă prostească de bărbat care vrea să-și arate cerbicia. Dimpotrivă, când se gândea la Olena, îl încerca un fel de recunoștință caldă. Îi venea atunci să încalece și să apuce drumul Humorului pentru a-și așeza capul în poala ei. Îi și simțea mâna strecurându-se prin plete, duioasă și în același timp persuasivă și în acele clipe tot atelierul se umplea de mireasma sălbatică de ierburi a trupului ei pietros și neistovit. Atunci auzea de obicei glasul bătrânului, ia-ți gândul

de la domnițe, întocmai cum îi vorbise și în noaptea aceea, ia-ți gândul de la domnițe și de la altele și caută-ți o fată vrednică... Era un sfat bătrânesc care-i isca remușcări, dar pe care nu-l putea urma căci el nu era făcut să ferească pe nimeni prin statornicie. O nerăbdare fără odihnă ori un blestem al meșteșugarilor fulgerați de har îl întorcea mereu asupra uneltelor sale de care, la urma urmelor, era mai legat și le iubea mai mult decât orice. Și totuși Maica Îndurării pe care o zugrăvi în zilele acelea pe scândură de paltin avea chipul delicat și prelung, cu ochii cenușii umbriți de întrebări ai domniței Anca. Deși văzuse în apus destui meșteri, începând chiar cu meșterul Lorenzo, care făceau acest lucru în mod firesc, era pentru întâia dată când el însuși încerca să dea unei icoane chipul unei făpturi omenești care trăia și era supusă păcatului. Propria lui îndrăzneală îl umplea de înfiorare și de mândrie în același timp. Nimic din ceea ce zugrăvisese până atunci, fie la Veneția, fie de când se întorsese, nu-l mulțumise în asemenea măsură. Înfiorarea aceea născută din spaimă și din bucurie i se transmisese și lui Cântic. Era dealtfel singurul dintre ai casei care o văzuse aievea pe domnița Anca. Își frământă, adus de spate, mâinile mari și crăpate.

— Nu e bine, măi Toma, omul lui Dumnezeu, vom ajunge să ne trăsnească din senin... Și-l arunci păcatului și pe copilul acesta care stă și ascultă și vede.

Într-adevăr Marcu stătea și asculta. Icoana îl

tulbura nu atât prin frumusețea chipului, cât mai ales prin căldura ce-o răspândea, altfel decât tot ceea ce zugrăviseră până atunci. Înțelegea spaima pietrarului, dar îi ținea partea lui Toma, căruia, dacă nu-l împiedica o sfială fără noimă, i-ar fi luat, să i le sărute, mâinile prelungi pe care se uscaseră vopselele.

— Copilul, răspunse Toma, face bine că stă și ascultă și ar face și mai bine dacă ar băga în cap și ar judeca singur și fără spaime ceea ce vede. Eu nu socotesc că acesta ar fi un păcat.

— Treaba ta ce socotești, stăruie Cântic, dar unde îți închipui tu, nebune, că ți se va îngădui să scoți asemenea icoane în văzul lumii?!

— Am să i-o dăruiesc lui Vodă, spuse Toma simplu.

Cântic ridică brațele, exasperat.

— Păianjenul din piatra lui Chiril ți-a luat mințile! Vodă îți va porunci să te călugărești spre a ispăși în pustie dacă nu cumva va găsi mai înțelept să-ți ia capul pentru asemenea hulă.

— Dacă va face asta, înseamnă că nu e cel în care am crezut și atunci e mai bine s-o aflu cât mai curând.

Zile în șir după ce-l îngropaseră pe bătrân nu zugrăviseră decât icoane, ca și cum ar fi uitat de zidirea mănăstirii. Această Maică a Îndurării îl eliberă dintr-o dată: cu ea se văzu ajuns la un capăt și la un liman. Continuă să picteze ziua, când nu era decât cu Marcu, dar seara începu să lucreze la planuri.

Mușa se așeza în fața vetrei cu cusătura în poală. Cosea mai cu spor în luminile bogat răsfrânte ale atelierului și începuse să aștepte cu neastâmpăr

înserarea care îi aduna pe toți în căldura aceleiași încăperi. Cântic se punea pe laviță și își încheșta amândouă mâinile de marginea mesei ca și cum s-ar fi temut ca o putere nevăzută să n-o smulgă din loc. Urmărea tăcut mâna sigură a lui Toma care purta pana de gâscă muiată în răstimpuri în cerneala de zeamă de afine amestecată cu negru de fum din ulei de in. Se oprea des, cu elanul frânt de subite îndoieli și atunci se refugia la Cântic al cărui gând desprins încet din tăcerea-i masivă îi inspira siguranță.

— Dacă pun aici două arce, vor ține pereții?

— Țin, pentru că le mai dăm un rând de piatră, mormăia Cântic.

Marcu isprăvea de gătit scândurile pentru a doua zi, le așeza să se zvânte, curăța pensulele și le puneă în ulcele cu ulei de in care le ferea perii de uscăciune. Se trăgea apoi și el sfios lângă Cântic.

— Ehei, ofta Toma pe neașteptate, cum n-am eu acum marmura și porfirul care mi-au trecut prin mâini acolo!

Mușa scuipa un capăt de ață.

— Las' că nici piatra noastră nu s-o fi topind ca sarea la ploaie, pufnea ea de lângă foc.

Cântic râdea încet, mândru că Mușa lua apărarea pietrei.

— De topit nu se topește, recunoștea Toma, dar nici strălucirea marmurei n-o are...

— Strălucirea, îl consola pietrarul, are să i-o dea zugrăveala ta.

— A mea și a lui Marcu, zâmbea Toma înseninat

dintr-o dată.

Se înfățișă la curte cu planurile în ziua sfintei mucenice Anastasia, izbăvitoarea de otravă. Îi luă cu sine pe Cântic și pe Marcu. Amândoi se primeniseră în cămăși albe cusute de Mușă cu flori mărunte în culori primăvăratice la guler, la mâneci și de-a lungul pieptului. Pe umăr purtau cojoace tivite cu blană de veveriță. Cântic avea căciulă neagră, iar Marcu brumărie. Toma se îmbracă peste cămașa roșie de mătase în *menu vair* din blăni de jder albe și negre cusute în pătrate, ca tabla de șah. Peste el își aruncă zăbunul lung din sandal de Veneția căptușit cu atlas de culoarea fragilor. Purta, cușmă cu moțul rășfrânt, din nevăstuică albă, iar în picioare cizme scurte și moi de saftian roșu cu piteni de argint. Sub șaua calului așternuse valtrapul din catifea azurie pe care erau cusute în fir semnele astrologice ale soarelui și lunii. În afară de inelul cu sardonix roșu pe care i-l dăruise Lorenzo, nu purta nicio podoabă, dar însuși micul lor alai în drum spre cetate devenise o podoabă a târgului.

Era în ultima duminică dinaintea Crăciunului și de câteva zile ninsese bogat. Zăpezile ascuseseră scârba noroaielor și în locul pâclelor umede mai stăruia în zori doar o ușoară ceață argintie din care răsări curând un soare aspru, cu dinți ascuțiți. Caii slobozeau rotocoale de aburi albi. Omătul le scârțâia sub copite. Peste pacea târgului aflat în preajma luminatelor sărbători ale iernii răsunau limpede clopotele celor treizeci de biserici de piatră. Târgoveții se trăgeau către nămeți

spre a le face loc să treacă nestingheriți. Unii îi cunoșteau pe amândoi, alții doar pe Cântic, alții și pe Toma. Se înclinau dinaintea lor descoperindu-se fără a îndrăzni însă să-i agrăiască, deși mulți neguțaseră cu ei ori băuseră laolaltă la mesele lungi ale Hanului Domnesc. Mersul tăcut și semeț al celor trei, care călăreau în trap mărunț stârnind o pulbere argintie de sub potcoavele cailor, îi intimida acum. În frunte se afla Toma, solemn, fără a privi nici în dreapta nici în stânga, muncit de o tristețe ca o prevestire care i se încheaga în suflet pe măsură ce se apropia de cetate. Când îl vedeau, ochii senini ai fetelor se împăienjneau, iar nevestelor începea să li se zvârcolească în adâncuri șarpele ispitei. Ceva din această frumusețe orgolioasă și melancolică i se transmisese și lui Cântic, îndulcindu-i muchiile aspre ale chipului. Ar fi fost pe deplin împăcat cu lumea și mândru de a însoți dinaintea tronului voievodului un meșter strălucit ca Toma dacă nu era icoana pe care știa că acesta o ducea ținând-o în fața lui pe șa, ca pe un lucru de preț învelit într-o mînăștergură nouă învârstată cu mărunță cusătură neagră și roșă care mai păstra mireasma de sulcină așternută de Mușă printre pânzeturile din lăzi. Era convins că din dezvelirea unei asemenea icoane în fața domnitorului nu putea ieși nimic bun, dar se resemnase. Ținea fruntea sus, tăcut și colțuros, hotărât să înfrunte orice alături de nebunia lui Toma, fie dulceața laudelor și a răsplății, fie dezlegarea securii lui Ciorsac. Fericit cu desăvârșire era numai Marcu. Pletele aurii îi fluturau

de sub căciula brumărie și pentru prima dată în viața lui gusta din ispita tulburătoare a trufiei privind de sus și cu coada ochiului la copiii târgoveților care se trăgeau smeriți în omăt la trecerea alaiului lor. Totul era minunat, de la căluțul roib cu stea în frunte și călțuni albi pe care abia îl stăpânea să nu dea în buiestru, până la ochii umezi și obrajii roșii ai fetișcanelor în drum spre biserică, înveșmântate ca domnițele în straie luminate, cusute cu altiță de fir și de mătase. Prin această ușoară amețeală a bucuriei, prin strălucirea culorilor de duminică, a soarelui și a zăpezii, încerca zadarnic să-și închipuie înfățișarea lui Vodă. „Să nu-l privești mai mult de o clipă, îi poruncise Toma, căci strălucirea chipului Măriei Sale îți arde lumina ochilor.” Se întreba dacă acolo va îndrăzni să ridice fruntea fie și pentru o fărâmbă de clipă și la asemenea gând inima i se pornea să bată mărunț și grăbit. Tresări odată cu caii, care sforăiră înspăimântați când Andrăbuș izbucni hurducându-se spre ei de sub bolta clopotniței de la Sfântul Gheorghe.

— Meștere lăudat, chelălăi milogul scuturându-și mâinile răsucite, fie-ți drumul luminat căci te duci la soarele și apărătura Moldovei, împăratul împăraților! Sărută-i dreapta și din partea mișelului și netrebnicului său rob Andrăbuș că Măria Sa ne apără de lăcustele cu aripi ori numai cu două picioare și eu încă mă voi ruga sfinților Luca și Cosma și Damian și Ioan cel Nou și sfinților treizeci și trei de mucenici din Meletina pentru ca să vă miluiască și să vă

mântuiască pe tine, luminate, și pe soții tăi, meșteri vestiți în patru vânturi!

Toma îi azvârli asprul de vamă și slobozi frâul. Coborâră panta spulberând omătul. Scăpat de hidoșenia milogului, biciuit de vântul aspru și de plăcerea goanei, lui Marcu îi veni să chiuie și să-și fluture căciula. Erau însă prea aproape de acum, sus, de cealaltă parte a văii albe, pe muchia zidurilor, se profilau halebardierii cu coifuri și platoșe scăpărând în soare la orice mișcare. Chiotul îi îngheță înainte de a se naște și se simți deodată mândru și înfricoșat la gândul că el însuși se îndrepta într-acolo și că i se va îngădui trecerea.

În paraclis nu se aflau decât câțiva dintre puținii cu adevărat apropiați lui Vodă. Liturghia o slujea însuși episcopul Macarie al Romanului, venit cu treburi la cetatea de scaun. În dreapta, în jilțuri înalte din lemn de tei, pe perini de catifea stacojie tivite cu fir, ședeau alături Vodă și mitropolitul Grigore. De cealaltă parte, cu mâinile împreunate în poală peste mătănii pe care nu le folosea, domnița Anca privea nemișcată în gol. Purta o rochie de catifea și pe cap o maramă, amândouă negre, fără nicio podoabă și doar blana de vulpi albe adusă din Novgorod amintea de bogăția curții domnești. Blana o cuprindea generoasă, învăluindu-i umerii și genunchii, cum stătea singură și zgribulită în jilțul sever. Doliul și lumina scăzută a paraclisului îi accentua paloarea și-i dădeau o expresie hieratică. Toma o privea neclintit. Icoana pe care o zugrăvise semăna cu domnița Anca mai mult

decât dorise el însuși. Își dădea seama de asta abia acum când o vedea aieva după un răstimp care i se păruse nespus de lung. Era Anca într-adevăr acea Sfântă Fecioară și totuși nu era Anca pentru că dobândise, cu sau fără voia lui, ceva ce domnița nu avea sau poate avea, dar ascuns, fără a răzbate până la cunoștința celor din preajmă. Era mândru de ceea ce realizase și asta îi dădea o senzație aproape fizică de putere, dar în același timp îi resuscită și teama rudimentară, obscură, care i se sedimentase tăcută ca un mâl în adâncul conștiinței. Țâșnise acum peștele robust și strălucitor al bucuriei izbânzii, și tulburase toată această neclintire lent așternută. Își aminti de cuvintele lui Vodă care ar fi putut fi interpretate și altfel. „Aici nu ești la Veneția și trebuie să te supui.” Vodă spusese „... trebuie să fii și oștean”, dar, în cele din urmă, ce însemna oștean decât un om a cărui întâie datorie era să se supună? Să te supui când aveai un har și o minte ale tale, poate cu nimic mai prejos decât ale celor care-ți așteptau supunerea ca pe ceva ce li se cuvenea... „Dacă nu poți zugrăvi ceea ce simți - spusese odată meșterul Lorenzo - ceea ce simți că nu mai poți tăinui în tine, atunci e mai bine să te apuci să zugrăvești firme pentru hanuri...” Toma zâmbi în sine cu amărăciune: aici hanurile n-aveau nevoie de firme...

Episcopul Macarie se ivi în ușile împărătești înălțând cu amândouă mâinile potirul. Glasul îi undui în paraclisul mic de unde izbucni afară umplând sălile și scările înșurubate ale cetății, puternic și înalt.

Vlădica era de o frumusețe străină care făcea femeile să se înfioare ca de o spaimă. Avea ochi verzi de arhanghel și barba negră-albăstruie ca noaptea, cu luciu mătăsos, despre care se șoptea că era unsă cu uleiuri înmiresmate aduse de călugări sirieni. Omoforul verde, bogat cusut în fir și mărgăritare, fusese desenat de meșterul Sofron. Toma se gândi câteva clipe la meșterul fără noroc. „Oricui i se poate întâmpla, își zise mohorât, și poate trufia mea se va frânge sub un nenoroc și mai hain decât cel al lui Sofron. Din tot ce va fi gândit n-a rămas decât acest omofor cusut de muieri și scăpărând aici, pe când zugrăveala i s-a scorojit de pe ziduri, iar numele i se va stinge...” își luă ochii de la odăjdiile prea scumpe și prea grele pentru un paraclis atât de strâmt, numai piatră goală, cu zidurile cenușii, așteptând o nouă zugrăveală. Domnița stătea tot neclintită ca și când ar fi încercat să prindă niște sunete îndepărtate pe care numai ea le putea auzi. „Dar aici, în biserică – i se iscă deodată întrebarea nebună – aici vei îndrăzni s-o zugrăvești pe ea? Vei îndrăzni să-ți fluturi în văzul lumii credințele ori te vei supune literei?” Spera că mai puternice îi vor fi credințele, dar această putere n-o simțea deplină decât în preajma ei. Își aținti și acum ochii. Asupra profilului ei fin cu un fel de deznădejde. Dorea atât de intens ca ea să aibă iar nevoie de dânsul sau măcar să dea un semn că-l știa în apropiere încât toate gândurile îi deveniră un singur gând și o unică voință concentrată în privire. Nu mai clipea. Tălpile i se desprinseră încet de lespezi și tot trupu-i deveni

ușor și imaterial ca un duh ce nu se teme nici de tăișul săbiei. Ochii începură să-i ardă ca după veghe îndelungată și el însuși rămase în cele din urmă doar privire care cheamă și poruncește în același timp. Apoi chemarea se mistui treptat și rămase doar porunca, tăcută, intensă, rectilie ca o spadă și nevăzută. După fiecare ectenie a ierarhului, călugării negri din strane răspundeau gros și trist, fără grabă, ca și cum până în ziua judecării de apoi n-ar mai fi avut altceva de făcut. Toma le percepea glasurile ca pe un bâzâit îndepărtat și adormitor în vreme ce profilul domniței se lumina dobândind nimb. Un muc de lumânare începu să sfârâie alături, pâlپând cu flacără lungă, dar el nu-l văzu după cum nu văzu nici mâna lui Cântic care se întinse stingându-l între degetele-i groase. În clipa aceea devenise el însuși făclie căci Anca întoarse încet, nesfârșit de încet capul, supunându-se chemării nerostite. Ochii ei rătăciră o vreme fără țintă, absentă, ca și când n-ar fi căutat nimic anume, pe urmă îi întâlniră pe ai lui și rămaseră astfel clipe lungi. Totul în jur se stinse, lumea pieii ca înaintea despărțirii luminii de întuneric și nu mai rămaseră decât ochii lor care nu mai aveau nevoie nici de lume, nici de zi, nici de noapte ca să-și dăruiască privirile. Nu mai aveau nimic de întrebat, nimic de dorit ori de spus. Toma își dădu seama cu o înfiorare scurtă că ochii ei spuneau exact ceea ce spuneau și ai lui și o mare liniște i se lăsă în suflet. Când ea întoarse iar capul într-un târziu, tot încet, ca și când ar fi făcut un efort ca să se desprindă de

privirea lui, Toma nu regretă și nu se întristă. Ceea ce voise se împlinise și ceea ce dorise să afle aflate. Își recâștigase încrederea și siguranța. Nu se mai temea și, deplin stăpân pe sine, înțelese că până la urmă credințele sale vor fi cele ce vor birui, chiar dacă până la capăt drumul i-ar mai fi brăzdat de șovăială ori de rămășițele fricii, își îndreptă umerii și își înălță fruntea. Pletele castanii i se lăsau pe spate. Era frumos și gata de orice înfruntări. Episcopul Macarie psalmodie rugăciunea amvonului și binecuvântările ieșirii. Domnița se îndreptă spre ușă. Părea că plutește, tăcută, învelită în blana albă, cu rochia neagră mângâind lespezile reci. În dreptul lui se opri. Toma duse mâna la piept și se înclină adânc.

— Am să-ți vorbesc, magistre. Te aștept.

Când își înălță fruntea, ea ieșise și Toma se înclină din nou, readus la realitate de pasul răsunător și apăsător al voievodului.

— Meștere, vă așteptăm de îndată în spătăria mică.

Glasul îi sună aspru, dar Toma percepu o nuanță ascunsă de veselie.

În afară de Vodă, în spătăria mică se mai aflau mitropolitul Grigore, vlădica Macarie și logofătul Toader. Stăteau în picioare în jurul mesei joase pe care se păstra sabia cea mare a voievodului. Cântic și cu Marcu se opriseră lângă ușă cu căciulile în mâini. Vodă luă sabia și, după ce privi în jur căutând un loc, o puse pe o laviță de sub fereastră.

— Sabia Țării nu se cade să fie luată din acest loc decât pentru a fi dusă în luptă, spuse mitropolitul

Grigore.

— Pentru a fi dusă în luptă, surâse domnul, ori pentru a face loc unei zidiri. Ședeți. Acesta e magistrul Toma, zugrav al curții, familiar și sfetnic de taină al domniei mele.

Era pentru prima dată când voievodul îi numea limpede și în auzul lumii rosturile și Toma înțelese că o făcea numai pentru episcopul Macarie. Acesta își coborî încet pleoapele albastrui și ținu o clipă ochii închiși, înclinând puțin fruntea într-un gest de înțelegere și acceptare.

— Vei binevoi, magistre, urmă Vodă, să ne înfățișezi meșterii care te însoțesc. Unul văd că e copil.

— Acesta, Măria Ta, e meșterul Cântic, pietrar de la Orhei, căruia hoardele i-au risipit avutul și i-au ucis pe toți ai lui. Acum mi-a devenit cumnat și tovarăș. Cu el mă încumet și mă leg să înalț orice zidire, fie ea biserică, cetate ori pod.

Vodă întinse dreapta și Cântic se apropie, puse un genunchi la pământ și i-o sărută. Pe urmă dădu să se retragă lângă ușă. Domnul îl opri.

— Nu, nu, meștere. Șezi aici, la masă cu noi.

Cântic se puse pe jumătatea scaunului din coada mesei.

— Credința și dragostea lui pentru Măria Ta, urmă Toma, au împrumutat tăria pietrelor cu care lucrează.

— Mă încred mai mult în tăcerea lui decât în vorbele tale. Ai învățat să lingusești, ți-am mai spus-o. Stihuri nu scrii?

— Nu, Măria Ta.

— Cu copilul ce e?

— Acesta, Doamne, e Marcu, ucenicul meu. După semnele pe care le-am deslușit, are să ajungă cel mai vestit meșter zugrav al Țării Moldovei.

Vodă întinse iar dreapta. Marcu veni cu capul aplecat și îngenunchie sărutând-o. Avea buzele arse și un tremur interior pe care nu și-l putea stăpâni. Domnul îi mângâie creștetul blond.

— Pe tine te-a răpit meșterul de la han?

— Da, Măria Ta.

— Nu l-am răpit căci am plătit pentru libertatea lui aur curat.

Voievodul privi spre Toma cu tăcută muștrare, apoi se întoarse iar către Marcu:

— Răbdai foame la Bumbotă?

— Nu, Maria Ta.

— Dar ceilalți slujitori?

— Nimeni, Maria Ta. Mâncare era destulă pentru toți.

— E frumos din partea ta că nu cauți să înduioșezi cu suferințe pe care nu le-ai îndurat.

— N-am venit pe lume numai spre a mânca, Măria Ta, interveni Toma cu un început de iritare.

— Meștere, când ai să te înveți să nu mai vorbești neîntrebat? Și pe urmă brusc, iar către Marcu: Vorbește cam mult și are nărav de înțeapă. Poate am să-i poruncesc odată lui Ciorsac să-i scurteze limba. Cum te înțelegi cu el?

Copilul își azvârli ochii înspăimântați către Toma.

— Bine, Măria Ta, șopti el. De acum se cheamă că

mi-e oleacă de frate...

— Fratele tău cel limbut e un meșter ales. Să-i fii supus și să te străduiești.

Episcopul Macarie își mângâie barba mătăsoasă ca spinarea pisicii. Avea o mână albă și prelungă, asemănătoare cu mâna lui Toma, dar încărcată cu inele cu pietre mari și fără puterea acesteia. Înainte de a vorbi, furișă o privire vicleană spre zugrav.

— Și să nu uiți, adăugă el spre Marcu, că un meșter nu e mai presus de ceilalți muritori.

— Decât prin har, Sfinte Părinte, mormăi Toma.

— Harul tot de la Domnul e.

— O fi fiind de la Domnul, dar i s-a dat meșterului spre a-l deosebi și înălța și nu spre a-l pierde în mulțime.

Mitropolitul Grigore desfăcu brațele.

— Măria Sa așteaptă. Nu ne-a poftit aici ca să ne dovedim istețimea în pricini filozoficești.

— Așa e, se potoli Toma. Am făcut un legământ de tăcere dinaintea fratelui Cântic, dar mereu îl calc. Vorbim prea mult. Se întoarse spre ucenic: Marcule, ai avut cinstea să săruți dreapta Măriei Sale, acum treci dincolo și așteaptă.

Macarie surâse subțire. Începu din nou să-și mângâie barba întunecată și-l privi pe Toma cumva de sus, cu un fel de satisfacție tăcută, ca și cum lui i s-ar fi dat dreptate. Un instinct, care era poate cel al apărării, îi spuse lui Toma că episcopul nu-i era și nu-i va fi prieten. Totuși nu se putea împiedica de a-l socoti un adversar care se cuvenea stimat. Nu pentru

frumusețea lui de prinț persienesc de care era conștient și și-o cultiva cu zadarnic ascunsă dragoste de sine, ci pentru că era un cărturar și un ales scriitor de cărți. Cu totul altceva decât cuviosul Onisim. Acela era prost și pizmaș, poate și viclean. Acesta însă avea niște principii și în numele lor iar nu din răutate se punea împotriva cuiva dacă se punea. Toma îi citise scrierile pe care ajunsese să le prețuiască, însă fără a le iubi. Îi admira fraza prețioasă și înflorită după legile retoricești ale cărturarilor din Bizanț, dar așa cum ar fi admirat un templu măreț ridicat întru slava unui Dumnezeu în care el nu putea crede.

— Bine, râse Vodă. Lăsați pe altădată pricina. Arată-ne planurile, meștere.

Toma desfășură întâiul sul. Cum dădea mereu să se răsucească la loc, îi fixă un colț cu pumnalul. Peste alt colț Vodă își așează buzduganul cu ținte de rubin. Capetele se adunară asupra desenului tras în cerneluri negre și roșii. O vreme nu vorbi nimeni. Apoi, episcopul Macarie:

— Îngădui, Măria Ta, să înfățișez preacinștiilor meșteri un rod al nedumeririi pe care mi-a iscat-o acest iscusit plan?

— Îngădui, Sfinția Ta.

Episcopul întinse mâna prelungă și molatică și puse într-un anume loc arătătorul cu inel greu în care scăpăra un smarald cât sâmburele de prună.

— Ce vor să închipuie aceste pătrate?

— Stâlpi, răspunse scurt Cântic.

— De vreme ce a răspuns domnia ta, bănuiesc că vor

fi fiind stâlpi de piatră.

— De piatră, Sfinția Ta.

— Trebuie să înțelegem de aici că zidul de apus al bisericii va fi înlocuit cu niște stâlpi de piatră?

— Nu, Sfinția Ta. Cine ar putea zidi o biserică numai cu trei pereți? Zidul de apus este închipuit de aceste două linii negre. Stâlpii de piatră vor mărgini spre apus doar pridvorul.

— Adică un pridvor deschis?

— Întocmai, Sfinția Ta.

— De ce aveți nevoie de un asemenea pridvor?

Cântic șovăi. Asudase de cât vorbise. Se foi neliniștit și în cele din urmă se întoarse spre Toma:

— Acesta e un lucru pe care eu îl știu foarte bine, dar numai meșterul și fratele meu Toma vi-l poate desluși.

Episcopul surâse îngăduitor. Logofătul Toader urmărea totul tăcut, fără să priceapă prea mare lucru. Se bucura că erau alții, cu capete mai luminate, care să hotărască în locul lui înfățișarea viitoare a zidirii. Vodă și mitropolitul Grigore ascultau zâmbind, interesați mai mult de disputa disimulată dintre episcop și meșteri decât de planurile propriu-zise. Vodă își răsucea încet vârful mustății bălaie, gest care, fără ca el s-o știe, îi trăda celor apropiați satisfacția.

— Pridvorul, începu Toma cu răbdare, va prelungi zidirea dându-i măreție și înviorând întinderea prea mare de zid.

— Dar de ce un pridvor deschis cum niciodată nu s-a

obișnuit la bisericile Țării Moldovei?

— Dacă Sfinția Ta va avea aleasa bunăvoință de a nu mă întrerupe, va putea afla și acest lucru. Un lucru nou nu-i sperie decât pe proști. Cel înțelept va ști să-l folosească dacă e bun ori să-l lase unde l-a aflat dacă e netrebnic, dar nicidecum nu se va speria de dânsul. Împreună cu fratele meu Cântic, am ajuns la încheierea că un pridvor deschis e o îndrăzneală a gândului care dă strălucire întregii zidiri și poate avea un înțeles ascuns.

— Care e acel înțeles?

— Pridvorul acesta nu e decât o trecere lină înspre taina dinăuntru ori înspre lumina de afară, amândouă ale lui Dumnezeu care se află pretutindeni. Sau poate noi am greșit? Nu suntem decât niște meșteri umiliți care nu cunosc altceva decât meșteșugul lor și am putea greși. Atunci Sfinția Ta, care ești un cărturar luminat, ne vei putea împărtăși și pe noi din această lumină.

Episcopul Macarie își juca fără zgomot pe masă vârfurile degetelor cu unghiile trandafirii, tăiate îngrijit.

— Știi foarte bine, spuse, că ești un cărturar la fel de luminat ca și mine, de ce faci pe fariseul? Eu te întreb toate acestea pentru a veghea asupra canoanelor și nu pentru a căuta pete în soare.

Toma își împreună mâinile pe piept înclinând fruntea.

— Iertare, Sfinția Ta. Sunt deprins să mă apăr pentru că mă știu un păcătos.

— Teamă mi-e că vei petrece în lumea de dincolo muiat în cazne.

Lui Toma i se luminează fața.

— "Muiat în cazne", spuse, e o vorbă atât de frumoasă, încât oricum merita rostită.

Episcopul Macarie se simți măgulit. Se întoarse zâmbind către Vodă:

— E o viperă fățarnică, Măria Ta,

— Știu. Dar nu e primejdioasă decât dacă o calci pe coadă.

Mitropolitul Grigore dădea semne de nerăbdare.

— Dacă ați isprăvit, zise, fii bun, meștere, spune-mi și mie ce închipuie această linie care se răsucește ca un melc.

— Trepte de piatră ascunse în grosimea zidului, răspunse Cântic.

— Trepte care duc unde?

— La tainiță.

Toți ochii se ridicară întrebători.

— Deslușește tu, frate, se rugă pietrarul.

— Ne-am gândit, se îndură Toma, să zidim deasupra gropniței o tainiță unde la vreme de restriște se vor putea ascunde odoarele. Intrarea va fi jos, în biserică, aici, și va fi ascunsă de o icoană mare pe care eu însumi am s-o zugrăvesc.

— Găsesc că e un lucru înțelept, spuse Vodă.

— Cât se poate de înțelept, întăriră mitropolitul și logofătul Toader.

— Și cu toate astea, zise Toma, e un lucru care nu s-a mai întâlnit la nicio biserică din Țara Moldovei.

Episcopul Macarie clipi încet.

— E înțelept într-adevăr, spuse, dar mă întreb dacă un lucru cunoscut de pe acum de șase oameni mai poate fi numit taină.

— De care dintre noi te îndoiești, Sfinția Ta? întrebă Vodă.

— Am întrebat doar, Măria Ta, încă nu mă îndoiesc.

— Când începi să te îndoiești să mă vestești și pe mine. Se întoarse spre Toma: Până aici e bine. Înfațișează-ne acum cum va arăta când va fi gata.

Toma strânse planul și desfășură pe masă celălalt sul.

— Așa va arăta, Măria Ta, spuse fără să se așeze pentru ca să-i cuprindă pe toți într-o privire.

Își mușcă buzele ca să nu râdă când le văzu uluirea care-i aplecă brusc, pe toți deodată, asupra desenului. Simți cum li se opriseră pentru o clipă respirațiile. Peste capetele lor, schimbă o privire scurtă, de triumf, cu Cântic. De pe coala cenușiu-gălbuie, biserica se desprindea tremurătoare, gingașă, dar cu o putere ascunsă sugerată de fermitatea liniilor, cu zidurile iradiind culori, ca un chivot muiat în aur și smalt sângerieu.

Logofătul Toader privea înspăimântat. Vodă și mitropolitul căpătaseră treptat expresii de mare desfătare ca și cum s-ar fi aflat dinaintea întrupării unui gând pe care ei înșiși l-ar fi nutrit de mult. Episcopul Macarie își desprinsese întâiul, într-un târziu, ochii de pe desen, uitându-se la Toma. Întrebă domol, ca și când ar fi încercat întâi greutatea fiecărui

cuvânt:

— Ce rost mai are după neizbânda meșterului Sofron?

În locul lui Toma răspunse mitropolitul Grigore. Mare și cu barba învâlvorată, îmbrăcat doar în rasa aspră de șiac, fără altă podoabă în afara crucii și a engolpionului, părea el maimicul episcopului.

— E drept că acest gând l-a avut întâi meșterul Sofron, spuse el, dar eu, cu îngăduința Măriei Sale, l-am lăsat pe acel Sofron să încerce. I-am dat și toți banii de care avea nevoie pentru o asemenea lucrare. Zugrăveala s-a scorojit și în curând va cădea cu totul, dar asta nu înseamnă că a doua încercare n-ar putea izbuti.

— Și ce am dobândi, înalt Prea Sfințite Părinte, scoțând chipurile sfinților suib cerul gol? întrebă Macarie patetic și rar.

— Am lărgi biserica. La marile praznice și sărbători de peste an, când norodul nu încapă între zidurile ei, el se va simți și afară ca și înăuntru având puțința să se bucure la vederea cetelor și puterilor îngerești zugrăvite de jur împrejurul pereților, sub cortul cel mare al Domnului. Aceste ziduri vor fi ca niște cărți sfinte pururi deschise oricui e dornic să dobândească învățătură. Ele nu cer altă trudă decât să le privești și vor grăi de la sine.

— Și apoi, adăugă Toma, am dobândi frumusețe. Cum nicăieri în lume nu s-ar putea vedea ceva asemenea. De-o parte codrii și toată iscusința firii lăsată de Dumnezeu pe pământ, de cealaltă parte

frumusețea zămislită de această umilită mână omenească. Și cele două lucrări vor sta cumpănă dreaptă sub bolta cea limpede a cerului.

Odată cu ultimele cuvinte, când aminti de umilita mână omenească, își întinse încet mâna prelungă, albă și puternică, cu degetele răsfirate, până sub ochii episcopului.

— Deșertăciune, murmură acesta trăgându-se înapoi.

Logofătul Toader nu mai răbdă aceste înfruntări care nu-l interesau. Înțelese că ctitoriei pe care o făgăduise i se adăuga acum o lucrare pe care nici n-o prevăzuse și putea să nici nu reușească. Pentru prima dată de când se așezaseră în jurul acelei mese, se încumetă să vorbească. În ochi și în voce îi vibra și rugă și spaimă. Se întoarse întâi către Vodă, apoi către ceilalți:

— Dar eu... Măria Ta... Sfințiile Voastre... eu n-am știut de această zugrăveală a zidurilor din afară... eu, cu dragă inimă... dar... de unde atâția bani... o avere?

Rămase cu mâinile îndepărtate, întrebător, uitându-se de la unul la altul.

— Așa-i, spuse episcopul Macarie. Noi n-am vorbit aici decât din unghiul rosturilor și al dogmelor. Dar domnia ta ești ctitorul și ai ultimul cuvânt să hotărăști dacă această zugrăveală se va face sau nu.

Toma așteptă încordat ca și cum ar fi știut că în clipa următoare cineva trebuia să-l ardă cu fierul roșu.

Logofătul continua să privească de la unul la altul, neputându-se hotărî. Nu-i venea să zică nu, dar nici să

îngăduie lucrarea nu putea, știind cât scosese Vodă din vistierie pentru a plăti încercarea neizbutită a lui Sofron. Se lăsase o liniște grea. Obrajii plini și roșii începuseră să-i asude și toți îl priveau așteptând de la dânsul cuvântul hotărâtor. „Oare care din noi doi e mai înspăimântat acum?” se întrebă Toma. „Dracu să-i ia zloții dacă zice nu. Dar dacă într-adevăr n-are? Atunci sunt pierdut pentru că asta e lucrarea vieții mele și fără bani n-o pot începe... Va trebui să apuc iar drumul străinătății ori să rămân aici, să zugrăvesc icoane și să-mi deschid dugheană-n târg, la rând cu ceilalți iconari...”

Vodă zâmbea blajin. Părea cu gândul în altă parte, dar întinse încet mâna și o așeză pe brațul logofătului.

— Lasă, logofete, nu te mai frământa. Cu toții îți cunoaștem osârdia și nimeni nu vrea să te vadă înhămat la o greutate care te-ar birui. Dar pentru că e păcat ca o asemenea frumusețe să rămână doar în închipuire, am să iau asupra-mi zugrăveala dinafară.

Odată cu ultimele cuvinte se ridică. Gestul pecetluia o hotărâre și încheia sfatul. Se sculară cu toții, dar episcopul Macarie nu se putu stăpâni și ridică brațele ca pentru implorare ori blestem, fluturându-și mânecile largi.

— Sfânta episcopie a Romanului își așteaptă de ani zidirile pe măsură și Măria Ta îți îndrepti ploaia binecuvântată și aurită a milosteniei asupra unei lucrări trufașe, deșarte, sortită din capul locului stricăciunii!

— Aceasta e voia domniei mele, rosti Vodă scurt.

Maicarie lăsă brațele să-i cadă și înclină fruntea.

— Lasă, Sfinția Ta, încercă să-l mângâie mitropolitul Grigore, că va veni și rândul episcopiei Romanului. Ne vom îngriji de toate la vremea lor...

Din clipa în care își dădu seama că avea mână liberă, Toma nu auzi decât ca prin vis ce se mai vorbea.

— Aș vrea, murmură, să mai înfățișez ceva numai Măriei Tale.

— Rămâi.

Pe când ieșeau ceilalți, înfășură desenul de pe masă. Se miră de ce vede lucrurile ca printr-o pâclă subțire.

— Pari tulburat, îi spuse Domnul după ce rămaseră singuri.

Se reaseză în jilț.

— Îți mulțumesc, Măria Ta, răspunse Toma.

Încă nu-și recăpătase glasul firesc.

— Chiar mă întrebam dacă ai să-mi mulțumești, râse Vodă.

— De asta am rămas, Măria Ta, ca să-ți mulțumesc. Dar nu prin vorbe.

Așeză icoana pe masă și cu un gest scurt o descoperi:

— Ți-o dăruiesc.

De sub maforionul albastru cu nimb de aur îi privea chipul oval al Ancăi, cu ochii ei cenușii și gura delicată. Avea o privire gravă și totuși dulce, gânditoare și totuși tandră. Toma văzu limpede tresărirea voievodului. Se aplecase în jilț și rămăsese astfel, cu cotul rezemat de genunchi, ațintind icoana.

— Cu adevărat ți-ai pierdut mințile, șopti el într-un

târziu. Ești nebun și dacă ar fi acum episcopul de față mi-ar cere să te leg și ar azvârli asupra-ți anatema. Dar nu știi dacă n-ar face-o chiar Grigore. În asemenea cazuri nu știi niciodată la ce să te aștepți de la popi...

Toma își recăpătă stăpânirea de sine. Spuse zâmbind, cu glasul său dintotdeauna, puțin melancolic, puțin ironic:

— Dacă socotești, Doamne, că am săvârșit o necuviință, sunt gata s-o nimicesc.

— Abia atunci te-aș da în seama lui Ciorsac, meștere, mormăi Vodă fără să-și ia ochii de la icoană. Dar totuși, adăugă, cum de ți-a dat așa ceva în gând? De ce tocmai Anca?

— Voiam să fac Măriei Tale un dar cu totul neobișnuit, minți Toma.

— E într-adevăr neobișnuit. Și-ți voi rămâne recunoscător pentru că mi l-ai adus tocmai acum când va trebui să mă despart de dânsa. Îmi va rămâne acest chip al ei.

Toma îngheță.

— De ce să te desparți, Măria Ta?

Știa, dar se agăța de speranța că nu va fi, totuși, adevărat.

— Pentru că o voi mărita cu noul domn al Țării Românești.

— Cine e acesta?

— Nu știu. Un oarecare Vlad despre care am aflat că ar suferi de patima beției. Dar s-ar putea să nu fie adevărat.

— Și dacă e?

— Asta n-ar schimba nimic. Bețiv sau nu, e singura putință de a-mi apăra țara dinspre miazăzi, adică dinspre partea primejdiei celei mai mari.

— Doamne, ascultă-mă! Înainte cu mai puțin de un ceas ai spus aici că sunt sfetnicul de taină al Mariei Tale.

— Ai luat-o în serios?

— Să n-o fi luat?

— Ba da, ba da. Și ce mă sfătuiești?

— Să n-o dai. Să n-o nenorocești pe domniță.

— Eram sigur. Ești dintre cei ce judecă cu inima. Dar e vorba de țară, sfetnice ori meștere ori drace ori cum vrei să-ți zic. De țară, înțelegi?

— Dar și de trup din trupul Măriei Tale!

— Nu trebuie s-o iei chiar așa de prăpăstios. Fata tot trebuia s-o mărit la urma urmelor și nu puteam s-o dau după oricine, că nu mai sunt negustor de pește. Bețivanul ăsta măcar se cheamă că e domn... Dar, cum ți-am spus, s-ar putea să fi fost greșit înștiințat și să fie un om de treabă.

O vreme tăcură cufundați în gânduri. De fapt Toma nu se gândea la nimic anume. Presimțea doar de pe acum un mare gol care se apropia și de care nu se putea apăra.

— Am s-o pun aici, în spătăria mică, lângă icoana aceea de la Kiev, s-o am sub ochi și să-mi lumineze hotărârile.

— N-o pune în văzul lumii, Măria Ta.

— De ce? Dai înapoi acum?

— Mă tem că dac-or vedea popii mă vor împiedica în lucrarea de la Humor.

— Nu te teme. Lucrarea aceea eu am poruncit-o și eu am s-o apăr chiar de-ar fi să-mi ridic toată popimea împotriva. Și Grigore va fi de partea noastră.

— Îți mulțumesc, Măria Ta.

Vodă se duse la fereastră, luă sabia și o așeză iar la locul ei de pe masă. Pe urmă întrebă pe neașteptate:

— Spune, ți-e dragă Anca?

Toma îl privi surprins.

— Ce rost are o asemenea întrebare, Măria Ta?

— E o bănuială care mi-a venit acum, uitându-mă la icoana asta. În chipul ei se vădește nu numai meșteșug și iscusință, ci și altceva ce mă gândesc că s-ar putea numi dragoste.

— Sau credință, Măria Ta.

— Lasă, cu credința ta m-am lămurit. Ai putea să fii sincer, n-am să-ți iau capul pentru o dragoste. N-am uitat că mama a fost femeie din norod, că eu însumi am fost negustor, că m-am însurat cu o fată de negustor pe care am făcut-o doamnă a țării și că fratele meu nu e cu nimic mai presus decât tine, de pildă. De dat însă tot nu ți-aș da-o și ți-am spus de ce. Te întreb doar dintr-o biată curiozitate omenească.

Toma se înclină.

— Îngăduie-mi să mă retrag, Măria Ta.

Vodă se opri contrariat din plimbarea de-a lungul încăperii și-l privi o secundă tăcut.

— Bine, spuse apoi. Îți îngădui și-ți mulțumesc.

La ușă însă îl opri brusc:

— Stai, era să uit... Mi-ai spus odată că voi, meșterii, nu vă deosebiți de ceilalți muritori. Că harul pe care-l aveți nu e un merit al vostru, ci un dar cu care v-ați născut, așa cum te naști cu ochi negri sau albaștri.

— Întocmai, Măria Ta.

— Dar mai înainte, episcopul i-a spus același lucru ucenicului tău. De ce te-ai ridicat atunci împotriva lui?

— Pentru că acesta, Măria Ta, e un adevăr care nu se cade să fie rostit decât de înșiși meșterii. Când e rostit de alții, din afara noastră, nu-l suferim fiindcă miroase a pizmă.

— Pizmă? Hm... S-ar putea să fie cum zici, pentru că și episcopul mi-e credincios și mă iubește în felul lui, dar nu mai puțin decât tine.

— Știu, Măria Ta. Tocmai de aceea mă tem de dânsul și în același timp îl prețuiesc.

— E foarte bine așa, meștere. Pentru că și el se teme de tine și te prețuiește.

În clipa aceea însă pe Toma îl interesa prea puțin ceea ce credea sau nu despre el episcopul Macarie. Urcă în fugă treptele strâmte către odăile domniței. Îl întâmpină una dintre jupânițe. Purta veșminte la fel de cernite ca și stăpâna ei. O rugă să-i anunțe sosirea. Altădată s-ar fi înfiorat de mândrie văzând zăpăceala fetei și roșeața care-i năvălise în obraji, semne pe care acum nici nu le băgă în seamă. N-avea răbdare. Începu să se plimbe încet, pleznindu-și din când în când mânușile de palmă. Domnița se lăsa așteptată. „La urma urmelor, se întrebă, ce se mai poate întâmpla? Nimic decât ceea ce e hotărât...” Totuși o

speranță nebună îi dădea o anume voluptate tocmai pentru că o știa zadarnică. Dar cine să-l înfrunte pe Vodă? Ea era singura care avea temei s-o facă. Era oare drept ca o fată fără apărare și care n-a făcut nimănui vreun rău să fie jertfită în numele țării, când mai cu cale ar fi ca țara să fie apărată cu oaste ori cu bani? „Oastea e puțină, își zise, și banii or fi și ei puțini. Dar peste toate astea cine ești tu, să te amesteci în treburile de familie ale domnului țării? A și mirosit dealtfel unde bați, dar e îngăduitor cu tine pentru că te știe fără putere. Și va face tot cum crede el...”

— Ți-ai pierdut răbdarea, magistre?

Se întoarse brusc.

— Da, Alteță. N-am avut de mult cinstea și bucuria de a respira același aer cu Alteța Ta.

— Vorbești ca episcopul Macarie. Dar știu că ești sincer. Dealtfel asta mi-a plăcut la tine din prima zi în care te-am cunoscut.

Se opri în fața mesei și cu o smucitură despătură un șal verde din mătasă de India pe care-l adusese cu ea. Îi netezi apoi îndelung cutele fără a mai adăuga niciun cuvânt. Toma o urmărea copleșit de un amestec de uimire și neîncredere în ceea ce vedea. Ce rost avea să întindă tocmai acum acel șal verde în chip de față de masă? Toată lumea cunoștea semnul culorii verzi și de aceea puțini purtau asemenea veșminte pentru că puțini țineau să se dezvăluie lumii. Dar ea, fiind în doliu, oricum n-ar fi putut îmbrăca o rochie verde. Să fie șalul un semn sau o întâmplare?

— Dacă aş putea, spuse el cu o siguranţă de care se miră singur, aş întinde şi eu pe masă un şal albastru.

Ea îşi înălţă ochii mirată.

— De ce?

— Pentru că albastrul e culoarea credinţei.

— Crezi că şi verdele înseamnă ceva?

— Asta numai Alteţa Ta poate s-o spună.

— Nu ştiu. Nu m-am gândit. Mi se părea prea goală masa.

Făcuse ochii mari şi ridicase din umeri. Arăta cu desăvârşire sinceră. Îmbrăcată în rochia neagră, cu capul gol, cu părul blond deschis, aproape alb, împletit într-o coadă groasă pe spate, era de o frumuseţe sfâşietoare. „Chipul ei, gândi Toma, numai într-o icoană putea sta şi cine vede în asta un păcat nu merită să se împărtăşească din bucuriile pământului.”

— I-am făcut Măriei Sale un dar.

— Ce fel de dar?

— O icoană în care Fecioara Îndurării are chipul Alteţii Tale.

— Ai luat asupra-ţi asemenea păcat?

— Nu-l socotesc un păcat.

Faţa domniţei se luminează. Se apropie agitată ca şi când i-ar fi venit deodată un gând neobişnuit. Îi puse mâna pe braţ:

— Dacă nu-l socoteşti păcat, l-ai mai face o dată?

— Am să-l şi fac.

O cuprinse o bucurie stranie, asemănătoare cu speranţa într-un miracol. Fremăta. Respira mai precipitat şi i se umeziseră ochii. Degetele i se

încleștaseră de brațul lui.

— Ai curajul să zugrăvești și în paraclis Fecioara cu chipul meu?

Toma ezită o clipă, mai mult surprins decât speriat.

— Am.

— Dar în alte biserici?

— În orice biserică.

— Peste tot, magistre! E cel mai frumos dar pe care mi-l poți face. Să umpli Moldova cu chipul meu! Măcar el să rămână aici. Peste tot... Știi când plec?

— Nu știu, Alteță. Mi-a vorbit Măria Sa despre Vlad Vodă al Țării Românești.

— Da. Și vom face nunta încă înainte de postul paștilor.

„Atât de curând?” voi el să întrebe, dar tăcu. Se petrecea totul cum prevăzuse: nu se întâmpla nimic decât ceea ce era dinainte hotărât de voievod. Cum ar mai fi putut împiedica ceva o uimire rostită cu glas tare?

— Va fi o nuntă făcută în pripă. Nu te miră? întrebă ea.

— Poate Măria Sa se grăbește să știe țara apărută dinspre miazăzi.

— E și asta. Dar deocamdată nicio primejdie nu ne amenință dinspre miazăzi și nunta mai putea să întârzie cu două, trei luni. Dar tata vrea să scape de mine cât mai repede, astfel ca în vară, când va veni noua doamnă a țării, să nu mă întâlnească. El știe bine că nu ne-am înțelege.

— Nu cred. Nu știu nimic. La ce doamnă se

gândește Alteța Ta? Dimpotrivă, Măria Sa mi-a vorbit de nenumărate ori de dragostea ce-ți poartă.

— Îi cunosc dragostea și nu mă îndoiesc de ea. Dar în afară de dânsa, el mai are planuri mărețe cu această țară pe care de asemenea o iubește. Și apoi mai e și o ambiție fără seamăn care-l muncește și care ar putea fi numită și dragoste de sine. Înțelegi? Îmi am și eu iscoadele mele. Tata a trimis o solie tainică la Sibiu unde se află fiica unui voievod sârbesc. De nouă ani e văduvă, dar, cum vezi, e os domnesc, are odoare și scule de preț cărora li s-a dus vestea și probabil are și ducați. Adică tocmai ceea ce-i trebuie lui tata.

— Măria Sa nu mi-a spus nimic.

— Știu. De asta am și vrut să-ți vorbesc. Are să-ți spună totuși. S-ar putea să te trimită s-o aduci. Sau poate pe logofătul Toader. Asta n-are importanță. Ceea ce vreau să te rog e să ai grijă și să veghezi asupra tatei după ce femeia asta va ajunge doamnă. Nu știu ce gânduri are. Ești sfetnicul lui, din toți cel mai drag, în tine are încredere, trebuie să fii mai tare decât ea. Și ești al țării...

— Măria Sa, zâmbi Toma, nu e omul care să se lase condus de femei.

— Știu și asta. Dar poate ea e femeia care are puterea să conducă bărbații.

Toma râse fără veselie.

— Alteța Ta își face griji. S-ar putea ca această doamnă să se potrivească cu Măria Sa și totul să iasă cât se poate de bine pentru Măria Sa și pentru țară.

— S-ar putea. Orice s-ar putea, dar eu nu pot să uit

că de când am așezat-o pe mama și pe doamna legiuită a acestei țări sub lespede de la Putna n-a trecut nicio jumătate de an. Nu vreau s-o văd. De aceea am să-l ascult pe tata. Măcar am să fiu și eu doamnă a unei țări... Cu același rang cu mama mea vitregă, chiar dacă voievodul meu nu face nici cât degetul cel mic al tatei. Se zice că e bețiv, știi?

— Mda... am auzit...

— Dă-l dracului, șopti ea cu un fel de lehamite, apoi nu-și mai spuseră o vreme nimic.

Toma aștepta tulburat. Zile în șir lucrase uitând de toate celelalte, fusese fericit - abia în aceste clipe își dădea seama - și acum, deodată, din nou în fața domniței care-i răscolea doruri și neliniști, cu ființa și cu veștile ei.

— Uite, surâse ea târziu, nici nu te-am poftit să șezi. Stăm așa, în picioare, uitați de noi...

Dar erau cuvinte fără putere, moarte, care se stinseră fără răsunet ca perindarea unor umbre pe un perete gol. Rămaseră mai departe în picioare, ca și când nu le-ar fi rostit nimeni.

— Sunt obosită, urmă ea, și să știi că abia aștept să plec. În curtea din târg mă deznădăjduiesc jupânițele acelea proaste ori clevetitoare ori și una și alta pe care rânduiala le obligă să-mi țină tovărășie iar pe mine să le rabd. Aici le rabd mai ușor pentru că îi simt în preajmă pe tata, pe mitropolit... Pe tine... Chiar dacă nu vă văd cu zilele, faptul că vă știu pe aproape e binefăcător. Totuși mă apasă zidurile astea, răsunetul pașilor sub bolți, schimbarea străjilor, depărtările

acelea fără sfârșit dinspre miazănoapte pe care le văd de pe fereastră... Ce sunt eu aici decât o piesă dintr-un joc? Și tata cunoaște bine jocul și-l joacă cu convingere... După o clipă întrebă pe neașteptate: Știi că mitropolitul mă socotește și acum un copil? Se furișează până aici ca să-mi aducă te miri ce daruri. Mai deunăzi mi-a adus un măr. Mare, purpuriu, fără nicio pată, a umplut singur de mireasmă toată încăperea! L-am mâncat cu părere de rău... Alaltăieri a venit cu portocale aduse de negustorii ăștia genovezi, ai auzit de ei?

— Nu. Am tot lucrat în ultimul timp, n-am mai aflat nicio noutate.

— Caută-i, se zice că au și vopsele.

— Am să-i caut.

— Când începi să zugrăvești paraclisul?

— După ziua sfântului prooroc Ioan.

— Atunci cred că am să fiu încă aici ca să mă văd zugrăvită.

— Sper să fii, Alteță.

— Nu e ciudat, zâmbi ea oarecum stingherită, să stăm așa în picioare, vorbind despărțiți de o masă?

— De o masă, adăugă Toma, pe care Alteța Ta a întins un șal verde.

— Îți place șalul ăsta?

— Nu-mi prea plac mătăsurile de India... Sunt grele, lucioase, alunecoase. Dar la șalul acesta îmi place culoarea verde.

— Iar pomenești de verdele ăsta. Înseamnă ceva?

Toma o privi cu îndoială.

— Verdele, se hotărî el în cele din urmă, e culoarea pe care o poartă cei care iubesc.

Domnița își înălță chipul cu o mică exclamație de surpriză:

— Adevărat! Acum, că mi-ai spus, îmi amintesc! Se vede că am ales verdele pentru că îmi iubesc viitorul soț. Izbucni într-un râs scurt, aspru, lovindu-și palmele: Pe Vlad Vodă, magistre! Pe Vlad Vodă bețivul! Brusc redeveni gravă: De ce te uiți așa la mine? Am mers prea departe, nu? Sigur că am mers, pentru că nu mă iubesc decât pe mine, acesta-i adevărul, n-are rost să mă ascund după deget... Se dezlipi de masă și făcu câțiva pași frământându-și mâinile: Pe mine și pe tata... Și dacă Vlad Vodă e într-adevăr Bețivul, am să fac din el o cârpă cu care am să șterg cizmele tatei... Asta e, magistre. Ai o minte care se aprinde ușor. E destul un biet șal verde ca să te înflăcărezi. Nu, magistre, masa era cu adevărat prea goală... Se opri iar în fața lui: Nu știu ce mi-a venit azi de vorbesc atâta. Își duse degetele la tâmpile: Sunt singură și mi-e urât. Să știi că tot așa vorbesc și când nu e nimeni de față... Sunt obosită, magistre, du-te... îi întinse mâna: Și nu uita ce te-am rugat.

— Am să veghez, Alteță.

— Și dacă-ți place chiar atât culoarea asta, adăugă ea cu indiferență, ia șalul. Ți-l dăruiesc.

Toma înălță brusc fruntea.

— Îți mulțumesc, Alteță, dar nu-mi mai place.

Ea ridică din umeri.

— Cum vrei...

Se înclină în fața ei adânc, cu mâna la inimă, și părăsi încăperea mândru și drept, zornăindu-și pintenii. „Trebuia să-l primești, de ce nu l-ai primit? se mustră pe când cobora. Ce alt semn îți va rămâne de la ea?” Pe urmă se înfurie subit pe sine însuși: „Nu-mi trebuie! Ce să fac cu o zdreanță? Voi da o nouă viață chipului ei și asta-mi ajunge...”

VI

După Bobotează, Cântic plecă la Humor și de acolo, cu un șir lung de sănii, cu monahi și săteni care-și purtau securile pe sub cojoacele mițoase, apucă spre codrii Slătioarei după lemn. În acest timp, Toma înălță schelele în paraclisul cetății. Se cufundă în lucru ca într-un dezmăț. Se afla într-o neistovită stare de înfrigurare între dorul de a arăta în sfârșit de ce e în stare și nerăbdarea de a isprăvi cât mai curând aici spre a se putea întoarce la zidirea mănăstirii. Îmbrăcat în straie ponosite, cărând hârdaiele cu tencuială laolaltă cu salahorii puși să-l ajute, cățarat pe schele, netezind cu mistria, veșnic nemulțumit, pipăind cu buricele degetelor fiecare zgrunțur, semăna el însuși cu un salahor. Nu vedea pe nimeni în afară de cei care-l ajutau. Vorbea doar cu aceștia și cu Marcu, puțin, mai mult prin porunci scurte, reduse de multe ori la miezul unui singur cuvânt. După ce isprăvi de pregătit zidurile se scăpă și de salahori. Nu mai rămase decât cu Marcu și așeză o capră de lemn

dinaintea uşii pentru a nu mai îngădui intrarea nimănui.

În mojară de piatră, frecară îndelung vopselele cu fiere de bou şi cu ouă la care adăugară în ploaie cernută pulbere din cărbune de tei.

— Numai albastrul, spuse Toma, nu-l frecăm cu ou, ci cu clei de vişin, căci gălbenuşul l-ar strica deschizându-l spre verde. Ține minte asta. Şi apoi, bagă de seamă la pulberea de cărbune. Se adaugă mai mult ori mai puțin după culoare şi după nuanţa pe care vrei să i-o dai. Nimeni nu-ţi va putea spune cât anume. Asta e, o treabă care se deprinde cu timpul şi ţine de agerimea ochiului şi a mâinii.

Începură cu absida altarului. În mijlocul bolţii, Toma contură silueta Mariei şezând cu pruncul pe genunchi şi cu câte un înger de fiecare parte. Lui Marcu îi dădu să zugrăvească întinsul albastru al cerului. În paraclis mirosea a scândură, a tencuială nouă, a vopsele şi cleiuri. Lumina era săracă şi Toma se ajută ridicând într-un foişor cu scripete o lumânare cât braţul apărută din trei părţi de oglinzi. Spre încântarea lui Marcu, foişorul uşor de draniţă aluneca lin prin văzduh, tras înspre locul în care se cerea mai multă lumină. Era frig în încăperea de piatră, dar abia începeau lucrul şi trebuiau să-şi lepede cojoacele scurte. Rămâneau în cămăşile albe stropite cu vopsele şi în curând li se broboneau frunţile. Lui Toma i se făcea milă de copil. Lucra cu spor şi îndemănare, dar într-o poziţie chinuitoare, răsucit, cu ochii zgâiţi pe boltă. De încordare îşi iveau limba în colţul buzelor.

— Când te doare grumazul de atâta stat cu capul pe spate, îi spunea, mai odihnește-te. N-avem timp de pierdut, dar nici cu biciul nu ne mână nimeni dinapoi.

Dar Marcu se molipsise de înfrigurarea meșterului. Alunecarea lină a pensulei îi dădea o senzație aproape fizică de plăcere, iar desprinderea vieții din cenușiul mort al zidului, așa cum la începuturi trebuia să se fi desprins și lumea din bezne, îl fascina. În cea de a treia zi primi îngăduința să zugrăvească stele. Era acum și mândru. A umple spații întinse cu vopsea nu însemna la urma urmelor prea mare lucru chiar dacă se cerea și pentru asta o oarecare îndemânare, pe când a zugrăvi stele se chema că el însuși începea să plăsmuiască, bucurându-se de încrederea meșterului. Dacă ar fi fost după el, ar fi împodobit tot paraclisul numai cu stele galbene, mărunte și sprintăre ca albinele din prisăcile verii ori mari, îngâmfate și posace, ca podoabele împărătești. Ca să-l facă să mai iasă la lumină, să se mai dezmoștească, Toma începu să-l trimită până acasă, ba după pâine, ba după alt fel de pensule, ba după pungi cu vopsele pe care le-ar fi uitat. Într-o zi el însuși simți nevoia de aer și ieși pe zid, la locul străjilor. Iarna ajunsese de mult deplină. Era pe la amiază și, după penumbra blândă în care lucrase de zile întregi, îl durură ochii de lumina aspră răsfrântă de marile zăpezi. În vale, într-o ușoară pâclă, se întindea târgul cu acoperișuri și zăplazuri troienite. Fumuri se înălțau de pretutindeni alburii și drepte. Omățul bogat, cu albul lui scăpărător, îi iscă ciudatul dor de a se rostogoli în el, azvârlindu-se de pe zid,

convins că nu i se putea întâmpla nimic, rostogolindu-se pînă în vale, lăsându-l să-i intre în ochi, în gură, prin păr și pe sub veșminte ca într-o baie nebună de prospețime și curăție. Se întinse, desfăcând larg brațele și inspiră adânc. Aerul era aspru și mirosea a mere. În clipa aceea își dădu seama că tot târgul Sucevei înălța mireasmă ametoare de mere. Coborî în fugă și-l trimise pe Marcu acasă după mere. Pe căluțul lui roib cu călțuni albi, copilul se și întoarse într-o jumătate de ceas cu o traistă plină. Le dezgropase de sub stratul de fân aromitor așternut peste ele în pivniță. Erau mere mari, reci, pietroase și purpurii. Când le scuturai li se auzea din pântec sunetul mărunt și uscat al semințelor. Sub mușcătură pocneau plin slobozindu-și sucul spumos. De atunci, de câte ori oboseala le îngreua mîna se trăgeau înapoi, se așezau pe o stivă de scânduri și mâncau mere. Mâncau tăcuți, alăturați ca doi prieteni bătrîni și contemplau ceea ce zugrăviseră pînă atunci. Marcu se învățase cu tăcerile meșterului și de la o vreme aștepta cu o secretă nerăbdare aceste scurte răstimpuri de intimitate în care se învăța să judece fără a rosti vreun cuvânt ceea ce lucraseră. Erau ca doi coșai care se opreau din când în când ștergându-și frunțile și privind tăcuți în urmă pentru a prețui câtă brazdă culcaseră.

Isprăviseră altarul și arcul de deasupra tâmplei și începuseră nava. În urma lor zidurile râdeau în culorile proaspete, lucioase, presărate cu stelele lui Marcu, iar sfinții apostoli, arhangheli și episcopi își

fluturau veșmintele largi ca într-un dans solemn încremenit doar pentru o clipă, dar putând oricând începe din nou. Doar Maica Domnului rămăsese neisprăvită. Zugrăvisese tot: maforionul de azur cu tiv auriu, faldurii bogați între care se născuseră umbre, mâinile cu degete delicate care țineau pe genunchi pruncul cu obraz rotund și ochii ca alunele. Rămăsese însă nezugrăvit chipul mamei, un oval alb-cenușiu, ca o ciudată fereastră deschisă în zid spre un tărâm pustiu. Golul acela avea în el ceva trist care îi provoca lui Marcu o ușoară spaimă. Se ferea să-și oprească ochii acolo, dar de obicei tocmai acel loc îl atrăgea cu o forță căreia nu i se putea împotrivi.

— De ce nu-i zugrăvești chipul? întrebă odată, speriat el însuși de glasul a cărui nerăbdare semăna a necuviință.

Toma nu băgă de seamă exasperarea ucenicului. Continuă să-și mănânce mărul ca și cum nu l-ar fi auzit. Răspunse totuși într-un târziu, privind pata aceea fără culoare.

— Deocamdată nu pot. Crezi că eu n-am vrut?

Pe Marcu îl intimidă tonul: meșterul îi vorbise cu desăvârșită încredere, ca unui adevărat tovarăș.

— De ce nu poți? șopti.

— Simt că nu pot. Am vrut să-i dau chipul domniței Anca, dar mereu vine de pe celălalt tărâm și mi se pune dinainte chipul mamei. Mă muștră gândul că dacă eram aici aș fi putut-o ajuta ori poate aș fi putut-o alina măcar. Mi se întunecă mintea când mă gândesc cât o fi chinuit singură, neajutată de nimeni

căci tata se afla cu oastea la Tărăsăuți, iar Mușa zăcea și ea, dar se vede că a avut zile de-a scăpat, măcar că era s-o îngroape de vie... Mama s-a petrecut astfel singură și, poate, muncită de cazne, m-o fi chemat... Dar știi tu bine cum e, nu are rost să-ți mai spun...

Marcu oftă bătrânește:

— La vreme de ciumă, omul fuge de om...

Dar Toma evitase să-i spună tocmai ceea ce era mai straniu: chipul mamei îl urmărea, însă nu și-l mai putea aminti decât sub înfățișarea unor trăsături foarte vagi, ca și când ar fi fost șterse de timp. Și totuși se întrepunea între el și imaginea domniței Anca încât ajunsese s-o vadă și pe aceasta ca printr-o pâclă. Niciuna nu-i mai era limpede, iar el stătea între cele două imagini fără să se poată decide, nu atât pentru că puterile lor erau egale asupra lui, cât mai ales pentru că amândouă erau la fel de incerte, alunecoase, tremurătoare, tot atât de greu de prins ca o imagine oglindită într-o apă încrețită de vânt.

— Nu te mai temi s-o zugrăvești pe Maica Domnului cu chipul domniței? întrebă Marcu sfios.

— De cine să mă tem?

— De mitropolit.

— În meșteșugul nostru nu trebuie să ne temem decât de noi înșine. De neputințele noastre.

Dar o teamă înăbușită tot mai stăruia. Teamă sau poate fiorul lăuntric pe care îl dă voluptatea îndrăzelii. Nici el nu știa prea bine.

Fața copilăroasă a lui Marcu primi o expresie gravă. Cu bărbia sprijinită în pumnul mic, privi concentrat

fecioara fără chip ca și când ar fi sperat să deslușească în acel gol cenușiu ceea ce îi rămăsese nelămurit în cuvintele lui Toma. Își aminti ce-i spusese meșterul cu alt prilej: „Dacă nu înțelegi un lucru, gândește-te îndelung la el, întoarce-l pe toate fețele, despică-l, încearcă să găsești ce-l leagă de celelalte lucruri și dacă nici așa nu ți se luminează, întreabă-mă.” Hotărî să se gândească.

Într-una din zilele următoare Toma isprăvi evangheliștii de pe cei patru pandantivi. Pentru că la el ținea cel mai mult, pe Luca îl lăsase la urmă, pe pandantivul de la miazăzi-apus. Îi dăduse chipul meșterului Lorenzo, fața bătrână, brăzdată de două cute adânci, cu frunte înaltă, boltită și ochi sfredelitori. Singura deosebire era că evanghelistul purta o barbă albă, rotundă. Asemănarea – prin faptul că numai el avea știință de ea – îi dădea o satisfacție ascunsă. Deasupra umărului evanghelistului, ca și când l-ar fi ocrotit, începu să-i zugrăvească simbolul, capul de taur, care sub penelul său devenea cap semeț și neîncovoiat de bour. Din locul în care lucra nu putea să vadă intrarea și de aceea Marcu se cățără pe schele alarmat până în spatele lui.

— Meștere, șopti, e aici o femeie.

— Unde, mări?

— Șade lângă ușă și seamănă cu maica din icoana ce i-ai dat-o lui Vodă.

Pe Toma îl fulgeră bănuiala. Se prinse de o grindă, își făcu vânt și sări jos. Pe un maldăr de scânduri de lângă intrare ședea domnița Anca. Din traista lor de

alături își luase un măr. Îl mânca liniștită și cu vădită plăcere, cercetând zidurile zugrăvite.

— Cum ai intrat? strigă Toma.

Îi fremăta mânia în glas. Domnița zâmbi și arătă cu mărul spre ușă.

— Am împins numai puțin capra aceea. Sunt destul de subțire.

— Cum îți îngădui când eu am închis tocmai ca să nu-mi intre nimeni aici?!

— Eu nu sunt nimeni, magistre.

— Oricine ai fi!

Domnița se ridică încet. Mai păstra o urmă de zâmbet, dar întrebă uluită, cu un început de mânie:

— Dar cum îți îngădui tu să-mi vorbești astfel?

Toma îi făcu un semn scurt cu mâna.

— Vino aici! porunci aspru. Apoi către ucenic: Marcule, du la Maica Domnului ulcelele cu chinovar, fard de Veneția, negru de sticlă și albul sfântului Ioan. Și pensulele de dihor!

Anca se apropiase supusă. Uimirea și curiozitatea îi înăbușeau mânia. Când se opri în fața lui întrebă din nou, de data aceasta însă fără nicio convingere:

— Cum îți îngădui să-mi vorbești astfel?

— În locurile în care lucrez și atâta timp cât lucrez nu sunt supusul nimănui. Aici eu sunt singurul stăpân. Până și Marcu, pentru că mi-e ucenic, are mai multă putere aici decât oricine dinafară. Marcule, ai isprăvit?

— Da, meștere.

— Atunci du-te acasă, azi nu mai am treabă cu tine.

Copilul se prelinse în josul unui stâlp, iute și tăcut ca o mătă. Toma apucă mâna domniței.

— Vino, spuse.

Glasul îi devenise deodată tainic și blând, aproape rugător. Anca îl urmă cu aceeași supunere de care se mira ea însăși.

— Unde mă duci?

— Sus.

Apucă înainte fără să-i dea drumul de mână. Ea urca în urma lui ridicându-și poalele rochiei negre, așezându-și cu grijă piciorul la fiecare pas. Se opriră în fața Mariei.

— De ce ai lăsat-o fără chip?

— N-am putut, șopti el. Poate te așteptam... Acum am să-i dau și chip.

Trase de un capăt de sfoară și foișorul cu lumânarea aprinsă alunecă lin pâlپându-și flacăra, din fața lui Luca evanghelistul până lângă ei. Domnița îl urmări cu buzele întredeschise.

— Tu l-ai făcut?

— Dar cine?

— De unde ți-a venit în minte?

— De la sfântul duh. Tot așa va fi plutind și el pe văzduh.

Îi cuprinse blând umerii între palme și o așeză dinaintea peretelui cu fața spre lumină. Cu degetul îi atinse bărbia ridicându-i puțin capul.

— Așa... rămâi așa... Uită-te în sus, te rog, undeva peste flacăra lumânării și nu mai mișca...

Luă penelul. „N-are de ce să-ți tremure mâna”, își

zise și trase primele tușe care dădură zidului gol culoarea unui chip viu.

— Dacă intră cineva? șopti ea de la o vreme.

— Nu intră nimeni. Nu vorbi.

— Dar dacă ne găsește aici careva și-i spune unchiului Grigore ori tatei?

— Nu ne găsește. Și nici nu mă interesează. Taci.

— De ce să tac? Nu poți zugrăvi dacă vorbese?

— Nu. Îmi tulburi văzduhul și tainele cu care lucrez.

— Bănuiești ce s-ar întâmpla dacă s-ar afla?

Brațul lui Toma căzu resemnat.

— Ți-e chiar așa de frică?

— Ciudat mi se pare, ocoli ea răspunsul, că găsesc în asta și o plăcere.

— E plăcerea pe care ți-o dă lucrul neîngăduit. Te-am dus în ispită, răspunse el, dar iau tot păcatul asupra mea. Acum te rog pentru ultima oară să taci.

— Mai durează mult?

— Nu.

De data aceasta ea tăcu într-adevăr timp îndelungat. Toma uită ca de obicei de toate. Nu mai existau decât gândurile lui, alunecarea penelului și ea, cu lumina adiindu-i pe chip, cu ochii ridicați. Avea sprâncene arcuite subțire, nasul delicat și drept, iar gura îi amintea meșterului de miezul rodiilor din care mușcase pe cheiurile Veneției.

— Încep să amortesc, se plânse ea într-un târziu.

— O clipă doar.

O sămânță de lumină într-un ochi. Și una în celălalt. Cu penelul cel mai subțire, o părere de umbră sub

buza de jos. Se îndepărtă un pas. Era gata? Poate o mică, foarte mică prelungire aici, la sprânceană. Puse pensula în ulceaua cu ulei.

— Acum poți să te miști.

Se smulse din loc și se întoarse spre zid. Își împreună palmele.

— O, dar asta sunt chiar eu!

— N-ai vrut tu așa?

— Ba da... dar nu mă așteptam... tot mai credeam că te lauzi...

— Înseamnă că abia acum mă cunoști cu adevărat, spuse el urmărindu-i surâsul în care pentru prima dată deslușea o undă de tandrețe.

— Ești cu adevărat nebun, murmură ea, dacă ai îndrăznit aici, unde toată lumea mă cunoaște...

În loc de răspuns, Toma zâmbi trist, îi cuprinse blând umărul în palmă și se aplecă încet asupra chipului ei. Ea nu făcu niciun gest, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă. Abia după clipe lungi îi puse palma în piept și-l îndepărtă domol și fără patimă. Când își simți buzele eliberate deschise ochii. Toma îi mai ținea mâna.

— Ajută-mă să cobor, spuse ea gravă, fără să-și retragă mâna dintr-a lui.

Jos, în fața ieșirii se opri:

— Și dacă n-am să-ți iert asta?

Toma se înclină cu mâna la inimă.

— Eu nu ți-am cerut să mă ierți. Vei face cum vei socoti de cuviință.

— Cred că am să-i spun totul lui tata.

— Mereu mă ameninți cu tata. Parc-am fi copii.
— Ai dreptate. Am să te pedepsesc cu puterile mele, poruntindu-ți să nu mă mai cauți.

— Azi nu eu te-am căutat.

— Nu vreau să te mai văd!

— Mă urăști, de-mi dai o pedeapsă atât de aspră?

Ea își acoperi fața cu palmele. Printre ele glasul i se auzi înăbușit.

— Nu știu... Ești nebun, cum pot să te urăsc?!

Ieși în fugă. Toma rămase nemișcat. Ascultă zgomotul mărunț al pașilor ei pe lespezi până se stinse. Apoi izbucni și el afară, trânti ușile, puse lacătul cel greu și coborî în goană. Ajunse la grajduri gâfâind.

— Hei, bădie Sașa, strigă pe când își scotea calul, la voi, la muscali, sunt fete frumoase?

— Sunt, căpitane meșter, fete frumoase este pretutindeni căci fără ele Dumnezeu n-ar avea lumină îndeajuns.

— Atunci știi care-i singurul lucru pentru care merită să te rogi lui Dumnezeu?

Își scosese calul dinaintea grajdurilor și pusese piciorul în scăriță. Sașa Pestuhov rămase rezemat de ușă:

— Care-i acela? Întrebă.

— Să ocrotească fetele frumoase, moșule! strigă Toma și se năpusti spre porți spulberând zăpada.

— Gaspodi pomiluet, murmură rusul închinându-se.

Se mulțumea cu puțin. Ceea ce se petrecuse atunci

între ei nimic limpede dealtfel – fusese suficient pentru a-l face să se simtă fericit. Dorința de a-și dovedi măiestria – care întotdeauna îl însoțise mai mult sau mai puțin mocnită – deveni acum arzătoare. Acestea erau zilele când crescuseră în el convingerea că era cel dintâi meșter al țării, nimeni neputându-l întrece. În afară de Marcu, bineînțeles. Simțea răsuflarea lui Marcu pe urmele sale, mai aproape cu fiecare zi, dar până să-l întreacă Marcu mai erau totuși niște ani. Oricum, gândul nu-l supăra. Ucenicul ajunsese să facă parte oarecum din el însuși. Toma îi dăruia zi cu zi experiența sa, îndemânarea, cunoștințele, dorințele, temerile și ambițiile: treptat Marcu creștea, trăgându-și puterea din puterea meșterului.

— Înainte de a mă lua la dumneata, îi spuse el odată, am auzit că ucenicii trebuie să fure meșteșugul pentru că meșterii nu le dezvăluie nimic din tainele lor. Dumneata nu faci așa...

— Așa fac numai acei a căror prostie și iubire de sine sunt mai mari decât meșteșugul. Ei își închipuie că pot lua cu dâșii pe ceea lume ceea ce știu, fără să le dea prin cap că abia așa vor muri de tot. Eu îți împărtășesc toate tainele mele pentru că sper ca prin meșteșugul tău să-mi prelungesc și mie șederea printre oamenii vii.

— Dar dincolo nu e nevoie oare de meșteri?

— Mă tem că nu. Dincolo vom fierbe în cazanele cu smoală dacă nu cumva ne vom învrednici să stăm în corturile dreptilor cântând cât e vecia de lungă

psalmii împăratului David și desfătându-ne cu prilevcă mănăstirească.

Marcu se strădui să-și înăbușe râsul. Toma îl simți, dar nu-l dojeni. Un meșter, ca să fie slobod și stăpân pe meșteșugul său, trebuia să știe să râdă chiar în locuri în care alții erau robiți de spaime. Era și aceasta una dintre credințele sale și se bucura când vedea că Marcu învăța pe nesimțite să se apere sau să veștejească prin râs.

Aproape zilnic, în drum spre casă, se oprea la Sfântul Gheorghe și dădea ocol încet pe dinafară zidurilor bisericii. Cerceta zugrăveala deget cu deget încercând să pătrundă cauzele dezastrului. Stratul de culoare se crăpa întâi în vinișoare subțiri ca firul de păr. Pe urmă se răsuceau treptat marginile, ca frunzele care se sfarogeau. În sfârșit începea să se fărâmițeze. Toma strângea între degete scorojeala aceea și privea nedumerit pulberea mătăsoasă și parcă umedă care rămânea. Avea o culoare urâtă, ca un noroi brun întunecat, indiferent de vopselele ce fuseseră folosite, și emana un miros vag fetid, atât de vag încât Toma nici nu-l sesiză decât după multe zile. De pe un colț mai ferit râcăi un strat de floare și-l duse acasă. Îl trată în atelier cu felurite substanțe, pe rând sau cu mai multe odată, cu sau fără foc, doar-doar va afla ceva. Nu obținu însă niciodată altceva decât ceea ce alchimiștii numeau *caput mortuum*, un reziduu de diverse consistențe și intensități ale mirosului, după substanța cu care fusese tratat, dar având întotdeauna aceeași culoare aflată între brun și

negru.

A doua zi după ce zugrăvisese chipul domniței se hotărî pe neașteptate. Lucra la ultimul dintre cei trei apostoli adormiți pe Muntele Măslinilor, când se simți deodată pustiu și fără vlagă ca și cum o gură nevăzută i-ar fi supt toată tragerea de inimă. Înțelese că orice stăruință de a continua ar fi fost zadarnică.

— Marcule, strânge tot! porunci. Plecăm.

— Unde, meștere?

— Tu rămâi acasă și duci la capăt icoanele pe care le-am lăsat neisprăvite, eu plec la meșterul Sofron să aflu ce l-a pierdut.

— Chiar acum, în toiul lucrului?

— Chiar. Nu mai sufăr așteptarea.

— Și cu ce e aici ce facem?

— Nimic. Lăsăm schelele unde sunt și zăvorâm să nu intre nimeni. Când mă întorc, reluăm.

— Nu vestești pe nimeni că pleci?

— N-am de dat socoteală nimănui. Vodă a poftit să-l vestesc când am isprăvit. Încă n-am isprăvit.

— Ne-a poruncit să ne grăbim.

Toma surâse ca de o copilărie.

— Cel mai însemnat lucru pe care trebuie să-l știi tu, Marcule, spuse el cu îngăduință, este că în meșteșugul nostru nu încape poruncă. E un meșteșug binecuvântat care crește din niște taine ale sufletului...

Plecă în zori. Își luase spada de Damasc și coburii cu merinde. Purta o ținută care i se lăsa de pe umeri până pe crupa calului. Era încă întuneric și pe cer

scăpăra Steaua Ciobanului când ieși dintre zăplazurile târgului apucând spre munți. I se lipeau nările de ger. Calul odihnit, nepurtat de mult la drum lung, înainta în trap spornic. Zăpada scânteia pretutindeni în jur și în liniștea înghețată a zorilor copitele răsunau până departe pe omătul îndesat al drumului.

După vreo patru ceasuri se abătu înspre munți. Treptat, codrii deveneau tot mai deși. Poposi pe înserat la o moară pe care o ghici de departe după vuietul apei. Iazul era acoperit de o oglindă verzuie de gheață. Morarul îl ospătă cu grâu fiert în lapte și îndulcit cu miere. Era bătrân și surd, abia se înțelegeau, dar din graba cu care-l pofti în încăperea caldă cu mireasmă de făină i se vădea bucuria de a fi cercetat de un suflet de om.

— Când avem lapte, grâu și miere, se cheamă că țara se află iar în pace și rânduială. Ce face Vodă? întrebă el firesc, ca de o veche cunoștință.

Umbla de colo-colo îndoit de șale și vorbea strigând ca și când Toma ar fi fost cel tare de urechi. Despre Sofron nu știa mare lucru. Auzise că s-ar numi acum Spiridon și că și-ar fi durat schit oareunde în sus, dincolo de Obârșia Ciumârnei. Îi așternu meșterului niște saci lângă vatră și după ce mai aruncă pe foc doi butuci se mistui șontăcând în careva cotlon al morii. Toropit de căldură, după gerul prin care umblase toată ziua, Toma adormi curând și adânc. Nu-și dădu seama cât trecuse, când tresări zvâcnind în capul oaselor. Își încleștase mâna pe spadă. Deasupra lui stătea aplecat morarul cu ochii sticlind de ultimele

sclipiri ale jăratifului. Îl scutura domol de umăr șoptind:

— Meștere, auzi, meștere? Scoală și ascultă...

— Ce s-aud? se stropși Toma.

— Ssst... Ascultă... N-auzi?

— Ce s-aud, omule?

— Calul. Nu-l auzi?

Stătea cu degetul ridicat și cu capul ușor întors într-o parte străduindu-se să prindă un zgomot care va fi fost îndepărtat. „E surd, își zise Toma, cum poate auzi el ceva ce eu nu aud?...”

— Ce cal? întrebă.

Morarul se apropie tainic.

— Calul lui Ștefan Voievod cel Bătrân.

Toma se ridică și rămase nemișcat în mijlocul încăperii, cu mâna pe brațul morarului. Acum auzea și el. Un pas în trap domol care suna înfundat pe zăpada bătută a potecii. Din șopronul de alături izbucni un nechez prelung.

— L-a simțit și calul domniei tale, șopti morarul. Așa umblă hojma prin codri, singur și fără odihnă, de când s-a petrecut slăvitul său stăpân. L-am mai auzit de câteva ori, dar niciodată în toiul iernii ca acum.

Toma se smulse din loc.

— Vreau să-l văd.

— Să nu faci asta! Te-ar zdrobi în copite. Nimeni nu-l poate prinde!

— Vreau doar să-l văd, nu să-l prind!

Smuci ușa și se năpusti afară. Tropotul se auzea mai slab, de după o cotitură a potecii. Alergă după el, dar

după câțiva pași nu mai auzi nimic. Se opri. Acum îl auzi iar, însă stins, pierzându-se înspre vale. Se întoarse întristat. Când să intre în moară, în tăcerea nopții undui prelung un urlet lugubru, ca dintr-un adânc de fântână. Altele îi răspunseră mai îndepărtat, de undeva din străfundurile văii. Își simți părul zburlindu-se ca pe mistreț.

— Au să-l sfâșie haitele, spuse înfiorat în timp ce zăvora iar ușa.

Morarul pufni ca de o neghiobie.

— Pe calul lui Ștefan Vodă?! Nu știi ce vorbești, meștere... Nu se află haită care să cuteze a se apropia de calul Măriei Sale!

Era atâta nestrămutată convingere în cuvintele lui încât Toma se rușină ca un copil. Se ghemui tăcut în culcuș, dar nu mai izbuti să adoarmă. Stârnit de nerăbdare, se porni iar înaintea zorilor.

— De aici, îi strigă morarul, nu mai sunt așezări și hanuri. Dacă te apucă noaptea vei fi în primejdie căci lupii au să-ți adulmece urma de pe acum. Sub Obcina Suhăi se află o stână. La vremea asta e pustie, dar într-însa poți afla adăpost la nevoie.

Într-adevăr în tot cursul zilei nu întâlnește suflet de om. Văzu în schimb peste tot urme de fiare înstelate pe zăpadă, de la cele ale haitelor, până la cele rotunde și vajnice ale bourilor. Mâncă stând în șa, din mers. Ziua era senină și neclintită, iar cerul ca sticla. În răstimpuri răzbea în câte o rariște de culme și atunci vedea spinările domoale ale obcinelor strălucind într-un alb orbitor până departe unde se topeau sub un

abur ușor ce se făcea una cu cerul. Pe la chindie, fu nevoit să descalece. Zăpada se ridica mai sus de genunchi. Înainta tot mai anevoie, ducând calul de dârlogi. „Poate în noaptea asta ai să te prăpădești sfâșiat de fiare în pustietățile acestea. Curând înserează și tu n-ai dat nici de stână, nici de schit. Cine te-a pus și la ce bun? Merită, doar pentru a afla o taină a meșteșugului? Când puteai fi tot atât de prețuit făcând ce au mai făcut și alții... Ce va rămâne acum de pe urma ta? Un paraclis zugrăvit pe jumătate și câteva icoane... Ești trufaș, mereu vechea ta trufie care te îndeamnă să stăruie acolo unde pe alții i-a îngenuncheat neputința. Să stăruie chiar nesocotind primejdia și în disprețul vieții, ca acum... Dar nu-mi pare rău, nu trebuie să mă plângi. Decât să trăiesc o neizbândă ca a lui Sofron, mai bine să pier aici, la noapte. N-am să pier însă, te sperii degeaba, ți-ai pierdut cumpătul, te amețește și te apasă singurătatea și pustiul din jur. Trufia am să mi-o dovedesc acum, adevărata trufie, pentru că am să stăruie până la ultimul strop de putere chiar de-ar fi să umblu așa toată noaptea. Am o stea a mea în care cred și care nu mă va lăsa.”

Umbla însă tot mai anevoie și își ridica piciorul tot mai greu din nămeți. Ceea ce îl îngrijora și mai mult era șovăiala calului pe care începea s-o simtă în urmă. Se aplecă și luă din mers un pumn de zăpadă. Și-o trecu peste chipul asudat. Ieșiră apoi deasupra unui povârniș unde se opri. „Numai o clipă”, își zise. Se uită în jur. Obține pustii îndesate cu molizi înzăpeziți.

Tăceri adânci. „Trebuie să coborâm, bădie, și pe urmă iar să urcăm.. Se pomeni vorbind cu glas tare și asta îi făcu bine. „Să urcăm iar, mereu să urcăm căci nu-i drum care să n-ajungă odată ș-odată la urcuș. Cine crede că e mai ușor coborâșul e un prost care nu s-a cățărat niciodată prin viroage după zmeură... Bun ar fi acum un pumn de zmeură...” Își vârî mâna în sân și înălță în lumină stropul de chihlimbar. Galben și strălimpede ca mierea poaspăt stoarsă din faguri. Prinse curaj. „Vezi, ce ți-am spus? Tot trufia mea va fi mai înțeleaptă...” Râse, dar se opri brusc pentru că râsul îi sună silit și nefiresc peste singurătăți. Îi era cald și îl aștepta coborâșul primejdios. Se temea mai mult de cal, să nu alunece, să-și frângă vreun picior. Își lepădă ținutura și o legă în spatele șei. Pe urmă veni în fața calului, dar rămase neclintit, crispat, cu bărbia repezită înainte. Ceva se schimbaseră undeva, aproape sau departe, în văzduh ori în străfundurile codrilor. Aceeași neclintire și tăcere ce părea netulburată de la facerea lumii și totuși ceva nou se insinuase, un duh ori poate o mireasmă. Nările îi fremătară ușor și abia își înăbuși un răcnet de triumf. Fum. O undă firavă, un fir subțire care unduia nevăzut pierind în răstimpuri și revenind apoi cu mireasmă de vreascuri și rășină. Calul necheză încetșor împingându-l cu botul. Toma nu mai avu nicio îndoială.

Coborâra greu, dar în vale dădu peste un fir de apă care bolborosea într-un ochi spart de gheață. De aici se vedea limpede în zăpadă o potecă făcută de opinci late. Urcușul dură aproape un ceas. Când ajunse într-

un prihod ascuns pe care, fără urmele opincilor, nu l-ar fi ghicit niciodată, începea să se întunece. Era istovit. Ceea ce văzu fu un bordei pe trei sferturi săpat în coasta muntelui pe care rădăcinile groase ale molizilor n-o lăsau să se surpe asupra-i. Prin intrarea ce se putea închide cu o alcătuire de bulumaci se înălța fumul a cărui mireasmă îl salvase. Alături, schitul din trunchiuri, mare cât să încapă întrânsul alături patru oameni voinici. Trunchiurile nici nu erau măcar cojite, din ele picura încă rășina, iar crucea din vârf, pe care, dacă te întindeai bine, o puteai ajunge cu mâna, era poleită. Toma cunoscuse pe loc poleiala de aur adevărat, dar nu mai găsi putere să se mire. Răsufla greu și aerul tare îi sfâșia pieptul pe dinăuntru la fiecare pas. Îi ardeau ochii. Se opri ținând într-o mână frâul, cu cealaltă sprijinindu-se de un trunchi. „O fi din pricina oboselii, își zise. Poate mi se pare numai...”

Bătrânul îl privea și el nemișcat din ușa schitului. Se ținea drept și avea umerii lați. Barba în întregime albă i se răsfira sălbatică până mai jos de brâu. Prin pletele care i se revărsau de sub potcap i se încâlciseră vreascuri mărunte, iar de anterior și prin părul care-i acoperea obraji se prinseseră petice de mușchi, urmându-și acolo nestingherite creșterea. Se măsurară o vreme tăcuți ca niște dușmani care se înfruntă, Toma își trecu limba peste buzele uscate ca iasca. Dar asta nu-l stâmpără și atunci se aplecă, luă iar un pumn de omăt și mușcă din el lacom.

— Îl caut pe meșterul Sofron, spuse apoi. Dumneata

ești?

— Nu. Eu sunt umilitul și nevrednicul robul lui Dumnezeu Spiridon. Acela despre care vorbești s-a mutat de la noi.

Toma își dădu seama că nu-i va fi ușor. Se temu să nu fi bătut degeaba atâta amar de drum. „Las că niciun drum nu-i zadarnic dacă afli la capătul lui un om”, se consolă el. Un lucru îi era limpede: pe Sofron cel de acum trebuia să-l ia așa cum era dacă voia să se poată apropia cât de cât de dânsul.

— Dar dumneata l-ai cunoscut pe meșter? întrebă.

Sofron își flutură mâna într-un gest vag.

— Încep să-l uit. Ar fi bine să-l uiți și tu, străine. Vei fi fiind ostenit. Se dădu deoparte din ușă: Intră și mulțumește Domnului că te-a scos la liman, pe urmă vino în casă.

— Ce facem cu calul?

— Mă voi îngriji și de dânsul.

Pătrunse în schit, dar uită să înalțe rugăciune de mulțumită. Două lumânări își aruncau pâlpăirea asupra iconostasului din icoane alăturate, icoană lângă icoană, mari și mici, rusești, de la Sfântul Munte ori de la Bizanț. Abia jos, în colțul cel mai ascuns, un sfânt Ioan feciorelnic și tandru, într-un peisaj dulce cu zarea depărtată, pierdută într-o ușoară ceață, trăda mâna unui meșter dintr-o cetate italiană. Îl cuprinse o bucurie senină ca la întâlnirea unui prieten ori frate pe care nu mai nădăjduse să-l vadă. Întru ceilalți sfinți, uscați, prelungi, cu ochi triști ori poruncitori, fanatici ori numai severi, cu bărbi albe și lungi, Ioan

cel tânăr și blând, cu toate că oroposit în colțul lui de jos, aducea singurul freamăt de viață. Avea păr, auriu care-i cădea pe umeri și umeri rotunzi, și genunchiul piciorului îndoit era rotund și piciorul rezemat de o piatră era din carne prin care curgea nevăzut sângele. Se uita înspre cer, dar părea că privește cu sfială la toți sfinții răsăritului așezați deasupra lui, spre a le cere iertare că avea un trup viu, supus ispitei și destrămării. Aieveau erau și copacii și colinele domoale din ultimul plan și drumul șerpuit, gălbui ca pulberea care se pierdea între culmi. Toma văzu pe neașteptate marea verde-albăstruie brăzdată de vălurele mărunte ca niște crețuri care-și schimbau culoarea de la o clipă la alta. Și pe țărm un cimitir de oameni sărmani, pietrari ori pescari, niște lespezi mărunte, albe, năpădite de ierburi printre care se înălța un pâlc de chiparoși ca niște făclii întunecate. „Unde am văzut asta? se întrebă. Poate la Rosapineta, poate la Chioggia, nu-mi mai amintesc... Cum va fi ajuns acest Ioan blând cu gură caldă de om viu printre sfinții părinți aspri și cu trupuri ca fumul? E o țară aspră ea însăși care trăiește doar fiindcă se apără, sortită în veac să se apere, aici, la bataliștea noroadelor. N-are răgaz pentru a gusta desfătarea meșteșugurilor. Vodă își poartă meșterii în războaie ori îi trimite în solii, iar ei își fac meșteșugul pe apucate, între două bătălii... Când se întorc dintr-o bătălie, pot găsi surpat ceea ce isprăviseră înainte de a pleca. Dacă vor un sfat de la vreunul mai bătrân, trebuie să-l caute prin sâhle și prihoduri neumblate decât de urși... Și când te

gândești, n-a păcătuț cu nimic pământul acesta, și-ar merita și el sfinții lui blânzi care să-i privească norodul cu îngăduință. Dar unde se află puțința și vremurile acelea?..."

Intră în bordei. Era mai încăpător decât părea dinafară, scobit adânc în coasta muntelui. În fundul lui, Sofron dusesese calul. Îi luase șaua și-i pusese dinainte un braț de fân. Pe vatră clocotea o oală de pământ. Călugărul o luă și turnă fiertura în două blide adânci de pe măsuța joasă. Binecuvântă și se așezară tăcuți. Era mincare de ciuperci. De sus atârnav peste tot șiruri lungi, puse la uscat. De la ele, tot bordeiul era pătruns de o mireasmă sâlhuie. Sofron rupse o bucată din mămăliga uscată de mei și o dumină în fiertură. Îmbucă de câteva ori fără să-și desprindă ochii din blid, flămând și ursuz, apoi, pe neașteptate, lăsă jos lingura de lemn și-l privi pe Toma.

— Cine ești?

Toma nu se grăbi. Rupse și el o bucată de mămăligă, încinse, mestecă domol și abia pe urmă răspunse liniștit, dar fără să se lase de mâncat.

— Sunt Toma, zugrav din Suceava și sfetnic al Măriei Sale. Am fost și în apus și mă pricep la mai multe meșteșuguri.

— Și ce vrei?

— Am venit cu gând să-l întreb ceva pe meșterul Sofron, dar dacă zici că nu mai e de aflat...

— Ai venit degeaba, mormăi pustnicul și se aplecă iar posac deasupra blidului.

Nu-și mai spuseră nimic. După ce isprăvi, Sofron

răscoli un culcuș de fân amestecat cu mușchi și-i făcu semn.

— Dacă poștești, vii la slujba nopții, dacă nu, nu.

Pe Toma îl bucură îngăduința. Își puse șaua la cap și se înveli cu țundra. Îl auzi pe Sofron întinzându-se alături și tot atunci i se înșurubă în nări mirosul greu, de lemne umede și sălbăticiune a acelui trup mare care părăsise deprinderea de a-și primeni veșmintele. „O fi având și păduchi”, fu ultimul gând al lui Toma după care adormi frânt.

În zori îl trezi toaca. Se dezgoli până la brâu și se frecă îndelung cu zăpadă în fața bordeiului. Sofron ieșea din schit. Își isprăvisse slujba dimineții.

— Pentru cine bați toaca în pustietatea asta?

— Pentru a-mi simți sufletul împăcat, răspunse scurt pustnicul.

„Îmi place, își zise Toma. Dacă mi-ar fi spus altceva, l-aș fi bănuț de fățarnicie ori că toacă doar pentru că sunt eu aici, să-i văd sânguința și să duc vestea în lume...” Sofron îi întrerupse gândul:

— Când pleci?

— Vrei să plec?

— Nu vreau nimic. Stai cât poștești, tot ce vezi aici e și al tău. Dar dacă nu pleci, îmi vei da poate ajutor să scot niște lemne. Aș ocoli așezarea asta cu un gard.

Munciră toată ziua cu securile. Nu vorbiră nimic. Toma se simțea în largul lui și puternic. Avea sentimentul ciudat că întinerea trudind umăr la umăr cu acel bărbat posac și tare care mirosea puternic a nădușeală și bureți. Îl bucura asprimea trunchiurilor

sub palme sau netezimea lemnului descojit, lipicios și înmiresmat de rășină. Se mira că nu-l mai neliniștea aici niciun gând, nici măcar remușcarea ce-l încerca de obicei pentru fiecare arbore doborât. Chiar doborâți, arborii tot aici rămâneau și își urmau viața lor, laolaltă cu ferigile, cu bureții și mușchii, una cu întreaga fire, ca și acest meșter hirsut și popit. Se însera când târără opintindu-se ultimul trunchi. Sofron își șterse fruntea cu poala anterului de șiac sur.

— Acum mă duc să slujesc vecernia, spuse.

Până ce el dădu ocol schitului bătând în toaca purtată pe umăr, Toma își frecă iar obrazul și mâinile cu zăpadă. Abia acum începu să-l încovoie foamea. Intră totuși în schit. Sofron începu slujba. Toma îi dădu răspunsurile. Cânta cu glas bărbătesc și limpede care făcea să pâlpâie sâmburii de foc ai lumânărilor. Tot fără a-și vorbi se întoarseră apoi la bordei și se așezară dinaintea aceleiași fierturi de ciuperci. Abia într-un târziu, cu o foarte îndepărtată și aproape de nesimțit undă de zâmbet, rupse tăcerea Sofron.

— Cânti frumos.

Toma continuă să mănânce fără să-l privească. Răspunse nepăsător:

— Ți-am spus că mă pricep la mai multe meșteșuguri.

— Mi-ai spus, dar acesta, ca și zugrăvitul, e meșteșug pentru care e nevoie de har.

— Pentru care meșteșug nu e nevoie de har?

Sofron se închise iar în sine ca și cum s-ar fi temut

că se ridicase prea mult din tăcerea și umilința pustnicească. Toma simți însă că aceea era o clipă potrivită pentru a încerca să pătrundă dincolo de scoarța aspră sub care călugărul se străduia să-și înăbușe trecutul lumesc. Întrebă pe neașteptate:

— De unde ai icoana cu apostolul Ioan?

— Mi-a dăruit-o un negustor genovez pe când eram încă al lumii. Își îngustă ochii ațintindu-l pe Toma și întreabă la rândul lui: Dar de ce te gândești tocmai la aceea?

Ceva din interesul meșterului de altădată fremăta vag în întrebare. Toma își înăbuși bucuria. Se strădui să pară mai departe nepăsător.

— Aceea e icoana care vădește cel mai ales meșteșug. De ce ai așezat-o în colțul cel mai umilit?

— Meșteșug de lege papistășească, spuse Sofron. O icoană nu se cade să slăvească frumusețea deșartă a trupului care nu e decât unealta păcatului și viitoarea hrană a viermilor, ci sfințenia, curăția și lumina duhului.

— De vreme ce ni s-a dat, trupul se cuvine cinstit deopotrivă cu duhul, răspunse Toma.

— Trupul e osânda și temnița duhului.

— Nu cred, cuvioase. Trupul omului trebuie să însemne frumusețe și bucurie.

— Dar nu înseamnă decât povară și desfrâu și nu e plăcut Domnului, adăugă pustnicul.

— Meșterul Sofron n-ar fi gândit, astfel, zâmbi Toma.

Sofron se ridică și se duse la o firdă. Aduse de acolo

o terfeloagă legată în piele veche. Se așază cu ea lângă lumânare și o deschise într-un loc anume.

— Rspunsul meu se află aici. Ascultă.

Citi rar, cu glas mare ca la slujbă, iar Toma îl urmări pătruns de frumusețea cuvintelor acelei litanii pe care o cunoștea de altfel, dar nu se mai gândise de mult la ea:

— *În vremea când străjerii casei tremură și oamenii cei tari se încovoie la pământ și cele ce macină nu mai lucrează, căci sunt puține la număr, și privitoarele de la ferestre se întunecă și se închid porțile care dau spre uliță și se domolește hurea morii și te scli la ciripitul de dimineață al păsării și se potolesc toate cântărețele și te temi să mai urci colina și spaima pândesc în cale și capul se face alb ca floarea de migdal și lăcusta sprintenă se face grea și toți mugurii s-au deschis, fiindcă omul merge la locașul său de veci și bocitoarele dau târcoale pe uliță...*

Toma își aplecă fruntea. „E o frumusețe dulce și otrăvită în cuvintele astea... Mă simt înfrânt de pe urma lor și fără vlagă ca și când mi-ar fi citit o vrajă pentru a-mi fura puterile...” întrebă încet, copleșit de tristețe:

— E vreun tâlc ascuns aici?

— Niciun alt tâlc decât cel ce urmează: „*Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni!*” închise cartea cu pocnet și o duse înapoi în firidă. Pe urmă se așază iar pe butuc, își vârî mâna ciolănoasă, cu unghii negre pe sub anterior și începu să-și scarpine gânditor blana aspră și deasă de

pe piept.

— Deșertăciune a fost și încercarea acelui meșter Sofron, spuse într-un târziu ca și cum ar fi vorbit cu sine.

— Dar dacă ar fi izbutit? șopti Toma.

— Nu putea izbuti. A fost un gând de o trufie nebună acela de a face ceea ce nimeni n-a mai cutezat. Un asemenea gând nu-ți trimite decât satana când vrea să te piardă!

— Se poate... Dar am auzit că ar mai fi și alții care ar voi să încerce.

— Vai lor! Singura cale spre nemurire e umilința și ruga în pustietate, nu trufia deșartă. Acei necugetați ar face mai bine dacă s-ar pătrunde de adevărul că tot ce se naște din sămânță e supus pieirii și putreziciunii.

„Tot ce se naște din sămânță e supus pieirii și putreziciunii, repetă Toma în gând. Și totuși de ce stăruim și ce ne îndeamnă?”

Își pregătiră îngândurați culcușurile. Pustnicul suflă în lumânare, pe urmă îngenunehe și începu să se roage. Toma îi auzea șoapta, frânturi de cuvinte, apoi sunetul înfundat al frunții care se lovea de pământ. Nu putea să adoarmă, dar nu din cauza rugii lui Sofron, ci de gânduri. Mai ales ultimele lui cuvinte îl urmăreau cu o stăruință ciudată. „Tot ce se naște din sămânță e supus pieirii și putreziciunii...” Oare chiar tot?

De la o vreme Sofron isprăvi și se întinse alături. Nici nu-și scoase măcar opincile late din scoarță de copac. În câteva clipe începu să horcăie gros. Toma rămase cu ochii deschiși în beznă. „Peste câțiva ani,

își zise, va uita cu totul ce a fost, va deveni el însuși un copac umblător, pielea-i va deveni scoarță și părul mușchi. De pe acum a și început... Tot ce se naște din sămânță e supus pieirii și putreziciunii...” Din când în când se auzea calul mișcându-se ușor în fundul bordeiului. Îi făcea bine să-l simtă acolo, era al lui, împreună făcuseră drumuri lungi și cu primejdie, se ajutaseră unul pe altul... Știindu-l acolo, singurătatea îi era mai puțin apăsătoare. „Și el e născut din sămânță, gândi, și eu și toți și toate...”

Într-un târziu, după semne numai de el știute, Sofron se trezi și se duse la schit pentru a sluji miezonoctica. Toma era tot treaz. Ascultă toaca singuratică picurând peste beznele codrilor, sperînd buhnele și oprind bourii ciuliți. „Tot ce e născut din sămânță... se iscă iar gândul. E supus pieirii și putreziciunii. Tot. Oameni, animale, păsări, pești. Toate se nasc din sămânță. Arbori. Ierburi. Flori. Tot din sămânță...” O clipă gândul îi încremeni deasupra unui hău. Pe urmă zvâcni într-un cot. Cu ochii ațintiți în bezna bordeiului se pomeni vorbind tare:

— Dar ceea ce e făcut din ceea ce s-a născut din sămânță? Tot așa e supus pieirii și putreziciunii... înseamnă că și culorile făcute din ceva ce s-a născut din sămânță...

Izbi cu pumnul în lutul de pe jos. Calul sforăi încetîșor.

— Înseamnă că și cleiul căci e făcut din ierburi și rășini... Oho!... înseamnă că și ouăle care sunt sămânță însăși...

Zvâcni din culcuș. Înteți focul. Încăperea se umplu de pâlpâiri roșiatice. Începu să se plimbe de colo-colo. Își mușca buzele. Când intră Sofron se repezi la el și-l înșfăcă de piept:

— Cuvioase! Spune-mi ce vopsele ai folosit!

Fostul meșter îl împinse încet deoparte ocolindu-i ochii. Se duse la culcuș și se lăsă greu, ca un trunchi doborât, pe așternutul foșnitor. Își împreună mâinile sub ceafă și rămase privind nemișcat șirurile de ciuperci întinse la uscat.

— Iar umblă calul Măriei Sale, spuse cu un fel de mândrie.

— L-ai văzut?

— L-am auzit. Numai dânsul poate fi. Până umblă e bine.

— Și eu l-am auzit acum două nopți.

— Până îl auzim trebuie să ne bucurăm căci slăvitul său stăpân l-a trimis să vegheze asupra țării. Când nu se va mai afla nimeni care să-l audă în anume nopți, înseamnă că țara e în primejdie să se răsipească. Doar Măria Sa ar mai putea-o apăra atunci, dar pentru asta va da întâi semn ivindu-și de o palmă vârful săbiei prin lespedea sub care odihnește în sfânta mănăstire a Putnei...

Toma se așeză încet alături. Îi puse cu sfială palma pe piept, peste veșmântul scorțos.

— Spune-mi, întrebă rugător, ce vopsele ai folosit?

Sofron închise ochii. Abia după o lungă tăcere, când Toma începuse să-și piardă orice nădejde, șopti învins:

— Ce vopsele aș fi putut să folosesc? Cum am apucat

și eu din bătrâni...

— Din ierburi?

— Și din frunze și din boabe și din rădăcini. Și din pământuri și din pietre...

— Le-ai amestecat cu ouă și ai folosit cleiuri?

— Altfel cum?

— Chiar și pe cele din pământuri și din pietre?

— Pe toate, altfel cum să se prindă?

Toma nu răspunse. Stătea cu coatele rezemate de genunchi, cu ochii în gol, și urmărea cum creștea în el lumina. Sofron se ridică pe jumătate.

— Cunoști alt mijloc? insistă el.

— Nu... adică nu știu... Mă gândesc...

Pustnicul se lasă să cadă la loc.

— Degeaba. Însuși gândul de a scoate cetele cerești din sânul sfințit al bisericii e un păcat sortit ispășirii. Murmură mai departe, mai mult pentru sine: Să-i scuipe ploile, să-i lingă cețurile, să-i palmuiască crivățul... Să-i coacă soarele... Se crapă, putrezesc... Tot zidul se acoperă de bube și pecingini... Mânia și pedeapsa lui Dumnezeu... Se smulse deodată de jos. Își apropie chipul hirsut de Toma și strigă cu o ură neașteptată: De ce ai venit să mă tulburi? Ți-am spus să nu-mi mai vorbești de el! Ce vrei de la mine? Se ridică de jos îndreptându-se spre ușă. Înainte de a ieși se opri. Satana te-a trimis să mă ispitești! șuieră cu spaimă. Dar nu poți, pentru că m-am lepădat și m-am pocăit. Aici sunt apărat... Mă duc în schit și mă rog și în zori n-am să te mai aflu căci ai să pieri odată cu noaptea...

Toma auzi trântindu-se ușa de bulumaci. Rămase nemișcat. Zâmbea cu tristețe, îi era jale de zbuciumul fostului meșter, dar nu-și putea înăbuși bucuria care-l năpădea. Nici nu încerca de altfel, pentru că era o bucurie a triumfului. Stăpânea acum taina, dacă taină se putea numi un lucru atât de simplu pe care, dacă se gândea bine, l-ar fi descoperit și acasă fără să mai ia în piept prihodurile pustietăților. Dar nu se gândise. Își închipuise că la mijloc era un secret alchimic la care putea ajunge descoperind greșeala lui Sofron. Dar Sofron nu greșise. El lucrase cum apucase din bătrâni. La drept vorbind tot greșise, dar nu așa cum se așteptase el, ci încercând să dea viață unui gând nou cu mijloace vechi, când firesc ar fi fost să meargă până la capăt găsind și mijloace noi. Să se ferească de tot ce pornea din sămânță și era supus putreziciunii – acesta era mijlocul cel nou, simplu și la îndemână, descoperit într-o vorbă întâmplătoare a fostului meșter și care însemna acum marea izbândă.

Îl cuprinse o stare neobișnuită de neastâmpăr. Îi ardeau obrazii. Un ciudat amestec de bucurie și milă pentru Sofron care rămânea să se mistuie treptat în acest fund de codru fără să știe vreodată ce se petrecuse cu adevărat. Ieși și se spală cu zăpadă. Nu închisese un ochi toată noaptea, dar se simțea proaspăt și fremătând de putere. Se crăpa de ziuă. Își luă țintra și scoase calul, îl bătu ușor cu palma pe grumaz. „Ne întoarcem acasă, bădie. Acu să te văd, că-mi ești odihnit!” înainte de a pleca se apropie de ușa schitului. Între cele două sfeșnice, prăvălit cu

fruntea la pământ dinaintea icoanelor, pustnicul Spiridon se ruga. Se întoarse la cal, apucă frâul și începu să coboare încet la vale, pipăind zăpada la fiecare pas cu vârful cizmei.

In cocoș spintecă noaptea cu chemarea lui. Alții îi răspunseră mai îndepărtat, din ogrăzile răspândite în vale. Toma ascultă până se lăsă iar tăcerea. Mângâie încet, cu un fel de părere de rău, umărul gol și mătăsos al Olenei.

— E vremea, șopti. A fost chemarea lui cea de pe urmă.

Trupul fierbinte se prelinse tăcut din îmbrățișare. O urmări cum se îmbrăca prin întuneric, cu gesturi catifelate, stârnind un foșnet abia auzit, până când făptura care-i emana o lumină alburie se mistui sub veșminte, făcându-se una cu noaptea. Pe urmă se strecură afară și peste o clipă se auzi dinspre coteț cârâitul speriat al păsărilor. Pe când se întoarse, era și el îmbrăcat. Olena îi întinse cocoșul. Toma îl ascunse sub suman. O mângâie încet pe obraz și răsuflarea ei repede, care păstra încă dogoarea dragostei, îi alintă degetele.

— Doamne ajută, șopti ea.

— Are s-ajute, murmură Toma.

Străbătu grăbit curtea și apucă furișat pe cărarea dintre livezi. Îl adulmecară iar câinii din vale. Văzduhul nopții avea mireasmă crudă de vlăstari noi și muguri umflați. Pământul mustea de zăpezile topite. Văzu de departe albind părelnic crucea de mesteacăn care însemna locul zidirii. Cu o zi înainte fuseseră isprăvite șanțurile pentru temelii. Piatra adusă cu carăle umplea acum tăpșanul. De după o grămadă de bolovani i se alăturară umbrele lui Cântic și Marcu. Se opriră în capătul de răsărit al ocolului care însemna viitoarea temelie. Cântic sări în șanț. Printr-o spărtură de nor se ivi luna.

Hârlețul luci scurt, apoi se înfipse foșnind gras în pământul reavăn.

— De ce facem asta noaptea? șopti Marcu.

— Pentru că zidirea cere să jertfești om. Noi încercăm să înșelăm stihia.

Ucenicul tăcu înfricoșat. Simți că ceasul avea o taină a lui care nu îngăduia vorbele de prisos. Rămase nemișcat alături de meșter, ascultând foșnetul ritmic al hârlețului.

— Gata, spuse Cântic.

Glasul îi răsună înăbușit din fundul șanțului. Toma se sprijini într-o mână și coborî lângă pietrar. Pipăi groapa proaspăt săpată. Era bună. Așeză în ea cocoșul ținându-i strâns pliscul.

— Acum! porunci el fără să dea drumul păsării.

Pietrarul împinse primul hârleț. Toma simți pământul moale și rece împovărându-i mâinile. Se auzi un cârâit sugrumat. Cocoșul se zbătu înăbușit,

cutremurat de îmbrățișarea morții și meșterul avu senzația oribilă că viața păsării se scurgea în el prin mâinile crispate cu care o ținea, cu fiecare spasm din ce în ce mai rigid și mai fără vlagă, până rămase inertă. I se brobonise fruntea. Sumanul îi alunecă de pe umeri în fundul șanțului. Pietrarul arunca încă pământ. Toma își trase mâinile încet.

— Mai dau pământ? șopti Cântic.

— Mai dă.

Mai azvârli de câteva ori și se opri. Toma bătători locul cu tălpile, apoi rămase nemișcat, drept, deasupra lui. I se vedea silueta ieșind din șanț de la brâu în sus încât părea el însuși pe jumătate îngropat la temelii. Sub picioare pământul mai zvâcnea încă, se bulbua de parcă pasărea ar fi înviat dedesubt încercând să-l azvârle. După aceea se liniști treptat și de tot. Pietrarul și ucenicul așteptau neclintiți sus, pe buza gropii. Pe toți trei îi încerca în acel ceas o greață dulceagă și o jale fără nume care îi încovoia. Căinii tăcuseră, încremenise și vântul, ei înșiși păreau stane de piatră și, în tăcerea aceea cumplită care le strivea testele, auziră cu toții vuietul îndepărtat și neîntrerupt al sevelor ce se înălțau prin trunchiuri spre inimile crude ale mugurilor. Într-un târziu, când avu certitudinea că nici cel mai firav freamăt nu i se mai deslușea sub tălpi, Toma oftă din adâncuri și înălță brațele spre cerul pe care se fugăreau norii cu reflexe argintii.

— Să fie într-un ceas bun, șopti.

Cântic murmură ceva nedeslușit punându-și hârlețul

pe umăr. Toma întinse mâna și Marcu îl ajută să iasă din nou pe târâmul oamenilor. Apucară tăcuți către vale. Ucenicul își smiorcăi nasul.

— Ce faci, plângi? mormăi Cântic.

— Nu, scânci Marcu, dar peste o clipă adăugă ca o muștrare: Va fi pătit, sărmanul...

— De bună seamă, spuse Toma. Dar fără pătimire nimic nu se poate înălța. Îi puse mâna pe umăr: Acum taci și uită. Până-ți va veni rândul să ridici tu însuși zidire...

Se strecurară în chilie și se ghemuiră în culcușuri fără să mai aprindă lumânare. Toma se înveli cu cerga și își rezemă capul de șa. În palme îi mai stăruiau însă ultimele zvâcniri ale jertfei. Închise ochii. „Neașezat mai ești, își zise ca și când s-ar fi muștrat, fără casă și cu șaua căpătâi, ești doar al tău și al drumului, drumul te mână, drumul te-alină, slobod ca pasărea și nesupus, dar nici singur ca tine nu-l mai afli decât pe cuc și pe Andrăbuș, milogul... Fie și-așa căci singur îmi sunt stăpân și puternic și meșteșugul mă-nalță și se cheamă că după trecerea mea tot va rămâne urmă de pas, urmă de om printre ceilalți oameni ai lui Dumnezeu...” Era o încercare de a se consola, dar lui însuși îi suna fără convingere. De când se întorsese din pustietatea lui Sofron și aflate curtea aproape pustie, cu Vodă și domnița Anca plecați, purta în sine o amărăciune sălcie de care nu se putea scăpa cu totul nici în îmbrățișările Olenei. Nu întrebasese nimic atunci pentru că n-avea încredere în boieri și curteni. I se păruse că unii îl și priviseră pe sub sprâncene cu un

anume înțeles batjocoritor. Se simțise și umilit pentru că Vodă, deși îi zicea sfetnic de taină, nu găsisese de cuviință să-l vestească de acea plecare care nu se putuse hotărî de pe o zi pe alta, cât lipsise el.

Amănunte aflate de la Sașa Pestuhov. Bătrânul nu întreba niciodată, dar avea știre de tot ce se petrecea în cetate.

— Acel Vlad Vodă a venit la Iași, îl lămurise el, și acolo s-au împreunat și au făcut nuntă. Dar a fost nuntă în pripă și fără strălucire, după care Măria Sa i-a însoțit pe miri cu alai până la hotarul cu Țara Românească.

Bătrânul își scărpinase barba privindu-l viclean pe sub sprâncenele zburlite:

— Măria Sa se grăbește, adăugase, să-și facă însuși nuntă. Poate e mai bine așa, nu crezi, căpitane meșter?

Toma tresărise.

— Mai bine pentru cine?

— Întâi și întâi pentru țară și la urma urmelor chiar pentru domnia ta. Într-o cetate cu o domniță atât de frumoasă și cu un meșter blagoslovit și mândru ca domnia ta, nu știi niciodată ce se poate întâmpla. Oamenii sunt răi și scot fel de fel de vorbe...

Așa aflate că se și scorniseră vorbe despre un lucru asupra căruia nici el însuși, în adâncul sufletului, nu era pe deplin limpezit și nici nu s-ar mai fi putut limpezi de acum înainte. Dar vorbele se iscau și se stingeau, nu merita osteneala să te gândești la ele și nu asta îl tulburase. Plecarea domniței și graba aceea

ciudată însă îl izbiseră în creștet. Se simțise ca și cum nu i s-ar mai fi îngăduit să aprindă lumânări la căderea nopții. Îl luase pe Marcu și se cufundase iar în singurătatea și penumbra paraclisului. Știa că munca alină și aduce uitare, dar cu toată dăruirea sau poate tocmai pentru că o dorea cu tot dinadinsul, uitare nu aflase și tristețea îi rămăsese în suflet ca un cearcăn. Încheiase ceea ce mai rămăsese de zugrăvit în paraclis în mai puțin de o săptămână. Nu mai găsisese însă tragerea de inimă de la începuturi: lucrul ieșise corect, se cunoștea peste tot mâna unui om stăpân pe meșteșug, dar lipsea viața, sfintele istorisiri umpleau cumiști și reci zidurile. Între timp Vodă se întorsese, dar el nu dăduse niciun semn că ar fi aflat. Abia cu o zi înainte de a încheia totul se gândise că va trebui să-l vestească, așa cum promisese. Nu fusese nevoie, căci pe la amiază domnul pătrunsese în paraclis. Nu-l însoțise nimeni. Dăduse deoparte capra de lemn dinaintea ușii și începuse să se plimbe agale, cu mâinile la spate, contemplând pereții. Marcu îngenunchease. Toma se înclinase, apoi cu dosul palmei stropită de vopsele își îndepărtase o șuviță de pe frunte și rămăsese în așteptare. Se gândise că doar cu câteva zile înainte l-ar fi cuprins mânia, cum îl cuprinsese la intrarea domniței, dar acum îi era tot una. Nu mai dorea decât să termine cât mai repede și să desfacă schelele.

— Ucenicul poate să plece, spuse Vodă fără să-i privească.

— Marcule, supune-te.

Domnul continuase să se plimbe de jur împrejurul paraclisului. Se oprea din când în când, pe urmă pornea încet mai departe. Își frământa degetele împreunate la spate. Toma îl urmărise nemișcat.

— Sunt mulțumit, vorbise într-un târziu voievodul.

Meșterul tăcuse.

— Nu spui nimic?

— Ce aş putea să spun? Mulțumirea Măriei Tale e firească. Am lucrat bine și repede, așa cum am făgăduit.

— Mda... Nu te-am văzut de mult.

— Măria Ta nu va fi simțit nevoia să mă caute.

— Știu că nu-ți place să fii tulburat când lucrezi. M-am gândit că, măcar când pot, să te las în pace.

Toma se înclinase:

— Ești prea milostiv, Doamne.

Vodă nu păruse să fi sesizat surâsul înmuiat într-o diafană ironie.

— Dar tu, întrebare, tu n-ai simțit nevoia să mă cauți?

— Când lucrez, Măria Ta, nu mai cunosc alte nevoi.

Domnul se oprise dinaintea absidei și abia atunci dăduse cu ochii de Maria cea cu chipul Ancăi. Zâmbise cu o anume tristețe.

— Nu te astâmperi...

— Măria Ta ai făgăduit să mă aperi.

— Am să-mi țin făgăduiala, n-ai de ce să te temi. Apoi, pe neașteptate, sărise cu gândul în altă parte: Domnița te-a căutat înainte de a deveni doamna Țării Românești. V-ați înțeles bine și ar fi poftit să te aibă în

alaiul ei...

Toma se întunecase deodată.

— Eu sunt meșter, Măria Ta, nu boier, nici măscărici ori papagal ca să mă țin prin alaiuri.

Vodă se întorsese spre el ca ars. Toma urmase netulburat:

— Și apoi, nici n-am știut de această apropiată plecare. Pe mine nu m-a vestit nimeni.

— De vreme ce nu ești decât un meșter, răspunsese voievodul, rostind cuvintele rar ca și când ar fi lovit cu niște pietre, nu văd ce nevoie ar fi fost să te vestească.

Apucase apoi cu pas lung către ușă. Toma nu se clintise. Înainte ca Vodă să fi ieșit însă, rostise tare, cu voită și mojicească încăpățănare:

— Meșterii se cuvin în schimb plătiți. De când mă aflu la curtea Măriei Tale n-am văzut un ban.

Domnul se oprise iar fulgerat.

— La curtea mea nimeni nu rămâne neplătit! strigase. Vistieria știe ce are de făcut, de ce nu ceri?

— Eu nu obișnuiesc să cer, Măria Ta.

— Atunci n-ai decât să rabzi!

Ieșise clocotind. A doua zi, Toma încheiase lucrările. Seara își încărcase într-un car cu coviltir toate lucrurile de care avea nevoie și în zori, luându-l și pe Marcu, apucase drumul Humorului fără să mai aștepte măcar sfințirea paraclisului. Se temuse în taină ca această necuviință să nu-l supere definitiv pe Vodă care l-ar fi putut zdrobi nu cu temniță și cazne, ci doar împiedicându-l să dea viață lucrării ce-o purta în sine. Dar în seara sosirii lor la Humor, când încă nici nu

apucaseră să descarce carul, îl ajunseseră din urmă trei călăreți trimiși de vistiernic să-i înmâneze punga ce i se cuvenea.

— De ce râzi? îl întrebase Cântic după plecarea acelora.

Râdea pentru prima dată de când pornise în căutarea lui Sofron.

— Pentru că Vodă se teme să nu plec, răspunsese.

— De ce crezi că s-ar teme? stăruia pietrarul neîncrezător.

— Pentru că e un voievod luminat. El știe prea bine că gloria nu se dobândește numai cu războaie câștigate, ci și cu zidiri care să fie niște ctitorii ale frumuseții trebuitoare sufletelor. Dar e și un voievod înțelept căci mai știe că nici războaiele, nici zidirile nu se pot împlini fără bani.

După noaptea în care aduseseră jertfa zidirii, pentru Toma timpul începu să treacă fără știre. În preajma Paștilor biserica se înălțase până aproape de jumătate. În gropi anume fusese așezat varul pentru viitoarea zugrăveală. Meșterul veghea zi și noapte pentru a fi amestecat spre a nu prinde pojghiță. Din bârne și funii înjghebase scripeți care ridicau fără trudă pietrele și mortarul. Cântic își aflase trei flăcăi să-l ajute. Locul răsuna de ciocanele lor izbite de piatră și de securile dulgherilor. Călugări trudeau la înălțarea noilor chilii. Alții, în cele vechi, ca și egumenul Paisie, scriau ori ferecau cărți. Cuviosul Onisim împlotea năvoadele pentru iezerele mănăstirii. Dinspre cuhnii se răspândeau mireasmă de pâine proaspătă. Plutea în

văzduh un vânt de pace și de belșug. Dăduse iarba nouă și se întorseseră păsările. În ziua când se auzi întâia dată cucul, veni și logofătul Toader să-și vadă ctitoria. Îl află pe Toma numai în cămașă albă, cu mânecile sumese, ridicând un alt scripete care să ajungă până la noua înălțime a zidurilor. Era asudat, i se lipise părul de frunte. Mâinile frumoase, cu puteri nebănuite îi erau albe de pulberea pietrelor.

Logofătul râdea mulțumit. Îi plăceau zelul meșterului și mișuna oamenilor din jur care sporeau zidirea mai repede decât sperase el însuși. Purta un veșmânt larg și bogat de Trapezunt, din fir alb întrețesut cu aur care îi dădea în soarele înalt de primăvară o măreție blajină.

— Am auzit, îi spusese lui Toma, de aceste mașini iscusite cu care mânuiești poverile și am venit anume să le văd. Am să-l vestesc și pe Vodă căci ți se cuvine toată lauda. Asemenea mașini n-are nici sasul din Suceava.

— Care sas? se încruntă meșterul.

Simți deodată iar primejdia umilinței pândindu-l undeva în preajmă. Își stăpâni greu pornirea de a-l apuca pe marele logofăt de piept. Își dădu seama însă că nedumerirea acestuia era cu totul sinceră când îi răspunse:

— Meșterul sas pe care l-a tocmit Măria Sa pentru biserica nouă din Suceava. Domnia ta nu știi?

— Ba da, murmură Toma, am auzit, dar nu știam că a început.

Nu auzise însă nimic și logofătul Toader înțelese

adevărul și sesiză ofensa mocnită în cuvintele lui. Încercă să împace lucrurile.

— Nu trebuie să pui la inimă, surâse el cu seninătate, Vodă o fi socotit că aceasta e o lucrare mai însemnată decât aceea.

— Mai însemnată decât o biserică din târgul cetății de scaun?

— Poate că da, de ce nu?

— Asta, cinstite mare logofăt, nici domnia ta n-o crezi. Dar are să vadă o lume întreagă că o biserică pe care o ridic și o zugrăvesc eu, devine mai însemnată decât înjghebarea unui cârpaci adus de vânt!

Logofătul râse împăciuitoare:

— Ei vezi? Mă bucur și eu și se va bucura și Măria Sa dacă vei izbuti s-o dovedești.

Toma își flutură palma scârbit.

— S-o lăsăm baltă...

La plecarea logofătului nu putu însă răbda să nu-l întrebe cât se înălțase biserica sasului.

— A trecut de jumătate. Se apropie de acoperiș. Dar e și firesc, are oameni de două ori câți avem noi aici.

Pe Toma îl îneca amărăciunea. Vreme de vreo săptămână munci închis în sine, înverșunat pe toți, până și pe Cântic, care i se părea că lucră prea încet. Zorea oamenii iar Marcu nu-i mai intra în voie. Ucenicul aducea la amiază mâncarea pe care le-o pregătea Olena. Pentru că scăpă odată pâinea în iarbă îi dădu o palmă grea peste ceafă, gata să-l trântască. Era prima dată că-l bătea și imediat după aceea îi păru rău, ceea ce-l înfurie și mai mult. Seara trase ca

de obicei la Olena, dar de când aflate de sas, nici dulceața ei nu-l mai bucura. Se foi toată noaptea în așternut pândind cum i se răsucea în suflet viermele umilinței și al invidiei. De ce nu fusese el cel chemat să-și ridice biserica visată în inima cetății de scaun? Cu ce era mai bun sasul? Spre zori nu mai răbdă așteptarea. Lăsă totul în seama lui Cântic și plecă. Marcu îi înșeuase calul. Înainte de a încăleca, Toma îi puse palma pe creștetul bălai. Ochii ucenicului alunecau în lacrimi.

— Iartă-mă, murmură meșterul.

— Te iert, spuse copilul cu seriozitate.

Călărind spre Suceava i se păru ciudat că iertarea pe care i-o acordase cu gravitate Marcu îl potolise dintr-o dată. Era calm și decis. Ducea în suflet o ură de gheață împotriva sasului, dreaptă și neînduplecată ca o spadă.

Într-adevăr noua biserică se înălța în inima târgului. Zidurile erau pe terminate, peste două, trei zile trebuiau să înceapă acoperișul. Lucrătorii roiau ca într-un mușuroi răscolit. Printre ei se jucau copii și pe de lături se opreau din drumurile lor, pentru a privi, târgoveți și negustori. Toma își lăsase calul acasă. Își făcu loc prin mulțime. Biserica, atât cât se înălțase, i se păru ciudată, cu ziduri mai subțiri, îngustă, nu aducea o biserică a răsăritului. Pietrele fuseseră altfel așezate și la muchiile zidurilor și sus, unde trebuiau să se încheie bolțile. Era totuși ceva frumos în alcătuirea aceea, un fel de îndrăzneală ca o încercare de a înfrânge greul pământului și Toma simți o undă de

duioșie pentru meșterul străin. Și cei din jurul său care se opriseră privind aveau în ochi o ușoară și uimită încântare. Când își dădu seama de ea, îi pieri iar orice urmă de îngăduință.

— Meștere Johan, strigă un lucrător, mai trebuie nisip, să plece un car în luncă.

— Să plece.

Omul era neînchipuit de mărunt și de uscat. Ieșise dintre ziduri și răspunsese cu nerăbdare, poate chiar cu un început de mânie, ca unul care s-a săturat să dea porunci și îndrumări pentru orice lucru de nimic. Părea obosit și purta veșminte ponosite de lucru ceea ce îi aduse din nou lui Toma o adiere de înțelegere în suflet. Omulețul se duse la un ciubăr cu apă și își stropi îndelung fața asudată. Toma se hotărî deodată. Se îndreptă spre el și se opri alături, amenințător și elegant, cu picioarele îndepărtate și cu pumnul strâns pe mânerul spadei. În după-amiaza neobișnuit de caldă nu se simțea decât o adiere care-i flutura ușor penele de egretă. Meșterul Johan își ridică mirat capul ud. Avea ochi mici și rotunzi ca de pasăre, foarte apropiați de rădăcina nasului subțire cu vârful ascuțit repezit în vânt.

— Dumneata ești meșterul Johan?

— Eu. Cu cine am cinstea?

— Sunt Toma, *magister în diversis artibus*, meșter al curții și sfetnic de taină al ilustrului și neînvinșului domn al Țării Moldovei. Poate ai auzit de mine.

Sasul începu să se frământa. Smulse un ștergar de pe o creangă de alături și se șterse în grabă.

— Cum să nu, bolborosea, nu se putea să n-am știință de un magistru vestit ca domnia ta... Am auzit chiar cum unii se mirau că Măria Sa n-a încredințat domniei tale această lucrare însemnată...

— Așa ai auzit, nu? rânji Toma.

— Da. Se vorbea și la Hanul Domnesc și la curte...

— Așa. Și dumneata ce-ai zis?

— M-am mirat și mi-am văzut de-ale mele. Treaba mea nu e să zic, ci să duc la capăt lucrul pentru care am fost tocmnit.

— Și treaba mea tot asta e. Dar ce-ai zice dumneata, meștere, dacă eu aș veni în cetatea dumată și ți-aș lua cea mai însemnată comandă?

— Nu știu ca aceasta să fi fost comanda domniei tale, spuse meșterul cu liniște și cu o neașteptată demnitate.

Crescu deodată, își îndreptă umerii și-l privi pe Toma fără sfială în crucea ochilor. Părul rar și ud care începuse să încărunțească îi lucea în soarele mare.

— Domnia ta, adăugă cu aceeași liniște, ai venit ca să-mi cauți pricină și să mă jignești. De ce?

Toma rămase descumpănit. Într-adevăr, de ce, se întrebă. În aceeași clipă îi fu o silă cumplită de sine însuși ca și când ar fi zăcut nespălat o lună de zile. Văzu deodată tot ridicolul înfățișării sale de păun strălucitor și înfumurat dinaintea acestui meșter mărunț cu hainele lui ponosite care îl făcea să simtă o nouă și mai nesuferită față a umilinței. Din cauza asta îl urî și mai mult și, îi venii să-l ia de ceafă și să-l dea de pământ. L-ar fi făcut ghem. Dar meșterul îl privea

deschis așteptându-i răspunsul. Cei ce căscaseră gura prin jur, simțiseră ceva și se apropiaseră curioși. O parte din lucrători își lăsară lucrul și li se alăturară. Se aflau acum împrejur o mulțime de oameni. Toma simți cum i se aprindeau obrazii. Toți așteptau răspunsul lui, iar el era conștient că își pierduse stăpânirea de sine cum niciodată nu i se întâmplase. Pumnul strâns cu reținută furie pe mânerul spadei începu să-l doară. Ar fi fost de ajuns un singur cuvânt pripit al sasului pentru ca mâna să-i smulgă de la sine spada. Aproape dori să se întâmple așa ceva și când descoperi asta se îngrozi de propria lui mânie care îl copleșea.

— De ce să mă jignești? repetă cu aceeași senină nedumerire meșterul.

— Nu eu, ci dumneata însuți te jignești! strigă Toma și în același timp auzi un glas dinăuntru său – potolește-te, potolește-te, nebune – dar nu avu putere să-i dea ascultare și urmă din ce în ce mai întărit: Te jignești pe dumneata și toată breasla zidarilor! Ce, asta-i zidire, nu vezi că abia se ține?! În mai puțin de o lună are să se năruie și are să omoare pe cine s-o nimeri dedesubt! Ai venit aici să-ți bați joc de visteria țării? Ce, asta-i zidire?!

Meșterul Johan își întoarse uluit ochii înspre construcție. O privea cu îngrijorare, cu fruntea trudnic încrețită, încercând să înțeleagă ce putuse stârni un atât de strivitor dispreț. Toma nu-i mai așteptă răspunsul. Își făcu loc printre oameni și coborî aproape în fugă către casă. Izbi ușile, își azvârli bereta

în mijlocul odăii și se trânti cu fața în jos pe pat. Nu se clinti, ca și când și-ar fi pierdut auzul, nici când Mușa intră sfioasă să-l cheme la masă, iar ea înțelese că în asemenea clipe nu trebuia să stăruie și se strecură afară. Auzi ușa închizându-se încet în urma ei și ar fi vrut să plângă, dar nu putea. Se gândi s-o cheme înapoi căci se temu deodată de tăcerea deasă a singurătății, însă rămase nemișcat, supus de un fel de împietrire. I se păru ciudat că nu furia și invidia, ci un amestec de rușine și umilință erau cele ce-l cutremurau. La drept vorbind, dacă se gândea bine, n-avea nimic împotriva meșterului sas. Nu se putea împiedica de a accepta că zidirea vădea o anume măiestrie și îndrăzneală care-i plăcuseră și care nu lăsau să se întrevadă vreo slăbiciune. Prevestirea lui sumbră și nebunească nu țâșnise decât din furia și nechibzuința acelei clipe când diavolul pusese stăpânire pe el. Ori când Dumnezeu voise să-l piardă și-i luase mințile. Dar de ce să-l piardă? Poate pentru trufie și iubirea de mărire, căci nu-și putea ascunde și nu va putea ascunde nici la judecata de apoi că singurul lucru care-l întărâtase fusese teama ca meșterul sas să nu se ridice în ochii voievodului mai mult decât el. O biserică strălucită în inima cetății de scaun putea arunca asupra sa și a trudei sale o umbră nefastă pentru că ea se afla zilnic sub ochii domnului și ai boierilor și ai norodului amintindu-le de fiecare dată cu sunetele clopotelor ei de meșterul ce-o zidise, pe când mănăstirea lui, cu toată măiestria și zugrăveala ei nemaivăzute era departe, ascunsă între

codrii obcinelor. „Îmi place să mă bucur de prețuirea celor puternici, spusese odată, dar nu într-atât încât să mă umilesc pentru a le-o dobândi.” Da, dar de data aceasta iată că ajunsese să se umilească și să se coboare într-atâta încât să jignească un meșter care va fi având, ca și el, credințele și năzuințele lui. De ce? Ar face bine poate să se întoarcă cu gândul la acel nefericit Sofron și să mediteze mai des și mai adânc la lepădarea de sine a aceluia. Era însă un gând care nu-i stătea în fire. Se scutură de el cu o înfiorare ca de frig. Lepădarea de sine putea fi o pildă și o putea încerca el însuși, dar nu și lepădarea de faptă. La ce bun și întrucât putea fi spre mântuirea sufletului să viețuiești în pustietate și să bați toaca pentru urechile fiarelor, să te lapezi de harul cu care te-a dăruit Dumnezeu pentru ca într-o bună zi să crăpi neștiut, ca și când n-ai fi fost, fără să fi lăsat o urmă a trecerii tale? „Deșertăciunea deșertăciunilor”, scria într-adevăr în cartea sfântă, dar oricât s-ar fi temut de păcat, nu putea gândi la frumusețe ca la o deșertăciune. Și nici la dreptate. Și nici la viața însăși. „Atunci să ne facem schivnici cu toții”, mormăi, cu fața în așternut, ca și când pustnicul l-ar fi putut auzi.

Uitase de meșterul sas. Când Mușa îl zgâlțâi speriată de umăr spre a-l vesti că patru oșteni călări veniseră pentru a-l înfățișa lui Vodă, el trebui să stea o clipă să-și amintească toate cele petrecute, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un somn lung.

Vodă îl aștepta în turnul de deasupra iatacului, unde obișnuia să se retragă ori de câte ori voia să citească

în cărți. Nu se aflau aici decât un scaun aspru de lemn fără nicio pernă care să îndulcească șederea și o masă pe care stătea un sfeșnic de argint cu cinci brațe. Toma se opri la ușă cu fruntea aplecată. Vodă era doar în cămașă și în niște pantaloni albaștri strânși pe picior. Pletele bălai îi cădeau peste gulerul alb, răsfrânt al cămășii. Veni încet până în fața lui și își încrucișă brațele pe piept.

— Te știam la Humor. Dar a venit meșterul Johan să se plângă că te-ai ivit aici și l-ai făcut de ocară dinaintea oamenilor. Poți să-mi dai o lămurire?

Toma se lăsă în genunchi și voievodul făcu un pas înapoi, mirat:

— Trebuie să se fi petrecut ceva grav. E prima dată când te văd în genunchi.

— Mi-e greu să spun ce s-a petrecut, Doamne. Dar îmi va fi mai ușor dacă-mi vei îngădui să întreb ceva.

Sprâncenele domnului tremură ușor.

— Tot tu să întrebi?

— Cum va fi voia Măriei Tale.

Vodă șovăi o clipă, apoi șopti abia auzit:

— Întreabă.

Toma își înălță capul și-l privi în ochi.

— De ce nu mi-ai încredințat mie zidirea asta, Măria Ta?

Voievodul își lăsă brațele să cadă moi de-a lungul trupului.

— Asta era? murmură.

Se întoarse încet și se așeză iar în scaunul dinaintea mesei.

— Ridică-te, spuse. Trufia ta se pare că nu cunoaște margini. Pentru asta și pentru ocara pe care ai adus-o unui meșter de-al meu, cu nimic mai prejos decât tine, ar trebui să te azvârlu în vreun beci.

Vorbea fără mânie, cu un fel de tristețe chiar, ca și când ar fi știut că n-avea putere să-și ducă la îndeplinire amenințările. Dealtfel o recunosc el însuși cu resemnare:

— Dar tu știi bine că am nevoie de tine și n-am s-o fac. De aceea îți îngădui cam multe. Dacă zidari de seama ta pot afla oricând, zugravi ca tine și îndeosebi sfetnici în care să mă pot încrede, nu găsesc oriunde. Cinstea ta cântărește în ochii mei mai greu decât trufia. Țsta e norocul tău, dar e bine să-ți amintești cât mai des că norocul e alunecos ca peștii...

— Am să-mi amintesc, Doamne.

Vodă clătină din cap uimit.

— Ești supus de nu te mai recunosc.

— Sunt, Doamne, pentru că mă știu vinovat. M-a orbit pizma și am asuprit un frate de meșteșug care nu mi-a greșit cu nimic. Zidirii lui, atâta cât se arată, i se cuvine toată lauda.

— Ești sigur?

— Da. E o încercare nouă la noi. E îndrăzneță și se vestește plină de măreție, așa cum se cuvine unei cetăți de scaun.

— Părerea ta mă bucură. Sincer să fiu, mă îndoiam, mai ales de când a văzut-o și episcopul Macarie. Sfinția Sa e împotriva meșterului, așa cum a fost și împotriva ta. N-are încredere în ceea ce n-a mai fost

încercat.

Toma își regăsi deodată glasul ferm și mândria dintotdeauna:

— Sfinția Sa e un mare cărturar și un strălucit scriitor de cărți, dar nu cunoaște nici meșteșugul zidarilor, nici pe cel al zugravilor.

— Așa e, dar el nu vorbește din punctul de vedere al meșteșugului.

Toma azvârli din mână ca și cum ar fi alungat o muscă.

— Știu.

— Da. În definitiv e vorba de biserici, trebuie să ții seama și de asta.

— Țin seama, Măria Ta, dar nu într-atât încât să devin un tipar în care alții să toarne plămada.

Voievodul se ridică și făcu câțiva pași. Se opri dinaintea unei cărți, o răsfoi absent, apoi o închise.

— Nu știu cum ai să sfârșești, spuse gânditor.

— Nimeni nu știe cum are să sfârșească, Doamne, dar fiecărui îi stă în putere să știe ce va rămâne de pe urma sa.

— Și tu vrei să știi că va rămâne cât mai mult, zâmbi Vodă.

— Da. Măria Ta socotești că ar fi un păcat?

— Nu. Vreau chiar să-ți înlesnesc împlinirea acestei dorințe. Nu ți-am încredințat această zidire pentru că ea va trebui să fie gata pe când va intra în cetatea de scaun noua doamnă a țării. Dar și Humorul poftesc să fie gata tot pe atunci. N-o puteai scoate la capăt cu amândouă.

Tăcu o vreme. Aștepta un răspuns, dar Toma își aplecase din nou fruntea. Își simți iar dintr-o dată întreaga nesăbuință ca pe o povară găunoasă și totuși grea.

— Pe tine, urmă Vodă, te așteaptă alte lucrări, poate mai strălucite decât Humorul, unde tu însuți știi că nu faci decât o încercare. Tu va trebui să zidești din nou și să zugrăvești alte biserici la care mă gândesc eu acum și în primul rând să zugrăvești în întregime pe dinafară Voronețul binecuvântatului părintelui meu, fie-i odihna lină.

— Fie-i odihna lină, murmură Toma ca un ecou îndepărtat.

Î se opri respirația și rămăsese ca o stană, sugrumat de bucurie și recunoștință. Abia într-un târziu, după ce tăcerea grea nu fusese spartă decât de nechezatul stingher al unui cal din curte, șopti, cu o sfială care nu-i era în fire:

— I-am auzit de două ori calul prin codri, Măria Ta.

Din doi pași Vodă fu lângă el. Îl prinse de braț și își apropie fața.

— Și eu l-am auzit, șopti, când am fost la vânătoare. Nu l-ai văzut?

— Nu. Dar se zice că e bine până umblă așa.

— Da, așa se zice. Adevărul e că și eu mă simt ocrotit și parcă și țara o știu ocrotită... Tu crezi?

— E o credință de care nu ne putem lipsi, Măria Ta cum nu ne putem lipsi de văzduh. Fără ea ne-ar încovoia neprietenii și am deveni ca pulberea pe care o risipesc copitele cailor lor...

— Ce frumos știi să vorbești, meștere, și pentru că vorbești atât de frumos și pentru că ai auzit și tu calul, mă încumet și-ți fac cinstea să te întreb: dacă te-ai afla în locul meu, n-ai râvni să aduci țara la aceeași fală și mărire la care o ridicase fie iertat părintele meu?

Toma își duse mâna la piept și se înclină.

— Dar Măria Ta a și adus-o. Bistrița se va supune curând. Cetățile Ardealului dobândite de Ștefan Voievod cel Bătrân și Sfânt sunt ale Măriei Tale. Țara se află în pace, belșug și putere întocmai ca în acele vremuri binecuvântate.

Vodă se aplecă spre el:

— Dar Pocuția?

— Atâta timp cât leșii nu ne încalcă hotarele, Măria Ta, e înțelept să nu le încalcăm nici noi pe ale lor.

— Ai uitat că a fost recucerită de părintele meu?

— N-am uitat. Dar fratele Măriei Tale a dat-o pentru o mireasă. Un pământ care cântărește cât o femeie e mai degrabă al nimănui. Acesta e sfatul meu pe care mi-am îngăduit să ți-l dau numai pentru că Măria Ta mi l-ai cerut.

— E un sfat prost. Am să iau Pocuția cum aș culege un măr de pe un ram. Te pricepi la meșteșugul tău, dar nu și la politică. Și acum întoarce-te la Humor.

Ieșise și apucase să coboare treptele înguste, răsucite în zidul turnului, când Vodă deschise ușa. Îi strigă de sus și glasul îi hăui ca într-un puț:

— Și nu uita de norocul acela alunecos. Am fost pescar și o știu prea bine.

— N-am să uit, Măria Ta. Dar nu mă bizui pe noroc.

— Dar pe ce?

— Pe capul meu.

— Ar fi o adevărată minune să nu ti-l pierzi! râse Vodă.

Ușa se trânti răzbubuind între zidurile de piatră. „Taci și înghite, își zise Toma coborând mai departe, soarta meșterului e să tacă și să facă...”

În aceeași noapte, zidirea începută de meșterul sas se prăbuși cu durăt cumplit, îngrozind târgoveții și boierii, călugării și străjile cetății.

Niciodată după aceea, Toma nu reuși să înțeleagă cum de se mai aflate în târg la ceasul acela înfricoșat, încă pe când coborâse de la Vodă, fusese hotărât să încalece și să se întoarcă la lucrul său. Dar acasă Mușa îl așteptase cu mâncare îmbelșugată care-l moleșise. Se gândise că l-ar ajunge noaptea pe drum și simțise mai dulce ispita patului adânc și moale al casei părintești. Se lăsase ademenit de acea chemare vicleană care trăsesese în cumpănă mai greu decât lavița tare din chilie cu șaua căpătâi. Rămăsese de atunci pentru totdeauna cu convingerea că toată acea lenevie ciudată căreia nicicând nu i se supusese, fusese un semn ori o vrajă, ca și prezicerea nebună pe care fără voie i-o aruncase meșterului sas de față cu o mulțime de oameni. Întâi prezicerea care-l înspăimântase pe el însuși, apoi acel alean catifelat, acel jind al lenei, blândă lehamite care-i întârziase plecarea ca și când ar fi fost descântat ori otrăvit pe încetul. „Las’că nu s-or isprăvi zilele azi” se gândise atunci, când soarele care nu se mai vedea lăsase peste

târg o lumină măreață, sângerie, ce putuse fi ea însăși un semn a ceea ce urmasse. Niciodată nu se temuse de drumuri, fie ele de zi ori de noapte, de ploaie ori de arșiță, pentru că drumurile îi îngăduiau să se simtă liber și stăpân pe sine, drumurile îi descătușau gândurile și închipuirea, drumurile îi țineau treze nostalgiile și-l chemau înspre zări către care năzuia știind dinainte că nu le va putea atinge. Niciodată nu se lăsase anume ispitit de moliciunea așternuturilor, niciodată n-o căutase cu dinadinsul, când o afla, nu se dădea înapoi cu fățarnicie dinaintea ei, dar învățase să se bucure de odihnă și pe lavițele tari ale chiliilor și hanurilor, în clăile de fân, prin poduri ori prin iesle, sub răsuflările ocrotitoare ale vitelor. Oriunde se trezea, își regăsea în zori puterea, dorul de lucru și agerimea gândului. Numai în seara aceea, întâia dată de când se știa, voința îi tânjise lăncedă ca sub fluturarea aripilor întunecate și tăcute a vreunui duh al somnului.

— Parcă n-aș mai pleca în seara asta, spuse, cu un fel de sfială, pe când Mușa strângea masa.

Se temuse ca ea să nu întrebe de ce, pentru că n-ar fi putut să-i răspundă sau ar fi făcut-o îndoindu-se dacă rostea adevărul, dar Mușa, pe care o apăsa casa goală, nu-l întrebă nimic, bucuroasă de a-l ști întors măcar pentru o noapte.

— Rămâi, râse ea. Mă temeam să ți-o spun eu fiindcă-ți știu năravul de a nu asculta de nimeni.

Era femeie de acum, dar chipul îi rămăsese tot de copil, cu gropițe la colțurile gurii care i se adânceau

când râdea și cu un puf auriu, abia văzut, deasupra buzei de sus și pe obraji.

— Va trebui să te zugrăvesc și pe tine odată, spuse Toma.

Ea își trase capul între umeri și pufni cu mâna la gură.

— Râzi ca proasta, mormăi el. Cum crezi că aș putea zugrăvi atâta puzderie de sfinți dacă nu m-aș uita la oamenii vii? Ar ieși toți la fel...

— E adevărat că în paraclisul cetății ai zugrăvit-o pe domnița Anca?

Îi scăpăra încă râsul în ochi.

— De unde știi?

— Se vorbește în târg.

— E adevărat.

— Și Vodă ce-a zis? Și mitropolitul...

— Dânșii n-au zis nimic pentru că sunt oameni luminați care nu se amestecă în treburi la care nu se pricep.

— Dar sunt unii care spun că ar fi păcat.

Toma se ridică.

— Va fi fiind, dar dacă e, e păcatul meu și eu am să dau samă de ale mele câte le fac.

— Mă duc să-ți aștern, oftă Mușa.

El ieși și rămase o vreme nemișcat pe treptele pridvorului. Peste depărtările apusului se mai vedea o zare de purpură care își arunca cele din urmă sclipiri de o măreție apăsătoare ca o spaimă. În cealaltă parte, peste nesfârșirea răsăritului, coborâse noaptea. Era o fiară neagră care se furișa tăcută și moale,

adulmecând sângele soarelui înjungheat la apus. „N-au să se termine zilele azi” își zise el atunci simțind nevoia de a-și acoperi cu vorbe teama ascunsă de a înfrunta drumul unei asemenea înserări amare. Cum stătea între biruința nopții și cel de pe urmă spasm al luminii, avu deodată sentimentul chinuitor că se afla suspendat undeva între două lumi fără să știe care era cu adevărat a lui. Se îndreptă încet către atelier și aprinse lumânările cu oglinzi. Se așternuse praful peste tot. În câteva ulcele vopseaua uitată prinsese crustă și în colțul ferestrei un păianjen își țesuse pânza. Se așeză la masa goală și își prinse tâmplele în mâini. „Ai rămas ispitit de pat, își spuse, Mușă ți l-am așternut, acum de ce stai aici și nu te duci să te culci?” Dar nu se clinti. În zilele următoare, când se gândise la noaptea aceea încercând să-i înțeleagă taina, își dăduse seama că totul nu fusese decât o așteptare. El se așezase la masă, singur în atelier, în loc să se culce, pentru că fără să știe, așteptase.

Uită și de sas și de Vodă și chiar de lucrarea de la Humor. Gândul i se întoarse la Veneția și își surprinse un fir de înduioșare la amintirea Margheritei, slujnicuța de care se bucurase în ultima noapte de la hanul „La soarele roșu”. Apoi îl apucă dorul de meșterul Lorenzo. Anii petrecuți în preajma lui i se păreau acum nespuse de departe, ca și când nici n-ar fi fost cu adevărat. O mai fi trăind meșterul Lorenzo? Dar jupânul Johan Fuchs, dar Alijana cea pătimașă cu trupul și dansul morților de la Hrastovije, dar Filip deși zicea acum Malher, dar Capadoca, alături de care

asudase tăind piatră, dar Iștoc, oșteanul nefericit de la cetatea Făgărașului, le trăise el toate astea cu adevărat? Ciudat, toate i se păreau nesfârșit de ciudate acum când avea zilnic uneltele în mâini, când trăia între mirosurile de vopsele și tencuieli și între miresmele ametoitoare ale lemnului nou sau cele arse ale pietrelor mușcate de dălți.

Stătea neclintit, cu tâmplele în palme. Atunci începură să urle niște câini, întâi unul, pe urmă mai mulți, și flăcările lumânărilor pâlpâiră și se micșorară până ajunseră doar cât sămânța de măr. Atelierul rămase într-o penumbră albăstruie. Toma se ridică pe jumătate de pe scaun urmărind cu pielea încrâncenată urletele câinilor, din ce în ce mai multe și mai înspăimântate. Își auzi calul nechezând. În clipa când peste târg se năruí huietul acela făcând să vibreze pământul sub tălpi, flăcările lumânărilor se înălțară și atelierul se umplu iar de lumină.

Năvăli afară odată cu vuietul care se înălța de-a lungul ulițelor. Se chemau oameni, țipau femei, copii plângeau. De undeva scăpaseră niște cai care alergau înnebuniți de goana oamenilor cu făclii. Toma abia apucă să se lipească de un zid. Erau frumoși în noaptea sfîșiată de torțe, cu coamele fluturând, năvălnici, lucioși, puternici, cu boturile în vânt, îngroziți și fără stavilă. Femei începură să bocească undeva prelung, ca la mort. Toma presimțea ce se întâmplase și chiar de n-ar fi văzut încotro fugeau toți oamenii aceia știa unde trebuia să meargă. Totuși, când un glas răgușit răcni undeva înaintea lui

„biserica, biserică sasului!” , avu o cutremurare care îi aminti iar clipa în care-l omorâse pe oșteanul de la Făgăraș. Începu să alerge și când ajunse își făcu loc izbind cu coatele. Se prăbușiseră bolțile și aproape în întregime zidul de miazăzi. Din mormanul de pietre și schele năruite se înălța încă un nor alb de pulbere. Torțele azvârleau pale roșiatice pe resturile rânjite de zid. Lumina lor fioroasă și pâlpâitoare ivea din întunericul din jur sute de chipuri mușcate de spaimă, deznădăjduite, crispate, înlăcrimate, hâde și strâmbe ori suave și triste, uluite, ochi mari, guri întredeschise, buze tremurătoare, mâini încleștate la piept, obraji cuprinși în palme, păr răvășit lipit de frunți brobonite, răsuflări precipitate, șuierătoare, gâfâite ori oprite de groază pentru o clipă în revărsarea roșie și fumegoasă a torțelor, apoi înghițite, legănate în beznă odată cu umbrele lungi și cu lucirea coifurilor oștenilor. Un murmur surd care aducea a amenințare, dar care putea însemna și nedumerire ori căință și peste care șerpuia plânsul femeilor și scâncetele copiilor și deodată biciul prelung șuierat, pătrunzător și subțire al glasului milogului iscat în vârful unei grămezi de pietre năruite,

— A căzut! A căzut Babilonul cel mare și a ajuns locaș demonilor, închisoare tuturor duhurilor necurate și colivie tuturor păsărilor spurcate și urâte!

Andrăbuș își izbea pieptul cu pumnii zgârciți și vorbele i se revărsau schelălăite, amestecate cu spume.

— Unde-i sasu? răcni cineva.

— Unde-i, căutați-l pe sas!

— Să-l ducem la Vodă!

— Să-l spânzure Vodă!

Glasurele deveneau arțăgoase și rele.

— Meșterul Toma i-a prevestit chiar azi-dimineață îi strigă o femeie.

Auzindu-și numele, tresări. Până acum le privise toate ca într-un vis rău. Îl îngrozea îndeosebi înfățișarea jalnică a zidirii năruite. Nu mai rămăsese nimic din mândria și îndrăzneala pe care fusese nevoit să le recunoască. Era ca și cum i s-ar fi răpit un bun al lui de care nimeni nu știa. Și totuși se simțea oarecum în afara acestei cumplite nenorociri. I se întâmplase altuia, nu lui. Poate nu-i era străină chiar o ușoară bucurie ca aceea a omului care se știe la adăpost. Și deodată numele lui azvârlit în mijlocul acestei mulțimi înspăimântate. Ca și când l-ar fi palmuit cineva trezindu-l la realitate. Toma! Meșterul Toma! Meșterul Toma a prevestit! Toma! Se înșelase amarnic căci nu se afla în afara celor petrecute, ci chiar în mijlocul lor, acolo între zidurile acelea linse de făclii, pe umerii lui se năruiseră deopotrivă ca pe umerii meșterului sas. Era atât de grea această biserică năruită încât putea fi însăși zidirea lui.

— De unde a știut Toma?

— Își cunoaște meșteșugul!

— Meșterul Toma e și vraci!

— Și ce dacă-i vraci?

— Dacă-i vraci e și vrăjitor!

- Dacă-i vrăjitor a știut de mult!
- Dacă-i vrăjitor poate chiar el a prăvălit-o!
- Are o piatră care prezice!
- S-o fi legat cu diavolul!
- Dimineața a prezis și noaptea s-a-mplinit!
- Unde-i sasu?
- Căutați-l pe sas!
- Și pe Toma!
- Să-i ducem la Vodă!
- A prăvălit-o... el a năruit-o... vrajă... prăvălit-o... el...

Se trase înapoi străduindu-se să iasă din încleștarea mulțimii. Poate-l va recunoaște careva în ultima clipă. Dar de ce să se teamă? Cum s-o fi năruit el? Oamenii băteau câmpii... Ajuns la larg, în afara cercului luminat de torțe. După jocul făcliilor, ulița era cotropită de beznă și trebui să orbecăie o vreme până se obișnuie cu întunericul. Rumoarea mulțimii rămânea în urmă și în locul acela cerul devenise de un vioriu întunecat, sinistru, cu reflexe roșii ca răsfârngerile unui incendiu. „Trebuie să plec chiar acum, își zise lungind pasul, nu pot să aștept zorile... Toți cred că am prevestit, nimeni nu știe că am aruncat doar o vorbă-n vânt într-o clipă în care cine știe ce aștri se vor fi aflat într-o conjuncție nefastă. Dar să plec acum, înseamnă să fug... De ce să fug când nu mă știu cu nimic vinovat? Măine, poate chiar în noaptea asta are să mă cheme Vodă... Va crede și el că am prevestit... va crede poate chiar că am vrăjit... să plec, să stau?... Cine mă poate lumina acum când propria mea zidire

se află în primejdie?”

Vuietul mulțimii crescuse iar pentru un răstimp scurt. Câteva glasuri înalte le acopereau pe celelalte. Toma se opri încercând să înțeleagă. Trebuia să se fi petrecut ceva, poate îl găsiseră pe meșter. Se gândi să se întoarcă să-l apere, lui tot n-avea să-i facă până la urmă nimeni vreun rău că nu îndrăzneau, toți îl știau apropiatul lui Vodă. Doar dacă Vodă însuși nu s-ar ridica împotriva-i. Încă nu se hotărâse, când auzi din urmă goana unui om. Nu-l vedea, dar înțelese că acela o apucase din întâmplare pe ulița care se strâmta și pe care n-o cunoștea, căci se izbea de zăplazuri orbește, singurul țel părând a-i fi cel de a fugi, nu de a ajunge undeva anume. Toma îi zări umbra mărunță, șovăielnică și legănată ca a unui om beat și tot atunci îi desluși și murmurul sufocat de groază, o bolboroseală dezlănțuită de spaimă, hurducată de goană. Când ajunse la vreo cinci pași de el, distinse și cuvintele și nu mai avu nicio îndoială.

— *Mein Gott! Mein lieber Gott!*

Se desprinsese din întuneric și desfăcu brațele. Meșterul se prăvăli la pieptul lui ca o vită izbită în țeastă.

— Sunt pierdut, *mein Gott*, horcăi, fie-ți milă!

— Nu te teme, meștere, sunt fratele tău.

Omul îi recunoscuse în același timp glasul și făptura și se cutremură încercând să se smulgă. Toma nu-l lăsă.

— Nu te teme, vreau să te ajut.

— Îmi ești dușman, de ce să m-ajuti?! Vrei acum să mă pierzi!

— Vino, îți sunt frate, ți-am spus. Nu cunoști locurile și am să te scot de aici. Trebuie să crezi în mine!

Îi vorbise cu o subită furie, zgâlțâindu-l de umeri, suierându-i cuvintele în față, apoi îl apucă de braț și-l târî după el. Meșterul îl urmă fără să se mai opună, ca și cum toată voința i s-ar fi topit deodată, rămânându-i doar puterea de a depăna din picioare. Săriră zăplazuri,. Trecură prin livezi și peste semănături. Toma nu-i dădea drumul de mână și celălalt se trudea să se țină de el ca un copil. Gâfâia, se poticnea, se împiedica de mușuroaie și își zgâria fața de crengi. Intrară în ogradă prin dos, străbătând întâi grădina, și Toma îl lăsă în unghiul întunecat al grajdului. Scoase caii și-i înșăuă. Cu Mușa nu schimbă decât câteva vorbe.

— Oricine mă va căuta, spui că m-am întors la Humor încă de cu seara. Strânge patul acela. Am plecat singur, auzi, singur!

Îl scoase din târg pe căi lăturalnice, de câteva ori trebuiră să descalece și să-și poarte caii de căpestre, coborâră în vale, ocoliră pintenul pe care vegheau zidurile Șcheii și apoi galopară întins pe drumul pustiu care străbătea pădurile. Abia după vreun ceas lăsară caii la pas.

— Unde mă duci?

Era prima dată că îi vorbea de când dăduse peste el în ulița întunecată. Glasul i se mai liniștise, dar tot mai pâlpâia în el o spuză de spaimă.

— Am să te ascund, zâmbi Toma, la o ibovnică a mea.

Redevenise din nou stăpân pe sine, ca și cum drumul cel mare de-a lungul căruia noaptea mirosea a frunziș nou i-ar fi redat puterile, încrederea și trufia. „Drumul e mai milostiv decât moartea” își aminti el vorba care-i era dragă și zâmbi mai departe singur prin întuneric.

— Vei sta acolo, adăugă, până se vor liniști lucrurile, pe urmă vom mai vedea. Se va afla un drum de taină care să te scoată din țară. Un drum se află întotdeauna. Cât sunt cu tine nu trebuie să te temi.

— De ce mă ajuți? întrebă meșterul cu sfială. Te socoteam dușman.

— Ți s-a întâmplat o nenorocire. Se cade ca meșterii să se ajute între ei la nevoie.

— De unde ai știut că are să se năruie? Eu nici acum nu-mi dau seama cum s-a putut întâmpla.

— Ai greșit undeva. Când vei ajunge iar la un liman, ai să revezi totul cu mintea limpede și ai să afli ce te-a pierdut. Ai s-o iei atunci de la început pentru că asta e soarta meșterilor și pentru că ar fi păcat să nu duci mai departe o asemenea încercare. După o clipă adăugă cu părere de rău: Era frumoasă, meștere Johan...

Zidarul tresări:

— Adevărat?

— Adevărat. M-aș fi bucurat să-mi vină mie un asemenea gând.

— Și totuși știai că are să se năruie.

— Nu știam. Am azvârlit o vorbă în vânt, prima pe care mi-a iscat-o invidia pentru izbânda ta. Se vede că

am rostit-o într-un ceas rău.

— Dar dacă reușeam?

— Poate că te uram, ceea ce nu înseamnă că nu te-aș fi prețuit.

— Asta înseamnă că acum nu mă urăști, dar nici nu mă prețuiești.

— Greșești, meștere Johan. Nu te urăsc într-adevăr, dar te prețuiesc. Neizbânda și îndoiala ne însoțesc mereu ca niște umbre pe care doar uneori reușim să le înșelăm. Numai sufletele mărunte judecă oamenii după neizbânzile lor, iar mie îmi place să cred că nu fac parte dintre acestea. Eu însumi încerc acum să duc mai departe ceea ce n-a izbutit un oarecare meșter Sofron care mi-e drag și pe care-l prețuiesc. Iar dacă tu nu vei apuca, se va ivi altul care să-ți ducă odată gândul la împlinire. De asta trebuie să fii sigur.

— Dacă voi scăpa și te vei afla vreodată la primejdie, vreau să știi că la mine vei găsi oricând adăpost și ajutor.

— Îți mulțumesc, meștere Johan. Sper să n-am nevoie.

— E bine să speri, dar e înțelept să nu uiți că nestatornicia și cruzimea acestor vremi abate ceasul nefast asupra omului când se așteaptă cel mai puțin.

Era un lucru pe care Toma îl știa, dar pe care îl cunoscuse el însuși chiar a doua zi când, pe la ceasul amiezii, un pâlț de oșteni se opri pe locul zidirii învârtejind praful și răsfirându-se pe sub schele, printre gropile cu var și grămezile de pietre și nisip. Nu-i îngăduiră nici să se spele, nici să-și schimbe

veșmintele. Fu înfățișat lui Vodă după lăsarea întunericului, așa cum se afla, acoperit de colbul drumului, cu părul răvășit, cu mâinile albe de pulberea pietrelor, cu straiile stropite de mortar. Nu aflase nimic căci ostașii tăcuseră tot drumul ca niște platoșe goale, păzind cu înrâncenare consemnul pe care-l primiseră. Știa însă la ce trebuia să se aștepte și niciodată nu se temuse mai mult pentru soarta lucrărilor lui ca în clipa când se opri dinaintea lui Vodă. Se înclină, puse un genunchi la pământ, apoi se ridică și rămase drept. Voievodul îl privea întunecat. Se afla de față și mitropolitul Grigore, dar părea și el îngândurat, iar degetele care i se jucau în neștire cu engolpionul de smalt azuriu îi trădau neliniștea.

— Se vede că nu te socotești vinovat de vreme ce nu îngenunchezi, spuse Vodă.

— Într-adevăr nu mă socotesc, Doamne, și nu știu cu ce am păcătuit dinaintea Măriei Tale de mă asuprești aducându-mă între suliți pe drumul cel mare al țării, în văzul lumii, ca pe cel din urmă lotru ori ucigaș.

— Nu lotru și nici ucigaș, ci hain! Te-am adus între suliți ca pe unul ce s-a făcut vinovat de hainie față de domnul țării!

— Cu ce te-am trădat, Măria Ta?

Vodă strânse pumnul pe topuzul ținut în rubine. Pielea i se albi deasupra încheieturilor degetelor.

— Acum eu întreb, nu tu! strigă. Unde-i sasul?

Toma ezită. Dacă-l întreba așa, de-a dreptul, însemna că știa; cineva îi văzuse și dăduse știre. Alese calea adevărului spre a nu-l întărâta și mai mult.

— L-am scos din târg, Doamne, și l-am pus la adăpost. Voiau să-l spânzure și omul e nevinovat.

— Nu ți-am cerut să judeci, ci să răspunzi! Unde-i?

— I-am dat drumul peste hotar, Măria Ta.

— Minți! Nu putea să treacă singur! Știi bine că nicio furnică nu mișcă pe hotar fără știrea plăieșilor!

Așa era. Cum de-i trecuse prin minte să caute scăpare cu o asemenea copilărie?! înclină fruntea:

— Îți spun, Măria Ta, dacă-mi făgăduiești să nu-i faci niciun rău.

Vodă țâșni din jilt. Poate l-ar fi izbit cu topuzul dacă mitropolitul nu s-ar fi ridicat în picioare, cu palmele încrucișate la piept.

— Stăpâne!

Voievodul se întoarce spre el fulgerat.

— Să nu ne pripim, stăpâne. Să lepădăm de la noi patima și să judecăm limpede. Poate să fie la mijloc dragostea de aproapele...

— Dragostea de aproapele e mai puternică decât dragostea pentru domnul său?! Și mai îndrăznește după toate astea să se târguiască cu mine?!

— Meșterii, urmă mitropolitul netulburat, se supun altor porunci și legăminte decât ceilalți oameni, Măria Ta. Puteri tainice pot oricând să-i înalțe ori să-i prăbușească. Se cade să cugetăm asupra legii aspre a vieții lor și s-o înțelegem. Gândesc și eu că omul acela nu e atât de vinovat pe cât pare.

Toma îi aruncă mitropolitului o privire scurtă în care luci recunoștința. Se simți deodată mai puțin singur și găsi curajul să adauge înainte ca Vodă să mai

răspundă:

— Mă pun chezaș cu viața pentru nevinovăția lui, Măria Ta. Iartă-l și-ți făgăduiesc că nu voi cunoaște somn până nu voi ridica zidirea la loc.

— Limbă otrăvită ce ești, mă faci să dau crezare celor ce șoptesc că ai dărâmat-o cu vrăji ca s-o zidești apoi tu însuși! Unde-i sasu, mișelule?

Îl apucase de piept și își apropiase chipul crunt la două degete de al lui.

— Îngăduie-mi, Doamne, să ți-l aduc eu însumi și coboară mila ta asupra acelui nevinovat.

— Are cine să-l aducă între sulii ca pe tine și împreună vă veți legăna în furcile din marginea târgului dacă ți-e atât de drag dintr-o dată! Unde-i?

— E la mijloc o femeie, Măria Ta, spuse Toma resemnat. De aceea ori îl aduc eu, ori poruncește-i lui Ciorsac să mă jupoaie de viu.

Chipul voievodului deveni vinețiu. I se umflară vinele de pe frunte.

— Atunci să fii jupuit! urlă. Luați-l!

Zăcu în beci ceasuri lungi cărora, de la o vreme, le pierdu șirul. Ședea de-a dreptul pe pământul umed, cu spatele și cu ceafa rezemate de zid. Nimeni nu se atinsese încă de el, dar se simțea de parcă tot trupul i-ar fi fost zdrobit bucată cu bucată. Era o beznă desăvârșită și înseși gândurile lui încremeniseră asupra a câteva cuvinte pe care le repeta în răstimpuri, aproape în neștire, abia mișcându-și buzele: „Asta-i tot...” Pe urmă iar liniștea și golul. „Asta-i tot...” De la o vreme începu să amorțească și

se răsuci căutându-și o așezare mai blândă. Rămase lungit, rezemat într-un braț. Miroseau greu umezeala și murdăria veche de pe urma altora care zăcuseră aici ca și el. Desluși cu un început de interes niște picături care cădeau rar undeva, prelinse de pe zid. Un picurat mărunț, rotund și limpede ca o boabă de mărgăritar. Se miră că nu-l auzise până atunci și se bucură încercând să-i ghicească locul. Sunetul era înșelător, răspundea când dintr-o parte, când din alta, răsfrânt de ziduri și de bolta înaltă, pierdută în întuneric. Trebuia să fie totuși undeva pe lângă ușa de stejar ferecată cu drugi, încercă să-și treacă vremea numărând. Între două picături ajungea să numere până la optzeci și șase. Pe urmă se apucă să numere înseși picăturile, dar după a o sută nouăzeci și doua le pierdu șirul readus la realitate de foame. Nu mâncase nimic din zori și acum trebuia să fi trecut de mult miezul nopții. Nimeni nu-i adusese nici măcar o coajă de mămăligă, dar nici Ciorsac nu se ivise.

Îl pătrundea încet frigul. Se trase de lângă zid și rămase ghemuit, îmbrățișându-și genunchii. Trebuia să fi ațipit căci răsări înecat de groază, încercând să înțeleagă ce auzea. Tropăit de pași, un trup care se zbătea, gemete. Se apropiară, trecură pe dinaintea ușii, se îndepărtară în cealaltă parte unde se opriră învâlmășindu-se. Un scurt răstimp de tăcere, apoi un zornăit de lanț și o izbitură de bici. Și alta. De fiecare dată un vâjăit scurt, urmat de plesnetul gras al vânei care încolăcea trupul. După a patra izbitură omul începu să geamă. Toma își înfipse unghiile în palme și

rămase crispat, cu dinții strânși, ca și cum ar fi murit așa, ghemuit la pământ. Pe neașteptate loviturile încetară, dar nu și gemetele. Urmă iar zureitul lanțului după care se năpusti, amplificat de bolțile hrubelor, un urlet înfricoșător, la început gros, după aceea din ce în ce mai ascuțit și mai deznădăjduit, țipăt prelung ca de femeie spintecată de vie, care coborî treptat stingându-se într-un horcăit ca o bolboroseală amestecată cu sânge. Din prima clipă Toma sări în picioare și se aruncă asupra ușii.

— Lăsați-l, nemernicilor, lăsați-l! Lăsați-l! Lăsați-l!

Răcnea cumplit, scos din minți, izbind în același timp înnebunit cu pumnii și cu fruntea, fără să simtă cum se însângera în lemnul tare și în drugii de fier. Când se stinse treptat horcăitul groaznic al aceuia, se lăsă și el moale și rămase chircit, cu capul răsucit cumva sub el ca și cum l-ar fi izbit cineva în ceafă. Nu mai auzi plecarea oștenilor și nici tăcerea care se așternu nu-l clinti. Chiar când, peste alte câteva ceasuri, se auziră drugii dați la o parte și ușa deschizându-se, arăta ca mort, prăvălit în fața pragului. Abia când o mână îl apucă de umăr răsucindu-l și luminându-l cu torța, deschise ochii. Îl recunosc pe Sașa Pestuhov aplecat asupra lui. Bătrânul era speriat. Toma îi adulmecă mireasma de hamuri și de cai și în suflet îi pâlpoi un sâmbure de lumină. Se mai învioră și se ridică rezemându-se de brațul rusului.

— Te-au supus la cazne?

— Nu, dar l-au supus pe altul aici, lângă mine.

Bătrânul își flutură palma.

— Știu, acela avut ce merită. A siluit fecioară și Măria Sa poruncit să muncească la el și apoi să tragă în țeapă.

— O fi, moșule, dar a fost ca și când pe mine m-ar fi muncit...

Sașa Pestuhov îl privi cu un fel de milă.

— Uite, spuse apoi, sora domniei tale trimis pâine și oală asta cu lapte. Și zis să nu deznădăjduiești că va ruga de jupâneasa Anastasia a marelui logofăt Toader și aceea va îngenunchia dinaintea lui Vodă rugând pentru iertarea domniei tale.

Toma surâse trist, ca de o copilărie care ar voi să îndrepte ceva ce nu se putea îndrepta. Bătrânul puse pâinea deasupra oalei și le așează lângă zid. Apoi se îndreptă de șale icnind și urmă ca și când și-ar fi amintit ceva.

— Știi, căpitane-meșter... se zice că voi, meșterii, fost blestemați să simțiți pe piele voastră toate durerile lumii. Se vede că adevărat de vreme ce te-au durut cazne acelui nemernic.

— O fi, bădie Sașa... o fi... îi puse amândouă mâinile pe umeri: Spune-mi, poate ai auzit, pe meșterul sas l-au găsit?

Bătrânul clătină din cap sceptic.

— Nu. Încă nu. Dar au să afle pentru că Măria Sa așezat în țară rânduială iscusită și tare.

— Știu. De asta mă tem și eu.

— Când în țară rânduială, nu trebuie să te temi pentru că unde rânduială, e și dreptate. Așa a fost și

pe vreme slăvitului Ștefan Voievod Bătrân. Dacă sasul tău nu vinovat, Măria Sa nu-l va certa. Mânia Măriei Sale iute se aprinde, iute se stinge, ca la fiare cele mari.

— Dar spune, bădie Sașa, dumneata crezi că eu aș fi putut să-i stric biserica prin vrăji?

Sașa Pestuhov își înălță barba zburlită și-l privi în ochi:

— Asta numai domnia ta vei putea spui în ziua judecată de apoi.

Se întoarse smucit, ca în fața unui lucru despre care nu i-ar fi plăcut să vorbească. Ieși o clipă și reveni cu o dulamă și cu un braț bogat de paie. Le așternu pe jos.

— Mă lasă străji, mormăi. Nu le-am făcut decât bine... Și le ești drag și domnia ta... Dar dacă află Vodă, taie limbile la toți... Oi, oi... Mă duc... mai vin mâine... poate aduc vești...

Se grăbi spre ușă ca și când l-ar fi cuprins deodată spaima.

— Îți mulțumesc, moșule. Poate că am să-ți fac și eu odată un bine.

Bătrânul ieși adus de spate. Șopti mai mult pentru el, fluturându-și mâna a nepăsare:

— *Harașo harașo...*

Se lăsă iar bezna. Cât ținu ziua, liniștea hrubelor de sub cetate nu fu tulburată decât de intrarea unui oștean care-i așeză pe jos un ulcior cu apă și o halcă de mămăligă de mei. Se gândi să-l întrebe câte ceva, dar renunță din teama de a nu se izbi umilindu-se de

tăcerea poruncită a aceluia. Lâncezi întins pe paie, învelit în dulamă. Încercă să-și treacă vremea gândindu-se la cărțile în care aflate desfătare și își aminti de Imnul acatist al lui Romanos Melodul, așa cum îl adăugise patriarhul Serghie. În întunericul din jur, cuvintele își dezvăluiau înțelesuri mai adânci și căpătară chip. Văzu deodată, ca sub un soare glorios și blând, un zid întreg zugrăvit ca o grădină înflorită în mijlocul căreia ședea într-un jilț aurit Maica Domnului înconjurată de împărații David și Solomon, de ceilalți sfinți împărți, de apostoli, prooroci și îngeri cu aripi tremurătoare ca ale fluturilor stropite în culori care-ți luau văzul. Dedesubt, vegheată de sfânta maică, se înălțau zidurile mărețe ale unei cetăți dincolo de care scăpărau în soare turlele aurite ale bisericilor. Păgâni înarmați încercau zadarnic să dărâme și să pătrundă căci dinaintea acelei cetăți a măririi și slobozeniei se iveau el, Toma, călare pe cal alb ca Sfântul Gheorghe, îmbrăcat în armură de oțel albăstrui, cu coif și sulită fără îndurare. Atât de mult îl încântă această închipuire încât nici nu auzi când se deschise ușa. Simți doar o boare înghețată cu mireasmă de pământ scos din adâncuri și atunci tresări ridicându-se într-un cot.

Ușa se închisese iar și din dreptul ei îl privea răsând într-un fel ciudat Iștoc. Nu se miră că în ciuda întunericului îi deslușea foarte limpede toate amănuntele chipului și îmbrăcăminții și când oșteanul de la Făgăraș se așază la doi pași de el, de-a dreptul pe pământ, cu coatele proptite de genunchi, pe Toma

îl cuprinse o resemnare amestecată cu o vagă curiozitate pentru ceea ce va urma.

— Nu te miri, spuse Iștoc cu liniște, pentru că ai avut timp să te încredințezi că nu mai poți să scapi de mine. Vrem, nu vrem, din noaptea aceea nefericită am rămas legați. Nici mie nu-mi place, dar nu-i nimic de făcut...

Cum Toma nu răspunse, oșteanul râse și chipul slăbănog i se umplu de crețuri. Arătă împungând cu bărbia:

— Ce ai acolo?

— Lapte.

— Și dincolo?

— Apă.

Iștoc își strâmbă gura.

— Credeam că ai rachiu, ar fi fost bună acum o gură de rachiu, dar am uitat că la voi rachiu beau numai mercenarii, voi beți vin. La noi numai grofii beau vin, ce vă pasă?!

Aștepta un răspuns, dar Toma își trase un colț al dulamei peste genunchi și rămase tăcut, urmărindu-l cu o curiozitate pe care nu încerca să și-o ascundă.

— Taci, urmă domol oșteanul, și te întrebi ce vreau de la tine. Nu vreau nimic, e prea târziu pentru mine să mai vreau ceva... Am venit însă pentru că sunt curios dacă mai crezi că-ți vei putea împlini visul acela de a plăsmui frumusețea cu care să înfrunți veșnicia. Cum?

Tot mai crezi așadar... Sincer să fiu, ești de lăudat pentru stăruința ta. Eu am fost prima împotrivire pe

care ai întâmpinat-o în drumul tău și trebuie să recunosc că te-ai descurcat bine. Ești iute de mână. Și de minte? Da, și de minte, e drept. Dar ceea ce ai uitat sau te prefaci numai că ai uitat este că viața tuturor celor de soiul tău e făcută dintr-un lung lanț de împotriviri. Una din ele tot îți va veni de hac. O știi și asta? E bine că o știi și că nu vrei să-ți arăți teama. Înseamnă că ai să sfârșești frumos și demn. Voi țineți mult la asemenea sfârșit, eu însă cred că nu are nicio însemnătate... Nu trebuie să te miri că-ți vorbesc așa deschis. Oricum, nu mai am nimic de pierdut. „Mereu se vor ivi întâmplări fără noimă, iscate de oameni stupizi – așa îți spunea meșterul tău Lorenzo – care te vor împiedica să-ți în-făptuiești lucrarea, abătându-te din drumul tău.” Eu sunt una din acele întâmplări fără noimă, eu sunt omul stupid ca o stihie și dacă de mine ai scăpat simplu, vor veni altele peste care nu vei putea trece cu o lovitură de spadă. „Mereu se vor ivi”, zicea meșterul. Cuvântul ăsta să nu-l uiți: „mereu”. Dealtfel ai prilejul s-o vezi... Vodă nu e un om stupid, zici tu. Nu, într-adevăr, și cred și eu că acum îi pare rău că te-a vârât în hruba asta. Probabil ai să scapi și de aici pentru că vor stărui pentru iertarea ta și logofătul Toader și soața lui, Anastasia, și mitropolitul Grigore, chiar și episcopul Macarie care e încăpățânat și trufaș, dar în taină ține la meșteri. Datorită lor, Vodă te va putea ierta fără să arate că și el a voit-o, ca și cum le-ar face un hatâr. Ai avut noroc și de data asta: dacă te supunea de la început la munci, așa cum a răcnit, puteai să rămâi neom, ca Andrăbuș milogul,

rugându-ți moartea. Dar Vodă a mai avut o clipă de șovăială înainte de a slobozi porunca și asta te-a salvat căci pe urmă mânia a început să i se potolească. Așa cred că ai să scapi și de aici, deși cu totul sigur nu poți să fii decât când ai să te vezi iar singur pe un drum. Dar să zicem că ai să scapi. Ei și? Să zicem chiar că ai să termini de zidit biserica. Nici asta n-ar însemna mare lucru căci pentru tine ceea ce e însemnat e zugrăveala și mai ales zugrăveala pe dinafară. Și până atunci mai este, meștere, e-he, abia ai așezat varul în gropi și ca să iasă lucrul cum vrei tu trebuie să stea acolo încă vreo trei ani pe puțin... Și în trei ani câte se pot întâmpla într-o țară mică, râvnită de mulți și într-un veac crâncen, zbuciumat și câinos... Da, sunt tot vorbele meșterului tău... De ce râd? Râd pentru că te miri văzând că în cele ce-ți spun recunoști multe din gândurile tale de taină... Sunt gândurile de care te temi, cele pe care încerci să le înăbuși, să le ascunzi de tine însuși. Măreață nerozie! Să-ți mai spun unul din gândurile astea? Nu mai vrei, dar taci, ești prea mândru s-o recunoști. Eu ți-l spun totuși, e mica mea răzbunare: te temi să nu ți se nimicească zugrăveala, dacă vei ajunge s-o faci, ca meșterului Sofron. Ai găsit unde a greșit el, știi ce trebuie să faci ca să nu pățești ca el, știi și culorile pe care ai să le folosești, dar te macină o îndoială cumplită, uneori ți se pare că are să-ți crape capul: dar dacă ceea ce ai aflat nu e de fapt decât altă greșeală? Întrebarea asta a ajuns ca o vietate flămândă care-ți stă închisă în cușca pieptului și se zbate și-ți mușcă din inimă... Găsești că e firesc

aşa, îndoiala, zici tu, e umbra de care nu poate scăpa niciun meşter din lumea asta. Poate într-adevăr o crezi, poate o spui doar ca să te aperi. Nu eşti uşor de înfrânt, ce-i al tău e al tău. Dacă aşa stau lucrurile, am să mai asmut o spaimă asupra-ţi. Numele ei e Pocuţia. Ei, ce zici? Pocuţia e acum singurul gând al lui Vodă şi el nu-i dă pace, ca un cui pe care l-ar purta înfipt în ţeastă. În asemenea clipe prea puţin îi pasă de năzuinţele tale, ca şi când n-ai fi. Visurile războinicilor cântăresc mai greu decât frumuseţea pe care ar putea-o naşte meşterii... Şi în vinele sale curge sânge de războinic viteaz şi nebun. Nu se va lăsa până nu va intra în Pocuţia. Şi tu cunoşti înfumurarea leşilor, ştii că nu sunt oşteni culeşi de pe drumuri, peste care să treci oricum... A făcut-o Ştefan Voievod al vostru, cel Bătrân, da, dar acela a fost unul... Ştiu, ştiu, calul lui mai umblă încă, dar ce putere poate avea un cal care nu mai poartă în şa decât o amintire?... Pocuţia aşadar, meştere, înseamnă război, iar războiul moarte şi jaf şi robie şi nimicirea frumuseţii plăsmuite de mintea şi de mâna omului. Le ştii tu bine toate astea, ca toţi meşterii, de aceea iubiţi voi pacea şi belşugul care vă lasă să vă-mpliniţi. Dar vezi că în lume nu sunteţi numai voi... Mai sunt şi întâmplările fără noimă şi oamenii stupizi şi trufia celor puternici, care, spre deosebire de trufia voastră, e o trufie stearpă, mai sunt şi cei ce râvnesc la bunurile voastre şi ale neamului vostru, mai sunt şi neizbânzile, cum a fost cea a meşterului So-fron... Te poţi strecura singur printre toate? Le poţi răpune toate, cum m-ai răpus pe

mine, cu o lovitură de spadă?

— Du-te, mormăi Toma. Miroși a hoit.

Oșteanul rânji încrețindu-și fața.

— Doar n-ai vrea să miroș a ambră?! O să ai parte și tu de mirosul ăsta, nicio grijă. O să vezi atunci că n-ai făptuit niciun sfert din cât ai visat. Te las să mai chiibzuiești la ceasul acela...

Se ridică, dar rămase în picioare ca și cum și-ar mai fi amintit ceva înainte de a pleca.

— La drept vorbind, adăugă privindu-l de sus cu un fel de mulțumire amestecată cu milă, la drept vorbind te-am mințit. N-am venit fără rost, ci ca să-mi vâr puțin ghearele prin sufletul tău. Și n-am să-ți ascund că am s-o fac ori de câte ori voi avea prilejul și te voi afla la pământ și fără spadă, ca acum. E răzbunarea mea, meștere...

Începu să hohotească nebunește și râsul lui răsună ca dintr-o bute, rostogolit de zidurile și cotloanele hrubei. Cu fiecare hohot se ștergea treptat dinaintea lui Toma ca și când l-ar fi copleșit întunericul. Se mistuise de tot, dar Toma îi auzi încă mult timp hohotele care se stingeau din ce în ce, înghițite de niște depărtări greu de închipuit acolo în măruntaiele de piatră ale cetății. Chiar după ce se lăsase iar bezna și liniștea desăvârșită, stărui toată ziua în hrubă frigul acela cu miros de pământ. Ceea ce-l mira era că, deși el tăcuse tot timpul, oșteanul îi vorbise ca și cum i-ar fi ghicit gândurile. Era însă o mirare calmă, neînsoțită nici de neliniști, nici de spaime, ca în fața unei ciudățenii de la care nu te puteai aștepta la nimic rău.

Se întinse în culcușul său și rămase cu o ciudată liniște în suflet, cu ochii deschiși în întuneric. De la o vreme reuși să vadă iar zidurile, așa cum ar arăta ele zugrăvite în sărbătoarea culorilor, și le străbătu cu închipuirea palmă cu palmă, întârziind asupra amănuntelor fiecărui chip și fiecărei întâmplări. Zâmbi singur când ajunse la judecata de apoi. Toată omenirea petrecută prin veacuri ieșea de pe unde fusese astrucată și se înfățișa dinaintea Judecătorului și a Maicii sale care se ruga pentru iertarea fiecăruia. Dar judecata era neînduplecată și unii treceau de-a dreapta, în cetele dreptilor, iar ceilalți erau înhățați de diavoli. Unul dintre păcătoși ar merita să poarte chipul cuviosului Onisim. Sau mai bine un diavol să-i semene... Acesta fu gândul care-l făcu să zâmbească. Își aminti de dansul morților de la Hrastovije. Poate că și meșterul Janez va fi dat chipul unor oameni vii celor prinși în înfricoșatul joc. Dar închipuirea aceea nemaipomenită îți încrâncena pielea. Și judecata de apoi pe care o va zugrăvi el va fi nemaivăzută, dar nu va trebui să înspăimânte, ci mai curând să-i facă pe oameni să cugete la ceea ce sunt și la ceea ce vor deveni. Poate chiar să găsească loc și pentru un surâs. Măcar o undă de speranță să le rămână, fie chiar și în clipa celui de pe urmă județ. Ar fi, această speranță, darul pe care el l-ar face oamenilor. Găsi în acest joc al închipuirii o voluptate pe care n-o mai cunoscuse și i se dedă ceasuri în șir, fără să se mai miște. Pierdu noțiunea timpului și când un străjer îi aduse un nou ulcior cu lapte și o pâine proaspătă tresări ca revenit

de pe alt tărâm.

— Ți le trimite rusul, de la sora domniei tale. A spus că în curând ai să ieși de aici.

— Bine, răspunse el fără bucurie sau nerăbdare.

Știa și el că va scăpa, de când își văzuse viitoarea lucrare nu mai avea nicio îndoială asupra acestui lucru. O asemenea închipuire era prea minunată ca să rămână neînfăptuită. Aproape regretă că străjerul îl smulsese dintr-ale lui pentru a-i aduce mâncarea căreia nu-i mai simțea lipsa și pentru a-i da o veste pe care el o cunoștea. Era liniștit și sigur pe sine și se întinse la loc cu mâinile împreunate sub ceafă, nerăbdător să regăsească iar ceea ce va fi.

Îl scoaseră de acolo a treia zi. Îi crescuse barba, era nepieptănat și murdar iar veșmintele atârnavă pe el boțite. Vodă se afla singur și îl privi cu milă.

— Unde ți-e trufia? întrebă încet, după ieșirea străjerilor.

Toma înălță degetul și arătă cu el înspre inimă. „Aici”, voia să spună, dar nu rosti niciun cuvânt.

— Îmi închipuiam, răspunse domnul cu un zâmbet trist. La drept vorbind, mi-ar fi părut rău să ți-o frâng. N-ai mai fi fost tu însuși, ai fi devenit un meșteșugar oarecare. O pedeapsă prea crudă... Dar, oricum, ai avut prilejul să vezi cam ce s-ar putea întâmpla dacă... înțelegi? Și ce s-ar mai putea întâmpla *dacă*... Ai avut noroc cu mitropolitul că ți-a luat partea. Și cu ceilalți. Ai prieteni mulți. Dar să știi că ai și dușmani. Unul dintre ei e călugărul acela nespălat și cu ochi galbeni, Onisim...

— Îl știu, Măria Ta.

— El ne-a spus unde l-ai ascuns pe meșterul sas.

Toma se cutremură.

— Și femeia, Măria Ta?

Pe chipul împătat al domnului trecu o umbră.

— Drept cine mă iei, meștere? Eu nu mă răfuiesc cu muierile.

Urmară clipe lungi de tăcere. Toma își simțea bătaile repezi și puternice ale inimii. Îl cuprinse deodată un dor sfâșietor de Olena pe care îl înăbuși însă cealaltă întrebare, izbucnită ca o flacără. Trase aer adânc în piept și îndrăzni cu glas abia auzit:

— Dar meșterul Johan mai trăiește Măria Ta?

Voievodul se ridică încet din jilț și se duse cu pas rar până în fața ferestrei. O deschise și în încăpere izbucni o pală de vânt primăvărată cu mireasmă de pământ reavăn și de lăstăriș. Toma se legănă amețit, izbit în piept de un pumn nevăzut. De unde stătea nu vedea decât cerul înalt scăldat în lumina curată, îi lacrimară ochii. Vodă rămase cu privirile ațintite înspre codrii învăluiți în pâcla albăstruie a depărtării.

— Meșterului tău, vorbi el într-un târziu fără să se întoarcă, i-am dat cal și oșteni care să-l treacă hotarul. L-am osândit să facă în așa fel încât să nu mai aud de dânsul.

Toma zâmbi nevăzut.

— Îți mulțumesc, Măria Ta.

— Poți s-o și faci pentru că neghiobul mi-a pricinuit o pagubă de o mie cinci sute de zloți. Dar nu te bucura: banii am de gând să-i iau înapoi.

— Cum, Doamne, de la un biet meșter?!

— Lasă, nu mi-l căina că știu eu cum. Bietul meșter – mai bine i-ai zice cârpaci, nu meșter – e bistrițean și Bistrița mult nu va mai rezista. Când vor ridica steagul alb, vor avea să se teamă de mânia mea pentru că nimeni nu și-a îngăduit să mă înfrunte cum au făcut-o ei. Ca să scape cu fața curată vor trebui să-mi îndeplinească niște condiții și printre acestea am să cer pârgarilor să-mi plătească paguba pe care mi-a făcut-o podoaba lor de meșter.

— E mare osânda, Doamne.

— Mare? Dar nici măcar nu e o osândă. Ai vrut să-l iert și l-am iertat, nu-i fac și nici nu-i cer lui nimic. Cer cetății în care trăiește. Îl privește cum are să se descurce cu pârgarii lui...

Toma își dădu seama că nu mai avea rost să stăruie. Se înclină, deși domnul stătea tot cu spatele la încăpere și nu-l putea vedea.

— Îngăduie-mi, Măria Ta, să mă primenesc ca să mă simt iar om și să mă întorc la rostul meu.

— Să te primenești îți îngădui, dar să te întorci la rostul tău nu.

Se răsuci brusc. Toma rămase sub ochii lui crispat, fulgerat de o presimțire.

— Îți poruncesc să te pregătești de drum cu cele mai strălucite veșminte pe care le ai. Dacă n-ai, ceri bani, oricâți îți trebuie. Ai să pleci cu logofătul Toader, cu boierii pe care-i voi alege și cu o mie de oșteni s-o aduceți pe doamna Elena de la Sibiu.

Toma își puse palma pe piept și aplecă fruntea.

— E o cinste pe care n-o merit, Doamne. Eu nu sunt decât un biet meşter care trebuie uitat între uneltele sale.

— Cunosc povestea asta, nu te mai osteni... Am nevoie de tine pentru că boierii sunt cam urşi. Tu ştii să vorbeşti în limbi, ai văzut şi cunoşti multe, ai însuşi limba ascuţită şi femeilor asta le place. Pe drum ai să-i înfăţişezi ţara, ai să-i vorbeşti şi despre mine, vezi ce-i spui, şi ai grijă să n-o sperii cu primejdiile care ne pândesc ba dintr-o parte, ba din alta. Eşti frumos, ştii să te porţi, stăpâneşti arta de a fi curtenitor, la nevoie chiar viclean ori linguşitor, asta e. Te cunosc bine şi nu mă pot lipsi de ajutorul tău.

— Şi lucrarea, Măria Ta?

— Înainte de a pleca, îi spui meşterului Cântic tot ce are de făcut. Aud despre dânsul numai lucruri de laudă. După ce te întorci, vei isprăvi ce va mai fi rămas, iar dânsul va zidi din nou biserica sasului. Mai ai vreo nelămurire?

— Nu, Măria Ta.

— În schimb am eu.

Se duse la un sipet mic de argint şi scoase din el modelul paftalei de ceară pe care Toma o lucrase la Humor. Era spartă în trei. Vodă o puse pe masă şi împreună spărturile.

— Poţi să-mi spui ce e cu asta?

Toma se apropie surprins. Uitase cu totul de mica zeiţă, dar acum începu să bănuiască ce se întâmplase.

— E modelul unei paftale de argint pe care voiam s-o dăruiesc domniţei Anca. A murit însă tatuca atunci şi

am uitat de ea. Cine a adus-o Măriei Tale?

— Călugărul acela cu ochi de țap. Zicea că ai legături cu Satana și că aveai de gând să-i duci în ispită cu asta pe monahi, să le tulburi rugile cu gânduri desfrânate.

— Și Măria Ta ce crezi?

Vodă contemplă gânditor modelul.

— Știu eu? O vom încerca. Fă-o din nou, toarn-o în argint și dă-mi-o s-o dăruiesc doamnei. Asemenea lucrare n-am văzut la meșterii noștri... N-ai de gând să te însori? Întrebă pe neașteptate.

— Nu, Măria Ta.

— Zicea că oamenii vorbesc prin sat... Se pare că înnoptezi la femeia aceea.

— Oamenii de aceea-s oameni ca să vorbească, Doamne. Iar eu n-am de dat socoteală nimănui unde înnoptez.

Vodă râse scurt.

— Despre treaba asta cu înnoptatul mai știu și eu câte ceva și de aceea te las în voie. Dar mai spunea cuviosul acela că ai avea o piatră prevestitoare pe care ai fi cules-o dintr-un loc blestemat.

Toma oftă.

— Am, Măria Ta. Iat-o.

O ridică între degete. Voievodul se apropie și o privi pe toate fețele însă fără s-o atingă.

— Și chiar prevestește?

— Nici eu nu sunt încă pe deplin lămurit ce se întâmplă. Dar se pare că da.

— Și acum de pildă ce spune?

— Acum e limpede și curată ca lacrima, Doamne, și asta e bine.

— Limpezimea asta se răsfrânge și asupra venirii doamnei?

— Asupra a tot ce se va petrece pentru o bucată de timp de acum încolo.

— Atunci e bine, zâmbi Vodă. Am să te întreb mai des de acum ce spune piatra.

Cum venise foarte aproape de Toma pentru a vedea chihlimbarul, își înălță deodată nasul adulmecând.

— Tu miroși așa de urât?

— Din mila Măriei Tale.

— Te sumețești iar, ai și redevenit cel de mai înainte. Ți-a mai rămas de la cel osândit doar duhoarea. Du-te, spal-o, că nu te mai rabd!

La ușă însă îl opri din nou, după obiceiul său.

— Ascultă! Cuviosul ăla, Onisim... aş putea să vorbesc cu Grigore... se va putea afla vreun mijloc să scăpăm de el dacă vrei...

Toma zâmbi la amintirea unui gând pe care numai el îl știa:

— Nu vreau, Doamne. Lasă-l în sama judecății de apoi.

VIII

Iusesse un an împovărat de sărbători și de rod. Primăvara avusese o strălucire deosebită, cu ploi care binecuvântaseră pământul la vreme și cu soare lipsit de înverșunare care grăbise izbucnirea vieții. Sămănăturile crescuseră dese, ierburile sălbatice înălțaseră tulpini groase, mustind de sucuri, și se revărsaseră pretutindeni cu un fel de destrăbălare a bucuriei de a fi, frunzișurile răsfrânseseră o lumină proaspătă și dulce. Vodă își simțise sufletul deschis și îngăduitor. Fusesse o stare ce semănase cu fericirea al cărei gust nu-l mai simțise de mult, de pe când era negustor și negoțul îi mergea plin și petrecea cinstit și fără griji cu tovarășii de drum ori de negustorie, bucurându-se de dulceața vinului și a femeilor iubește de care nu duceau lipsă marile hanuri ce-l cunoșteau toate, din Ismail până-n Cracovia. Se întorcea apoi la casa lui unde o găsea pe Maria uscată de așteptare, pe care o împodobeă cu diademe de argint bătute în topaze, cu cercei și salbe de mărgăritare și o cuprindea cu brațele înflorindu-i

din nou fericirea în ochi, pe buze și în freamătul nestăpânit al trupului. Începuse acum să-și amintească de acea față a bucuriei și împăcării pe care n-o pot aduce decât pacea și belșugul. Tâlharii, siluitorii, câteva iscoade tătărăști care fuseseră prinse în primăvara aceea avuseseră noroc căci îngăduința lui Vodă îi iertase de cazne: muriseră repede și fără încrâncenare iar după ei rămăsese urma pe care o lasă peștii în strălimpezimile verzi ale apelor. Când venise vestea supunerii în sfârșit a Bistriței, iar Mihi și ceilalți prinși se întorseseră spășiți acasă, Vodă îi iertă și pe dânșii pentru rușinea pe care i-o făcuseră și pe Mihi îl așezase chiar portar al Sucevei. Această înălțare a fostului pârcălab care pierduse o bătălie îi mirase pe mulți și îl uimise și pe Toma când se întorsese de la Sibiu și-l văzuse pe noul portar ieșindu-le în cale cu tava de argint aurit pe care-i înfățișa doamnei Elena pâinea și sarea. Lui Vodă însuși avea să-i pară rău mai târziu de asemenea nemaipomenită generozitate, dar atunci când îl înălțase pe fostul pârcălab avusese sufletul primitiv și în el încăpuse și slăbiciunea de a se bizui pe credința celor cărora le faci bine. Semnele bune ale anului și înflorirea sufletelor fuseseră sporite și de frumusețea noii doamne. În fața ei tăcuse și murmurul celor ce-l învinuiseră pe voievod pentru prea grăbita sa despărțire de văduvie. Nunta o slujiseră mitropolitul și episcopii la biserica Mirăuților, în ziua sfinților împărați Constantin și Elena. Alaiul trecuse valea peste podul din piei de bivoli în văzul miilor de oameni

îmbrăcați în veșminte albe ca spuma de lapte, cusute cu arnici și fir. Un uriaș oftat de uluire și de încântare plutise peste toată această omenire când dăduse cu ochii de femeia străină și încă tânără care se ținea dreaptă în straiile purpurii de granat venețian țesute din bumbac și fir de aur. Chipul ei fusese senin și ochii albaștri priveau deschis și cu o copilăroasă curiozitate mulțimea aceea strălucitoare și tot ce se petrecea în jurul ei. Aceasta, așadar, e noua doamnă a țării, își spusese ră toți, a venit tocmai din țara sârbilor, dar asta n-are însemnătate pentru că sârbii au faimă de viteji și sunt de o lege cu noi, iar dânsa e neînchipuit de frumoasă și se arată blândă și cu dragoste de noi și de locurile noastre, fie-i venirea într-un ceas bun și să se bucure ani mulți laolaltă cu noi de pacea și belșugul cu care ne-a miluit Măria Sa.

Toma, care din dorința doamnei își păstrase și în alai locul de-a dreapta marelui logofăt, călărise semeț, fără a încerca să-și ascundă mândria, ca și când le-ar fi spus tuturor: eu am adus-o, mie să-mi mulțumiți de această nouă zestre a țării, datorită mie a străbătut teafără și apărată atâta cale ca să vă puteți bucura acum cu toții de vederea unei asemenea nemaipomenite frumuseți. Se înălțase albastru fumul înmiresmat din zecile de cădelnițe cu lanțuri zornăitoare de argint, străluciseră mătăsurile prapurilor și veșmintelor, brocarturile și pintenii, zăbalele de argint și cioltarele stropite cu perle, de sub șei, trâmbițele subțiri și flamurile corpurilor de oaste, țințele de pe chimirele late și altițele de pe ii,

odăjdiile grele și coifurile cu vizierele ridicate, iar mireasma de sălcii și frunze noi de mesteacăn se învăluise cu miresmele tămâii și busuiocului, ale moscului și ambrei jupîneselor, cu mirosul aspru al cailor și al cizmelor de iuft purtate de oșteni. Cântările de laudă ale vlădicilor cărora le ținuseră isonul gros zecile de diaconi și crâsnici plutiseră sub dangătele neconținute ale clopotelor tuturor bisericilor peste care chema, mai tare decât toate, Buga, clopotul cel mare al cetății de scaun. Înainte de a se așeza cu toții la mesele ospățului de nuntă care umpleau sălile și curtea din mijloc ale cetății, noua doamnă își scosese în văzul tuturor unul dintre inelele care-i împodobeau mâna și i-l întinsese lui Toma. „Îți mulțumim, magistre, spusese, pentru că ai fost primul care ne-ai spulberat spaimele noului nostru drum și pentru că în cuvintele domniei tale am tălmăcit întâia dată glasul voievodului și stăpânului nostru.” O piatră senină de topaz într-o montură de aur filigranat în a cărei lucrătură Toma recunoscuse meșteșugul aurarilor dalmatini. Pusese un genunchi pe lespezi și, cu fruntea aplecată, sărutase mâna mică. Buzele lui, deși abia o atinseseră, se înfioraseră la atingerea pielii catifelate și calde care emana un parfum suav de viverra. „Doamnă, îmi prea răsfеți supușii”, răsese atunci voievodul și Toma se ridicase readus la realitate din scurta clipă de amețeală. De atunci însă purta mereu în suflet acel răs al domnului, pentru că fusese senin și deschis cum niciodată nu-l auzise și pentru că înțelesese exact tandrețea ascunsă cu care

voise de fapt să spună: lasă-l, Doamnă, că dacă-i dai nas, îți intră sub piele de nu mai poți trăi fără el... A doua zi, tot pe el îl chemase doamna s-o însoțească pe zidurile cetății spre a vedea priveliștea. Într-acolo ce-i, dar într-acolo, dar acolo? încolo, spre răsărit, se pierdeau într-o pâclă alburie întinderile fără de capăt ale împărăției muscălești, iar mai la miazăzi de ele ținuturile tătarilor care viețuiau în hoarde, mâncau carnea crudă și trăiau de pe urma prăzilor, lăsând cenușă pe unde treceau, luând robi și spintecând pruncii în pântecel maicilor lor. Dincolo de acest blestem al pământului numai Dumnezeu știa bine ce mai putea fi. Poate împărăția chitailor cea înconjurată de ziduri pe muchia cărora puteau umbla două cară alături. Se zicea că înăuntrul ei văzduhul avea o mireasmă de tămâie și unduia lin de glasurile unor clopote ciudate legănate de vânt. Era ca o vrajă dulce care-i sleia de vlagă și-i îmbolnăvea de un alean fără leac până și pe oștenii cei mai bătrâni, hârșiți în zeci de războaie. Mai încolo de această împărăție, cine știe unde, va fi fost pustia sau marea cea mare, oricum unul din capetele lumii. Și cum - întrebuse doamna - țara noastră se afla atât de aproape de marginile acestui hău? Toma surâsese la auzul cuvântului „noastră”, căci doamna îl rostise cu o scurtă înfiorare care dovedea că îngrijorarea din care i se născuse întrebarea era într-adevăr pentru „țara noastră”, adică și a ei. Da, țara noastră se afla tocmai în acest loc de cumpănă și toate câte le azvârlea acest hău către soare-apunele lumii se izbeau de pieptul ei, dar

niciunul din împărații și craii apusului nu-și băteau capul cu soarta ei și nici nu le trecea prin minte de câte ori scăpaseră de la dezastru numai grație acestei țări a noastre. Zadarnică fusese strădania lui Ștefan Voievod cel Bătrân, părintele Măriei Sale, de a-i face să-și vadă propriile interese, după cum zadarnice erau și eforturile Măriei Sale însuși. „Voievodul și domnul meu e singur?” întrebuse iar doamna. Da, în vorbe mulți se găseau alături de Măria Sa, dar în fapt era singur. Doamna rămăsese o vreme gânditoare, cu mâinile cumiți sprijinite de muchia rece a meterezului. Vântul, mai puternic acolo sus și cu mireasmă de depărtări, îi flutura șuvițele de culoarea aramei care îi ieșeau de sub barișul subțire de buhur alb țarigrădean, adus în dar de Serchiz, negustorul armean. „Dar spre miazănoapte ce e?” întrebuse ea într-un târziu. Spre miazănoapte se aflau polonii, neam de oameni viteji și pricepuți în războaie, dar care iubea vorba lungă și avea o mândrie care de multe ori se prefăcea în țâfnoasă trufie. Erau oare și aceștia primejdioși?, „Nu mai mult decât noi, Doamnă”, spusese, și doamna își întorsese chipul mirat spre el. Toma se gândise că ar fi trebuit să-i explice că se gândise la Pocuția, dar cum ea nu mai întrebuse nimic, păstrându-și nedumerirea doar în ochi, socotise mai înțelept să tacă. Vodă îi poruncise să n-o sperie. De aceea îi lămurise fără ca ea să-i mai fi cerut, că la apus se afla Țara Ardealului unde Maria Sa stăpânea cinci cetăți, era temut și cuvântul său era lege, iar spre miazăzi se afla Țara Românească unde

domnea ginerele Măriei Sale. „Era frumoasă acea doamnă a Țării Românești?” întrebuse ea pe neașteptate. „*Este* frumoasă, Doamnă”, răspunsese Toma și aproape fără voie apăsase pe cuvântul este, dar ea se prefăcuse a nu băga de seamă și trecuse peste aceasta ca și când doamna Anca n-ar fi interesat-o cine știe cât. Dar dincolo de Țara Românească? Dincolo erau turcii. Cuvântul răsunase înăbușit, strivit de ura mocnită cu care se rostise. Ea înțelesese că de acolo pândeă primejdia cea mai cumplită și o umbră îi alunecase peste ochii senini. Cine erau mai răi, turcii sau tătarii? Răi erau și unii și alții. Doar că tătarii năvăleau în horde, pe când turcii erau oșteni adevărați care cunoșteau meșteșugul războaielor. Tătarii erau sălbatici, supuși legilor pustiei și neașezării, iar turcii aveau învățătura lor veche, nu lipsită de înțelepciune, prețuiau meșteșugurile iscusite și cărțile. „Are aceasta vreo însemnătate pentru noi?” Toma zâmbise la auzul *noi* care sunase ca o dezmierdare. Nu, nu avea nicio însemnătate dacă sabia care te răpunea era mânuită de un braț murdar și gol, ori de o mână înmănușată. Important era ca nici unii, nici alții să nu aibă motiv să ne încalce hotarele, iar dacă totuși ar găsi un asemenea motiv, ceea ce la urma urmelor nu era pentru ei prea greu, cum s-a mai și văzut dealtfel, măcar să nu ne poată răpune. Dar grație Mariei Sale, țara era tare și îmbelșugată, nu trebuia să se teamă de înfrângeri... Doamna rămăsese după aceea iar tăcută, ca și cum ar fi vrut să pătrundă cu ochii dincolo de

ceața tremurătoare din fundul zărilor. Se desprinsese abia într-un târziu, cu un fel de părere de rău. „Îți mulțumesc, magistre, pentru lămuririle pe care mi le-ai dat. Vorbești frumos și îmi place să te ascult. Am să te mai invit când îți vor îngădui multele griji ale meșteșugului...” „Pentru dorințele voastre, Doamnă, voi avea întotdeauna timp.” Nu fusese doar formula de politețe a unui curtean căci cuvintele se născuseră cu sinceritate, dintr-o reală plăcere de a se afla în preajma ei, de a o privi, de a-i asculta glasul cu inflexiuni calde, uneori de o neașteptată tandrețe, din care el încercase să-i ghicească modul de a gândi și adevărata față a cuvintelor. În ziua următoare însă se întorsese la zidirea lui și treptat uitase de acea căldură care îi învăluise sufletul. Nu mai avusese prilejul s-o vadă decât rar, și atunci înconjurată de jupînese și curteni.

Târnosirea Humorului fusese o altă sărbătoare a acelei veri care pâruse ea însăși o sărbătoare. Se săvârșise de ziua hramului, în 15 ale lunii lui august, de față fiind boierii sfatului în frunte cu marele logofăt Toader Bubuiog și soția sa, Anastasia. Zidirea cu tencuiala ei care imita cărămida, cu rosturile sgratitate, cu acoperișul alb de draniță nouă, era, sub soarele glorios, o corabie ușoară pe o mare verde. Veniseră oameni de departe, până dinspre Putna, Sadova și Sulița și toată mulțimea aceea de pământenii înveșmântați cu o măreață și simplă strălucire părea o adunare de voievozi și domnițe în mijlocul cărora Toma se simțise deodată stingher și apăsător de o

neînțeleasă tristețe. Se bucurau toți, își spusese, și era bine că se bucurau, doar asta voise și el, să lase oamenilor o bucurie, dar prea puțini bănuiau că lucrul lui se afla abia acum dinaintea încercării celei mari. Parcă începea să-l încovoae un început de oboseală. Atât de curând? se întrebase. Atât de curând pentru că această nefirească oboseală era rodul gândurilor și nu al trudei. „Un meșter în țara asta e sortit să se întrebe mereu ce va fi mâine”, își spusese, în timp ce mitropolitul Grigore se oprișe măreț în ușile împărătești înălțând asupra mulțimii îngenunchiate potirul de aur. Mirosise înăuntru a lemn nou, a vopsele proaspete, a tencuială abia zvântată, a busuioc și tămâie și Toma simțise deodată nevoia de aer ca pe o sete. Se trăsesese încet știind bine că oamenii vor socoti ieșirea lui o necuviință și pe urmă, afară, își făcuse loc prin mulțime până apucase singur pe o cărare ce suia către păduri, printre livezi. Ar fi vrut să stea într-un loc răcoros, singur și neștiut de nimeni, cu palmele sub ceafă, fără niciun gând și cu ochii la cerul adânc. Simțise însă pași ușori care grăbeau pe urmele lui și se opri într-o așteptare resemnată. Știuse că era ea și bănuise că va fi aflat de undeva că se hotărâse să plece în zori. Nu se mai văzuseră de câteva săptămâni, de când un oștean îi adusese vestea că omul ei apucase să se țină cu o săsoaică din Bistrița și-i trimitea vorbă că nu se mai întorcea acasă. Dar Toma o dezamăgise pentru că nu voise să ia locul gospodarului răzlețit. Și acum venea ea după el, călcându-și în picioare mândria. O privise

cum se apropia și se gândise cu tristețe că îi era nespus de frumoasă și de dragă. „E adevărat că mâine te întorci în cetatea de scaun?” Era adevărat, simțea nevoia să stea în atelierul său, să gândească la amănuntele viitoare zugrăveli. „De ce nu te poți gândi și aici?” Nu se putea. Atelierul însemna fuga de lume, singurătate și ascetism și el așa ceva căuta în acele clipe. Adevărul fusese că acea plecare ar mai fi putut suferi amânare, dar un îndemn lăuntric, pe care nici el nu-l înțelesese deplin, îl făcuse să se tragă către casă, să mai caute răgazul de a citi în cărți, să mai zugrăvească vreo icoană. Erau lucruri pe care ea nu le putea înțelege de vreme ce nici lui nu i se limpeziseră. „De ce, de ce să mă lași, de ce?” întrebuse, într-o revărsare a deznădejdiei, strângându-i în pumni pieptul cămășii. Stăruința ei îl înspăimântase și dacă până atunci șovăise încă, din clipa aceea se hotărâse definitiv s-o lase undeva în urmă, pe unul din multele lui drumuri. Se simțea ca și când ar fi trebuit să ucidă o făptură care nu-i adusese decât bucurie. „Trebuie să plec, spusese, pentru că meșterii n-au darul statornicieii. Sunt un meșter cinstit și nu vreau să te amăgesc. Eu sunt sortit să umblu mereu, să caut, să zidesc, să zugrăvesc. Nu fac o taină din bucuria pe care o aflu întotdeauna în frumusețea femeilor. O asemenea bucurie mi-ai dăruit tu și de aceea am să te caut oricând drumul mă va purta pe aici. Dar să rămân nu pot și tu vei înțelege că asta ar însemna să mă ucizi pe-ncetul, cum ai împiedica un cocor să-și urmeze zborul peste lume...” Cum, avea îndrăzneala

să i le spună ei toate astea, de la obraz, fără nicio cuviință?! „Dragostea, îi răspunsese el cu un surâs îndepărtat, își are legile ei, mai tari decât noi și nu întotdeauna face casă bună cu cuviința.” În ochii ei izbucniseră lacrimile, îl numise mișel și nemernic și-l bătuse cu amândoi pumnii în piept, în Toma răbufnise în clipa aceea dorința amestecată cu mânie, o cuprinsese îndârjit și se iubiseră cu un fel de deznădejde sub soarele verii, tăvălind ierburile bogate și înalte din care țâșneau lăcuste cât degetul, cu trupuri verzi și ochi bulbucați. A doua zi plecase într-adevăr, împreună cu Marcu și Cântic. În tăcerea de sticlă a zorilor, potcoavele cailor lor răsunaseră pe drumul pietros cu o singuratică măreție.

Poienele de prin codrii obcinelor înălțaseră în anul acela miresme nemaipomenite. Ierburile sălbatice erau răscoapte în amurgul verii. Crescuseră înalte, musteau de seve, dar dobândiseră și o anume asprime sfruntată, foșnind lemnos când se aplecau sub trecerea grea a vreunui urs sau bour. Semințele lor se scuturau, se împrăștiau, se azvârleau, se rostogoleau ori pluteau pretutindeni cu o risipă înspăimântătoare care putea umple cu ierburi noi și biruitoare totul, drumuri, pietre, acoperișuri dacă această izbândă a vieții nu s-ar fi vădit și-n semănături, frunzișuri, crânguri și lunci deopotrivă. Fusesse o adevărată destrăbălare care se revărsase nestăvilită și Toma o contemplantă gânditor în clipe de răgaz și se întreba și acum dacă nu fusese un semn. Carăle umpluseră toate drumurile țării scârțâind din greu sub povara grânelor

cu bob arămiu și sunet sticlos. Cirezi întinse înălțaseră colbul prin șesuri și herghelii fără astâmpăr – coame în vânt, crupe lucioase, încordate – zburdaseră prin preluci tainice, ferite de ochii iscoadelor. Laptele tășnea ca o spumă din ugerele grele în șiștarele de brad și cașurile dospeau cât roata carului. În păduri, în locuri îngrădite cu trunchiuri groase care le fereau de urși, zumzăiau la urdinișurile stupilor roiurile prisăcilor. Mierea limpede și înmiresmată se scursese încet în bărbânte luând calea cămărilor ori a negoțului și pentru că fusese din cale afară de multă umpluse și buți care, închise și lipite cu ceară, se ascunseseră în bălți spre a fi aflate la vremi de restriște. Negustorii mișunau pe toate șleaurile care împânzeau țara din Oblucița la Hotin și de la Oituz până-n Soroca. Drumurile fuseseră umplute în locurile rele cu pietriș și se aflau vegheate de străji tari, călări pe cai vânoși și iuți despre care turcii scosese zicala că nimic nu e mai de laudă decât un tânăr din Persia și un cal de la Moldova. Pe aceste drumuri fără primejdie, presărate cu hanuri întotdeauna gata de oaspeți, umblau vinurile dulci de Malvazia și anghinarele din Stambul, rodiile și smochinele, mătăsurile de la India, postavurile scumpe și argintăriile apusului. Nisetri și moruni de câte zece-cincisprezece brațe urcau dinspre cetatea Chiliei unde fuseseră prinși cu gardurile, iar din munte erau aduși în hârzoburi de brad păstrăvii de argint viu. După ce se supuseseră, bistrițenii trimiseseră tot timpul anului daruri domniei, cireșe timpurii, prune grase, apă de trandafiri, pocale de

argint ori colaci și jimble cu coaja rumenă. Roadele aplecaseră crengile pomilor, iar după cules rămăsese prin iarba livezilor un covor de poame care putrezeau încet ademenind cu miresmele lor lăncede viespii. La hanuri lăutarii nu se mai odihniseră decât pe apucate în timp ce în pivnițe afunde mustul prindea să fiarbă în buți. De sfântul Dumitru turmele porniseră să se lase dinspre stânele de sus și tot în acea zi se târnosise în cetatea de scaun biserica pe care Cântic o ridicase după neizbânda sasului. Zidirea cea nouă nu mai avea nimic din îndrăzneala de gând a meșterului străin, dar purta în toată alcătuirea ei – în zidurile neobișnuit de groase, în arcul larg care o împărțea în două, în înălțimea și penumbra tainică a interiorului – o măreție masivă și posomorâtă care te ducea cu gândul la bisericile din depărtările adânci ale răsăritului.

Odată cu întâile brume, Vodă pătrunsese cu trei mii de călăreți în Pocuția și în câteva zile o supusese. Luați pe neașteptate, leșii nu avuseseră timp să se împotrivească și voievodul se întorsese împăcat și mândru, lăsând în cetăți și în târgurile mai însemnate o mie patru sute de moldoveni spre a veghea rânduiala țării. În drum spre Suceava se oprise la Putna și se închinase la mormântul cu flacăra niciodată stinsă a părintelui său. După anii de belșug, Moldova se afla din nou pe piscul gloriei, ca pe vremea nebiruitului Ștefan Voievod cel Bătrân. Vodă, întărise cetățile de pe Nistru, hotarul de miazăzi era apărat, redobândise țara cu trei sute de sate și

cincizeci de târguri a Pocuției și stăpânea cetățile bogate și tari ale Ardealului. Stătuse mult timp îngenunchat cu fruntea rezemată de lespede rece de marmură ca și cum ar fi dat samă de împlinirea unui jurământ tainic. Îl adusese la realitate toaca de vecernie. Se ridicase și își făcuse cruce. „Acum să-l văd pe limbutul de Toma, se gândise în clipa aceea, cum se apucă să-mi zugrăvească pe dinafară toate bisericile țării...”

Despre toate acestea însă, Toma nu mai avusese știre. Zilele și le ducea tăcut. Seara mânca doar câte o bucată de pâine muiată în untdelemn cu sare și citea „Tâlcuirea cărții lui Iov.” Ziua cutreiera cu Marcu văile și codrii. Aduna buruieni, pietre și frunze, de multe ori fără să știe la ce-i puteau folosi, doar pentru că i se păreau mai deosebite ori de-a dreptul frumoase. Din loc în loc se oprea ațintind câte un șir de furnici al căror capăt se pierdea în desișul ierburilor spre ținte tainice. Chemările triste ale găștelor sălbatice îl făceau să ridice capul și atunci rămânea astfel urmărindu-le până piereau în depărtările dinspre miazăzi. În zilele acelea zugrăvise un șir de icoane mici care o înfățișau toate pe Maica Domnului cu pruncul la sân. Dar chipul Mariei era însuși chipul maicii sale. Îndârjirea aceea resemnată și tristă cu care relua mereu, cu fiecare nouă scândură de paltin, același și același motiv semăna cu o obsesie și traducea de fapt împotrivirea sa în fața uitării. De când se trăsese acolo i se strecurase în suflet un dor din ce în ce mai apăsător de mama care nu mai era,

iar gândul acela îndepărtat că el nu fusese lângă ea când se stinsese muncită de boală, începuse iar să-l roadă dureros. Cu fiecare nouă icoană se apropia tot mai mult de ea, iar chipul zugrăvit dovedea o tristețe tot mai omenească, o durere blândă ca o chemare de corn peste păduri. În ultimele icoane reușise să dăruiască ochilor ce priveau copilul un alean suav și o expresie totuși lucidă care trădau conștiința mamei asupra viitorului tragic al pruncului pe care, pentru puțin timp, mai avea încă puterea să-l ocrotească. „Ce faci cu atâtea icoane de același fel?” întrebase Marcu. „Unele le păstrez, altele le dăruiesc, multe am să vând.” Ucenicul se mirase fără să mai întrebe însă nimic. Simțise din stăruința meșterului asupra unui singur chip că Toma urma o dorință veche ce aducea a dor sau poate a poruncă a sufletului și își închipuise că le va păstra toate pentru sine spre a-și stâmpăra acea sete lăuntrică. Dar meșterul voia să le vândă și i-o spusese aceasta firesc și sec, ca o socoteală negustorească. Pe Marcu îl încercase o revoltă obscură, ca și când l-ar fi jignit, căci începuse să iubească acele chipuri și dacă ar fi fost după el le-ar fi păstrat pe toate, umplând cu ele pereții, dar meșterul, cu darul acela ciudat de a-i ghici gândurile, îi sesizase mâhnirea. Da, va vinde o parte din ele - îl lămurise - pentru că și ei trebuiau să trăiască, nu puteau viețui mereu din mila mănăstirilor ori așteptând dărnicia vistieriei domnești. Un meșter nu se cuvenea să ceară, el se cădea să trăiască din rodul trudei sale. Numai neghiobii își închipuiau că meșterii viețuiau din mila

Domnului, ca păsările cerului și crinii câmpului, dar, cu tot harul cu care fuseseră dăruți, își aveau și meșterii nevoile lor cu nimic mai îngăduitoare de cât ale celorlalți oameni. Harul nu ținea nici de cald și nici nu se putea mânca, iar pe icoane, mai ales dacă erau lucrate cu dragoste, cu durere și stăpânire a meșteșugului ca acelea, se putea lua preț bun în zi de târg când ulițele mișunau de lume venită din cele patru vânturi anume ca să-și golească pungile. „Va trebui să te învăț să fii și negustor, adăugase el văzând că Marcu nu părea convins. Are să-ți prindă bine când ai să trăiești pe picioarele tale. Un meșter care-și cunoaște prețul n-are voie să trăiască din ce cade de la mesele altora și trebuie oricând să-și poată câștiga pâinea din truda sa cinstită și singuratică. Noi nu suntem nici nebuni, nici milogi...” Se înfierbântase atunci, dar rămăsese mulțumit simțind că ucenicul căzuse pe gânduri. Acea scurtă și trecătoare izbucnire fusese dealtfel singura involburare care-i tulburase retragerea în singurătate. Zilele i se scurseseră cu o odihnitoare monotonie. În afară de amintirea de o dulce tristețe a mamei sale, uitase iar de toate cele ale lumii. Nu avusese niciun alt dor și nicio nevoie, viețuise simplu într-un timp pașnic și generos pe care nu-l măsurau decât soarele și rotirea stelelor. Se îndepărtase până și de casa părintească și gândul de a se așeza pentru totdeauna aici îl făcu să se simtă străin. Gospodarii casei deveniseră cu încetul Cântic și Mușă și găsea că era bine așa, se bucura chiar de rosturile pe care și le dobândiseră, dar această

bucurie nu-l putea împiedica să audă, cu o înfiorare pe care nu și-o putea înăbuși, chemarea drumului. Ale lui rămâneau drumurile...

Fuseseră zilele în care se simțise mai mult ca niciodată drept și fără prihană având conștiința limpede că acea lină așteptare era răstimpul împlinirii de pe urmă, cea hotărâtoare, a lucrării care crescuse în el. Iarna cu nămeți și colinde o petrecuseră toți împreună. Se simțise în largul lui pentru că nu se aflase niciun Onisim care să-i adulmece urmele. Cântic își vedea de ale lui fără a încerca să i se vâre în suflet. În iarna aceea, după sărbători, îl cunoscuse pe zugravul Avram, un om tăcut care-și călcase pe inimă ca să se ia după el și să-l tragă de mânecă: eu sunt Avram, zugravul, și mi-ar fi mare bucurie, meștere Toma, să-mi îngădui să-ți văd atelierul despre care am auzit lucruri minunate. Toma îl cunoștea din vorbele unora, dar mai mult decât ele îi stârniseră curiozitatea câteva icoane de-ale acestui Avram. Se simțea în ele mâna unuia care stăpânea meșteșugul desenului, iar chipurile zugrăvite de el erau foarte limpezi în ceea ce voiau să spună, durere, bucurie, uimire sau ce va fi fost. Mai erau apoi niște nuanțe de culori, îndeosebi un verde smarald și un roșu ca miezul de fragă despre care i-ar fi plăcut lui Toma să-l ispitească. Zugravul nu era însă ușor de găsit fiind dintre cei ce umblau cu atelierul în desagi colindând țara pe la mănăstiri și iarmaroace, veșnic neașezat. De ziua sfântului prooroc Ioan Botezătorul se afla la iarmarocul de la Hotin, de sfântul Toader la Baia, de sfântul Ilie la Șiret, din nou

la Baia la Sântămăria Mică și apoi la Bistrița de sfântul Nicolae, fără a pune la socoteală iarmaroacele mai mici ori hramurile bisericilor de care era plin anul.

Se apropiaseră repede și fără a-și spune prea multe vorbe, iar zugravul luase obicei să-l cerceteze mai des și uneori să îi ceară îngăduința de a le ține de urât și seara. Toma bănuia întrânsul un însingurat care, în afară de icoanele pe care le zugrăvea aproape fără oprire, ca o revărsare nestăvilită a puterilor lui, nu cunoștea altă punte să-l lege de oamenii din jur. Simți o tainică solidaritate cu acest om și se bucură căci alături de dânsul serile lor dobândeau ceva sărbătoresc. Zugravul Avram era un bărbat sfios, în jur de vreo patruzeci de ani, și poate de aceea Toma și-l simțea apropiat ca pe un frate și nu ca pe un părinte, cum îi erau meșterul Lorenzo ori egumenul Paisie de la Humor. Avea un chip frumos, ușor măsliniu, cu nas subțire și drept și o barbă scurtă, tăiată rotund. Expresia acestei fețe ar fi fost mai degrabă severă dacă nu i-o îndulceau ochii foarte negri cu privirea blândă și cercetătoare, ca și când ar fi vrut să pătrundă dincolo de aparența fiecărui lucru. Intra cu pasul său ușor, pune pe masă pâinea și golea nucile pe care le aducea într-un paneraș de scoarță. Toma scotea balerca pe care i-o trimisese Cântic de la Cotnar unde lucra la tocmirea curților domnești. Mâncau nuci cu pâine și se desfătau gustând vinul care purta în el puterea subtilă de a topi sfielile. Afară viscolea de trosneau codrii și se auzeau urlând haitele,

dar zidurile casei și căldura încăperii le dădeau un sentiment de securitate și pace. Mirosea a foc din lemn de brad și a vopsele proaspete. Tăcerile zugravului Avram se destrămau. Îl știa pe Toma umblat și îi plăcea să întrebe. Cum e marea, meștere, ori cum sunt acolo preoții, ce legi au ei și cum se poartă îmbrăcați, este grâu, dar miere, dar poame? Să fie adevărat că principii acelor locuri țineau pe lângă ei ucigași plătiți și nebuni care făceau mășcări în văzul lumii și chiar al preoților? Și că maimarele bisericii papistășești se desfăta la ospete punând să joace în jurul meselor curve despuiate de veșminte, așa cum Irod poftise s-o vadă jucând pe Salomeea? Ce deosebire putea fi atunci între Irod și acel cap al unei biserici a creștinătății? Era adevărat că în cetatea aceea unde ucenicise nu se aflau ulițe ca pretutindeni în lume, ci ape? Nu vor fi rămas oare acele locuri astfel de pe urma potopului? „Mi-a spus un negustor de la Reazan care a poposit la noi, își amintise el într-o astfel de seară, că bisericile papistășești sunt zugrăvite altfel decât ale noastre...” „E drept”, recunoscuse Toma și zugravul îl privise cu o ușoară uimire căci descifrase în răspunsul meșterului o undă de regret. „Zicea negustorul acela, stăruise el ca și când ar fi vrut cu orice preț să se convingă, că lucrările meșterilor care împodobesc bisericile și mănăstirile sunt acolo atât de multe și de felurite încât călugării sunt ispitiți mai mult să privească statuile de marmură și chipurile zugrăvite decât să caute în cărți legea lui Dumnezeu.” Da, era adevărat și acest lucru.

Și socotea meșterul Toma că era bună asemenea rânduială? Toma ridicase din umeri. Era vorba de frumusețe, îi explicase el, iar frumusețea avea rostul să-l bucure și să-l înalțe pe om. Însuși Dumnezeu nu era la urma urmelor decât frumusețe și pentru a cunoaște această frumusețe se cuvenea să-l urmezi în duh, nu în literă, pentru că duhul era cel ce dădea viață și te purta înainte. Zugravul Avram se înviorase: „Așa scrie și sfântul apostol Pavel în cea de a doua epistolă către Corinteni, spusese el. *«Cel ce ne-a învrednicit să fim slujitori nu ai literei, ci ai duhului; pentru că litera ucide, dar duhul face viu»* „ Să fie oare același lucru cu ceea ce voise să spună meșterul Toma? Da, era același lucru, îi răspunsese Toma cu siguranță, pentru că orice meșter năzuia prin truda sa să dea glas și înfățișare duhului. Se bucurase însă în taină căci nu cunoștea sau poate uitase textul pe care i-l citase acest zugrav rătăcitor. Se simțise deodată mult mai sigur pe el auzindu-l. Însemna că învățătura despre meșteșugul său, în care credea și pe care o dobândise cu trudă îndelungă, își afla temeiul chiar în cărțile sfinte. Cu acel text putea face față oricăror întâmpinări ori clevetiri ale răuvoitorilor sau proștilor care l-ar fi acuzat de îndepărtarea de la canoane. Fusesse descoperirea cea mai de seamă pe care o făcuse în iarna aceea și pentru ea – fără să i-o spună – păstrase în suflet zugravului Avram un sentiment delicat de dragoste amestecată cu recunoștință.

Și le amintea toate acestea în ultimul sfert de ceas dinaintea bătăliei. Și oamenii care se aflau în pragul

morții, se zicea că își revedeau astfel în câteva clipe întreaga viață, până la cele mai mici amănunte pe care le credeau de mult uitate. Se întrebă dacă nu cumva s-or fi aflând și ei în pragul morții. Era o vreme ciudat de rece și de întunecată pentru sfârșitul lui august. Din când în când începea să plouă mărunț, a toamnă, și răbufnea câte un vârtej de vânt care zburătăcea fulgi răzleți și apoși. Verdele brazilor bătea în negru. Prin vârfurile lor se scămoșau nori joși și pe fundul văilor se târau cețuri. Cu o seară înainte cerul fusese mai curat, dar printre zdrențele de nori pe care-i alunga vântul se arătase semnul acela grozav. Caii nechezaseră zbuciumându-se în întuneric și toată oastea înspăimântată se azvârlise cu fața la pământ. Steaua era de un roșu aprins cum e uneori soarele care cade în apus și purta după ea o coadă de lumină galbenă cu reflexe verzui ce se întindea cât jumătate de cer. Se auziseră urlând câinii din satul din vale. Semnul se înălțase din zare cu o încetineală măreață și amenințătoare și venise drept asupra lor. Deasupra capetelor le stătu nemișcat câteva clipe lungi și locul se învălui până departe într-o lumină sângerie, ca și când toate pădurile ar fi luat foc. Singuri Toma și cu Vodă rămăseseră în picioare. Toma rezemat cu palma de un trunchi, iar domnul cu picioarele îndepărtate, cu mâinile încrucișate la piept și cu capul dat pe spate ca să vadă totul. Apoi semnul prinse iar să se miște încet, străbătu cealaltă jumătate de cer și pieri dincolo de zarea miazănoptii. Oștenii se ridicaseră pe rând privind cu teamă înspre locul acela

care mai păstra o sclipire palidă, nefirească. Boierii se grăbiseră dinspre celelalte corturi. Îi înconjuraseră. Erau aprinși, agitați, unii încă nu-și puteau stăpâni spaima. Începură să vorbească toți odată, cu glasuri mari. Vodă îi prea hărțuia, se purta cu ei ca și când ar fi fost niște oșteni oarecari pe când pe oșteni îi răsfăța ca pe niște boieri. Nu le convenea acest război împotriva polonilor. Leșii intraseră pe neașteptate în Pocuția și alungaseră gărzile lăsate de voievod în ținut. Vodă trimisese oastea, dar ea fusese înfrântă doar cu două zile înainte și însuși marele logofăt Bubuiog căzuse prins. Domnul îi acuzase pe ei pentru înfrângere, răcnise că-i va tăia și venise însuși în fruntea oștii celei mari să-i pedepsească pe poloni pentru înfruntare. Se bucurau acum de ivirea semnului care, deși îi îngrozise, le permitea să-și ascundă adevăratele gânduri pe care nu îndrăzneau să le mărturisească. „A fost un semn, Măria Ta! strigau. Își înălțau în gesturi patetice brațele, se băteau cu pumnii în piept și își zburleau bărbile. Un semn! Vom fi zdrobiți, Doamne! Să ne întoarcem până nu e prea târziu! Oastea e înspăimântată! Să nu mâniem cerul chemând asupra noastră o cumplită pedeapsă! O dată am și fost înfrânți, la ce ne trebuie să fim zdrobiți?! Graiul semnului a fost limpede! Oștenii se tem să mai lupte!”

La acest ultim strigăt, Vodă care-i ascultase învăluit într-o muțenie posomorâtă tresări. „Tăceți!” urlă deodată și își azvârli pumnul pe mânerul sabiei. Boierii încremeniseră. În jur pâlpâiau torțe cu miros

de rășină. Domnul urmasese mai potolit, dar cutremurat de mânie lăuntrică: „Trebuie să mă stăpânesc să nu răcnesc la voi ca să nu audă oștenii și să vă fac de ocară în fața lor așa cum alaltăieri m-am stăpânit să nu vă tai! Dar cât credeți că veți putea călări pe răbdarea mea?! Voi sunteți cei care trebuie să le dea pildă și de care ei trebuie să asculte? Voi, niște babe nemernice care se sperie de o stea cu coadă! Oștenii mei se tem să mai lupte? Cine vă dă vouă dreptul să vorbiți în numele lor și să-i rușinați cu asemenea ocară? Dacă vă temeți, plecați la jupînesele voastre, mă pot lipsi de luptători ca voi, dar nu semănați spaimă în oastea țării! Noi suntem douăzeci de mii. Iar ei șapte mii, cum ar putea să ne zdrobească? Ș-apoi steaua a stat deopotrivă și asupra lor. Semnul, dacă semn a fost, poate fi tot atât de bine și pentru ei, nenorociților! Mi-ați pierdut cetățile pe care le-am luat fără ca niciun oștean să fi vărsat vreo picătură de sânge și acum vreți să dați dosul! Plecați! Cei ce vă temeți întoarceți-vă acasă, n-am să vă fac niciun rău. Frica e o boală, să vă ocrotească muierile sub fustele lor și să cheme vraci și doftoroaie... Pe ceilalți să vă gălesc în zori în locurile pe care vi le-am rânduit, fără niciun alt îndemn. Știți ce aveți de făcut și dacă am să mai dau vreo poruncă va fi numai aceea de tăiere a celor ce nu-și fac datoria! Plecați!”

Le întorsese spatele și-i făcuse semn lui Toma să-l urmeze în cort. „Mi-e frică de ei, îi spusese. Sunt lași și par mereu să ascundă ceva. Înfrângerea de alaltăieri e nefirească și n-o pot pricepe. Tu crezi în

semnul ăsta?” întrebasesc brusc. „Măria Ta le-ai spus foarte bine, ocolise Toma răspunsul. A stat deopotrivă și asupra leșilor. A stat foarte sus, iar taberele sunt foarte aproape, cine poate spune asupra cui anume s-a oprit?” „Ș-apoi, adăugă domnul cu o însuflețire neașteptată, de ce trebuie neapărat să vedem în el o prevestire rea? Poate a fost un semn bun...” Tăcuse așteptând o confirmare pentru că nu credea nici el în ceea ce spusese, voise doar să se liniștească amăgindu-se și i-ar fi plăcut ca Toma să-i ofere o certitudine. Acesta însă tăcuse, chinuit el însuși de îndoieli. „Piatra ta ce spune?” stăruise Vodă. Toma o scosese și o ridicase în zarea făcliilor. „E tulbure, Măria Ta.” „Minte, încercase domnul să râdă. Măine am să te pun s-o arunci în foc și o să ne uităm amândoi cum o să iasă dracu din ea. Am adus toate cele cincizeci de tunuri pe care le-am luat la Feldioara și oastea noastră e de trei ori mai mare, e o neghiobie să crezi că putem fi înfrânți. Singurul lucru de care mă tem e trădarea ăstora. Sunt în stare... Nici prinderea lui Bubuiog nu cred că e străină de ei, prea mi-l știau credincios... Bagă de seamă mâine și tu, la înghesuială, să nu te trezești cu un pumnal în burtă... Am auzit că sunt cu ochii pe tine. Zic că tu mă sfătuiești și că din cauza ta mă port cu ei astfel. Dar cum mă port? Nu le caut în coarne, asta e, și ei ar vrea ca domnul țării să fie nevolnicul lor, să-l poarte cum vor ei. Te pizmuiesc că nu ești boierit și totuși am mai multă încredere în tine decât în oricare dintre ei. Măcar de ar fi adevărat și m-ai putea sfătui cum să

scap dracului de ei... Aș alcătui sfatul țării numai din vitejii oștirii. Nu-mi iartă că pe vătafii de ținuturi i-am numit dintre boierii mici și dintre răzăși și se tem că am să fac așa și cu dregătoriile și cu sfatul. N-ar fi rău, știu ei ce știu... Vorba e că am o gardă de o mie de oameni în jurul cortului și tot mă tem să nu-l dărâme în noaptea asta peste mine. Rămâi și tu aici... culcă-te acolo, pe prag... deși asta n-are nicio însemnătate... cine-și pune mintea poate intra într-un cort pe oriunde... totuși mă simt mai bine dacă te știu acolo... pe prag... ca pe un câine credincios gata să se arunce în gâtul oricărui neprieten...” Râsesse scurt, fără veselie, și adăugase ca și cum ar fi vrut să-l ispitească: „Nu ești jignit că te socotesc câine credincios? Pe tine, un magistru...” „N-aș putea să spun că sunt încântat, Măria Ta, dar dacă asta te liniștește...” „Ha! Nu-ți place! Dar e un compliment „uneori am mai multă încredere în câini decât în oameni, tu nu?” Râsesse tăcut, mormăind ceva nedeslușit, om, câine, ca și când s-ar fi jucat cu aceste vorbe. Nesiguranța și neîncrederea îl făceau rău. Toma se învelise în tundră și se întinsese de-a dreptul pe pământ, de-a curmezișul intrării. Îl auzise cum deschidea tripticul icoanelor moștenite de la Ștefan Voievod cel Bătrân, pe care le lua cu sine, ca și părintele său, în toate luptele. Îngenunchease dinaintea lor și începuse să se roage luminat doar de o singură lumânare subțire de ceară galbenă. Într-un târziu lumânarea se stinsese sfârâind, dar el își continuase ruga încă mult timp pe întuneric. Toma adormise de la o vreme fără să-l fi

simțit când se culcase. Tresărise în zori, speriat din somn de chemările prelungi ale buciurilor.

Se aflau în capătul unei pante line al cărei coborâș. Nu putea decât să-i avantajeze în atac. Toma își roti îngrijorat ochii peste oaste. Erau destul de puțini cei cu armuri. În afara celor din steagurile de viteji, cei mai mulți purtau coifuri de oțel și haine de in cu ițe dese umplute cu lână prin care sabia pătrundea anevoie. Aveau sulite cu un vârf drept și altul îndoit ca un cârlig, scărițe de lemn și sacul cu merinde atârnat de oblâncul șei. Poate din cauza zilei cenușii, poate și din aceea a hainelor groase, fără strălucire, erau întunecați la vedere dar nu lipsiți de anume măreție. Oaste de oameni legați de pământ. Era destul să-i vezi cum așteptau neclintiți și tăcuți ca să-ți dai seama că te puteai bizui pe ei oricând. Dar că se simțeau mai la îndemână când trebuiau să-și apere ce era al lor decât când erau purtați să ia ce era al altora.

Jos se vedea tabăra polonă, un pătrat mare, înconjurat de șanțuri și cară grele. Dincolo de ea, satul căruia moldovenii îi pusese răfoc odată cu întâile chemări de buciuri ridica în aerul umed al zorilor pale de fum care se învăluiau cu norii coborâți printre brazi. Vodă trecuse în vedere steagurile și se oprise lângă Toma. Locul îi îngăduia să cuprindă cu ochii toată valea și mișcările oștilor. Era posomorât.

— Ai noștri, spuse, sunt ca întotdeauna, nici nu clilesc și totuși parcă e în ochii lor ceva ce nu-mi place.

Începea iar să plouă cu stropi reci, tomnatici.

— Ți se pare, Măria Ta. Te-a neliniștit semnul acela.

Dar și el era chinuit de neliniște și adăugă imediat, ca și cum ar fi vrut să-și ofere o explicație:

— Se zice că și hatmanul acesta, Tarnowski, e cel mai vestit general al lor.

— Nu mai vestit decât mine, mormăi domnul. Cetățile Ardealului eu le-am supus, nu el.

Pe urmă își smulse cu un gest brusc sabia dreaptă. În lumina mohorâtă oțelul sclipi rece. Îi răspunse un chiot imens și întreaga oaste se prăvăli înainte cu durăt. Aripile ocoliră îndeplinind porunca de învăluire a taberei. Coifurile de oțel luceau ude sub ploaia mărunță. Nechezară caii și copitele lor răsunară pe pământul moale înfundat, ca un tunet îndepărtat de tobe. Odată cu această năvală răzbubuiră și cele cincizeci de tunuri capturate împreună cu popa catolic răspopit care le comandase la Feldioara. Centrul steagurilor de viteji ajunsese în fața taberei, când niște cară fură împinse deoparte și prin deschizătură izbucniră cavalerii în armuri cu vizierele coborâte. Toma avu sentimentul dureros că el însuși se strivea cu pieptul și cu toată ființa de acel tăvălug de oțel. Se auzi un fel de icnet enorm imediat acoperit de scrâșnetul cumplitei izbiri. Se rostogoliră primii cai, câțiva cavaleri se răsturnară și rămaseră zbătându-se ca niște gândaci uriași fără să se mai poată ridica. Dar moldovenii șovăiră, pe urmă începură încet, pas cu pas, să dea înapoi. Tot atât de neașteptat pe cât ieșiseră, cavalerii leși se traseră atunci înapoi, la adăpostul zidului de cară. Steagurile rămaseră cu o

breșă, puțin năucite, în primejdie de a se răzleți. Tirul artileriei își azvârlea ghiulelele peste tabără, fără să-i facă niciun rău. Voievodul se înalță în scări.

— Fugi la popa ăla și spune-i că dacă nu țintește cum trebuie îl spintec! Sau spintecă-l tu!

Pe când răcnea ultimele cuvinte se avântă înspre steagurile derutate, urmat de cei o mie de călăreți din gardă. Din clipa aceea Toma pierdu iar noțiunea timpului. Oricât încercă mai târziu, nu reușea să-și amintească decât frânturi, ca imaginile absurde și rupte ale unui coșmar din care te trezești năclăit de sudori și cu gura uscată. Îl prinse pe papistaș de piept și-l lovi de un trunchi.

— Asta-i știința ta, viperă?!

Omul îl privea cu ochii holbați. Ceafa îi suna înfundat izbindu-se de lemn. Pălăria de catifea liliachie cu borurile răsucite îi căzu la pământ și în zbaterea lor o călcară amândoi în picioare.

— Țintiți mai jos, sunteți orbi sau nebuni?! le urlă el tunarilor.

— Așa ni s-a poruncit, căpitane! îi răspunse careva.

Dar și ceilalți aveau tunuri. Toma nu mai apucă să răspundă. Două ghiulele trăsneră una după alta între ei. Se ridică amestec dintr-un vârtej de noroi, așchii de lemn și piatră. Răspopitul fugea înnebunit, în capul gol, de-a lungul pădurii. Dădu să fugă după el, dar se răzgândi.

— Am să ți-o plătesc eu, fecior de curvă! îi strigă cu glas copilărește cutremurat de furie. Nu mai așteptați porunci, trageți mai jos și fără oprire până aveți cu ce!

Alergă să-și prindă calul speriat. Când fu în sa, răzbubuiră iar tunurile și văzu niște cară spulberându-se în tabăra leșilor într-o țâșnire de lemnărie și frânturi de roți. Dădu piteni. „Măria Sa! îl fulgeră spaima. Dacă-l ucid acolo, suntem pierduți!” Îl regăsi într-o învălmășeală de iad. Reușise să adune iar steagurile, atacase din nou, dar se izbiseră încă o dată de năvala cavalerilor împlătoșați. O sabie grea îi stricase armura la încheietura umărului și sângele îi umplea brațul. Toma își dădu seama cu groază că îi putea oferi o prea slabă apărare cu spada sa subțire și ageră în fața săbiilor uriașe, cu două tăișuri, cu care leșii puteau despica un călăreț.

— Să ieșim de-aici, Măria Ta!

Spre surprinderea sa, voievodul nu se împotrivi.

— Trebuie să-i adunăm iar pe toți! șuieră.

Fața-i era udă de sudoare și de ploaie și crispată de durere. Dar nu apucară să iasă din vârtejul acela nebun, când se auziră mai de departe, din dreapta, glasurile boierilor Văscan și Zârnă, aproape în aceeași clipă amândouă, ca și când ar fi fost înțeleși:

— Ne-nconjură! Înapoi! Înapoi!

„Cum să ne-nconjure, izbucni întrebarea lui Toma, când noi îi înconjurăm pe ei?!” Dar fusese atâta deznădăjduită groază în acele strigăte încât toată învălmășeala luptei șovăi o clipă ca lovită de un val nevăzut. Voievodul deveni pământiu, ridicat deodată în scări, ținând cu amândouă mâinile sabia deasupra capului ca și cum ar fi vrut s-o azvârle după cei ce strigaseră.

— Eu poruncesc aici, nemernicilor! Înainte!

Nu mai era însă cine să-l asculte. În aceeași clipă, prin mai multe deschizături ale zidului de cară, se rostogoli grosul cavalerilor catafracți. Toată lărgimea locului se umplu de goana bezmetică a călăreților. Din loc în loc, încleștări scurte și crâncene. Cai răsturnați, bătând văzduhul cu picioarele. Scrâșnet de săbii, zangăt de scuturi, trosnet de oase. În mai puțin de o fracțiune de secundă, Toma înțelese adevăratele proporții ale dezastrului. Aplecat pe coama calului, îl privi pe Vodă. Gonea aplecat și el, sumbru, fără nicio expresie în ochi. În jurul lor, vreo patru sute doar din cei o mie de călăreți ai gărzii.

Nu se opriră decât în amurg, într-o poiană largă înconjurată de brazi. Ploua și acum cum plouase în tot cursul zilei și pământul mustea sub ierburi. Nu mai aveau corturi. Se aprinseseră câteva focuri. Vodă se așeză pe un trunchi. Pâlcuri, pâlcuri, soseau din urmă cu caii în spume, rămășițele oștii. Poiana se umplea treptat. Se adunau câte zece-cincisprezece la un loc, își priponeau caii și aprindeau câte un foc fumegos cu vreascuri ude. Toma îl ajută să-și scoată platoșa și cămașa. Rana era adâncă, dar neprimejdioasă. O spălă cu vin și până se zvântă zdrobi în pumni câteva frunze de brusture. Îmbibă cu zeama lor o pânză curată și-l legă. Domnul răbdă în tăcere privind cu ochi goi așezarea înceată a ceea ce-i rămăsese din oaste. Un oștean se apropie cu o traistă.

— Iartă-mă, Măria Ta, dar vei fi flămând. Mai am aici niște brânză de burduf și o pâine. Brânza va fi ea

cam iute, cum o facem noi, dar pentru asta se află și o plosca cu vin.

Barba îl năpădisese într-o zi cât într-o săptămână și avea coiful crăpat. În ochii lui Vodă luci un început de interes. Întinse mâna, luă plosca și bău câteva înghițituri doar cât să-și umezească gura.

— Îți mulțumesc, prietene.

— Să trăiești, Măria Ta.

— Te mai ține credința și acum, după ce v-am dus la înfrângere?

Oșteanul pusese traista jos și își frământa mâinile încurcat. Se uita la boierii care se adunaseră în jur ca și cum s-ar fi sfiit să vorbească între atâția oameni de seamă. Până la urmă se hotărî totuși:

— D-apoi noi... cu Măria Ta... pe altul nu cunoaștem...

— Nici acum când sunt bătut?

Omul râse stingherit.

— Nici, Măria Ta... altul mai bun nu cunoaștem... Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Cu Măria Ta măcar am apucat și oleacă de vreme de pace și de belșug...

— Cum îți îngădui să vorbești cu Măria Sa, mișelule? se oțărî o voce din întuneric.

— Lasă-l, Mihule, să vorbească, spuse domnul cu o blândețe ciudată în care simțiră cu toții apropierea furtunii. Te-a apucat deodată grija de etichetă, nu? E tocmai momentul potrivit, nu? Se opri o clipă ca și cum ar fi făcut o descoperire neașteptată: Uite acum îmi dau seama de ce mă înconjoară norodul cu

plângeri și jalbe de câte ori se întâmplă să străbat târgul. Pentru că nu ajunge la treptele jilțului domnesc din pricina etichetei, așa-i, boier Mihu?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, Măria Ta.

— E și greu de priceput, Mihule, e tare greu. Dar am să te ajut eu.

Oșteanul care și până atunci stătuse ca pe ghimpi pași încet de-a îndărătelea.

— Acum eu, Măria ta... îngăduie să mă trag la ai mei...

— Trage-te, bădie, trage-te... E mai bine să se tragă de aici căci prea-mi seamănă cu Cristos între tâlhari omul ăsta care a venit să-mi dea pâinea și vinul lui. A uitat de protocolul curții, Mihule, m-a văzut șezând pe un trunchi ud, fără niciun acoperământ care să mă ferească de ploaie, cu laba asta oblojită, și și-a zis că suntem de-o seamă. Frumusețea e că nu el, ci tu, Mihule, ai greșit când l-ai împiedicat să spună ce avea de spus...

— Vorbim degeaba, Măria Ta. Stăm aici fără să hotărâm nimic și leșii ne pot ajunge din urmă.

— Măi, dar în voi a intrat o spaimă strașnică! Se minună Vodă cu nevinovăție. Tăcu o vreme până își rupse un colț din pâinea oșteanului. Vorbi apoi, în timp ce mânca domol: Dar spaima tot cu spaimă se lecuiește. Din partea polonilor nu mai trebuie să vă temeți. Ei acum se bucură și nu se pot minuna îndeajuns cum de au izbutit să prăpădească o oaste de trei ori mai numeroasă decât dâșii. Au și de ce să se minuneze, asemenea lucru nu se vede în fiecare zi...

Domniile voastre nu vă minunați?

Printre boieri trecu un murmur nedeslușit.

— Am auzit un mârâit ca de lupi, urmă Vodă netulburat. Să se aducă făclii, să vă văd cinstitele obraze. Așa, acum e mai bine... Într-adevăr, cum stau pe trunchiul acesta între voi, nu înțeleg de ce nu faceți treaba până la capăt... Cu stânga nu știu să mă bat și probabil n-ar sări în apărarea mea decât acest zugrav pe care-l urâți pentru că are o boierie mai mare decât voi toți care se cheamă har și pe care nimeni nu i-o poate lua. Repede ați isprăvi cu el, deși știe să se bată, dar voi sunteți mai mulți... Pe logofătul Toader l-ați împins în capcana leșilor, poate doar Dracsân să se pună pentru mine... Cred că n-o faceți totuși pentru că vă gândiți la omul ăsta al lui Dumnezeu care mi-a adus pâinea. Nu e singur prietenul ăsta care nu știe de rânduiala curții, ce ziceți?

— Destul, Măria Ta, strigă un glas care părea sincer în durerea lui. De ce după o atât de cumplită înfrângere ne mai umilești cu asemenea ocări și prepusuri? Suntem noi chiar cei mai netrebnici și de pe urmă sfetnici și dregători încât să ne vorbești ca unor râme?!

— Comise Dracsân, singurii care s-au purtat azi deasupra oricărei muștrări au fost caili aflați sub veghea domniei tale. De aceea îți înțeleg mâhnirea... Dar la urma urmelor, ai dreptate, orice ar fi făcut cinstiții boieri, nu se cade să le vorbesc ca unor râme... Ca unor râme: zemoasă vorbă, comise Dracsân, îmi place cum ai găsit-o. Dacă-i așa, atunci

să vorbim ca între bărbați, nu ca între râme. Deodată glasul îi răsună neprefăcut, dar scurt și rece, cu inflexiuni metalice, care nu mai îngăduiau comentarii: Poftesc să-mi dați samă de ceea ce ați pierdut. Începeți.

— Trei sute de oșteni, Măria Ta.

— Șase sute, Măria Ta.

— Opt sute, Măria Ta.

— Două sute, Măria Ta.

— Opt sute, Măria Ta.

Voievodul își strânsese umerii ca de frig și rămăsese cu bucata de pâine în mână uitând să mai mănânce. O lăsă să cadă în iarba udă și se ridică anevoie, ca și când ar fi amortit. Se sprijinea cu brațul teafăr în sabie ca într-o bătă.

— Vornicul Huru, Măria Ta, cu trei mii oaste a apucat-o pe o scurtătură, pe după culmile astea. Va ajunge înaintea noastră.

— Așadar două mii șapte sute de oameni morți pentru că prinși n-au avut timp să ia, socoti Vodă cu liniște. Mai departe.

— S-au risipit, Măria Ta, toate cele cincizeci de tunuri de bronz.

— Adică peste trei sferturi din artileria țării. Popa unde e?

— A fugit, Măria Ta, spuse Toma. Cred că a ajuns la Iași.

— A fugit de sub nasul tău?

— Da. N-am putut să-l prind pentru că tocmai atunci au puscat și tunurile lor.

- Și ale lor au nimerit, nu?
- Întocmai, Măria Ta.
- Mai departe.
- Carăle cu funii care veneau în urma noastră pentru a avea cu ce să-i legăm pe cei prinși, Măria Ta. Vodă hohoti răgușit.
- Frumos! Asta-i din cale afară de frumos! Are Tamowski cu ce se lăuda! mai departe.
- Boierii se codiră.
- Asta e tot?
- Ar mai fi steagurile, Măria Ta.
- Care steaguri?
- Două steaguri aurite.
- Atât?
- Și steagul cel mare al țării, Măria Ta, cel cusut cu fir și împodobit cu capul de bour.
- Steagul cel mare al țării, murmură Vodă ca și cum acesta ar fi fost ultimul lucru pe care ar fi putut să-l creadă. Au să-l atârne acum în catedrala de la Cracovia și au să se mândrească și nepoții și stră-strănepoții lor cu el. Știți voi cum e asta? E ca și cum m-ar fi spânzurat pe mine însumi în piața din Cracovia. Mai rău încă, fiindcă trupul meu putrezea, dar steagurile acelea vor rămâne peste veac... Tarnowski... mare oștean, n-a îmbătrânit degeaba... dar n-am să i-o iert asta, încă n-am încheiat socotelile...
- Făcu câțiva pași sprijinit în sabie, schiopătând ca și când ar fi fost rănit și la picior, pe urmă se opri brusc uitându-se pe rând la cei din jur care așteptau muți.

— Mai întâi însă vom încheia socotelile între noi, aici, pe loc. Boier Văscan și boier Zârnă, dacă nu erați voi să dați dosul și să înspăimântați oastea cu zbireretele voastre de berbeci jugăniți, cavalerii poloni nu puteau izbucni din tabără și obrazul țării n-ar fi acum îmbăiat de scui pătura ocării. Vă poruncesc să vă gătiți de moarte. Mergeți și căutați pe careva să-i taie. Nu m-am gândit la una ca asta că-l aduceam și pe Ciorsac. Acum va trebui să ne descurcăm cum om putea...

Din cauza liniștii cu care vorbise, rar, gospodărește, nimănui nu-i venea să creadă. Abia după câteva clipe de tăcere încremenită înțeleseseră deodată adevărata grozăvie a aceluia calm de apă fără fund, care nu iartă. Izbucniră în strigăte și rugăminți, strângând cercul în jurul voievodului. Toma își încleștă pumnul pe mânerul spadei. Mai tare decât toți striga portarul Mihu.

— Iartă-i, Măria Ta, nu te împovăra cu asemenea păcat! Sunt oșteni, Măria Ta, și oricărui oștean i se poate întâmpla! îndură-te, Măria Ta!

— Tăceți! Taci, portare! Sau vrei să-mi amintesc de isprava ta de la Bistrița?! Poate te trimit și pe tine să le ții tovărășie! Țștia nu-s oșteni, ci haini și de sufletul meu nu trebuie să vă îngrijiți voi! Să stați aici și să priviți cu ochii holbați această priveliște cumplită ca să n-o uitați până veți mai avea suflare în voi!

Acum însă Zârnă se aruncă la pământ dinaintea lui încercând să-i cuprindă genunchii. Plângea și printre hohote striga cu un glas ascutit și nefiresc care-i

încovoie pe toți încrâncenându-le pielea. Văscan rămăsese nemișcat, cu brațele încrucișate la piept și privea totul cu o expresie gravă și vag disprețuitoare. Voievodul făcu doi pași înapoi. Zărnă se prăvăli cu fața în iarba udă bătând pământul cu pumnii. Țipetele lui se auzeau peste toată poiana adunându-i și pe oștenii risipiți de la focuri.

— Să isprăvim odată! strigă domnul. Ați găsit omul acela?

Toma se întreba tocmai ce se va întâmpla pentru că niciun oștean n-ar fi primit să îndeplinească asemenea slujbă. Atunci însă, printre cei strânși acolo își făcu loc și se opri dinaintea voievodului un bărbat greoi și înalt, cu umerii neînchipuit de lați acoperiți de o pelerină neagră, largă, care mătura iarba în urma sa. Purta o pălărie neagră cu boruri vaste deasupra căreia flutura o pană neagră, bogată și învolburată, de pasăre necunoscută. Din cauza pălăriei toată partea de sus a feței îi rămânea în umbră. I se ghicea doar lucirea mărunță, parcă îndepărtată, a ochilor și despicătura subțire, neînduplecată a gurii.

— Dumneata faci treaba asta?

— Eu.

Avea un glas profund care suna înăbușit ca și cum ar fi vorbit cu gura astupată.

— Nu te-am mai văzut. Cine ești?

— Sunt cel care trebuie.

„Nu mai e nicio scăpare, țâșni gândul lui Toma, întotdeauna se ivește cel care trebuie...”

Voievodul șovăi o clipă, surprins.

— Cum te cheamă?

— Ce însemnătate are?

— Ai dreptate. Numele tău n-are nicio însemnătate. Și, cu un gest brusc, ca și cum l-ar fi cuprins nerăbdarea: Dă-i drumul!

Omul însă nu se grăbi.

— Cizmele lor îmi rămân mie, spuse.

— Nu, răspunse Vodă scurt. Au fost boieri ai Țării Moldovei.

Toma își vârî degetele în chimir și azvârli la picioarele omului doi zloți tătărăști. Își dădea seama că era o sumă enormă când o pereche de cizme ungurești se cumpărau doar cu treizeci de aspri, dar nu mai putea răbda. Mai ales de când se ivise omul înveșmântat în negru îl cuprinsese o spaimă obscură însoțită de aceeași boare rece cu mireasmă de pământ pe care o simțise și când coborâse la el Iștoc, în hrubele cetății. Totul devenise un vis rău și dacă nu l-ar fi știut pe domn atât de singur, ar fi încălecat și ar fi gonit unde vedea cu ochii, până crăpa calul sub el, numai să scape de acolo și să uite.

Omul se aplecă, luă zloții, le pipăi zimții cu buricul degetului mare, îi încercă în dinți și în sfârșit îi mistui undeva sub pelerina largă. Între timp fusese adus un trunchi de brad, iar Zărnă urmasă să izbească pământul cu pumnii, urlând numai, fără să mai aibă puterea să și spună ceva. Glasul lui se ridica ascuțit și sfâșietor, apoi unduia astfel ca și când ar fi obosit să se mai înalțe, pe urmă însă o lua iar de la capăt cu un avânt nou, dar toți păreau să fi uitat de el, fascinați de

apariția masivă și tăcută a omului în negru. Peste chipurile tuturor trecuse adierea aceea rece și se dăduseră înapoi, lărgind cercul în mijlocul căruia zăcea trunchiul. Se închirciseră în ei înșiși, așteptând resemnați, cu spinările cuprinse de gheață.

Omul se întoarse răsfirându-și în jur poalele pelerinei negre și veni lângă Văscan. Îi puse mâna pe umăr cu o blândețe bărbătească și gravă. Nimeni nu se mai gândea să protesteze, rămăseseră toți într-o încremenire stranie, ca și cum acel om ar fi coborât o vrajă funestă asupra tuturor. Boierul păși alături de el până în fața trunchiului. Își scoase coiful și îl azvârli în iarbă. Pletele îi luciră bogat în lumina torțelor.

— Ai să dai samă, negustor de pește, spuse el ațintindu-l pe Vodă.

— Am să dau, am să dau... răspunse domnul cu tristețe, după cum vezi totul se plătește...

Văscan își făcu cruce, îngenunche și își potrivi grumazul pe rotunjimea trunchiului. Omul negru ivi de sub pelerină o sabie grea cu două tăișuri, lungă și dreaptă, ca săbiile cavalerilor catafracți. Își îndepărtă picioarele pipăind pământul cu tălpile pentru a-și afla un sprijin temeinic și o ridică deasupra capului ținând-o cu amândouă mâinile. Rămase astfel clipe nesfârșite ca și când ar fi așteptat ceva. Toți își opriseră răsuflările. Tăcuse și Zărnă, proptit în genunchi și în mâini, ca un animal în patru labe, cu ochii holbați din care părea să fi pierit orice urmă de înțelegere. O pală ușoară de vânt șuieră lung printre brazi și atunci o pasăre de noapte țivli o dată scurt, a spaimă. Ca și

când ar fi fost un semn, sabia vâjâi și în aceeași clipă trosni peste os, carne și lemn. Capul se rostogoli în iarbă, iar trupul alunecă lângă trunchi, zvâcni de două ori din toate încheieturile și rămase inert.

Toma își trecu limba peste buze. Erau ca scoarța de copac. „Își cunoaște meseria”, șopti cu groază. Cu degetele împleticite își descheie catarama curelușei și își smulse coiful. Adierea rece îi dezmiardă fruntea încinsă.

Omul negru se îndreptă spre Zârnă. Acesta țâșni în picioare și toți se așteptară s-o ia la fugă bezmetic, dar el rămase pe loc, paralizat de lucirile mărunte ca două gămlii aprinse care-l aținteau din umbra pălăriei largi.

— Nu... nu... nu...

Era singurul cuvânt pe care-l mai putea rosti, un geamăt întretăiat însoțit de un găfâit șuierător ca după o imensă trudă. Omul îl apucă de braț și Zârnă îl urmă supus până la trunchi, dar când acela îi făcu semn să îngenuncheze se dădu câțiva pași înapoi întinzând mâinile pentru a se apăra de o vedenie fioroasă.

— Nu... nu... nu...

Cel-Care-Trebuie înțelese că osânditul nu va primi moartea cu supunere și atunci, cu o singură mână azvârlită în ceafă, îl prăvăli. Zârnă încercă înnebunit să se ridice, dar celălalt îi apăsă un picior pe șale și înălță sabia. Toma închise ochii. Auzi vâjâitul, apoi un horcăit scurt și bolborosit. Când privi iar, omul negru își smulgea sabia înfiptă de o palmă în pământ. Trupul

descăpăţânat se zvârcoli urât până se potoli dobândindu-şi liniştea cea mare. Capul singur, mânjit de sânge şi noroi, se uita de jos cu ochi bulbucăţi ca ouăle peste care atârnavu şuviţe năclăite de păr. Cel-Care-Trebuie rupse un smoc de iarbă, şterse cu grijă lama sabiei şi o făcu nevăzută sub faldurii bogaţi ai pelerinei. Îşi duse o mână la piept, se înclină în faţa voievodului şi se întoarse fără un cuvânt. Cercul de oameni se desfăcu dinaintea lui şi pe cărarea care i se deschise astfel plecă semeţ, fără să se mai uite nici în dreapta, nici în stânga, târându-şi poalele pelerinei ca pe o trenă întunecată. Îl urmăriră într-o tăcere de piatră până când silueta lui neagră se făcu una cu bezna pădurii, dar cercul nu se mai închise, ca şi când nimeni n-ar fi vrut să mai păşească pe locul prin care trecuse el.

Vodă îşi scoase coiful.

— Dumnezeu să-i ierte, spuse, şi Toma distinse în glasul său o undă de durere pe care se străduia să şi-o înăbuşe.

— Să-i ierte Dumnezeu, răspunseră ceilalţi într-un murmur sumbru, descoperindu-se.

Voievodul ridică fruntea şi-i privi iar pe toţi. Când vorbi, vocea îi răsună din nou rece şi sigură.

— Măine trebuie să fim în cetatea de scaun, unde vom avea răgaz să ne lingem rănilor. Nu mai avem de ce zăbovi pe drumuri. Pe cai! Trupurile acestor haini să ne urmeze într-un car.

Înaintau tăcuţi prin noaptea ca un cheag. Toma îşi simţea trupul zdrobit. Îi ardeau ochii şi tâmplele. În

răstimpurile în care lăsau caii la pas ațipea cu umerii adunați și mâinile încleștate pe frâu, grămădit în șa. Auzea ca de departe tropotul înfundat al mulțimii de copite, scârțâitul de pielărie, câte un glas răzleț care pierdea imediat, speriat parcă de a fi străpuns tăcerea aceea de pâslă. Tresărea când vreun cal sforăia prin apropiere și îi trebuiau câteva clipe ca să-și amintească unde se află și tot ce se întâmplase. De la o vreme îi întâmpină dinspre hăurile răsăritului un fir de vânt care începu să zvânte drumul și să risipească norii. Se ivi luceafărul de ziuă și o lumină cenușie care se aprindea treptat spre purpuriu umplu zarea din stânga lor. La vadul Siretului le ieși în cale pârcălabul Liciul însoțit de vreo mie de călăreți. Arătau storși deopotrivă, cai și oameni, iar noroiul uscat de vântul goanei și de întâile raze ale zilei îi îmbrăca de sus până jos ca în niște platoșe.

— Am vrut să ieșim pe o scurtătură, Măria Ta, gâfâi Liciul.

— Cunosc asta. Și?

— Cei oare ziceau că știu calea ne-au rătăcit. Au învinuit bezna din acele locuri ce păreau neumblate ori legate cu blestem. Am dat în niște mlaștini care sugeau cal și călăreț ca pe un bolovan. Acolo ne-a ajuns o aripă de oastea trimisă de Tarnowski... Eram trei mii, Doamne... Vornicul Huru a căzut prins... Își roti ochii în jur: Acum... câți se văd... cred că mai suntem vreo mie...

— Așadar patru mii șapte sute, murmură voievodul, și Huru prins ca și Bubuiog. Ce ciudat că toți cei de

mare credință cad prinși... Apoi către Liciul: Ați rămas ultimii, pârcălabe, ca să ne acoperiți retragerea. Te-ai purtat cu cinste și te iert pentru nenorocul tău. Să mergem.

Peste câteva clipe însă, pe când urcau malul dimpotrivă risipind în jur stropi care scăpărau în soarele limpede, se întoarse spre Toma:

— Retrageră am zis, meștere?

— Da, Măria Ta.

— Pe dracu retrageră! Asta a fost fugă curată, nu retrageră, de ce să ne ascundem după deget? râse răgușit, nefiresc: Cea dintâi fugă a domnului Țării Moldovei...

— De pe urma căreia, adăugă Toma, au rămas patru mii șapte sute de morți.

— Taci! Ori vrei să recunosc că ai avut dreptate și că era mai bine să fi lăsat Pocuția în plata domnului? Nu recunosc: încă nu sunt sigur că ai avut dreptate... Am să le ridic pe cheltuiala mea parastase în toate bisericile și mănăstirile... După o clipă întrebă ca și cum l-ar fi speriat un gând neașteptat: Crezi că asta poate folosi la ceva?

— Lor nu știu dacă le mai folosește, dar sufletului Măriei Tale cred că da. Oricum, se cade s-o faci.

— Am s-o fac, am s-o fac, murmură domnul pe gânduri.

Mai mult ca să-i abată acea obsesie a dezastrului, Toma adăugă cu gravitate:

— Și mai îngăduie-mi, Măria Ta, să-ți amintesc că-mi datorezi doi zloți tătărăști.

— Pentru ce? tresări Vodă. A, da...

— Nu de alta, dar nu vreau să plătesc din punga mea slujba gădelui.

— Fiind vorba de niște haini, n-ai face decât o faptă bună.

Toma regăsi în cuvintele lui ceva din fireasca-i plăcere de a porunci și contrazice nu din răutate, ci din dorința de a cunoaște gândirea celui alt pus în situația de a-și apăra o convingere. Zâmbi în sinea sa, dar chipul îi rămase grav și trist când răspunse.

— Nu e treaba mea să fac asemenea fapte bune.

Vodă îi aruncă o privire scurtă.

— E drept. Mă bucur când întrezăresc în fundul sufletului tău neprihănit de meșter un negustor ce stă de veghe. Ne asemănăm și în asta, nici mie nu-mi place să plătesc și alții să mă socotească neghiob. Fii pe pace. Ai să-ți capeți zloții...

— Îți mulțumesc, Măria Ta. Grabă mare nu e, mai pot să aștept.

Dar voievodul, care altădată ar fi ivit pe loc spada unui răspuns, tăcu furat de alte gânduri și nu mai ieși din această muțenie până către prânz, când intrară în cetatea de scaun.

Se înseninase și soarele dogora fără îndurare. Lui Toma i se întetise arșița tâmpelilor. Își simțea acum și limba fierbinte și uscată ca de iască, iar ochii îl dureau la fiecare coborâre a pleoapelor ca niște răni deschise.

Vestea ajunsese înaintea lor. Mulțimea umplea ulițele, îmbrâncindu-se, întinzându-și miile de capete, sorbind totul din miile de ochi. La trecerea rândurilor

strânse și urât mirositoare a celor osteniți și înfrânți se dădea în lături cu murmur înfricoșat. Din loc în loc boceau femei cu glasuri înalte care sfredeleau auzul și însângerau ca niște gheare sufletele. Deasupra acestui furnicar, peste acoperișuri și grădini, văzduhul limpede se încrețea izbit adânc și rar de vaierul clopotului celui mare, Buga. În dreptul bisericii noi ridicate de Cântic se smulseră din mulțime femeile și feciorii celor tăiați, azvârlindu-se în pulberea uliței. Caii sforăiră speriați, proptindu-se în picioarele dinainte. Vodă privi tăcut toată jalea aceea ca și când nu s-ar fi hotărât încă să le împlinească ruga.

— Puteți să-i luați, spuse apoi. S-au făcut vinovați de hainie față de domnie, dar au fost boierii acestei țări și vă îngădui să-i prohodiți după datină și cu toată cinstea.

Voind să scape de priveliște dădu pintoni și pe urma lui se grăbi toată oastea stârnind colbul de sub copite. Suiră dealul în goană și podurile duduiră la trecerea lor. După cea de a treia poartă îi aștepta doamna înconjurată de jupânese. Erau toate înveșmântate în negru și aveau ochii plânși. Lui Toma îi era din ce în ce mai rău. Începea să vadă lucrurile ca printr-o ceață, dar frumusețea tristă a doamnei Elena, ochii ei albaștri și uluiți pe chipul palid sub marama neagră, îl alină pentru câteva clipe deși îi părea nespus de îndepărtată, ca și când ar fi zărit-o printr-o oglindă cu apele aburite.

— De ce bociiți, Doamnă? strigă voievodul. Ce-i cu voi? Pe dată să vă lepădați veșmintele astea cernite!

Un domn rușinat încă nu înseamnă o țară înfrântă!
Până vă veniți în fire să lipsiți din ochii mei!

Își struni calul întorcându-se în loc cu fața spre oaste.

— Vă mulțumesc că ați stat alături de mine! Sunteți slobozi să vă vedeți de ale voastre, dar să rămâneți oricând gata la porunca domniei! O asemenea rușine se cere spălată.

Ce să spele, cu ce să mai spele, se întrebă Toma ca prin vis. Albia își mai putea ține ochii deschiși și nu era sigur dacă i se părea ori într-adevăr se legăna în șa. Voievodul descălecaser și se pregătea să intre în cetate când își aminti de el și-l privi peste umăr. Îi auzi glasul ca de foarte departe:

— Meștere, arăți bolnav. Du-te acasă, dar să-mi stai la îndemână.

— Am înțeles, Măria Ta, murmură el, abia mișcându-și buzele crăpate.

Îi veni să râdă, dar îi lipsi vloga. Să-i stea la îndemână... Cum adică la îndemână? Ca o unealtă, ca un oștean? Altfel cum, căci un meșter nu se poate ține la îndemână... „Și eu, își zise, după câte îmi amintesc, aș fi meșter...”

Calul cobora dealul cetății încet simțind că se aflau la un liman unde graba nu-și mai avea rostul. Își legăna la fiecare pas capul aplecat și din când în când se oprea spre a rupe o gură de iarbă din dunga drumului. Toma stătea ghemuit în șa, strivit de arșiță, lăsându-se în voia calului care cunoștea calea. Cum înainta astfel pe coasta inundată de soare, parcă în

silă, singur și oarecum în neștire, arăta ca ultimul supraviețuitor al unei oștiri nimicite.

*

Șapte zile răsunară clopotele slujind pomenirea celor ce pieriseră, iar boierii tăiați într-unul din luminișurile pădurilor Pocuției fură îngropați cu alai și pomană îmbelșugată de colaci și colive care îndestulă toată mulțimea milogilor cetății de scaun. Toma auzi doar ca de pe alt tărâm tânguirea clopotelor fără să mai aibă însă știre de cele ce se petreceau. De cum intrase în curte se prelinse de pe spinarea calului încet, ca și când toate oasele i-ar fi fost mărunțite și se trase anevoie până la pat. Mușa pisă scoarță de frasin și-i dădu să bea fiertura de pe ea. De pe urma ei îi scăzu fierbințeala, dar el rămase tot nemișcat, cu ochii pironiți în grindă și, dacă pieptul nu i s-ar fi ridicat ușor în ritmul rar al respirației, oricine l-ar fi putut crede mort. Se afla sub stăpânirea unor vedenii învălmășite, unele calme, altele înfricoșate, care se succedau lent ținându-l departe de lumea celor din jurul său. Nu mânca și doar din când în când sorbea, încet de parcă l-ar fi durut fiecare înghițitură, laptele pe care Mușa i-l ducea la gură sprijinindu-i capul. Cântic și cu Marcu se opreau în prag, sfioși, sperând de fiecare dată să prindă în ochii meșterului un semn de recunoaștere, dar acesta își lăsa așezată ceafa pe

pernă și rămânea nemișcat, supt din nou de vedeniile lui. Cel mai des i se înfățișa un zid înalt, zugrăvit în cele mai luminoase culori pe care le văzuse cândva. Se apropia de el cu răsuflarea oprită de emoție, dar când dădea să-l atingă cu vârfurile degetelor, zugrăveala începea să cadă în coji mari care se legăneau domol în văzduh ca frunzele de toamnă până nu mai rămânea decât piatra cenușie. Unele dintre aceste frunze nemaivăzute i se lăsau pe umeri sau în păr și când încerca să le ia deveneau între degetele lui o pulbere pământie cu miros acru. Altădată se surpa și zidul, iar dintre dărâmături izbucnea bătând din aripi un cocoș negru. De multe ori fugea în neștire într-un amurg ploios, iar pământul îi devenea tot mai moale sub picioare până se vedea cuprins în capcana unei mlaștini care-l trăgea încet la fund. Când nămolul puturos îi ajungea până la bărbie, se iveau de după smocuri de rogoz și trestii capetele lui Văscan și Zărnă. Pluteau spre el apropiindu-se ca și când ar fi vrut să-l sărute pe gură. Totul pieria învăluit într-un abur abia când Mușa îi ștergea chipul de sudorile reci care-i musteau din trup umezind așternutul. Ciudat era și ciudat i se părea lui însuși că în lungi răstimpuri când scăpa de asemenea vedenii își dădea seama limpede de tot ce se întâmpla în jur fără a avea însă puterea să scoată un cuvânt, să-și miște o mână ori măcar ochii. Auzea zgomotele mărunte ale casei, pașii ușori, dar hotărâți, de stăpână de acum, ai Mușei, pașii greoi și blânzi ai lui Cântic și cei furișați, ca de pui de mătă, ai lui Marcu. Deslușea trecerea vreunui

car, vorba unor oameni pe drum ori mireasma bucatelor care se prelingea pe sub uși... Într-o zi auzi în casă vorbe și pași străini. Recunoscui pe dată glasul limpede, cu inflexiuni metalice, al comisului Dracsân și reuși chiar să distingă frânturi din ceea ce spunea. „Măria Sa întreabă de meșterul Toma... cum se află... îi dorește sănătate... îl așteaptă...” Pe urmă comisul intră la el și se opri lângă pat. „Meștere Toma, mă cunoști?” întrebă. El stătea cu ochii larg deschiși fixați în tavanul de scânduri afumate, îl auzi, îi văzu umbra și-i simți mirosul de cal și de pielărie, ar fi vrut să i le spună toate astea, dar la ce bun, se gândi și tăcu încăpățânat în neclintirea lui. Comisul clătină din cap și ieși pe vârfuri înspăimântat. Așadar Vodă nu-l uitase, îl trimisese pe acest Dracsân să afle ce se întâmpla cu el, Vodă îl aștepta și se bizuia pe credința și meșteșugul lui, iar boierii se vor bucura acum când comisul le va spune și lor că meșterul Toma era dus de pe lume și că, fără îndoială, nu va mai apuca săptămâna. N-avea decât să le spună, ce-i păsa lui? Cinstea pe care i-o făcuse Vodă o constatase doar, fără să simtă pentru asta nici bucurie, nici nerăbdare de a se scula. Nu aștepta și nu dorea nimic. Uneori devenea ușor de parcă ar fi avut oasele goale ca ale păsărilor și atunci plutea lin, fără grabă și fără țintă, pe un văzduh luminos și limpede. Erau cele mai frumoase clipe. Închidea ochii și se lăsa dus astfel până cădea treptat într-un somn lung și fără vise.

Abia spre sfârșitul celei de a treia săptămâni începu să-și simtă iar trupul viu și să cunoască din nou gustul

dorințelor și această întoarcere i-o datoră lui Iștoc. Era spre amiază, într-o zi caldă de vară târzie, când în încăpere se făcu deodată mai frig și avu sentimentul neplăcut că nu se afla singur. Cu un mare efort reuși să-și coboare ochii și atunci îl văzu la picioarele patului pe oșteanul de la Făgăraș. Îl privea zâmbind, de data aceasta fără nicio răutate, cu un fel de bunăvoință chiar, ca omul care vede că i s-a împlinit o prevestire în care alții n-au vrut să creadă. „Te poți strecura singur printre toate? îl întrebă. Le poți răpune toate, cum m-ai răpus pe mine, cu o lovitură de spadă?” Lui Toma i se părură cunoscute întrebările, le mai auzise fără îndoială cândva și îl cuprinse mânia împotriva oșteanului. Du-te, ar fi vrut să-i spună, că miroși a hoit, dar nu găsi destulă putere să-și miște buzele. „În curând ai să miroși și tu, spuse Iștoc cu același surâs blând care-i lumina ciudat fața cu barba crescută ca pe morți. Dar eu n-am să-ți mai fac niciun rău fiindcă sunt oștean și nu ridic sabia împotriva unuia care nu se mai poate apăra. Treaba asta are s-o facă Cel-Care-Trebuie, eu am venit doar să te vestesc. Atunci nu vom mai avea de ce să ne certăm, vom fi tovarăși și vom hălădui împreună prin răspântiile nopților. Cred că n-ai uitat că am rămas legați... Cel-Care-Trebuie nu e departe, vine curând. Dar Toma nu mai putu răbda a doua rostire a celui nume. Cutremurat, se smulse de pe așternut înălțându-se în capul oaselor, pentru întâia dată după trei săptămâni.

— Du-te dracului! scrâșni printre dinți, gâfâind.

Îl năpădise iar un val de sudoare. Iștoc se îndepărtă de-a-ndăratelea către ușă.

— Curând-curând, murmură și zâmbetul lui căpătă o undă de viclenie.

Toma privi năucit în jur. Era desculț și ședea pe marginea patului. Se simțea nespus de slab, dar în același timp ușor, ca și când ar fi lepădat de pe dânsul un rând de piele, ca șerpii. Își trecu dosul mâinii peste frunte. Soarele se revărsa pe fereastra deschisă. De afară se auzeau vrăbiile. Își văzu cizmele curățate și lucitoare într-un colț. Se ridică încet și făcu un pas înspre ele. Podeaua începu să se lege, genunchii îi șovăiră și se izbi de un scăunăș care se răsturnă cu pocnet. Găsi puterea să facă un pas înapoi și să se reazeze pe dunga patului. Respira ca după o goană. La zgomotul scaunului, Marcu deschise ușa.

— Meștere! chiui. Meșterul! S-a sculat meșterul!

„Meșterul, își zise Toma. Va să zică totuși sunt încă meșterul...”

Cântic și Mușa veniră în fugă. Se opriră în prag înspăimântați și fericiți.

— N-a fost nimeni aici? întrebă Toma.

— Nimeni.

— N-ați văzut pe nimeni ieșind?

Cei trei se priviră îngrijați. Nu, nu văzuseră pe nimeni.

— Bine, mormăi el.

Arăta de parcă ar fi fost supărat de ceva, dar în realitate se lăsa cuprins de o bucurie care se revărsa ciudat de undeva ca niște zăpezi care s-ar fi topit fără

veste sub boarea primăverii.

— Ajutați-mă să mă îmbrac. Dați-mi cizmele...

Se îmbracă anevoie în ciuda ajutorului lor. De câteva ori crezu că nu-l vor ține puterile, dar se încăpățână, strângând măselele.

— Cântic, umărul tău...

Sprijinindu-se de pietrar pași încet până în pridvor unde se lăsă pe trepte sub lumina soarelui. Oftă a ușurare, din adâncuri, ca și cum ar fi umblat o zi întreagă. Ceilalți trei rămăseseră în picioare, în spatele său, așteptând cu inimile strânse ce avea să se mai întâmple.

— Meștere! strigă uimită o vecină oprită la gard. Te-ai ridicat, meștere, mare-i puterea lui Dumnezeu! Te mai doare capul?

Nici nu-l duruse, ce să-i spună? Ar fi trebuit să strige și el ca să-l audă, dar nu se simțea încă în stare

— Dacă te doare capul să umbli în zori cu tălpile goale prin rouă!

— Auzi, Toma? spuse Mușa. Te doare capul?

— Nu mă doare capul, răspunse el încet, cu o foarte îndepărtată undă de veselie în glas. Mă doare sufletul, adăugă, dar acum mă alină soarele sfântul... Cântic, ești aici?

N-avea putere să se întoarcă.

— Aici, bădie.

— Fă-mi un bine și adu-mi din lavița din casă o pungă mică de piele verde pe care o am acolo.

— Nu ți-e foame? îl întrebă Mușa.

— Ba parcă mi-ar fi.

— Doamne ajută! Ce-ai pofti?

— Aș pofti o zeamă aurie de găină grasă. Dar o vei ști tu oare găti ca Olena?

— Poate că voi fi știind și eu câte ceva, spuse ea jignită și intră în casă cu buzele strânse, unduindu-și mijlocul.

Toma zâmbi în soare. Dacă l-ar fi ajutat puterile, ar fi ajuns-o din doi pași și i-ar fi tras o palmă la fund: proasto, tu nu vezi că m-a podidit dorul de Olena?!

— Asta e punga? întrebă Cântic.

— Asta.

O deșertă în palmă și mâna i se umplu de pietre care fulgerau în lumina intensă a amiezii: smaralde, rubine și topaze, un safir albastru din cel pe care s-au scris tablele lui Moise „iacint care ajută la nașterea fără dureri, agate și ametiste violete care aveau puterea să apere de beție oricât ai fi băut. Unele erau cât bobul de mei, altele abia cât unghia degetului mic, dar toate, adunate acolo în pumnul alb și slăbit al lui Toma deveniseră un buchet de culori amețitoare de care îți era parcă teamă să te atingi. Alese dintre ele un topaz cât un sâmbure de cireasă și-l întinse lui Cântic ținându-l între vârfurile degetelor mare și arătător. Piatra sclipi galben luminos adunând în ea tot soarele.

— Freacă asta pe gresie și umezește apoi praful cu câțiva stropi de apă. Are să se facă un fel de zeamă lăptoasă pe care ai să mi-o dai s-o beau.

— La ce-ți folosește? întrebă Cântic cu o umbră de neîncredere.

— Ajută la liniștirea celor ieșiți din minți. Du-te și fă ce ți-am spus, nu mai întreba atâta.

După ce pietrarul se îndepărtă, Marcu se aplecă lângă chipul lui Toma. Întrebă în șoaptă, cu îngrijorare:

— Cu adevărat ai fost ieșit din minți?

— Poate că da, știu eu? Poate mai sunt... Dar de băutura asta are să-mi treacă. Își umezi buzele care i se uscaseră iar. Adu-mi o gură de apă rece și nu mă mai întreba atâtea. După tăcerea asta lungă, vorba multă mă obosește. Lasă-mă să trag putere de la soare... și de la vânt...

Își rezemă tâmpla de stâlpul pridvorului lăsându-și chipul bătut de lumină. Marcu se îndepărtă încet ca și cum s-ar fi temut să nu-l trezească.

— Mi-e dor de unelte, îl auzi el murmurând mai mult pentru sine.

Într-un fel se întoarce la unelte chiar de a doua zi, când reuși să ajungă singur până în atelier. Nu lucră cu ele, nici nu le atinse măcar. Se așează doar pe o buturugă în fața vetrei reci și le privi îndelung și pe rând. Tot atelierul avea un aer de părăsire. Un abur de viață mai păstra doar colțul de lângă fereastră unde obișnuia să lucreze Marcu și unde se afla o icoană începută, abia schițată. Ulcelele nu prinseseră în colțul lui Marcu acea crustă de vopsea uscată, pensulele așteptau în uleiul lucios, culorile puține așternute pe scândură erau curate și proaspete. Acolo își opri meșterul ochii în cele din urmă și rămase astfel ca și cum ar fi supt puteri. Treptat simțea cum i

se umplea iar sufletul de acel dor căruia nu i se putea împotrivi și care-l mânase până atunci pe același drum. Nici nu încercase de altfel să i se împotrivească vreodată căci era un dor cu o putere dulce în care găsea cea mai deplină plăcere a vieții și singura îndreptățire a rostului său. Nu îndrăznea să se miște pentru a nu-i tulbura renașterea lentă ca ivirea pământurilor după retragerea unor puhoaiie tulburi. Își petrecu zilele acelea într-o reverie odihnitoare în care începu iar să se vadă pe sine pe schele în fața unui zid cenușiu care aștepta să sufle asupra-i duhul și lumina culorii. Atelierul era curat, Marcu nu îngăduise nici păianjenii, nici praful. Îi lipsea însă viața. Luă întâi câte o ulcică și o curăță cu migală de crustele întărite. Obosea încă repede și se odihnea des cu capul aplecat și cu coatele rezemate de genunchi. Căută apoi cutiile din coajă de mesteacăn în care ținea perii de veveriță și de dihor. Fără grabă, ca pentru a prelungi cât mai mult o plăcere necunoscută, își făcu pensule noi. Într-o zi apucă mătura și când Marcu, speriat, voi să i-o ia, îl îndepărtă blând: „Lasă-mă, trebuie să mă învăț iar cu toate, de la început...” în cele din urmă își pregăti pentru viitoare icoane câteva scânduri noi de arțar, le gelui, le chitui, le îmbibă cu clei de cegă, le lustrui cu labă de iepure. Arse curmei de viță și scoase o culoare neagră, ușoară; încălzi îndelung, la foc molcom un amestec de pucioasă și argint viu până i se ivi sub ochi chinovarul de culoarea sângelui. Îl puse pe Marcu să sape o groapă lângă grajd, așeză în ea oale de pământ cu foi de plumb în

oțet încins pe care le astupă și le lăsă să dospească în abur, înconjurată de bălegar: se născu un alb bogat și gras. Împreună cu Cântic dăruiește cuptorul și zidi altul în care putea topi aur și argint. Nu-și dădu seama cum trecură alte săptămâni. Îi era greu să se despartă de atelier și îl încerca din nou sentimentul de înstrăinare în casa părintească. Veni o dată la cină mulțumit de ce lucrase și puțin obosit și-i găsi pe Cântic și pe Mușă sporovăind în tihnă și gospodărește. La intrarea lui se întrerupseră din vorbă și își dădu seama că n-o făcuseră pentru ca el să nu audă ce-și spuneau, ci pentru că nu-și spuneau de fapt nimic important și socotiseră că pe el nu l-ar fi interesat, dar lui îi căzu greu această întâmplare fără însemnătate, mai ales că imediat Cântic - care era probabil flămând și-l așteptase să vină - se grăbi să-l poftască, hai, bădie, pofteste și șezi, Mușă ne-a gătit azi tochitură... Ca pe un oaspete. Ca și cum ar fi fost nevoie să-l poftască. Nu-i purta nicio umbră de pică, îi erau deopotrivă de dragi și el și Mușă, dar în clipa aceea îl năpădi iar dorul de drum. Chiar în ziua următoare începu să iasă în târg. Ulițele erau pline ca întotdeauna de mișuna oamenilor oare se îngrămădeau în fața carălor și a dughenelor vârate unele într-altele ca și cum ar fi vrut să se sprijine. Se oprea, pipăia mărfurile, asculta vorba oamenilor. În Ulița Rusească, un negustor de la Caffa își deșerta carăle cu marfă tătarască: adamască roșie cu aur, atlazuri și catifele, scorțișoară, sofran, piper, tămâie și untdelemnuri. În ciuda zilei de sfârșit de vară, purta pălărie și manta călduroase, gălbui, din

păr de cămilă. Toma se bucură aflând la el un butoiăș cu clei de cegă pe care îl duse mai departe sub braț. De-a lungul uliței mulțimea se târguia și se frământa, iar negustorii își chemau mușteriii bătând în capacele lăzilor ori în tingiri de aramă. Se schimbau blănuri muscălești pe țeșături nemțești și pânză leșească, brâie de mătase și caftane albe pe dulame și anteree, pe ducați venețieni ori zloți tătărăști și ungurești. Căpățâni de zahăr și butoiășe cu măslina. Douăzeci de ouă se dădeau pe un aspru, o găină pe doi aspri. O bute de vin de la Cotnar treizeci și cinci de aspri și o vadră de miere o sută treizeci. Un negustor cazacliu era gata de plecare la drum lung, până la Cherson, cu cinci cară încărcate cu buți de vin. Le spunea cu mare veselie celor ce se adunaseră în jur că Vodă rânduise străji anume care să-i însoțească și să-i apere pe negustorii cinstiți. Avea el însuși în jurul carălor vreo treizeci de haidamaci călări, cu căutături piezișe, întunecați și soioși, încât trebuia să te întrebi cum de nu se temea în primul rând de proprii lui paznici. Când un călugăr spân și jerpelit înălță o cruce de lemn și binecuvântă convoiul, haidamacii răcniră cu glasuri sălbatice de oameni ai pustiei și își jucară caii în loc înecând toată ulița în colb. După ce se îndepărtară, stărui încă mult în urma lor o duhoare aspră de lup. Dinaintea hanului la care trăgeau negustorii lioveni, înghesuiala era și mai mare. Din porunca pârgarilor cetății, străjerii aruncaseră valuri de postav în mijlocul uliței, mai largă în acel loc, și-i dăduseră foc. Postavul fusese găsit putred, destrămat și găurit și acum cel

care îl scosese în vânzare, un negustor mărunț și puhav de la Liov blestema în limba lui, bătându-se cu pumnii peste creștetul acoperit cu un păr roșcat și rar. Căpitanul străjilor, un bărbat înalt și descărnat, cu mustața aproape albă și cu nasul ca un plisc, îl prinsese de gulerul hainei și-l zgâlțâia rar și cu putere.

— Ne mai și împrști cu sudalme, găinarule?! Ți-ai închipuit că Moldova-i țara proștilor ori haznaua în care vă puteți deșerta gunoaiele! Pângarii au fost milostivi cu tine, lepădătură, că Vodă are obicei de-iașază în țeapă pe cei de teapa ta. Te-aș sfătui să ștergi putina până nu află...

Îl răsuci pe neașteptate, îi propti talpa cizmei în dos și-i făcu vânt. Negustorul tâșni ca din praștie în hohotele uriașe ale celor buluciți la priveală. Toma se îndepărtă înveselit, cu un sentiment brusc de putere și siguranță. Străji tocmită anume să vegheze asupra drumurilor de negoț și pângari cu porunca de a-i apăra pe oameni de înșelătorii de tot soiul care mișunau în țară erau rânduiești înțelepți. Se cunoștea de la o poștă că acela care le poruncise fusese și rămăsese încă în sufletul său negustor.

Pășea agale prin soarele generos, contemplând cu vădită plăcere și cu un fel de uimire forfota din jur și mulțimea de mărfuri care-ți luau ochii și se întreba dacă dezastrul acela de sub pânza deasă a ploii cernută asupra lor și a pădurilor întunecate de brad avusese loc în realitate ori numai în coșmarurile lui. Nicio urmă din acea cumplită nenorocire nu se mai putea ghici în belșugul toamnei și în bucuria

oamenilor de a căra, de a vinde și de a cumpăra, de a se tocmi și de a schimba vești, de a privi și de a pălăvrăgi gustând vinul nou ori berea proaspăt adusă din sladnițe în hanuri și cârciumi care vuiau de glasuri.

Dinaintea Hanului Domnesc, carăle nou venite nu mai găseau loc unde să tragă încât se umpluseră treptat și ulițele din jur așternute cu fân călcat în picioare, cu baligi și grăunțe risipite din sacii de nutreț. Toma își făcu loc înspre intrare când se auzi strigat – magistre Toma! — și recunoscu imediat, cu o nouă plăcere a acelei zile, glasul curtenilor, cu o intonație caldă de prietenie. Jupânul Serchiz își făcea loc pe urmele sale și soarele auriu se răsfrângea în țeasta lui pleșuvă ca într-o bilă de os șlefuit. Spre deosebire de ceilalți negustori, se purta în veșminte scumpe oriunde s-ar fi aflat și Toma găsi că semăna și acum cu un mare dregător în felul mândru în care-și purta pe umeri pelerina ușoară de buhur galben folosit mai degrabă de jupânese, pentru rodiii, decât de bărbați. Fața rotundă îi era luminată de un surâs neprefăcut în timp ce se apropia făcându-și vânt cu pălăria neagră cu boruri largi și răsucite. Îl apucă pe Toma de braț.

— E un adevărat noroc ca în scurtul meu popas în această ilustră cetate de scaun să am bucuria de a te întâlni, magistre.

— Bucuria nu e mai puțin și a mea, jupâne.

Nu erau niște simple vorbe de politețe. Se vedeau rar, dar Toma îi păstra acea neștirbită prețuire pe

care o avea pentru toți cei ce-și respectau meșteșugul și erau stăpâni pe el. Dintre aceștia făceau parte și negustorii datorită cărora depărtările erau înfrânte iar lumea devenea mai puțin nesfârșită îngăduind apropierea oamenilor. Jupân Serchiz era unul din negustorii vestiți ai timpului, pe care te puteai bizui chiar de ar fi avut de mers până în împărăția chitailor. Carăle sale brăzdau drumurile continentului de la Stambul la Bruges, iar firele nevăzute ale relațiilor sale treceau prin iatacurile principeselor și prin cabinetele secrete ale celor ce cârmuiau lumea. Jupânului Serchiz nimic nu-i era cu neputință, fie că trebuia să aducă în taină prafuri de pușcă cu puteri noi ori afrodisiace pentru cine știe ce prinț lingav, fie că era vorba de nevinovate rodii, mirodenii ori sulimanuri pentru a spori frumusețea domnițelor. Pe când se așezau singuri la o masă așternută cu o pânză albă dintr-o încăpere dosnică a hanului, Toma adulmecă mireasma străină a depărtărilor, care însoțea ca un abur nevăzut trupul curat și strălucit înveșmântat al negustorului. Lumea era plină de întâmplări și jupânul Serchiz le istorisea cu o voluptate care-i răzbătea în expresia de tihnă și mulțumire a chipului. Ascultându-l, Toma simțea că abia acum se putea socoti într-adevăr sculat din lunga lui zăcere: un dor de viață, de ducă și de lucru îi umplea treptat pieptul.

Gustară cu cumpătare din vinul vechi și uleios cu tărie ascunsă și rupseră câte un colț din pâinea aromitoare, albă, tăvălind bucăți mari prin sucul

ardeiat pe care-l slobozise pastrama friptă. De plăcere, ochii negustorului se închiseră pe jumătate. Era binecuvântată îndeletnicire să guști din roadele pământului care-și aveau pretutindeni farmecul lor. Omul trebuia să știe să se și bucure, când avea prilejul, de o mâncare deosebită și de întâlnirea cu un prieten ales, căci lumea era plină destul de nenorociri despre care niciodată nu puteai să știi când îți vor ieși ție însuți în cale. Iată, cine și-ar fi închipuit că pe niște armatori și negustori puternici și cuprinși, cum erau cei din Bruges, îi va lovi o atât de neașteptată nenorocire. Căci portul vestit al Brugesului era năpădit treptat de nisipurile aduse de mare. Un rău împotriva căruia nu se afla leac. Și sub acel nisip, portul era de fapt îngropat de Anvers care se ridica și va ajunge curând întâiul port al lumii. Pentru un negustor ca el, întâmplarea nu avea nicio urmare deosebită, căci așa cum făcuse până acum negoț cu cei din Bruges, va face de acum înainte cu cei din Anvers. Era totuși o întâmplare care te îndemna să meditezi puțin mai adânc asupra nestatorniciei sub semnul căreia se aflau toate cele ale lumii. Dealtfel, peste tot vremurile se arătau tulburi și sălbatice. În cetatea Munsterului se iviseră eretici inspirați de diavol care trăiau laolaltă ca o turmă, bărbați și femei, împreumndu-se în devălmășie. Bătea un vânt de nebunie. În Svițeria un vraci fusese ars de viu fiindcă spusese că sângele curge prin vinele omului cum curg apele prin țesătura de albiu a unui pământ. Toma rămase pe gânduri.

— Omul, spuse, a dat glas unui cuget al său. Oare pentru asta trebuia ars?

— S-a socotit că acel fel de a cugeta se ridica împotriva credinței, răspunse negustorul. Cei puternici nu sunt pretutindeni la fel de îngăduitori ca voievodul acestei țări.

— Îl presupui îngăduitor? întrebă Toma, și în amintire îi reînvie deodată teribila imagine a tăierii boierilor.

— E îngăduitor și înțelept. Nimeni din cei de altă credință n-a fost prigonit în țara aceasta. Nu mai departe decât zilele trecute au venit aici în cetate cerând adăpost și ocrotire niște robi genovezi fugari de pe o corabie turcească oprită la Chilia. Măria Sa i-a îmbrăcat și le-a dat cai și însoțitori care să-i treacă la Ardeal și de acolo spre țara lor, deși o asemenea faptă poate atrage mânia turcilor.

— E cea mai mărunță, zâmbi Toma, dintre faptele prin care știe să atragă mânia turcilor.

Jupânul Serchiz clătină din cap:

— Știu. În ultimele săptămâni, polonii s-au răzbunat arzând și prădând ținuturile de graniță. Măria Sa a trimis pâlcuri de oaste care au făcut același lucru pe pământul lor. Când am venit, am trecut cu carăle prin sate pustiite care mai fumegau. Și acum, polonii vor trimite soli la turci, cerând pedepsirea Măriei Sale din pricina căruia n-au liniște.

— De unde știi domnia ta asta?

Negustorul zâmbi ca în fața unei copilării.

— Negoțul meu mă obligă să știu tot. Am

pretutindeni oameni care îmi spun ceea ce se va întâmpla. Măria Sa se află în primejdie. Turcii i-ar putea ridica și pe tătari. De la craiul Ardealului n-are de ce să aștepte ajutor pentru că acela e sluga turcilor și-i lasă gura apă după cetățile pe care le stăpânesc moldovenii în Ardeal. E un om perfid care cu limba linge și cu coada lovește. Vodă îl cunoaște prea bine și atunci bănuiesc că va căuta ajutor la craiul Ferdinand al Austriei, singurul de la care poate nădăjdui ceva. Atâta doar că eu nu cred că acel ajutor va fi altfel decât în vorbe...

— De ce? Ar fi și în folosul lui și al întregii creștinătăți.

Jupânul Serchiz se aplecă peste masă ca și cum s-ar fi pregătit să-i împărtășească o taină.

— Creștinătatea, magistre, e o vorbă ca un prapure aurit ținut dinaintea altarului și scos la marile praznice ca să îngenuncheze prostimea la trecerea lui. Dar în umbra sa craii creștinătății se mănâncă între ei ca niște câini pe rămășițele unui ospăț. Ce-i pasă lui Ferdinand de Moldova?! Bănuiesc că nici nu știe prea bine unde se află.

— Nu-i pasă de Moldova, dar poate îi pasă de turci...

Negustorul își flutură mâna în timp ce gustă din cupă.

— Petreceri de curte, spuse cu buzele încă umede de vin, serbări, turniruri, rivalități cu alți principii, intrigi, ambiții și iubiri secrete, între toate astea turcii rămân ceva foarte îndepărtat și nedeslușit. Poate va lua cunoștință de ei abia când le va vedea turbanele

sub zidurile lui.

— Și atunci domnia ta nu vezi nicio scăpare?

— Una singură, care a fost și aceea a lui Ștefan Voievod cel Bătrân, fie-i odihna luminată: să se descurce singur.

Toma înclină fruntea.

— De data aceasta va fi greu, murmură.

— Greu, dar nu cu neputință, întări negustorul, căci o țară care se apără e mai iubită de Dumnezeu decât una care cotopește. După o clipă de gândire adăugă cu îndoială: Și n-ar fi atât de greu de nu s-ar țese în jurul său pânza trădării.

De unde știi, voi să întrebe iar Toma, dar văzându-i surâsul tăcu.

— Sunt mulți boierii care-i vor răul, urmă negustorul, pentru că Măria Sa nu îngăduie să fie purtat pe sfori cum le-ar plăcea lor. Și mai e ceva: boierii au fost învățați să sugă, iar Măria Sa a fost negustor cinstit și cunoaște prețul trudei. De aceea nu-i place să audă acel sunet destrăbălat pe care-l fac buzele lor când morfolesc ugerul țării.

Toma tăcu. Toată bucuria acestei zile se întunecase de negurile îngrijorării care se ridicau din cele patru vânturi. Vodă le știa oare toate astea? Necredința boierilor îi era cunoscută, dar celelalte? Se întrebă dacă avea dreptul să stea liniștit de-o parte și să-și vadă de-ale sale când datoria lui ar fi fost poate să se înfățișeze la curte și să-i stea la îndemână. Să-i stea la îndemână! Așadar tot aici ajunsese, oricât de neplăcut era pentru rostul lui de meșter... Dar dacă primejdia

aceasta pe care i-o înfățișase negustorul era reală și atât de apropiată, ce se va alege de lucrarea lui?! O nouă amânare, o altă așteptare, dar până când și de ce acest blestem asupra sa? Doar pentru că voise să lucreze pe pământul țării sale, când ar fi putut lucra la adăpost și nestingherit pe lângă vreun principe al apusului?

— Sub o altă domnie, spuse jupânul Serchiz, domnia ta vei cădea poate în dizgrație dacă nu-ți va fi chiar viața în primejdie. Toți te știu credincios și apropiat Măriei Sale. Mă iartă că spun acest lucru fără ocol, dar intrând în țară am zăbovit un ceas lângă biserica pe care ai zidit-o. E minunată și ușoară ca un trup de fată, cum numai voi, moldovenii, știți zidi. Ar fi fost însă de-a dreptul nemaivăzută dacă ți-ai fi dus gândul la capăt și ai fi zugrăvit-o pe dinafară. M-am întrebat de ce oare nu te grăbești s-o faci, cunoscând și domnia ta, ca și mine, cât de nestatornice sunt vremurile și domniile.

— Am și avut mereu câte ceva împotriva mea, ca un făcut, și a trebuit să las și varul să zacă o vreme, cât socotesc eu că e destul, jupâne Serchiz. Dar de acum e timpul să înfăptuiesc și lucrarea aceasta. A crescut în mine și s-a pârguit îndeajuns. Și după câte îmi spui domnia ta, văd că ar fi bine să mă grăbesc.

— Întocmai, magistre. Înainte de a părăsi portul Bruges, m-am gândit la domnia ta. Tocmai ancorase o corabie cu marfă de la Persia. Am cercetat și eu mărfurile, am și cumpărat pe loc unele și printre acestea un anumit fel de marfă mi-a amintit de domnia

ta. Oare magistrul Toma de la Suceava își va fi isprăvit lucrarea aceea pe care o purta în sine sau nu? Dar dacă a isprăvit-o, mi-am zis, nu înseamnă că nu va începe alta și tot se va bucura de darul meu.

Toma zâmbi. Vedea că această întâlnire le va aduce amândurora, pe lângă bucuria revederii, și un oarecare folos. Jupânul Serchiz se opri după un ritual tainic și acum aștepta să i se pună întrebarea. Nu dădea niciun semn de nerăbdare, iar chipul îi rămase surâzător, sigur că întrebarea aceea va veni și negoțul – căci negoț făcea el acum – își va urma cursul său firesc. Toma îi privea expresia stranie a ochilor ocrotiți de umbre sub sprâncenele bogate și negre și înțelese că toată plăcerea acelei convorbiri tihnite la o masă cu bucate alese făcea parte dintr-o subtilă strategie negustorească. Acceptă jocul.

— Care să fie oare acea marfă, jupâne Serchiz?

— Este o marfă rară, râvnită de toți meșterii zugravi ai apusului, dar mai ales de cei ai răsăritului. Ea are puterea de a da nepieritoare strălucire albastrului.

Toma își simți inima zvâcnind. De data aceasta el fu acela care se aplecă peste masă. Mâna lui prelungă care începuse să-și recapete puterile încleștă mâna rotofeie, încărcată cu inele a negustorului.

— Nu cumva e lapislazuli?

Râsul de mulțumire al lui Serchiz răsună ca uguitul unui hulub.

— Tresărirea domniei tale, spuse, a fost aceea a cunoscătorului, iar repeziciunea cu care ți-ai dat seama despre ce marfă e vorba dovedește iscusință și

stăpânire a meșteșugului. Toate acestea înseamnă că osteneala nu mi-a fost zadarnică.

Pe măsură ce se convingea că într-adevăr despre piatra râvnită de zugravi era vorba, Toma se întrista.

— Nu știu, murmură, dacă osteneala nu ți-a fost zadarnică, jupâne Serchiz. Mi-ai făcut o cinste și o bucurie că te-ai gândit la mine, dar și o imprudență de mirare la un negustor ca domnia ta: nu te-ai gândit și la puterile pungii mele. Măria Sa nu mă răsfată. Ce-mi dă abia-mi ajunge să-mi cumpăr cizme de iuft și dohot de mesteacăn.

Exagera. O făcea cu bună știință și o știa și negustorul, dar aceasta ținea de rânduiala negoțului.

— Cunosc, magistre, dărnicia principilor. Dar nu e nicio grabă... Poate te vor ajuta și logofătul Toader și Măria Sa or poate Măria Sa Doamna Elena, cu toții sunt doar ctitorii acelei zidiri...

— Și asta ai aflat-o? râse Toma.

— Dacă n-aș fi mereu bine informat, aș fi sărăcit de mult, magistre. Așadar prețul acela poate fi lăsat fratelui meu Asfadur, unde va fi în deplină siguranță, dar, cum am spus, nu e nicio grabă.

— Cât? întrebă Toma.

Serchiz mai turnă vin, atinse ușor cupa sa de a lui Toma și sorbi încet, cu ochii închiși. Vorbi apoi domol, ca și când ar fi început o istorisire:

— O șubă de atlas aurit de Florența, cu treizeci și șapte de cheotori de argint și blănită cu hermină prețuiește șazeci de florini. Tot atât cât șase cai moldovenеști sau o sută patruzeci de pietre de granat

verde sau galben. Pietrele din corabia cu mărfuri de la Persia prețuiesc cât cinci asemenea șube, cât treizeci de cai ori șapte sute de granate. Dacă te mai gândești însă că o diademă de aur bătută cu cinci smaragde face o mie de florini, vei vedea că prețul pietrelor care dăruiesc trudei unui meșter strălucirea a fost socotit ca pentru un prieten ales și apropiat fără să-i aducă celui ce le vinde niciun câștig.

Toma recunoscă în sinea lui că negustorul nu se îndepărtase prea mult de adevăr. Totuși oftă.

— E adevărat, jupâne Serchiz, dar e o mică avere aici.

— Cu această mică avere, cum bine zici, magistre, harul cu care domnia ta ești dăruit din belșug va dobândi puterea de a te face nemuritor.

Jupânul Serchiz țintise bine. Dănuirea numelui său peste veac era argumentul în fața căruia toate șovăielile meșterului se năruiră. Cum avea să plătească această datorie, dacă Vodă și logofătul Toader nu voiau sau nu puteau în asemenea vremuri de cumpănă s-o facă - erau întrebări care deveniseră deodată mai puțin importante. La urma urmelor, dacă negustorul nu se temea și se învoia să aștepte fără ca nimeni să-l fi rugat, de ce și-ar face gânduri el?

În aceeași seară, un om de încredere al armeanului îi aduse acasă săculețul cu pietrele. Toma voi să-i dea o dovadă scrisă, dar slujitorul se împotrivi.

— Stăpânul meu a spus că n-am de așteptat nimic și mi-a poruncit să adaug aceste cuvinte: „Până îmi vei putea plăti, socotește, magistre, că acesta e darul pe

care eu îl fac din dragoste pentru meșteșugurile alese, aflate sub semnul harului.”

— Stăpânul tău, îi răspunse Toma, ispitește sărăcia. Spune-i că-i mulțumesc și că mă tem pentru dânsul.

A doua zi se puse pe lucru. Era într-o miercuri și sâmbătă isprăvi. Modelase paftaua din ceară, își făcuse tiparul din lut, îl arsese, topise și turnase argintul și în cele din urmă șlefuiise până când metalul ajunsese la luciu de oglindă și netezime de mătase. Era însă o pafta cuminte, frumoasă prin însăși simplitatea ei în care locul măștilor, al frunzelor de acant și al micii zeițe despuiate îl luaseră trei flori răsfirate de crin. O așeză într-o cutie lăcuită din lemn de chiparos căptușită cu un strat de lână peste care așternuse atlas albastru.

Se înfățișă la curte la căderea nopții. Știa că era un ceas nepotrivit, dar nu mai avea răbdare să aștepte până a doua zi. Cămărașul Hâra, paznicul iatacului domnesc, se însenină văzându-l.

— Mă tem că Măria Sa nu mă va primi, spuse Toma.

— Măria Sa a întrebat mereu de domnia ta. A vrut să trimit la Brașov ori la Bistrița după un doctor care să-ți cerceteze boala, dar s-a gândit că domnia ta însuși ești și doctor și apoi a aflat că ai fost văzut umblând prin târg. Și-a mușcat mustața și a zis să vedem când are de gând să mi se înfățișeze. Ai făcut bine că ai venit, altfel puțin lipsea să-i stârnești mânia.

Se duse să-l vestească și apoi îl însoți până în pragul iatacului. Toma auzi închizându-se încet ușa în urma lui. Voievodul îl aștepta în picioare în mijlocul

încăperii, cu brațele încrucișate la piept, după obiceiul său. Se pregătise să se culce căci în spatele său patul cu polog înalt de brocart aștepta așternut, iar la icoane abia fuseseră aprinse două lumânări noi.

— Sufletul meu se bucură că ai venit, magistre, și nădăjduiesc că ești sănătos.

— Cred că da, Măria Ta, răspunse el și puse un genunchi pe lespezi. Îți mulțumesc că mi-ai făcut cinstea milostivindu-te să întrebi de mine cât am zăcut. Grija Măriei Tale a fost balsamul care m-a ajutat să mă ridic.

— Lasă asta. Ce ai acolo?

— Aici am adus darul pe care l-am promis Măriei Sale Doamnei.

Voievodul se duse până la o ușă acoperită de draperie:

— Să vină doamna! apoi se întoarse gânditor: Așadar pentru asta ai venit, spuse cu o undă de dezamăgire în glas.

— Oricum aș fi venit pentru că am și vești pentru Măria Ta.

— Ce fel de vești?

— Nu sunt vești bune și acum mă sfiesc să le dau glas știind că ți-am tulburat ruga de seară.

Domnul privi spre cele două lumânări. Făcu un semn de nepăsare cu mâna.

— Hâra aprinde lumânările astea în fiecare seară fiindcă și el mai crede, ca și tine, că mă rog. Adevărul e că de cele mai multe ori uit de rugăciuni. Mă pun pe pat și mi se întâmplă să adorm uneori așa îmbrăcat,

cum mă vezi... Sunt obosit. Cred că mă obosește pânda asta neconținută în care mă aflu și pe care o simt pretutindeni în jurul meu... Aș schimba-o oricând pe o bătaie cinstită cu sabia goală în care să-mi văd dușmanul la chip. Ridică-te și spune-ți veștile.

— Am aflat, Măria Ta, că leșii vor trimite sol la poartă spre a cere pedepsirea noastră.

Fu mulțumit văzând că domnul își răsucea între degete vârful mustății sub care se ghicea un fir de zâmbet.

— E plăcut pentru mine, meștere, să văd că ți-a rămas neștirbită credința față de domnie. Îți mulțumesc pentru veste și-ți răspund că leșii au și trimis acel sol, dar n-a apucat să ajungă la Poartă.

Pe Toma îl fulgeră o bănuială.

— Cum așa?

Voievodul ridică din umeri și zâmbetul i se ivi acum limpede.

— Nu știu... Parcă l-ar fi înghițit pământul... Poate l-o fi luat rob vreo ceată de tătari...

— Dar nu putea fi singur...

— N-avea decât doi însoțitori, cum se cuvine unei solii de taină. S-au mistuit și aceia. Se zice că ar fi fost undeva pe celălalt mal al Nistrului. Pustietate mare pe acolo...

Rămase privindu-l pe Toma cu o veselie abia reținută.

— Dar... Măria Ta... au obicei să trimită încă un veghetor în urma unor asemenea soli.

— Da. Au trimis și acum. Ciudat e, meștere, că nici

despre acesta nu mai știe nimeni nimic.

— Și văzând că solia n-a ajuns, crezi, Măria Ta, că nu vor trimite alta, pe alt drum?

— Bineînțeles că vor trimite. Și va ajunge căci pe toate nu le va putea înghiți pământul. Atâta doar că noi știm acum ce vor.

Aceeași veselie înăbușită însoțită de data aceasta de o sclipire rece de triumf în ochi. Toma șovăi între simțământul de încredere pe care i-l dădea această minte limpede ce pătrundea și prevedea totul și unul de ușoară înfiorare în fața hotărârii ei neînduplecate care îmbrăca de atâtea ori aparențele cruzimii. Când vorbi, trebui să-și dreagă întâi glasul pentru a nu rămâne doar o șoptă.

— Și unde sunt acum acei oameni?

— Nu mai sunt. Ți-am spus că i-a înghițit pământul.

Toma înclină din cap. Știa ce însemnau aceste cuvinte.

El însuși cercetase cu o groază admirativă mecanismul fără îndurare care răsturna, nebănuit de cei dinăuntru, podeaua odăii aflată deasupra unui puț fără fund. Mașinăria era bine unsă și totul se petrecea fără zgomot în mai puțin de o clipă. Cei osândiți fără să știe se trezeau că le fug scândurile de sub picioare și se prăvăleau în gol. Podeaua revenea la loc ca un capac de fântână și chiar dacă nu mureau în cădere, se sfârșeau în cele din urmă neauziți, zdrobiți printre ciolanele altora care se încumetaseră să muște din binele țării.

— Legea solilor ne îngăduie, Măria Ta? șopti Toma.

— Niciun sol care ni s-a înfățișat, orideunde ar fi venit, n-a avut a se plânge vreodată de ceva. Dar legea nu spune nimic despre solii care umblă pe de lături și împotriva țării. Îmi place că te frământă asemenea gânduri, dar lasă-mi grijile astea mie: iau păcatul în întregime asupra mea.

— Și dacă ne vor încolți?

— Ne vom apăra.

— Vei putea Măria Ta singur?

— Singur nu, ci împreună cu voi. Cum judeci lucrurile, meștere? Fac eu pentru mine ceea ce fac? Sau ca să păstrez strălucirea pe care părintele meu a dăruit-o acestei țări? E destul o clipă de slăbiciune ori de șovăială ca turcii să pună gheara pe noi: atâta așteaptă.

— Și într-o asemenea împrejurare nimeni nu ne va ajuta, adăugă Toma.

— Cred că nimeni, meștere. Ar putea să ne ajute Ferdinand, dar, ca toți principii învățați cu binele, mi se pare că e și ăsta delăsător și îngâmfat. Toți își închipuie că ne aflăm undeva la capătul lumii și că suntem un fel de slugi bune să le curețe lor cizmele. Câte solii tainice am prins de la ei trecând peste pământul țării ori peste al cetăților noastre din Ardeal, toate aveau asupra lor scrisori în care nu mă numeau decât moldoveanul. Toți ceilalți erau majestatea sa, luminăția sa, excelența, ilustrissimul, numai eu eram moldoveanul, ca și cum ai zice tătarul, adică un nimeni, o sălbăticiune fără moșie, fără datini, fără morminte. Ei bine, moldoveanul o să poată și fără ei!

Tăcu o clipă și începu iar să se plimbe gânditor, cu mâinile la spate. Adăugă apoi mai potolit:

— Asta nu înseamnă că aş dispreţui ajutorul lor. L-am şi rugat - auzi: l-am rugat! — pe acel Ferdinand, prin negustorul Serchiz, să-mi trimită un om de încredere cu care să tratăm. Dar când va veni acela şi dacă va veni, numai Dumnezeu ştie. De aceea nu ne putem bizui decât pe noi...

Auzind numele negustorului, în mintea lui Toma se luminară o mulţime de lucruri şi toate întrebările pe care şi le pusese în legătură cu el îşi aflară răspunsul. Stima lui pentru Serchiz căpătă deodată un nimb de admiraţie. Furat de gânduri şi de uimirea de pe urma celor ce le aflate, uitase cu totul de darul pe care i-l adusese doamnei. Abia când ea intră îşi aminti iar de rosturile sale de meşter. Puse un genunchi la pământ şi sărută vârfurile degetelor care i se întindeau. Doamna purta o rochie verde cu guler şi mâneci de horbote albe şi cu cheotori din fir de aur. Păru-i greu arunca reflexe arămii sub lumina caldă a făcliilor. În faţa frumuseţii ei, respiraţia lui Toma deveni mai grăbită.

— Magistrul Toma ţi-a adus darul promis, Doamnă, spuse voievodul, şi în intonaţia sa meşterul îi ghici efortul de a-şi ascunde grijile.

Ținând cutia între palme, i-o întinse şi se ridică.

— Îţi mulţumesc, magistre, zâmbi ea în timp ce o deschidea. O, dar e minunată, îţi spun drept că la o asemenea lucrătură nu mă aşteptam.

— Cum?! se miră voievodul. Nu e aceea pe care o

știam!

— Nu, Măria Ta.

— Ți-am poruncit s-o faci aceea, de ce n-ai făcut-o?

— Iertare, Măria Ta, dar n-am mai putut. Un gând care n-a devenit faptă la vremea lui nu va mai deveni niciodată. El a murit înainte de a se naște. De aceea meșterii trebuie lăsați să lucreze după cum le poruncește sufletul lor și...

— Oprește-te, îl întrerupse voievodul amenințându-l cu degetul. Înțeleg unde bați.

Toma se înclină. Doamna contempla paftaua plimbându-și degetul, ca un copil, peste netezimea ei lucioasă, își urmă gândul ca și cum n-ar fi auzit schimbul lor de cuvinte:

— Nu mă așteptam... drept să spun credeam că vin într-o țară fără meșteri de seamă.

— De ce credeai asta, Doamnă? întrebă Vodă cu un început de nerăbdare.

Ea privi de la unul la altul surâzând încurcată, ca și cum ar fi încercat să se dezvinovățească.

— Știu eu? Așa se vorbea, așa auzisem... nimic limpede... Se zicea că dincolo de munții de la răsărit e o țară de oameni simpli, prea puțin deosebiți de hordale care-i hărțuiesc...

— Și atunci cum de ai avut curajul să te măriți cu voievodul lor?

— Mi-a fost urât... Văduvia aceea a fost cumplită... Femeile tinere îmi vorbeau de parcă le eram bunică... Tu nu știi ce înseamnă singurătatea între amintirea unui mort și câțiva servitori pentru o femeie care n-a

împlinit, nici treizeci de ani... Acest curaj nu m-a părăsit nici când s-au ivit binevoitorii care mi-au spus că nu râvnești decât la averea mea.

— N-au mințit, spuse Vodă, așa a fost. Adevărul e că am nevoie de bani. Puteai să fii și o slută, dar în clipa când te-am văzut mi-am zis că am avut noroc și că a meritat să risc. Acum te-aș lua și săracă...

Chipul doamnei se învălui într-o ușoară roșeață. Încercă să-și ascundă tulburarea schimbând vorba:

— Va trebui să-i plătim cum se cuvine magistrului Toma prețul lucrului și al argintului.

Voievodul nu-i dădu importanță. Se întoarse brusc spre Toma:

— Vezi, ce-ți spuneam?! Niște oameni simpli prea puțin deosebiți de hoardele care îi hărțuiesc. Asta cred ei despre noi, la atâta îi duce capul! Pentru că noi n-avem răgaz să lucrăm câte o sută de ani la o biserică! Și tu ești unul care va trebui să le arate că acești oameni simpli sunt în stare să facă într-o vară lucruri tot atât de minunate cum sunt cele pe care ei le fac într-un, veac!

În sufletul lui Toma licări un sâmbure de speranță. Socoti că ar fi fost o neghiobie să nu se folosească de clipa prielnică.

— Și pentru asta m-am înfățișat azi, Măria Ta. E timpul să plec spre a începe zugrăvitul.

— Da, da, spuse Vodă pornind iar să se plimbe. Să-l începi, meștere, până avem răgaz...

Dar lui Toma i se păru din nou îndepărtat și cuvintele lui îi sunară fără convingere.

— Poate magistrul are nevoie de bani și pentru începerea lucrării, spuse doamna și ochii ei se încrucișară într-o străfulgerare de complicitate cu ai meșterului.

— Bani! pufni voievodul. De bună seamă că va fi având... Am plătit acum șase mii de zloți ungurești pentru a-i răscumpăra pe Bubuiog și pe Huru. Șase mii! Dacă hoții ăștia ar fi cunoscut că prinșii lor îmi sunt singurii cu adevărat credincioși, nu mi i-ar fi dat nici pe o sută de mii, așa că tot eu sunt cel câștigat. Dar, oricum, șase mii... Și cât a trebuit să plătesc ca să pun din nou oastea pe picioare știți? Habar n-aveți!

— Pe meșter îl putem ajuta și din vistieria mea, spuse doamna.

Vodă își flutură mâna.

— Lasă, n-am nevoie de vistieria ta. Încă n-am nevoie...

— Pentru paftaua aceasta, interveni Toma, nu aștept nicio plată, Doamnă. E darul pe care îl aduc cu inima deschisă strălucirii Voastre. Dar jupânul Serchiz mi-a făcut rost de niște pietre rare de care nu mă pot lipsi în lucrarea mea pentru a scoate culoarea albastră. Mi le-a dat pe așteptare și încredere...

— De vreme ce nu i le-ai putut plăti, înseamnă că e mult, spuse Vodă. Cât?

— Trei sute de florini, Doamne.

Voievodul fluieră a uimire.

— Cu pietrele voastre o să duceți țara de râpă!

— Lucrarea unui meșter dăruit, spuse doamna, nu prețuiește cu nimic mai puțin decât un război câștigat.

— Nici decât unul pierdut, Doamnă, o știu asta, mai știu și eu câte ceva, deși n-am fost decât negustor de pește, om din ăia simpli... La Serchiz mai am eu datorii, așa că treci, meștere, pe la vistierie și spune că am poruncit să-i mai scrie la catastif și florinii tăi. Și acum du-te, m-ați amețit cu banii ăștia, e aproape miezul nopții, dar nu știți decât să cereți bani...

Când să pășească pragul, glasul voievodului îl opri ca întotdeauna.

— Toma!

— Poruncă, Măria Ta.

— De unde știi că e poruncă?

— Timpul ne învață să ne cunoaștem, Măria Ta. S-ar putea să fie și un sfat.

— Nu, e poruncă. Aștept un sol de la poloni. Am mirosit că se apropie. Voi avea poate nevoie de tine căci Bubuiog nu cred să se întoarcă până atunci. Să-mi stai la îndemână.

O clipă, lui Toma nu-i veni să creadă. Apoi se înclină resemnat.

Cămărașul Hâra care stătuse tot timpul în fața ușii îl însoți de-a lungul coridoarelor pustii.

— Știi ceva despre un sol polon? îl întreabă Toma. Când vine?

— Nu știu nimic, magistre.

Poate că într-adevăr nu știa, dar din felul în care răspunsese, scurt și fără obișnuita lui bunăvoință, Toma își dădu seama că nici dacă ar fi știut nu i-ar fi spus. Cu toată dezamăgirea pe care o simțea de pe urma acestui nou răstimp de așteptare, se bucură de

reținerea cămărașului care dovedea întărirea pazei din preajma domniei. Dealtfel pustietatea coridoarelor nu era decât o părere: pretutindeni, în adâncituri pe care le făcea zidul, în colțuri, în dreptul stâlpilor, din loc în loc de-a lungul scărilor, se vedeau siluetele întunecate, neclintite ale halebardierilor. Jos, în curte, când Sașa Pestuhov îi aduse calul, rămase surprins văzând șase călăreți răsărind ca din pătnânt în jurul lui. Bătrânul se veseli de uimirea lui.

— Porunca lui Vodă, îl lămuri, să fii păzit împotriva celor cu sufletul negru.

— Cine sunt aceia, moșule? îi știe cineva?

— Cineva fără îndoială îi știe, răspunse rusul, dar încă nu s-a copt mărul.

Toma încălecă și cei șase îl luară la mijloc, între piepturile lor îmbrăcate în cămăși de zale. Trăia un sentiment ciudat. Se știa apărat, ceea ce nu era neplăcut, dar în același timp ceva nu-i era la îndemână. Era obișnuit să umble singur și liber, să se oprească unde voia și să plece când voia, iar acum, toată grija asta care zornăia a zale și putea a iuft îl stingherea. Încercă să glumească:

— Mă țineți între voi de parcă aș fi neputincios. Credeți că eu nu știu să mă apăr?

— Cu ce? râse căpitanul străjerilor și ceilalți îi ținură isonul. Cu spada aceea ca o trestie?

— Trestia aceea e din oțel de Damasc, căpitane, iar cel ce o poartă se știe folosi de ea.

— O fi, dar porunca e să nu trebuiască să te aperi. Vei fi păzit fără să știi chiar când vei umbla pe jos,

oriunde ai merge.

„Pe dracu, se minună Toma, s-ar zice atunci că totuși prețuiesc ceva...” Constatarea îl înveseli. Oricât se strădui însă în zilele următoare, nu reuși să-i descopere pe cei care îl păzeau. Până la urmă se gândi că va fi fost doar o vorbă a acelui căpitan de străji, iar de la o vreme o și uită.

Într-o seară se ivi iar zugravul Avram. Arăta trudit și barba-i tunsă de obicei rotund și îngrijit îi crescuse în neorânduială. Îl găsi pe Toma în atelier și se așeză sfios pe un capăt de laviță.

— Nu te-am mai văzut de mult, meștere Avram, îi spuse Toma bucuros.

Lăsă de-o parte mojarul de piatră în care frământa niște culori și se așeză la masă în fața lui.

— Marcule, spuse, lasă scândura aceea și adu niște vin să cinstim întoarcerea meșterului.

— De ce-mi spui meșter? Încă n-am făcut nimic care să te îndreptățească la aceasta.

— Pentru că am încredere în tine. Unde ai fost atâta timp?

— Am vrut să văd bisericile răsăritului. M-am alipit de carăle lui Petroman, negustorul. Am ajuns până la Kiev, Cemigov și Moscova. Meșterii iconari de aici mi-au încredințat și niște icoane. Am luat și de ale domniei tale cincisprezece și pot să-ți spun că n-am cules decât cuvinte de laudă nu numai de la oamenii din norod, ci și de la preoți și monahi. Am fost mândru să spun pretutindeni că sunt rodul trudei vestitului meșter Toma, zugrav al curții strălucitului voievod al

Țării Moldovei.

Scoase din sân o pungă și o puse pe masă. Se auzi un zornăit plin.

— Acesta e prețul icoanelor domniei tale.

Era un dar neașteptat.

— Sfântul Luca, râse Toma, nu ne uită și se îngrijește de noi când avem mai mare lipsă. E un sfânt de treabă care n-așteaptă să te rogi mereu pentru a-ți răsplăti osteneala...

Marcu le umplu cămile. Închinară tăcuți. Pe urmă, Avram așeză cana pe masă cu grijă, ca și cum s-ar fi temut să n-o spargă, și își trecu dosul mâinii peste mustăți. Ochii lui negri și blânzi îl cercetară pe Toma cu un fel de nehotărâre pe care acesta o simți.

— Parcă ai mai avea ceva de adăugat, meștere Avram.

— E drept, recunosc zugravul. Unui meșter ca domnia ta nu-i pot scăpa tainele sufletului. Am auzit că în curând vei începe lucrarea aceea nemaivăzută. E adevărat?

— Cetatea și târgul sunt pline de oameni printre care mișună tot felul de vorbe și vești. Dar ceea ce ai auzit e adevărat.

Avram se mișcă pe colțul lui de laviță. Ezitarea lui era acum în afara oricărei îndoieli.

— Vezi, meștere Toma, spuse, eu aș îndrăzni să-ți fac o rugămintă... Poate că te vei milostivi să mă iei și pe mine... ar fi pentru mine o cinste și o bucurie să iau aminte cum lucrezi și un folos de bună seamă... Nu te-aș tulbura cu nimic... Aș primi să fiu ucenicul acestui

ucenic al domniei tale... aş lucra la schele... aş frământa vopselele... orice...

Tăcu deodată speriat. Toma îl privi uimit. Era încă un lucru neaşteptat. Se gândise şi el de câteva ori, dar mai mult în treacăt că pentru asemenea lucrare i-ar mai trebui nişte ajutoare dintre tovarăşii de breaslă. Gândise chiar asupra posibilităţii de a-i încredinţa lui Marcu zugrăvirea în întregime a unor părţi de zid din interior. Ucenicul nu mai era de mult un ucenic şi icoanele pe care le zugrăvisese nu se deosebeau cu nimic de cele ale meşterilor iconari bătrâni din târg. Poate că nici de ale lui, de vreme ce Avram nu băgase de seamă că printre cele cincisprezece icoane pe care le vânduse în răsărit se aflaseră şi patru de-ale lui Marcu. N-avea aşadar niciun motiv să se teamă să-i încredinţeze o lucrare de seamă. Dar chiar astfel, îl bătuse gândul uneori că ar mai avea nevoie de un ajutor. Lucrarea trebuia încheiată într-o vară pentru că nu se ştia ce puteau aduce vremurile de la o săptămână la alta, cu atât mai mult de la un an la altul. Rugămintea lui Avram îl luase pe neaşteptate, dar nu îl nemulţumea. Zugravul era destoinic şi dovedea har. De credinţa ori de cinstea lui n-avea de ce să se îndoiască. Luă iar cana gânditor şi gustă câteva înghiţituri amânându-şi cu bună ştiinţă răspunsul. De ce nu, se gândi, dar îşi ridică ochii spre Marcu care aştepta în picioare, uimit şi el de rugămintea zugravului Avram.

— Bea şi tu, Marcule, îi spuse, şi bucură-te, căci printre icoanele pe care meşterul Avram le-a luat cu

sine se aflau și patru de-ale tale. Dacă dânsul n-a băgat de seamă e spre rușinea mea și spre cinstea ta. În punga aceasta se află așadar și primii zloți câștigați de tine.

Marcu deschise gura să spună ceva, dar Toma îl opri ridicând mâna și se întoarse spre Avram.

— Uită-te la el, meștere, era un copil când l-am luat de la Bumbotă. Abia în seara aceasta văd că a crescut, că s-a împlinit și că i-a dat un început de mustață bălaie. E un zugrav de acum, meștere Avram. E la vremea când omul se bucură întâia dată de vederea și de mireasma femeii. Acum se hotărăște cu adevărat dacă va rămâne zugrav sau se va lăsa ispitit și furat de cele ale lumii. Va fi ultima lui încercare la care nu-l voi supune eu, ci însăși viața aceasta a noastră. Eu îi voi încredința doar întâia lucrare mare. M-am gândit, Marcule, să zugrăvești gropnița.

Ucenicul rămăsese cu ochii mari.

— Meștere, murmură gătit, eu... eu, meștere?

— Tu, tu, la urma urmelor nici nu e o lucrare atât de mare, iar locul e destul de neprielnic din cauza luminii sărace. Zâmbi, adăugând: Dar asta va fi și în folosul tău căci îți va ascunde șovăielile.

— Dar dacă n-am să pot, meștere?

— Dacă n-ai să poți, înseamnă că eu sunt un neghiob fiindcă am crezut în harul tău.

Chipul lui Marcu primise o înfățișare ciudată, între răs și plâns. Se răsuci în jurul său cu ochii înălțați, făcându-și cruci grăbite:

— Doamne, murmură, doamne, meștere...

— Așa, așa, zâmbi Toma, mai bine mulțumește-i sfântului Luca pentru îndurarea lui. Se întoarce apoi spre zugrav: Dacă așa stau lucrurile cu Marcu, meștere Avram, spuse, și dacă ai bunăvoință să te alături nouă, mă gândesc să-ți încredințez tinda.

Zugravul se ridică fără un cuvânt și își scoase de la gât un lăntug de argint de care atârna un disc mărunt de agat cărămiziu cu dungi albe. În centrul său se afla săpat numele AGLA.

— Ți-l dăruiesc, meștere Toma, în semn de mulțumire și credință. Nu știi dacă are vreo putere și nu știi ce înseamnă acel cuvânt, dar altceva n-am. Mi l-a dat un negustor genovez pentru că i-am dăruit o icoană cât palma.

— Cuvântul acesta, spuse Toma privind cu atenție agatul, este unul din cele șaptezeci și două de nume ale lui Dumnezeu și literele din care e alcătuit înseamnă *Atha Gabor Leolam Adonai* – puternic vei fi, Doamne, în vecii vecilor.

Zugravul și cu Marcu își făcură cruce.

— Nu trebuie să vă pierdeți cu firea, zâmbi Toma, căci biserica noastră nu se folosește de aceste nume, deși se zice că numele Agla apără de boli și de alte câte toate. E un talisman și am să-i încerc puterea. Îți mulțumesc, meștere Avram, și ca să te pot numi frate, primește și tu de la mine această piatră de chihlimbar care poartă în pânțele ei un păianjen prevestitor. Mie mi-a prevestit mai mult rele de care n-am putut nici măcar să mă feresc. Nu știu dacă acesta poate fi numit folos, dar altceva nici eu n-am să-ți dăruiesc ca

semn al încrederii mele.

Avram luă piatra cu o ezitare greu stăpânită și o ridică în zarea lumânărilor.

— Acuma e limpede, șopti.

— Înseamnă că legământul celor trei meșteri s-a săvârșit într-un ceas bun când conjunctura astrilor le-a fost prielnică. Pregătește-te de drum. Eu trebuie să mai zăbovesc în preajma Măriei Sale, dar nu mai mult de câteva zile. Să fii gata pe când am să-ți trimit vestea plecării.

Într-adevăr doar câteva zile mai dură așteptarea. În zorii celei de a patra se iviră străjerii cu porunca de la curte. Erau tot cei șase care îl însoțiseră ultima dată până acasă, doar că acum purtau straie noi, cizmele și coifurile scăpărau de curățenie și caii aveau așternute sub șei valtrapuri albastre pe care stăteau cusute în fir de argint însemnele țării. Urmând poruncii și Toma se îmbracă în veșmintele pe care și le cumpărase la Sibiu când fusese după doamna Elena. Străbătură târgul în trap domol spre bucuria mulțimii care nu se sătura niciodată de priveliștea alaiurilor. Toma călărea mândru și drept în șa, fluturându-și penele de egretă. Poalele bogate ale pelerinei i se desfăceau pe crupa calului iar la cingătoare i se legăna sclipind pumnalul fin, cizelat, atârnat de un lăntug de argint. Bănuia că venise solul polonilor și faptul că trebuia să se înfățișeze în numele voievodului și al țării îi renăscuse deodată toată trufia pe care de mult nu mai avusese prilejul să și-o fluture. L-ar fi întrebat pe căpitanul străjii, dar nu voia să arate că nu știa

dinainte pentru ce era chemat. Bănuiala i se întări când intrară pe podul către poarta cetății și heralzii care așteptau pe zid suflară în trâmbițele lungi ce scliffeau în soare. Pe toate turnurile fluturau flamurile țării cum nu se întâmpla decât cu prilejul praznicelor, al izbânzilor sau al venirii unor oaspeți de seamă.

Oaspetele era într-adevăr solul polon. I-o spuse chiar voievodul care-l primi într-o încăpere de taină și-i înfățișă vreme de un ceas tot ce trebuia să vorbească. La capătul acestui răstimp se prelinse înăuntru, tăcut ca o umbră, cămărașul Hâra.

— Solul așteaptă în spătăria mică, Măria Ta.

— Foarte bine, îl lăsăm să mai aștepte ca să nu creadă că ne uscăm de dorul lui. Șezi și tu aici, îi spuse și se întoarse iar spre Toma: Și bagă de seamă, meștere, să nu te pună păcatele să faci ce mi-ai făcut în solia de la Brașov. Ține-ți trufia în frâu și răsucește-ți de zece ori limba în gură înainte de a spune ceva.

— Să creadă acela că-s prost, protestă Toma.

— Nu, nici asta să n-o creadă. Să fie convins că ești înțelept și că la fel e și voievodul în numele căruia vorbești. Dealtfel tu nici să vrei n-ai putea să faci pe prostul...

— Mă măgulești, Măria Ta.

— Ca să-ți dau curaj. Nu e deloc ușor să știi că de ceea ce vorbești poate să atârne soarta țării. Am să fiu acolo și am să ascult din spatele ușiței de taină. Sunt curios cum ai să te descurci.

Toma ridică sprâncenele surprins.

— Măria Ta ascultând la uși?

Vodă izbucni în râs.

— Asta-i bună! De ce nu? Dacă boierii mei o fac, de ce n-aș face-o și eu? Numai pentru că n-am țevi de ascultare cum zici că au craii apusului?

„La urma urmelor are dreptate”, conveni Toma.

— Și dacă se obrăznicește, Măria Ta? Întrebă.

— Ei, nu! Nu cred totuși că e un neghiob...

— Vreau să fiu pregătit pentru orice împrejurare. Dacă totuși?

— Dacă e atât de prost, atunci ai voie să-l iei de ceafă și să-l dai afară. Acum puteți să mergeți, cred că a așteptat destul. Fiind solie de taină, nu veți fi decât voi doi. Spătarul Crăciun te va duce și după aceea va ieși. Bătu din palme: Gata!

Halebardierii deschiseră amândouă canaturile ușii care dădea în spătăria mică. Spătarul Crăciun pășea solemn, fără grabă și Toma îl urma la fel, cu cinci pași în urmă. La intrarea lor, solul polon se ridică. Din felul repezit în care o făcu, Toma bănuie că începuse să-și piardă răbdarea. Ușa se închise în urma lor. Spătarul făcu un pas deoparte și cei doi rămaseră față în față.

— Panul Neculai Iskrzycki, rosti el grav, șambelan și căpitaneus de Camenița, sol al Majestății Sale Sigismund Întâiul, rege al polonilor. Domnia sa Toma, magistru și zugrav al curții, curtean și familiar al Măriei Sale Domnului Țării Moldovei.

Cei doi se înclinară cu mâinile la piept. Fără un cuvânt mai mult, spătarul se întoarce și se îndreptă spre ușă. Când îl auzi ieșind, Toma făcu un gest înspre masa de stejar lăcuit cu muchiile sculptate în chip de

ghinzi și frunze. Nu era așternută cu nimic și pe lemnul gol al tăbliei se odihnea sabia cea mare a voievodului, dreaptă, grea, cu mânerul în cruce îmbrăcat în sârmă de aur. Se așezară față în față și se priviră în ochi câteva clipe lungi ca și când fiecare ar fi vrut să-l cunoască pe celălalt întipărirându-și întâi bine în minte trăsăturile lui.

„E frumos leahul, își zise Toma, are față prelungă, uscățivă, cu trăsături drepte și bărbătești. Are o căutătură deschisă, dar în felul ușor molatic cum își coboară uneori pleoapele se deslușește poate viclenie, oricum, o anume pândă care ar putea fi și firească dacă ții seama de împrejurarea în care se află. A văzut multe, poartă crețuri mărunte în jurul ochilor, iar pielea îi e arămie, arsă de soare, bătută de vânturi, semn că nu e din cei ce-și scurg viața prin iatacuri ori prin odăile de taină ale regelui. Mi-ar place să-i pot zugrăvi, dar de unde răgaz? Măcar să mi-l pot întipări bine în minte. Culoarea ochilor e ciudată, nu știu cum aș scoate-o... Dar eu nu pentru ochii lui sunt aici, să-l ia dracu, ar trebui să începem.

Încep eu sau aștept s-o facă el, uite asta am uitat să-l întreb pe Vodă...”

— Vă ascult, șambelane, spuse.

Solul își dresă glasul. Vorbi cu un glas egal din care nu răzbătu nici nervozitate, nici reproș. Ceea ce spuse suna ca o simplă constatare care n-ar fi avut nicio consecință.

— Mă așteptam să fiu primit de însuși Măria Sa.

„Ia-o domol”, își zise Toma și buzele îi tremurară

imperceptibil înainte de a răspunde:

— Oare dacă Măria Sa l-ar fi trimis în solie pe pârcălabul de Hotin, Majestatea Sa regele polonilor ar fi dus tratative directe cu acest pârcălab?

Șambelanul oftă cu un fel de resemnare, ca și cum ar fi vrut să dea de înțeles că, de dragul acestor tratative, făcea o concesie acceptând să nu discute direct cu voievodul. Se rezemă de spătarul scaunului și își puse mâinile pe muchia mesei. La cea dreaptă îi lipseau două degete.

— Mă rog, spuse. E o chestiune de procedură peste care sunt dispus să trec fără să am pentru asta o împuternicire specială.

— Măria Sa Domnul meu are să aprecieze acest semn de bunăvoință.

— Dacă tot am început să vorbim despre semne, începu solul cu același ton egal care însă primise acum o nuanță foarte ușor insinuantă, nu credeți că această sabie care stă între noi despărțindu-ne ar putea fi privită și ca un semn nefavorabil?

Toma constată cu îngrijorare că începea să-și piardă răbdarea.

— Această, sabie, spuse stăpânindu-se, stă aici după obiceiul pământului din vremuri vechi. E sabia Țării și aici e locul dânzei. E drept că se poate ridica dinaintea neprietenilor, dar, după cum puteți vedea și acum, poate să stea și în pace, fără să împiedice prin nimic înțelegerea cinstită dintre doi principii care se respectă.

Fără să-și dea seama, odată cu ultimele cuvinte, își

trecu vârfurile degetelor ca într-o dezmiardare peste lama neclintită. Era netedă și rece. Își retrase mâna speriat. Gestul nu fusese prevăzut și ar fi putut fi interpretat de celălalt ca o ironie sau aluzivă amenințare.

Solul surâse pentru prima dată, însă cu o politețe rece, protocolară.

— Bizuindu-mă pe sinceritatea cuvintelor domniei voastre, am să pășesc atunci în miezul lucrurilor.

— Vă rog, pane.

— E vorba de repetatele încălcări de către oștile moldovene ale hotarelor Poloniei, urmate de jefuirea și arderea satelor. Majestatea Sa Regele meu vă reamintește prin mine obligațiile de bună vecinătate.

— Am înțeles, spuse Toma. Încălcările acestea cu jaf și pârjol se fac însă deopotrivă de ambele părți. N-are rost să stabilim acum câte s-au făcut, ale cui au fost cele mai multe și cine le-a început. Neînțelegerea își va găsi dezlegarea numai dacă vom porni de la pricina care i-a dat naștere și care se cheamă Pocuția.

— Majestatea Sa Regele meu nu m-a împuternicit să tratez această cauză.

— Atunci nu văd care e scopul soliei domniei voastre.

— Am venit în calitate de vecin. Doar Nistrul desparte Camenița de cetatea Hotinului. Sunt împuternicit să caut o înțelegere în privința bunei noastre vecinătăți.

— Tot acolo am ajunge. Pocuția, pământul acesta care nu face cât cheltuielile și sângele care s-a vărsat

pentru el, stă între noi ca o pană care despică un lemn. El a fost stăpânit vreme îndelungată de Ștefan Voievod cel Bătrân, Dumnezeu să-l odihnească, și apoi a fost răpit prin înșelăciune de la Bogdan Voievod pentru sora Majestății Sale Regelui polonilor. Noi am luat-o acum înapoi pentru că ne este dreaptă și legiuită posesiune și Măria Sa Domnul meu a jurat în fața icoanei Sfintei învieri pe care eu însumi am zugrăvit-o, că nu se va lăsa până nu va pune deplină stăpânire pe acel pământ chiar de-ar fi să se dărâme întreaga lume asupra sa. Sunt împuternicit să vă vestesc că nicio pricină nu va putea fi limpezită la hotare până când nu i se vor plăti Măriei Sale Domnului meu despăgubiri pentru toate pierderile pe care i le-a pricinuit hatmanul Tarnowski la Obertyn.

— E prea mult, spuse solul. Ați amintit aici că Măria Sa Voievodul nu va renunța la pretențiile Măriei Sale nici de-ar fi să se dărâme întreaga lume asupra sa. Întreaga lume nu se va dărâma, dar s-ar putea în schimb ridica împotriva sa. E o posibilitate de care ar fi bine ca Măria Sa să țină seama.

— Am luat act, pane, de amenințarea cuprinsă în observația domniei voastre. Aceia însă în care Majestatea Sa Regele polonilor nădăduiește nu ne vor putea împiedica: noi știm cum și cu ce să le astupăm gura. Îi cunoaștem mai de mult și mai bine.

— Nu știu la cine vă referiți.

Toma zâmbi. Spuse cu blândețe:

— La turci, pane.

— N-am cunoștință despre niciun tratat între

Majestatea Sa Regele meu și nebiruitul împărat al turcilor.

— Asta e o veste care nu poate decât să ne bucure, căci n-am auzit vreodată ca vreun câine amestecându-se între sfinți să facă un lucru bun: bucuria cea mai mare a păgânilor e să încurce între dâșii pe domnii creștini, iar nu să-i ajute în vreun fel. Acest lucru dacă l-ar înțelege Majestatea Sa Regele polonilor, precum și pe acela că țara noastră stă pavază între dânsul și păgân, ar deveni mai îngăduitor, și multe drumuri s-ar limpezi între noi.

Aici Toma se opri și inima începu deodată să-i bată, mai tare. Ajunsese în punctul hotărâtor ceea ce însă nu trebuia să observe celălalt. Urmă mai încet, dând cuvintelor o ușoară notă de indiferență:

— Am putea chiar să ajungem la o înțelegere.

— Cum, de vreme ce Măria Sa Voievodul nu vrea să renunțe la Pocuția?

— Aș putea să vă spun, dar nu văd rostul atâta timp cât nu aveți înputernicire să tratați acest lucru.

Șambelanul înclină fruntea și-l privi scurt, pe sub sprâncene. Era prima privire piezișă de când se întâlniseră și Toma deduse din ea că solul se afla la strâmtoare.

— Oricum, spuse acesta cu o bruscă îngăduință în glas, aș putea transmite Majestății Sale Regelui meu aceste sugestii.

— Nu sunt sugestii, ci două căi, singurele, prin care am putea ajunge la o înțelegere. Una ar fi garantarea posesiunii asupra Pocuției. Dacă însă Majestatea Sa

Regele polonilor ține cu orice preț la această țară, ar putea să-i plătească Măriei Sale Domnului meu valoarea ei în zloți și, cu aceasta, orice pretenție a noastră s-ar stinge, iar pacea, buna înțelegere și unirea împotriva păgânului ar lega țările noastre.

— Și la cât a prețuit Măria Sa Voievodul acest pământ? întrebă șambelanul, cu o ușoară nuanță de ironie care nu-i scăpă lui Toma.

Voievodul nu stabilise un preț pentru Pocuția, nici nu-i trecuse prin cap s-o facă, pentru simplul motiv că n-avea de gând să accepte aplicarea acestei alternative: o propunea doar ca o momeală pentru a câștiga timp și pentru a dobândi încrederea acestui vecin primejdios nu atât prin el însuși, cât prin puțința pe care o avea de a-i asmuți pe turci asupra-i. Când i le dezvăluiseră toate acestea, voievodul se opri deodată și se aplecase spre el strângându-l de braț. Avusese în ochi fulgerări de har ori de nebunie când rostise în șoaptă, tremurând ca în fața unei vedenii: „Ah, măi Toma, acum de mi-ar trimite putoarea aceea de Ferdinand oastea pe care i-am cerut-o în ajutor, acum cât Soliman e prins în războiul din Persia, știi ce s-ar întâmpla?” Se opri o clipă apoi urmă rar, aproape silabisind, cu o fixitate stranie în ochi: „Am coborî cu cele două oști unite și am adăuga o și pe cea a Țării Românești și am ajunge până la Stambul și i-am azvârli în mare. Pe când s-ar întoarce Soliman din Persia, ar fi prea târziu: a doua oară n-ar mai cuceri ei Constantinopolul!” Era un vis de o grandoare nebună, Toma simțise o înfiorare de

spaimă, de mândrie sau de uluire de-a lungul întregului trup și abia se putuse stăpâni să nu-l îmbrățișeze și să-i sărute ochii aceia care ardeau și fruntea în spatele căreia se putuse naște un gând de o asemenea ametoare cutezanță și frumusețe. Dar pentru astfel de plan trebuia tovarăș pe potrivă, iar Ferdinand nu se arătase prin nimic a fi omul fulgerat de măreție. În clipa aceea Toma înțeleșese toată drama și singurătatea voievodului său și-l iubi și mai mult simțind într-însul un frate.

Și le amintea toate cu un fel de sfâșiere a sufletului acum când îl vedea în fața lui pe acest sol care nu venise să le propună nimic limpede și pe care trebuia să-l mintă ca să-i adoarmă bănuielile sau, cu alte cuvinte, să-l convingă că loialitatea domnului Țării Moldovei ar putea fi dobândită nu tot prin loialitate, ci prin bani. „Ca să te bucuri de pace din partea celor care nu cunosc loialitatea, își zise Toma cu tristețe, trebuie să le deschizi singura cale pe care știu umbla: aceea a banilor.”

„Și la cât a prețuit Măria Sa Voievodul acest pământ?” întrebese șambelanul Iskrzycki și ironia lui bine ascunsă voise de fapt să spună „cum crezi că vom accepta suma fantastică pe care o va stabili Voievodul vostru?!” Nu avea nicio îndoială că suma pe care o propunea moldoveanul era uriașă. Acesta era însă momentul în care trebuia să-i spulbere îndoielile.

— Am fi fericiți, îi răspunse Toma cu glasul său firesc, să ajungem întâi la un acord de principiu. Urmează ca domnia voastră să aducă la cunoștința

Majestății Sale Regelui polonilor această propunere a noastră. Măria Sa Domnul meu n-a stabilit niciun preț anume.

Solul avu o mică tresărire de surpriză, dar Toma urmă netulburat:

— Dacă Majestatea Sa ar primi această cale de înțelegere, ar urma mai departe să se întâlnească soli din amândouă părțile și, laolaltă, cu dreptate și fără ascunzișuri, să ajungă la un preț. Dacă Majestatea Sa dorește, putem chema și o a treia parte care să vegheze asupra dreptății cumpenei dintre noi. Vă mai rugăm, cinstite pane, să-i dați de înțeles Majestății Sale Regelui vostru că dintr-o asemenea înțelegere ar putea trage foloase pe care încă nu le bănuiește. Banii cu care s-ar plăti Pocuția n-ar lăsa un gol prea mare în vistieria Majestății Sale, ei putând fi recâștigați fără greutate din altă parte.

— Pentru a-i putea da de înțeles un asemenea lucru Majestății Sale Regelui meu, ar trebui să-l înțeleg întâi eu însumi.

Toma se înclină cu un zâmbet subțire.

— Întocmai, pane. Străduința și bunele voastre intenții mă bucură și-l vor bucura și pe Măria Sa Domnul meu căruia mă voi grăbi să le aduc la cunoștință. Mă refeream la faptul că Majestatea Sa Regele polonilor plătește anual hanului tătarilor un bir de cincisprezece mii de galbeni, la care se adaugă și darurile de cinci mii. Dacă Majestatea Sa ar primi să păsească pe calea pe care i-o deschidem, ar câștiga douăzeci de mii de galbeni pe an căci noi ne legăm să-

l ajutăm cu oastea cea mare și laolaltă să-l împingem pe tătar departe de hotarele noastre și tot laolaltă apoi să ne apărăm hotarele de năvălirile lui. Ar fi un legământ de onoare între doi domni creștini împotriva unor hoarde păgâne.

Pleoapele șambelanului clipeau molatic. Ascultase cu atenție, cu fruntea foarte ușor incruntată și cu o rezervă pe care n-o putuse împiedica să i se ghicească în expresia ochilor. „Am reușit sau nu? se întrebă Toma. Crede ori nu crede?” Se simțea pe un teren alunecos, cum vor fi fost mlaștinile care înghițiseră oastea lui Huru, niciodată n-avusese acest sentiment nesuferit. Ca și cum fiecare cuvânt pe care-l rosteau de o parte și de alta a acestei mese ar fi fost învelit într-un strat de mazăgă, chiar panul însuși devenise unduios ca ierburile de pe fundul apelor.

— Cele înfățișase de domnia voastră, spuse șambelanul, sunt demne de cel mai mare interes. Puteți fi sigur, magistre, că vor ajunge întocmai la cunoștința Majestății Sale Regelui meu. Înainte de a-mi considera solia încheiată mă simt dator să vă întreb dacă mai aveți ceva de adăugat.

— Nimic, pane, decât poate faptul că dacă niciuna din propunerile noastre nu va fi primită, vom fi nevoiți să ne batem. Ceea ce s-a petrecut la Obertyn a fost o întâmplare și Maiestatea Sa Regele polonilor ar trebui să-si amintească mai degrabă de Codrii Cosminului sau de Tărăsăuți, care e mai aproape de noi. Nenorocire și durere au adus ele toate, fie că ne gândim la Obertyn, fie la celelalte de care am amintit.

Am putea împiedica asemenea nenorociri.

— Regret că va trebui să închei relatarea soliei mele cu o nouă amenințare din partea Măriei Sale Domnului Țării Moldovei.

— Nu e o amenințare, pane, ci o a treia cale pe care ne vom vedea siliți să apucăm dacă Majestatea Sa Regele polonilor ni le va închide celelalte două.

— Majestatea Sa n-a întors niciodată spatele bunelor intenții.

Toma se ridică zâmbind.

— Să sperăm că n-o va face nici de data aceasta.

Ieșiră împreună și în fața ușilor se salutară înclinându-se. Șambelanul plecă însoțit de garda care-l așteptase. Toma rămase nemișcat până se pierdu în capătul coridorului. Se întoarse apoi în spătarie și halebardierii închiseră iar ușile. Voievodul se ivi tăcut, ca și cum s-ar fi desprins din zid.

— Îți mulțumesc, Toma. Mi-ai plăcut cu atât mai mult, cu cât știu cât de greu ți-a fost.

Îi vorbea cu căldură, aproape cu dragoste, cum nu-l auzise niciodată.

— Crezi că am izbutit ceva, Măria Ta?

— Mare lucru nu, dar ar fi destul să câștigăm puțin timp. Până aflăm ce are de gând Ferdinand. Se va mișca sau nu? Aceasta e întrebarea care se răsuțește acum în mine și mă roade. Iar dacă n-are să se miște, îi doresc să dea turcii peste el, să-i ia copiii în robie, să facă din muierile lui cadâne și din țara asupra căreia nu știe aduce gloria pașalâc!

Urmă ținându-și obrazii între palme:

— Astea însă sunt gândurile mele, visurile mele, spaimile mele. Le ai și tu pe ale tale, de ce să te mai împovărez și cu acestea? Se opri în fața lui și îi puse amândouă mâinile pe umeri privindu-l în ochi: Acum îți îngădui și chiar îți poruncesc să te întorci la lucrarea ta. O meriți. Dar ia seama și nu pierde vremea: nimeni nu știe cât răgaz avem.

Ie data aceasta traseră la o casă aflată în marginea de sus a satului, aproape de noua zidire a bisericii. Casa era izolată, mărginită de o parte de pădure. Stăpânul ei, un bătrân singuratic, o cam lăsase în paragină și de aceea meșterii se văzură întâi nevoiți să pună iar în vechea lor rânduială grajdul și șopronul în care-și așezară uneltele. Bătrânul, bucuros de câștig căci meșterii plăteau bine, se mira de chilipirul care dăduse peste el. Se mira și ieromonahul Paisie și ceilalți monahi și înșiși oamenii din sat pentru că toți se așteptaseră ca meșterii să tragă ca de obicei în chiliile mănăstirii, iar acum puneau întâmplarea pe seama firii deosebite a lui Toma, neștiind dacă trebuia să o socotească o necuviință sau o ciudățenie. Toma era conștient de șoaptele pe care le stârnise hotărârea sa, dar se prefăcu a nu băga de seamă și găsi că nu era dator să dea nimănui socoteală. Adevărul însă, pe care nici Marcu și Avram nu-l știau, era că hotărârea sa neașteptată fusese luată în urma dorinței voievodului. „Cred că în vara asta, îi spusese el, voi avea nevoie de un loc singuratic, departe de pânza

păianjenilor și de puterea de a adulmeca a lupilor. Pentru că tot stai până la toamnă acolo, ocupă-te tu de asta...” Nu-i dăduse nicio altă explicație, dar lui Toma îi fusese de ajuns mâna așezată cu desăvârșită încredere pe umăr și ușoara clipire complice a ochilor. Nu-i va fi dat niciodată să-și despartă rostul lui de meșter de acela de credincios al voievodului și constatarea aceasta resemnată deveni un pinten neînduplecat care nu-i mai îngădui zăbava. „Nimeni nu știe cât răgaz avem” erau cuvinte care ajunseseră să-l urmărească și în somn.

Fiind abia începutul primăverii, vremea rămânea nestatornică și, cum era firesc, începură zugrăvitul dinăuntru. Ridicăra schelele și Toma înjghebă și aici, în altar, în gropniță și în pronaos, trei foișoare lin alunecătoare care duceau lumânările înconjurate de oglinzi. Monahi și oameni ai locului printre care șerpuișe vestea uluită intrau sfioși, pășind pe vârfuri și după ce priveau o vreme tăcuți se strecurau afară clătinând din cap. Veni de câteva ori în acele zile de început și ieromonahul Paisie. Zăcuse în timpul iernii și ieșea odată cu întâile zile însorite mai împruținat la trup și mai adus de spate. Se oprea rezemat în cârja de corn și își înălța capul cu barba ca un fuior argintiu. Îl uimeau nu atât scripeții care ridicau căldările cu mortar de afară trăgându-le apoi pe funii prin ferestre până dinaintea zidului care trebuia tencuit, cât mai ales mișcarea iute și tainică a foișoarelor cu oglinzi care rășfrângeau de zeci de ori sâmburii de lumină. Veni însă și ziua în care încheiară

tencuitul și de atunci Toma nu mai îngădui întrarea nimănui. Iarna întreagă, în atelierul de la Suceava, aplecați asupra cartoanelor și a erminiilor, la lumina de miere a lumânărilor, gândiseră toți trei viitoarea înfățișare a fiecărei palme de zid. În dimineața în care începură zugrăvitul erau senini și liniștiți, purtând în suflet fiecare amănunt în culoarea lui de mult rânduită.

Se sculară înaintea soarelui, se spălară cu apă neînceptută și își încărcară toate cele de trebuință în car. Se închinară toți trei cu fața spre zarea sângerie a răsăritului și, fără a pune nimic în gură, îndemnară caii.

— Doamne ajută! strigă bătrânul Negrilă, care până atunci îi urmărise în tăcere, ușor înspăimântat de sentimentul că era martor la începutul unei întâmplări nemaivăzute.

— Are să ajute, moșule, pentru că avem sufletele curate și nu facem rău nimănui, îi răspunse Toma.

Opriră în fața intrării și duseră totul înăuntru. Marcu se întoarse cu carul. Când reveni, zăvorâră ușa și de atunci nimănui nu-i mai fu îngăduit să intre. Marcu era tulburat. Nu scosese un cuvânt toată dimineața și acum stătea între mănunchiul de pensule, între coșul cu ouă și oalele cu vopsele, cu clei și uleiuri pe care le așezase în mijlocul încăperii mormintelor părând că nu știe de ce să se apuce. Toma se gândi că s-ar fi convenit să-i spună un cuvânt de înubărbătare, dar nu-l găsea. Marcu se afla în fața primei lui lucrări de seamă, dar oare nu în fața celei

mai de seamă lucrări se afla el însuși, meșterul cel mare? La urma urmelor, lucrările unui meșter erau toate la fel, nu putea fi una mai însemnată decât alta: sfiala și îndoiala se iveau întotdeauna, aceleași vechi cunoștințe, dinaintea golului care se cerea umplut și însuflețit cu propria ta ființă. Vârsta n-avea aici nicio însemnătate, iar între el și Marcu sau Avram nu era nicio deosebire. Golul, ca și dorința de a-și revărsa făptura asupra acestui gol erau deopotrivă ale tuturor. Avram fu cel care rupse întâiul tăcerea.

— Eu am să încep, spuse.

Vorbise liniștit și decis ca și când ar fi zis n-are rost să mai așteptăm, odată tot trebuie s-o facem și pe asta. Toma încuviință tăcut. Îi auziră pașii dincolo, cotrobăitul printre lucruri, apoi urcatul pe schele. Un foșnet ușor îi vesti că meșterul Avram își apropia foisorul cu lumină. Erau zgomote mărunte și pașnice care străbătură fără șovăieli tăcerea compactă născută de zidurile de piatră, făcând-o îmbietoare și prietenoasă. Toma simți din nou liniștea aceea mare dinaintea împlinirii care-l încercase în zori. Zâmbi și cuprinse cu brațul umerii ucenicului. Era subțirel și înalt aproape cât meșterul pe care-l cerceta întrebător cu ochii lui albaștri neîncercați de umbre. Toma îi simțea pe sub veșmântul ponosit, de lucru, brațul împlinit, cu putere ascunsă.

— Să mergem și noi, spuse.

— Dacă n-am să mă descurc vreodată, mă ajuți?

— Când te simți la strâmtoare, dă glas. Dar ai să te descurci.

Varul zăcuse îndeajuns. Fusesse ca o alifie. Luat pe vârful mistriei nu se desprinsese. Nisipul, de asemenea, era cel potrivit, nu mare, dar nici prăfos. Îl spălaseră în mai multe ape și, înainte de a-l adăuga varului, îi încercaseră curățenia punându-l într-o cupă cu apă pe care o clătinaseră după ce se așezase la fund: apa rămăsese limpede. Tencuiala se întinsese frumos, desăvârșit netedă, fără asprimi și goluri, iar acum pensula aluneca peste ea lin ca o dezmierdare. „Alunecă de parc-ar scrie”, își zise Toma cu sufletul copleșit de atâta bucurie a lucrului. Foișorul din dreapta sa se afla atât de aproape încât căldura lumânărilor îi brobonea chipul. Avea însă nevoie de ele căci scândurile pe care lucra întins cu fața în sus drămuiau lumina, și așa puțină, care pătrundea prin fereastra altarului. Știa locul vopselelor rânduite în jurul său și când își înmuia pensula întindea doar mâna fără să se mai uite. Se răsucea pe o dungă, rezemat într-un cot, numai când trebuia să schimbe culoarea. În restul timpului stătea neclintit pe spate, fără să simtă scândura pe care i se sprijinea ceafa, cu ochii fixați pe zidul de deasupra. Doar mâna, albă în lumina aceea nefirească, i se mișca viguroasă și fără șovăire, cu degetele prelungi împreunate asupra pensulei. Era o mișcare lină ca o binecuvântare de sub care se iveau treptat contururile Maicii, ale faldurilor bogați ai maforionului care o învăluiau, ale pruncului de pe genunchi, spre a se întoarce apoi pentru a da o viață de o tristețe îndepărtată și gravă ochilor, sprâncenelor arcuite cu grație, noblețe nasului drept,

o umbră amară gurii mici, culoare ca un abur străveziu obrazilor. Începuse cu ea nu pentru că așa ar fi scris erminiile și nici pentru că era ocrotitoarea cetății de scaun și a acestei zidiri, ci pentru că într-însa o vedea pe Maica lumii: ea era însăși mama lui ucisă de ciumă, dar tot atât de bine putea întruchipa frumusețea nesupusă a domniței Anca sau făptura apropiată a Mușei, depărtarea de neatins a doamnei Elena și, la urma urmelor, chiar ființa cea născătoare de doruri a Olenei. Pe Dumnezeu nu s-ar fi încumetat să și-l apropie într-atât încât să-i dea chip. Despre Dumnezeu se vorbea, dar nimeni nu-l văzuse și de aceea, de întrebarea înfricoșătoare dacă era cu adevărat sau nu, trebuia să fugă sau să și-o înăbușe în cel mai ascuns cotlon al sufletului cum ar înăbuși o sămânță de foc ce ar putea țâșni pe neașteptate mistuind totul. Ea se afla însă aici, o vedeai oricând printre oamenii vii cu chip de fată care cântă, de mamă care alăptează prunc, de femeie care frământă pâine, ea era bucuria și plânsul, începutul și sfârșitul, născătoarea semințiilor și veghetoarea lumii. Odată cu trecerea ceasurilor trăsăturile ei căpătară o anume vigoare și demnitate. Nu semăna cu nimeni, dar înmănunchease ceva din frumusețea tuturor: culorile erau calde și încă luceau neuscate, iar ochii i se opriseră cu o tristețe îndepărtată asupra pruncului. Toma își simți pentru prima dată durerea spinării strivită de scândură și amorteala mâinii ținute mereu în sus. Își desprinsese cu părere de rău privirile de pe chipul proaspăt zugrăvit și suflă în lumânări. Încă nu

trebuia văzut de nimeni, nici el nu știa de ce, dar era ceva ca dorința de a mai păstra un timp o taină dragă care până la urmă tot trebuia dezvăluită.

După întunecarea oglinzilor i se păru de-a dreptul întuneric. Se răsuci anevoie și coborî încet pipăind fiecare fuștei al scării cu vârful piciorului. Trecu agale în gropniță apăsându-și șalele cu mâinile spre a alunga durerea. Era o durere dulce după care tânjise îndelung și care-l umplea acum de o mulțumire neclintită și pașnică.

Marcu începuse să povestească faptele arhanghelului Mihail. Stătea și el întins cu fața în sus și nu-l simți pe meșterul oprit dedesupt. Toma îl urmări o vreme tăcut. Îi plăcea cum purta ucenicul pensula, deși mai vădea o oarecare șovăială ca și cum ar fi pipăit mai întâi zidul cu ea de teamă să nu-l strice. Îl bucură felul în care arătau primele trupuri, cu o linie unduitoare, cu falduri care lăsau să se întrevadă mișcarea și nășteau umbre și reliefuri. Ar fi putut să aleagă cealaltă cale, a trupului născut din linia dreaptă, țeapăn și lipsit de viață, dar ucenicul, deși nu-i spusese nimic în privința asta, simțise probabil mai multă tragere de inimă pentru linia șerpuită și faldurii fluturători ai meșterului său care iubea mișcarea vie și neîngrădită de canoane. Că Marcu apucase pe acest drum conștient sau mânat doar de un îndemn obscur, era ceva care pe Toma nu-l preocupa în clipa aceea. Linia unduioasă, ca un șarpe al ispitei, pe care o alesese Marcu, oferea mult mai deplină libertate celui care o urma și acesta i se părea

lui Toma lucrul îmbucurător și hotărâtor pentru soarta ucenicului. Nimic din această mulțumire nu răzbi însă în cuvintele lui când se hotărî să-și vestească prezența. Glasul îi răsună uscat, cu un fel de asprime, și Marcu tresări. Se răsuci brusc aplecându-se peste marginea schelei.

— Să faci culorile puțin mai tari. Trebuie să le vezi nu cum arată acum, când sunt vii pentru că sunt proaspete și umede, ci peste un anumit timp, când se va așterne peste ele vreme și fum. Hai acum să mâncăm.

Marcu se prelinse, după obiceiul său, de-a lungul unui stâlp. Când ajunse jos, își ridică ochii mari, întrebători:

— E bine ce am făcut?

— Bine, mormăi Toma.

Ucenicul rămase dezamăgit. Numai atât, spuneau privirile lui, după ce am lucrat o dimineață întreagă și am zugrăvit lupta lui Mihail cu Satana? Toma îi cuprinse umerii și se îndreptă cu el înspre tindă.

— Să știi, îi spuse, că meșterii zugravi de zid nu mănâncă dimineața. Sunt unii care mănâncă, e drept, dar nu se cade. Ți se moleșește mâna și lucrul iese lălâu și fără vlagă. Pentru a lucra pe zid trebuie să fii neprihănit, cu trupul ușor și mintea limpede. Ai să te obișnuiești...

Avram îi auzise și coborâse de pe schele. Îi aștepta ștergându-și mâinile cu o cârpă. Statură toți trei uitându-se tăcuți în sus. Și Avram începuse cu Maica, dar el o înveșmântase într-un maforion de purpură

care se desfășura bogat pe albastrul cerului. Expresia ei de o gravitate resemnată îl făcu pe Toma să-și țină o clipă respirația: nu semăna cu trăsăturile chipului zugrăvit de el, dar recunoștea în felul de a lucra al meșterului propriul său fel de a gândi. Erau într-adevăr o frăție și numai cu greu va putea cineva să deosebească mâinile care osteniseră la împodobirea acestei zidiri. Poate doar Marcu, mâna lui încă nedeprinsă se va distinge dintre mâinile lor, ale celor bătrâni, va aduce acea picătură de nevinovată prospețime ca a florii de mac într-un lan măreț și unduos.

— Cu ce ai s-o înconjuri?

— Cu un cerc în chip de curcubeu, apoi cu o horă de înger și cu un alai de profeți, răspunse Avram.

Despre cercurile de înger și profeți știa, împreună le gândiseră doar încă din iarnă, dar curcubeul ca un nimb de lumină înconjurând izvorul vieții era ceva nou care va da întregii bolți o nemaipomenită bogăție, o revărsare de culoare caldă, sonoră ca răsunetul vast al cântecului tuturor cetelor îngerești. Imaginea îl copleși. Descoperi un colț de invidie răsărit într-un cotlon al sufletului: curcubeul acesta ca nimb al măreției și sursă de lumină era un gând ce părea într-adevăr coborât de la duhul sfânt. Dar îi fusese dăruit lui Avram și nu lui ceea ce însemna că el nu-l mai putea folosi. Cel puțin nu aici...

— Uite, îi spuse lui Marcu, fratele Avram n-a văzut culorile de acum, ci le-a privit cu ochii minții pe cele ce vor fi. De aceea ale lui sunt mai tari.

Avram stătea lângă umărul său contemplându-și rodul trudei cu un zâmbet vag ca și cum nu i-ar fi venit să creadă că el făcuse ceea ce se vedea acolo.

— Va ieși ceva de aici? murmură sfios.

— Cred că am început să te pizmuiesc pentru curcubeul acela, spuse Toma și apucă spre ieșire.

— Marcu ce a făcut? întrebă Avram.

— Mergeți și vedeți.

Ieși singur. Se trase la soare, pătruns de răcoarea în care lucrase toată dimineața. Încă nu dogora, deși era amiaza. Căldura lui i se scurgea peste trup lin ca un untdelemn. Scoase din traistă o mânăștergură albă lucrată de Mușa într-o cusătură mărunță neagră și zmeurie și o întinse pe iarba deasă, cu verdele crud. Așază apoi peste ea un sfert de burduf de brânză, pastrama și mămăliga rece de mei, la care adăugă cele trei cepe mari dăruite de bătrânul Negrilă. Pe când își tăia o bucată din hartanul de pastramă se iviră și ceilalți doi. Erau îngândurați, ca și când ar fi avut o vedenie, și se așezară tăcuți. Toma bănuia că fuseseră să vadă și lucrul lui și tulburarea lor îi stârni o sclipire de bucurie ca un fir de apă peste pietre, dar se feri să le-o arate.

— Fiertură, le spuse, căpătăm deseară: ne face Negrilă zeamă de urzici noi cu afumătură.

Avram însă păru să nu-l fi auzit.

— Apăi, frate Toma, vorbi el, poți să fii mulțumit: ucenicul e vrednic de meșterul lui.

— Hm, mormăi Toma cu gura plină.

Avram tăcu descumpănit. Se așteptase la cu totul alt

răspuns, o aprobare a părerii lui sau poate o laudă pentru Marcu care trăia frigurile începutului și se întreba acum ce voise să însemne acel mormăit neutru, de o nepăsare nedreaptă și fără milă. Dar Toma nu părea a-i lua în seamă, mâncând tăcut, fără să-i privească, preocupat de bucata lui de pastramă din care creștea felii subțiri. Le așeza peste un boț de mămăligă tăvălit în brânză. Mesteca apoi domol, cu vădită plăcere, în timp ce-și pregătea cu migală bucătura următoare.

— Are să te întrecă Marcu, meștere, spuse Avram cu un fel de exasperare înăbușită, aproape strigând, ca și cum ar fi vrut să-l smulgă cu orice preț din liniștea lui.

— Păi altfel cum? mormăi iar Toma, tot fără să-l privească, urmând să mestece cu aceeași neclintită pace. E sărată mâncarea și aspră ceapa, adăugă apoi, și ne-ar fi prins bine o gură de vin... Dar ne-om îndestula și cu apă rece.

Avram se apucă să mănânce resemnat.

— Mănâncă și tu, îi spuse lui Marcu, ce aștepți? Meșterul te-a învățat meșteșugul, de-acum faci ce vrei, nu te mai pofteste...

Toma zâmbi. Era prima dată când simțea ciuda mocnind în glasul lui Avram.

— Noi, de când am început lucrarea asta, suntem una, spuse. Cine așteaptă poftire rămâne flămând, fiindcă în capul meu umblă alte gânduri decât acela de a vă pofti. Suntem una în faptă, dar slobozi fiecare în voința lui: dacă vrei să mănânci, mănâncă, dacă nu,

nu...

— Gândurile care-ți umblă prin cap le-am văzut, meștere, răspunse Avram. Trecând peste teama că te vom supăra, ne-am îngăduit să privim și noi ceea ce ai lucrat.

— Rău ați făcut. E bine să țineți seama că meșterul cel mare sunt eu și dacă socotesc de cuviință că lucrul meu merită arătat, vă chem. Nu-mi place să mi se uite nimeni peste umăr.

Nu glumea. Se opri din mâncat și-i privea nu cu mânie, dar cu severitate, ca și cum ar fi vrut să li se întipărească bine în minte ceea ce le spunea.

— De ce? făcu Avram nedumerit. Tocmai pentru că ești meșterul cel mare...

— Tocmai pentru că sunt meșterul cel mare, îl întrerupse Toma, mă tem și mă îndoiesc mai mult decât voi.

— Cum mai poți să te îndoiești când ai o asemenea mână?! Dacă tu mă pizmuiești pentru acel curcubeu pe care încă nici nu l-am zugrăvit, eu trebuie să mă ascund și să-mi torn cenușă pe cap dinaintea lucrării tale fără pată!

Avram se opri brusc, cu răsuflarea tăiată. Nu mai găsea cuvinte pentru a-și striga uimirea și ochii i se umeziră ca și când i-ar fi venit să plângă. Toma zâmbi. Niciodată nu și-ar fi închipuit că acest om așezat și sfios se putea aprinde într-atâta.

— Laudă-te, gură, spuse. Am pus pe zid câteva pete de culoare și nu ne mai încapе pielea...

— Ce neînțelegere vor fi având meșterii? vorbi

domol ieromonahul Paisie.

Nu-i auziseră pașii moi prin iarbă. Se oprise alături rezemat în cârjă și acum își trecea de la unul la altul privirile îngăduitoare..

— Ia, de-ale meșteșugului, părinte. Poftește și domnia ta de cinstește împreună cu noi bucatele.

— Mulțumesc, dar eu carne în gură nu pun. N-am pus de zece ani.

— De aceea Dumnezeu îți dăruiește zile îndeajuns, spuse Toma, și vei ajunge să vezi biserica zugrăvită și însuși chipul domniei tale așezat între cele ale sfinților.

Ieromonahul râse abia auzit.

— Nu merită păcătoșia mea un asemenea loc.

Avram îl privi de jos grav.

— Prea te umilești, părinte, spuse, când domnia ta însuși ești un sfânt pentru toți cei care te cunosc.

— Toți râvnim în taină spre sfințenie, surâse bătrânul, dar cine poate ști care se va bucura cu adevărat de luminile ei? Sfânt se poate numi doar acela care are sufletul cu desăvârșire nepătat, care fuge la vederea femeii, nu atinge niciodată banul, nu doarme decât în picioare și se hrănește numai cu rădăcini.

Toma își curăți cuțitul împlântându-l de câteva ori în pământ. Lama scăpără în soare ca un păstrăv.

— Atunci, râse el, nu e nicio nădejde să ajung vreodată sfânt.

Ieromonahul clătină din cap.

— Fiecăruia cum i-e rânduit. Împlinirea domniei tale

se leagă de harul și meșteșugul pe care le ai și asta într-un fel tot sfințenie se cheamă.

„Sfințenie ciudată, gândi Toma, în care își are oleacă de amestec și dracu.” Tăcu însă pentru a nu-l mâhni. Avusese prilejul să vadă că dacă rosteai de față cu el unul dintre numele diavolului, ieromonahul se posomora și se închidea în sine ca și când l-ar fi jignit o cumplită necuviință.

— Cam asta îi spuneam și eu meșterului, zise Avram bucuros de a fi găsit un sprijin. Dar dânsul ne mărturisea că se simte hărțuit de îndoială ca de un lup lihnit.

— Întocmai ca un sfânt pe care-l hărțuiesc ispitele, spuse ieromonahul.

— Am muncit toată dimineața, părinte, interveni Toma, dar nu știu dacă lucrul meu merită dezmiardat de privirile oamenilor ori e mai bine să-l rad de pe zid cu tencuială cu tot să rămână doar piatra mai curată în goliciunea ei. Și asta nu numai azi: s-a întâmplat de când mă știu și se va întâmpla mereu.

— Dacă oamenii ar vedea ce lucrezi, poate ți-ar putea spulbera îndoielile, răspunse bătrânul cu un fel de reproș. Dar de când ați început să zugrăviți, ați zăvorât ușile și v-ați ascuns de ochii dinafară.

Toma îl privi surprins. Brusc avu revelația mâhnirii ieromonahului. Bătrânul era poate chiar jignit, dar modestia și teama de a nu jigni la rândul său îl împiedicau să i-o spună. Nu putea înțelege nevoia lor de izolare, i se părea probabil un fel de necuviință și meșterul se simți dator să-l împace. Îi vorbi cu glas

voalat și grav și cuvintele lui semănară cu o rugă.

— Iartă-ne, părinte, pentru ceea ce socotești poate un semn de trufie. Meșteșugul nostru își are însă legile lui și una dintre acestea este săvârșirea în singurătate pentru că în felul său este și acest meșteșug o taină. Când domnia ta slujești taina prefacerii pâinii și a vinului în trup și sânge, închizi ușile cele împărătești și rămâi în altar singur. Așa și noi când slujim taina prefacerii duhului în frumusețe.

Își isprăviseră prânzul și Marcu strânse totul în traistă. Se ridicară.

— Cred că înțeleg gândul vostru, murmură ieromonahul urmându-i încet. Cred că înțeleg... Dar sunt destui care vorbesc pe seama voastră pentru că mulți văd, puțini înțeleg.

— Așa e, părinte, o știm. Omul a fost înzestrat cu darul vorbirii pe care îl folosește de multe ori în neștire, uitând că i s-a dat și puterea de a făptui, singura care îl înalță cu adevărat deasupra dobitoacelor. Noi ne cunoaștem și ne prețuim această putere și de aceea avem tăria de a nu ne apleca la bătaia vorbelor. Dacă am ști că avem alături încrederea domniei tale, am fi împăcați.

— Aveți această încredere, zâmbi bătrânul.

O adiere de mâhnire însă tot mai stăruise în surâsul său. Îl priviră cum se îndepărta încet. Își târșea puțin picioarele ca bătrânii cărora le e greu să-și mai îndoaie genunchii și în urma lui rămânea o dungă șovăitoare prin iarba grasă. Intrară tăcuți în răcoarea bisericii.

— Mai zăvorăsc? se încumetă Marcu.

— Mai, răspunse Toma scurt și se îndreptă hotărât înspre schelele lui.

Pe urmă zilele începură să se scurgă pentru toți trei pe nesimțite, egale între ele în singurătatea și penumbra răcoroasă a zidurilor. Pe măsură ce zugrăveala cobora din bolți umplând pereții palmă cu palmă, se cufunda fiecare tot mai adânc în lumea imaginilor pe care le plăsmuia. Prin ferestrele lăsate deschise ca să se zvânte culorile pătrundeau zvonuri ale zilelor însoțite de afară, ugit de hulubi și ciripit de rândunici, glasuri de oameni, vreun lătrat de câine sau muget de vită. Uneori deosebeau scârțâitul carălor sub povara trunchiurilor cu care coborau din păduri și, într-un rând, în tăcerea care-i lega, picură chemarea limpede a întâiului cuc. Toate celelalte sunete veneau ca de foarte departe, din altă lume, treceau peste ei ca niște adieri pe cale de a se stinge și piereau fără a lăsa vreo urmă. Acel cuc însă îi tulbură cu limpezimea solitară și omenească a glasului său și fiecare tresări în singurătatea schelelor lui, răsucind capul pentru a nu pierde nicio nuanță din picurul celor două silabe care se repetau cu o bucurie calmă, când aproape, când mai departe, undeva în marginea pădurii. Cel care nu-și mai putu înfrâna neastâmpărul fu Marcu.

— Auziți cucul? strigă aproape ca un chiot și glasul lui sparse violent marea tăcere, hăui prin golul bisericii, se izbi de ziduri și se răsrânse amplificat de oalele de pământ zidite înăuntrul pandantivilor.

Când se stinse și ultimul ecou, se auzi râsul stăpânit al lui Avram.

— Te bucuri, mânzule, și-ți vine a zburda. De-abia de acum ai să zugrăvești frumos ochii sfintelor!

Apoi glasul lui Toma din singurătatea celui alt capăt de zidire. Îndemn îngăduitor și de o ușoară tristețe.

— Hai, fraților, hai, că nu mai e mult până departe...

O clipă îl bătuse gândul să lase lucrul acelei zile și să apuce razna prin rariști, sub revărsarea soarelui, pe urmele acelei chemări. Dar cuvintele oare nu-i dădeau pace nici în somn - *nimeni nu știe cât răgaz avem* - îl răsuciră din nou, dureros, asupra lui însuși. „Te-a tulburat un cuc zălud și pe tine ca pe Marcu”, își zise închiudat și cu scârbă pentru propria slăbiciune.

În primele zile după ce începuseră lucrul îl copleșise o oboseală revărsată în tot trupul care pieri însă treptat apoi, lăsând în urmă doar un fel de povară care-i vibra de-a lungul brațelor până în degete și părea că vrea să-i încovoie mijlocul. Era însă o povară plăcută care-l făcea să-și simtă întreaga putere și-i dăruia gustul bucuriei. Niciodată nu fusese mai deplin el însuși. Fiecare trăsătură de penel își avea un rost al ei, spunea ceva, însemna un pas înainte și o izbândă a culorii. Uitase de toate, de primejdia în umbra căreia viețuiau cu toții, de poloni și de turci, uitase de însuși Vodă și dacă cineva i-ar fi amintit de calda înfiorare pe care o simțise în preajma domniței Anca, l-ar fi privit cu neîncredere: domnița Anca? Da, într-adevăr, fusese cândva... Dar nu se ivea nimeni care să i-o amintească și uneori, când se surprindea

gândindu-se la Olena, i se părea ciudat că se aflau atât de aproape și totuși nu se vedeau, se gândea la ea fără patimă, cu o resemnare tandră ca și când i-ar fi despărțit un drum de zile întregi despre care nici el nu știa prea bine dacă merita sau nu osteneala să-l străbată. Nu mai avea ochi pentru cei din jur. De cum se culca seara, se prăbușea într-un somn de trunchi doborât. De-a lungul acelor ceasuri însă trupul său neclintit și fără vise tăinuia freamătul lăuntric al puterii care renăștea din nou din ea însăși, încet cum se adună mierea în faguri. Se scula înaintea soarelui și își simțea vlaga proaspătă și sufletul străveziu și ușor. Rămase surprins într-o zi, în timp ce lucra, când recunoscuse afară glasul cuviosului Onisim. Uitase și de acesta, dar, dealtfel, însuși monahul părea să se fi ferit în ultimul timp din calea lor. Marcu ieșise după ceva, poate după apă, și cu el vorbea călugărul. Glasul lui mieros și umilit, care ascundea în el totuși ceva din prelingerea alunecoasă a șarpelui, îl făcu pe Toma să rămână cu mâna în care ținea pensula suspendată și să întoarcă puțin capul pentru a auzi mai bine.

— Ce mai fac meșterii noștri, au spor?

— Au, cuvioase, răspunse Marcu scurt și Toma se bucură.

— Meșterul cel mare pare cam posac, stăruie călugărul.

Marcu, la fel de sec:

— Își va fi având și dânsul gândurile sale.

— De bună seamă. Meșter mare fără gânduri multe nu se află. Am auzit că ți-a încredințat și ție lucrare de

meșter. Se cheamă că nu mai ești ucenic...

Marcu nu răspunse și Toma și-l închipui, cum îl știa din asemenea prilejuri, împingându-și înaintea buza de jos și ridicând din umeri, adică o fi, dar ce importanță are?

— Și cu ce chipuri zugrăvești pereții?

— Cu faptele arhanghelului Mihail.

— Pe toți pereții?

— Nu. În locurile care rămân am să zugrăvesc chipurile sfintelor.

— Așa, așa, se miră Onisim. Apoi, cu zâmbet viclean: Dar măcar știi numele acelor sfinte?

Marcu se revărsă cu glas ironic și ușor cântat, de popă care citește pomelnicul:

— Alexandra, Eufrosia, Tatiana, Axenia, Teodora, Melania, Evdochia, Marina, Sofia, Larinia, Efimia, Minodora, Eupraxia, Anastasia, Fevronia, Varvara, Pulcheria și Petca.

— Ai uitat-o pe Ecaterina. Văd că meșterul cel mare te-a învățat și carte nu numai meșteșug.

— Meșteșug fără carte s-o fi putând?

— S-a mai văzut...

— S-o fi văzut, dar nu dăinuie.

— Asta tot de la meșter ai învățat-o, râse monahul. Dar, ia să vedem, îi știi și pe ceilalți sfinți tot atât de bine?

— De ce mă ispitești, cuvioase? Trebuie oare să dau samă cuvioșiei tale de ceea ce știi?

— Nu, nu trebuie să-mi dai mie samă, păcatele mele, și nici nu te ispitesc. Dar eu, umilit și neștiutor cum

mă aflu, iubesc cuvântul oamenilor învățați și iscusiți...

Urmă o clipă de tăcere în care Toma bănuie că Marcu se întreba dacă monahul era sincer sau încerca să-și bată joc de el.

— Pe proorocii cei mari, de pildă, îi știi?

Marcu:

— Daniil, Ezechiil, Isaia și Ieremia.

— Ia te uită! Dar pe cei mici?

Toma clătină din cap și își reluu lucrul. „Copil prost, pufni, stă ca oaia la tuns...” Rămase totuși cu un sentiment vag și neplăcut care-i umbri toată ziua. Din cauza glasului acela insinuant, tot ceea ce mai zugrăvi până seara i se păru searbăd și lipsit de fior. La urma urmelor, cuviosul nu spusese nimic supărător, dar fiecare cuvânt pe care-l rostea însoțit de privirea aceea piezișă și galbenă era învăluit în nu știu ce mângă alunecoasă. Chiar în felul în care rostise de câteva ori „meșterul cel mare” se afla un substrat, o întrebare nerostită, adică eu îi zic mare fiindcă toți îi spuneți așa, dar știe oare cineva de ce o fi socotit dânsul tocmai atât de mare? Ceva asemănător mai cunoscuse doar când primise solia lui Iskrycki. Același sentiment nesuferit al lucrului pe care nu știu de unde să-l apuci ca să nu-ți alunece printre degete. Tot astfel trebuia să te simți și când ți se strecura un șarpe în sân în timpul somnului. Se strădui să nu se mai gândească la Onisim și seara le spuse și celorlalți doi să-l ocolească. Marcu se simți învinovățit pe nedrept. Ce-ar fi putut el să facă, încercă să se apere,

dacă monahul îl opriese cu vorbă blândă și cuviincioasă? Cuviosul să facă bine să-și vadă de ale lui, se înfurie Toma. Își închipuia că ei erau niște cârpaci care zugrăveau după ureche și-i pândeau să-i prindă când s-ar abate de la canoane ca să alerge apoi până la mitropolit cu șoapta, lingând fiecare treaptă, spre a arăta cât de curat și de neclintit era el în credință.

— Asemenea înțelepți, întări și Avram, mereu roiesc în jurul meșterilor, dar ei numai zumzăie ca trântorii la stup, fără să știe măcar de care capăt se apucă pensula.

— Altădată, adăugă Toma, să-i spui că noi am venit aici să lucrăm, nu să înșirăm pomelnicul sfinților.

Era însă nemulțumit de sine. Vorbise iar neobișnuit de mult și de zadarnic și aceasta se întâmpla numai din vina celor de soiul lui Onisim care aveau puterea nefastă de a te abate din drumul tău ca să te bălăcești în șuvoiul vorbelor fără rost. Avea nevoie în zilele acelea mai mult ca niciodată de pace și se întoarce la lucrul său cu o încăpățănare surdă, hotărât să nu se mai lase tulburat nici dacă ar fi fost să ardă totul în jur, doar zidirea lui să rămână neatinsă.

Povestea Drumul crucii și se apropia de sfârșit. Închipuirea lui și amintirea nestinsă a cetăților prin care trecuse, unde alaiurile se revărsau prin ulițe și prin piețe la fel de strălucite fie că se îndreptau spre moarte sau spre încoronare, îmbogățiseră istorisirea săracă în amănunte a cărților sfinte și-i adăugaseră o bogăție de mișcare și de culori care îi făcură pe Avram

și pe Marcu să rămână multă vreme tăcuți, cu răsuflările încetinite. Se afla o nesfârșită tristețe în mersul resemnat al osânditului peste trupul căruia fusese azvârlit în batjocură un veșmânt de purpură. Era slab și sfâșietor de singur între mulțimea ostașilor înfumurați, îmbrăcați în armuri bogate, cu coifuri și sulite care zgâriau văzduhul. Doar nimbul auriu care-i înconjura creștetul arăta că acest însingurat cutezase să gândească altfel decât toți ceilalți care umpleau locul. Stânca din stânga lor se înălța colțuroasă și roșie pentru că drumul acela era menit să sfârșească în sânge. În fruntea alaiului care-i urma pe ostași, pe sub zidurile sfruntate ale cetății, călărea un principe cu coroană și valtrap purpuriu sub șa. Despre acesta scripturile nu pomeneau nimic, cine ar putea să fie, întrebase Avram copleșit de priveliște. Nu scria într-adevăr, murmurase Toma pe gânduri, dar asta n-avea nicio însemnătate. Puterea meșterilor stătea în a adăuga scripturilor și închipuirea lor. Și, la urma urmelor, unde era osândit un gând, nu era greu niciodată să afli și un principe.

— Să nu te sfiești nicicând, se întoarse el spre Marcu, să povestești tot ce simți și se rostește în tine.

Caii erau frumoși, aveau pasul nervos și semeț, iar copitele lor răsunau ca o rostogolire domoală de pietre. Dregătorii neînduplecați, în veșminte îmbelșugate, erau urmați de paji sprinteni care suflau în trâmbiți prelungi ridicate spre cer. Mai avea de adăugat doar câteva amănunte, câteva stele stranii, întunecate de parcă ar fi fost arse, pe cerul de un

albastru sumbru cu ape verzui, de fiere, când se auziră bătăi hotărâte în ușa de afară. Meșterul se întoarse resemnat spre Marcu.

— Du-te și vezi ce vor.

Ucenicul se întoarse într-un suflet, cu un amestec de spaimă și bucurie în ochi.

— E marele logofăt!

— Și nu i-ai deschis?

— Mi-ai poruncit să văd, nu să deschid.

— Bine ai făcut. Acuma du-te deschide și poștește-l.

Era curios dacă logofătul Toader se va arăta jignit că fusese lăsat să aștepte la ușa propriei sale ctitorii. Dar chipul dregătorului era luminat de zâmbet când păși zornăindu-și pintenii de-a lungul bisericii. Purta veșminte lipsite de strălucire peste care colbul drumului se așternuse într-un strat fin și doar pelerina subțire de atlas de culoarea prunelor brumării amintea de bogăția și îndestularea ce-i stăteau la îndemână. Îl îmbrățișă pe Toma bătându-l cu palma lată peste umăr - și o făcea întâia dată de când îl cunoștea - fără să se sfiască de straietele ponosite, pătate de vopsele, ale meșterului. Era tot măreț la trup, dar îmbelșugarea cărnurilor i se mai subțiasse după cum îi pălise și culoarea sângerie a obrazilor. „L-or fi ținut flămând prin temniți”, gândi Toma. Se bucura ca de întoarcerea din moarte a unui frate și se dădu un pas înapoi spre a-l putea cuprinde întreg într-o privire.

— Domnia ta ai mai slăbit, spuse.

— Mi-au dat toată cinstea care mi se cuvine, nu mă

pot plânge. Dar m-or fi slăbit gândurile. O pasăre prinsă tânjește și în colivie de aur. Iar când din mila Măriei Sale m-am întors, am aflat aici alte gânduri și alte griji.

— E vreo primejdie?

Întrebarea îi scăpase fără voie și în aceeași clipă îi fu necaz pe sine însuși că își apleca iar urechea la cele din afară. Logofătul își îndepărtă brațele și înălță sprâncenele.

— Nimeni nu știe cât răgaz avem, spuse.

Toma se înfioră. Ce putere ascunsă punea în gura logofătului întocmai cuvintele voievodului care nu-i dădeau pace și-l urmăreau nevăzute ca șerpii furișați prin ierburi? făcu câțiva pași și se așeză pe treapta dinaintea altarului. Îl îmbie cu un semn și pe logofăt. Acesta se puse alături greoi, cu un oftat de plăcere. Faldurii pelerinei i se revărsară rotund pe lespezile murdare de culori și mortar uscat.

— O veste, spuse el, ar fi aceea că Vlad Vodă, ginerele Măriei Sale, s-a înecat cu cal cu tot pe când se afla la o preumblare.

— Cum așa? tresări Toma. Cum se poate îneca astfel?!

— Se zice că ar fi fost beat.

— Se zice sau se știe?

— Se zice... S-ar putea să fi fost și o punere la cale a unora dintre boieri.

Toma rămase îngândurat. Oricât de mare bețivan sa fi fost acest Vlad, să se înece cu cal cu tot era prea din cale afară. Și apoi cum de nu se găsisse nimeni să-l

scoată „doar un voievod nu umbla de unul singur prin locuri pustii?! Boierii, asta era, acolo ca și aici. În minte îi răsări chipul Ancăi.

— Și domnița?

— Doamna Anca s-a tras la o mănăstire. A trimis: vorbă de acolo. Eu cred că n-a vrut să se întoarcă pentru că nu suferă s-o vadă pe doamna Elena în locul mamei sale. Deși doamna Elena e o femeie cu frica lui Dumnezeu și n-are nicio vină. Cine știe? Necazul cel mare e că am rămas acum iar descoperiți spre miazăzi.

„Prea acoperiți n-am fost noi nici cu Vlad ăsta, gândi Toma. Cu el ori fără el, cam tot acolo ne aflăm. Ce-o fi însă cu Anca, Dumnezeule? Ea nu e fata care să se tragă la mănăstire, cum a putut face asta când are toată viața înainte?! Și la ce mănăstire s-o fi dus? Măcar să fi venit la una de aici...” Logofătul își urma însă gândul lui, fără să bănuiască tulburarea meșterului:

— Mi s-a întâmplat în tinerețe să înnoptez într-o stână din sus de Cârlibaba, spuse el. Era iarnă și ne-au înconjurat lupii. N-am să uit niciodată cum li se vedeau, numai ochii licărind în beznă de jur împrejur. De când m-am întors, mereu îmi amintesc de noaptea aceea și simt din nou întocmai ce am simțit atunci... Vezi... nu mă prea pricep la vorbe... nu știu dacă înțelegi...

Toma încuviință din cap. Înțelegea, înțelegea foarte bine de vreme ce tot acele licăriri de lup nășteau și în el îndemnul neprielnic de a se grăbi. Deși numai

Dumnezeu știa cât se străduia să lucreze încet și cu temei; pentru a putea răzbate vecia. Logofătul îi puse mâna pe braț:

— Nu, să nu te grăbești. Avem puterea să ținem primejdia departe și în curând vom avea putere și mai mare: îl așteptăm pe solul lui Ferdinand. Cu ajutorul de la el n-o să mai avem de ce ne teme.

Toma surâse amar.

— Știi. Vom cuceri și Constantinopolul. Domnia ta crezi în ajutorul ăsta?

— Ascultă, spuse logofătul ca și când nu i-ar fi auzit întrebarea. Solul va veni în taină și se va întâlni cu Vodă noaptea, în casa în care stați voi. Și Măria Sa va sosi tot după lăsarea întunericului. Nu știu cu bătrânul acela la care stați... va trebui... ce ai să faci cu el?

— Nimic. De sfântul Gheorghe suie cu oile în munte.

— Așa e bine. Femei nu sunt pe acolo?

— Nu sunt.

Logofătul înclină de câteva ori din cap mulțumit. Se foi apoi în loc ca și când n-ar mai fi știut ce să spună.

— Numai atât e porunca?

— Numai atât. Dar eu am mai venit pentru ceva...

— Pentru ce?

Drept răspuns, logofătul întinse brațul înspre peretele de apus, arătând partea din stânga ușii.

— Acolo ce zugrăvești?

— După datină acela e locul ctitorilor.

— Acum ai să zugrăvești acolo chipurile Măriilor Lor ca ale unor adevărați ctitori.

— De ce?

— Așa poftesc eu. Măria Sa m-a scăpat, poate mi-a dăruit chiar viața răscumpărându-mă și aducându-mă iar între ai mei. Și apoi, fără Măria Sa, nici zugrăveala de afară nu s-ar putea face.

— E drept. Dar atunci pe domnia ta și pe jupâneasa domniei tale unde vă zugrăvesc?

Știa prea bine unde, dar se ferea s-o spună el.

— Pe mine și pe Anastasia, răspunse logofătul cu o indiferență prefăcută arătând cu capul înspre gropniță, dincolo. Acolo ne vom trage în cele din urmă și ne vei zugrăvi pe fiecare deasupra lăcașului său.

Ideea de a zugrăvi chipul voievodului, dar mai ales pe acela al doamnei Elena îl umpluse de o bucurie revărsată ca o țâșnire limpede de apă în soare. A o zugrăvi pe doamnă însemna cu adevărat a-și încerca puterile asupra frumuseții însăși și era el în primul rând recunoscător pentru asemenea prilej. Tainele meșterilor nu se cuveneau însă dezvăluite oricum și își stăpâni bucuria. Spuse cu un zâmbet rece, cu o ușoară indiferență, ca și când n-ar fi fost vorba de cine știe ce schimbare însemnată:

— E frumos acest gând și am să ți-l împlinesc.

Logofătul se ridică împăcat.

— Nu poștești să cercetezi ce s-a zugrăvit? întrebă Toma.

— Ba da, cum să nu, ba da, tresări el ca și cum s-ar fi temut să nu-l jignească pe meșter.

Adevărul era însă că zugrăveala nu-l interesa și uitase de ea. Întrebarea lui Toma îi amintise brusc de îndatoririle de ctitor și-l făcuse să se simtă vinovat

pentru nepăsarea lui. Se grăbi să dea ocol pereților, cu pieptul umflat și cu mâinile împreunate la spate. Făcea un pas și se oprea puțin, niciodată mai mult de o clipă, prefăcându-se că cercetează încordat fiecare chip sau întâmplare, dând din cap cu gravitate și scoțând câte un mormăit nedeslușit. Nu se pricepea la meșteșugurile gingașe, nu prea cunoștea nici scripturile ca să înțeleagă tâlcul tuturor acelor istorii zugrăvite și ceea ce se vedea nevoit să facă îl plictisea de moarte. Cel mai mult îl neliniștea gândul că în cele din urmă meșterul aștepta din partea lui o părere. În dreptul alaiului somptuos și tragic care închipuia Drumul crucii se opri mai mult pentru că dincolo de el nu se mai afla decât zidul cenușiu așteptând binecuvântarea culorii. Își storcea mintea să închege niște cuvinte de laudă și fruntea înaltă i se aburi ușor. Dar în afară de faptul că ceea ce se vedea era frumos, ce ar fi putut să spună? Pentru că hotărât era frumos, de atâta lucru își dădea și el seama, însă cum se putea spune aceasta în cuvinte iscusite, așa cum cerea o asemenea prețuire? Toma îl urmărea cu un surâs subțire, cu brațele împreunate la piept, la vreo patru pași în spatele lui. Se îndură să-l scape de canon:

— Ce zici, domnia ta, de cai?

Marele logofăt se văzu deodată ridicat de o nevăzută mână cerească de pe un pământ care-i bolborosea sub picioare și așezat ușurel, fără nicio vătămare, pe loc uscat și tare. Se avântă înseninat și recunoscător.

— Parc-ar fi adevărați, se cunoaște că ești și oștean și curtean! Se vede că sunt de soi ales după capul mic

și picioarele subțiri și neliniștite. Sunt însă și gingași, cai anume pentru alaiuri, căci în bătălii, prin locuri rele, ușor își pot frânge gleznele...

Se opri brusc. Din zâmbetul îngăduitor al lui Toma își înțelese toată stângăcia de soldățoi greoi cu minte de copil viclean. Îl cuprinse descurajarea. Se apropie de Toma și-l apucă blând de braț.

— Să mergem, spuse resemnat. E frumos, dar nu mă pricep... E un meșteșug la care nu mă pricep și atunci de ce să mă amestec? Tu știi ce vrei, vezi-ți de lucrul tău și nu-ți bate capul cu ce zice unul și altul...

Logofătul Toader plecă, dar fără voia și fără știrea lui lăsa în sufletul meșterului o sămânță a neliniștii. Toma îi simți cu inima strânsă căderea având totodată conștiința că nu-i stătea în putere să-i împiedice cu nimic încolțirea. Când va veni acel sol și ce va urma după aceea, dacă toate acestea vor însemna iar o rupere și o despărțire de lucrul său erau întrebări încolțite din sămânța neliniștii. Se temea că ele vor crește ca niște curpeni monstruoși, de un verde alburui, bolnav, fără vlagă, încolăcindu-i brațele, îngreunându-le, ridicându-se și umplând pereții în care-și vor insinua sucurile tulburi, veninoase, ucigătoare ale dragostei și avântului.

Sentimentul acesta nămolos nu dură însă decât până când încheie zugrăvirea naosului. Mai rămăsese gol doar un loc pe zidul de apus unde urmau să stea ctitorii, dar care, după datină, se zugrăvea cel de pe urmă. Acea mare pată cenușie nu reușea să umbrească nemaipomenita înfățișare a întregului.

Dimpotrivă, părea că era golul ca o fereastră spre neființa din care se născuse toată acea revărsare de culori. Peste zi, în lumina difuză care pătrundea prin ferestre se năștea un joc mereu schimbător de umbre și de treceri de la umbră la lumină din care se întrezăreau chipuri sau numai ochi, aureole și siluete, mișcarea vreunui cal, sclipirea vreunei săbii, fluturarea unei aripi de înger, totul în culorile acelea proaspete care miroseau încă amețitor a pământ și nisip reavăn de râu, a cleiuri, a rășini și substanțe necunoscute care aduceau mireasma lor proprie, stranie și sălbatică, aspră sau insinuantă, ca de sălbăticiune ținută în captivitate. Erau culori care peste zi își păstrau taina, având luciri stinse, catifelate, pentru ca abia la aprinderea lumânărilor să se desfășoare arătându-și puterea cu care le înzestrase meșterul: se năștea atunci o strălucire majestuoasă în care roșul și albastrul țineau în stăpânire întregul prin acordurile lor profunde și vaste și totul primea înfățișarea unui chivot de aur, bătut în pietre și muiat în smălțuri rare. Toma nu se zgârcise la culori – gândindu-se neîncetat la înfățișarea lor de peste ani – și umpluse fiecare perete într-un elan nestăvilit de a istorisi. Mai mult încă, revărsarea bucuriei atâta timp ținută în frâu îl puse în fața ispitei de a împodobi totul, fețe de masă, hlamide, odăjdii, valtrapuri, socluri și chenare într-un joc de linii, de arabescuri și palmete care străbătea toată acea epopee zugrăvită ordonând-o ori punctând-o. Fusese o clipă când el însuși se oprise înghețat, conștient

deodată de primejdia îmbuibării zidurilor. Își aminti de ceea ce simțise în biserica San Marco după ce depășise primele clipe de strivitoare uluire: o îndestulare cu frumusețe care îl făcuse oarecum nesimțitor. Ca un om prea sătul, moleșit de cât mâncase, pe care nu-l mai puteau ispiti nici cele mai alese bucate. Și toate acestea, însoțite acolo, în imensa catedrală din cetatea de pe ape, de un sentiment umilitor al nimicniciei proprii lui ființe: totul, strălucirea, frumusețea, aurul, bogăția, pietrele, culorile și marmura, aparțineau lui Dumnezeu, urlau despre atotputernicia lui, cântau despre veșnicia lui, scandau măreția lui, față în față cu el, cel care le privea, omul mărunț și neînsemnat ca o furnică pe care doar printr-o moale ridicare a degetului Atotputernicului o putea azvârli în neant. Admirase atunci și chiar invidiase măiestria și iscusința meșterilor, dar nu se simțise la îndemână, ca și cum cineva nevăzut l-ar fi silit să stea cu fruntea lipită de pământ. Își amintea că ieșind din biserică pășise încă mai mândru decât avea năravul și își ridicase cu îndărătnicie capul fluturându-și coama, încercând măcar astfel să se scuture de umilința care-i coclise sufletul. Primejdia de îndestulare pândea acum propria lui lucrare și această descoperire îl umplu de spaimă făcându-l să uite întrucâtva de cealaltă primejdie, care plutea în veștile aduse de logofătul Toader. Era drept, lipsea de aici opulența marmurelor și a pietrelor scumpe, dar spațiul mult mai mic putea amplifica belșugul imaginilor până la aceleași efecte

strivitoare, înapoi însă nu mai putea da și se văzuse nevoit să continue în același fel așteptând cu strângere de inimă impresia pe care urma să i-o lase întregul. Când termină, se răsuci mult timp singur de oolo-colo, cercetând pereții palmă cu palmă, dar mai ales contemplând întregul, încercând să cuprindă totul într-o privire, din diferite unghiuri, în mereu alte căderi și intensități ale luminii. Nimic prea mult, nimic greoi, nimic strivitor. Bucuria îl copleși din nou, însoțită de un sentiment spumos de descătușare. Se simțea eliberat și istovit ca și cum toată vloga i s-ar fi scurs de-a lungul penelului umplând pereții de culoare. Ca să-și alunge și umbra de îndoială care mai persista, obscură, undeva în adâncuri, îi chemă pe Marcu și pe Avram, pe rând ca să nu fie înrâuriți unul de altul și îi întrebă același lucru: ce simțeau când se aflau acolo, în mijlocul naosului, având de jur împrejur pereții zugrăviți.

— Simt așa un fel de căldură în suflet, dar și o bucurie ca în serile de iarnă când umblăm cu colinda și gospodarul ne deschide și ne poștește, spuse Marcu.

— E ca și când m-aș întoarce acasă după drum lung, spuse Avram.

Amândoi simțeau la urma urmelor același lucru. Asta era. O strălucire prietenoasă, o măreție caldă și apropiată care-ți îngăduiau să rămâi tu însuți, făcându-te poate mai înțelegător. Nici meșterul nu urmărise mai mult. În aceeași seară, după ce toți se culcară, migăli în zarea lumânării în terfeloaga care începuse să se zdrențuiască de atâta purtat: „Aici la

răscrucea lumii, unde ne-a fost rânduie să stăm, trebuie să privim în jur cu înțelepciune și îngăduință. Sfruntarea e a celor ce nu cunosc cumpăna și nici mireasma sălbatică de fum și de hoit a celor patru vânturi aducătoare de moarte, de jaf, de foc și de robie. Neînduplecați trebuie să ne arătăm doar când suntem nevoiți să ne apărăm. De aceea zidurile pe care le înălțăm nu poartă în ele gândul tainic de a strivi, de a înspăimânta ori de a-l umili pe semenul nostru. Ele se cade să fie un adaos în frumusețe a plaiului pe care viețuim și să dea glas sufletului nostru pe care nimeni încă nu l-a încovoiat, dar care nici n-a uitat să-i creadă celui flămând și ostenit.”

Trecuse ziua marelui mucenic Gheorghe și turmele se porniseră către stânele din munte când Toma începu să zugrăvească pe dinafară. Îl ajuta Avram care încheiase și el zugrăvitul tindei și doar Marcu, mai temător, încă și mai încet în lucru, rămăsese în singurătatea interiorului. Încă din primele ceasuri Toma își dădu seama că a zugrăvi afară, sub cerul gol, era, față de ceea ce lucrase până atunci, ca și cum și-ar fi schimbat meșteșugul. În primul rând pentru că abia acum avea de fapt prilejul să aplice descoperirea pe care o făcuse în ultima noapte petrecută la Sofron. Totul atârna aici de tencuială, de amestecul ei, de finețea ei, de așternerea ei egală, de umezeala ei și de culorile din pământ și pietre. Fără culori născute din sămânță, fără ouă, fără cleiuri. Cu o mână iute și sigură și cu ochi ager, în stare să cuprindă dinainte locul fiecărui amănunt. Era un lucru care nu îngăduia

nici zăbavă, nici greșeală, pentru că nicio îndreptare nu se mai putea face fără a da jos însăși tencuiala care suga culorile repede și temeinic. „Îmi place mai mult decât înăuntru, pe tencuială uscată, își însemnă el după prima zi, pentru că cere mai multă îndrăzneală și hotărâre. E un fel de a lucra mai aspru și mai bărbătesc, în care ești nevoit să te lupți cu timpul care uscă zidurile, cu nehotărârea care naște greșeala și în cele din urmă cu înseși puterile tale care rămân în urma gândului și a voinței...” Dar asta nu era totul. A lucra afară însemna să întinzi tencuiala doar cu puțin timp înaintea zugrăvelii, să te afli toată ziua în plină lumină și să te obișnuiești ca vântul și soarele, acolo unde ajungeau, să zvânte mult mai repede culorile schimbându-le pe neașteptate nuanțele, răsrângerile și întrepătrunderile. Și apoi aici nu mai erau uși care să fie zăvorâte, așadar nici puțința de a te apleca asupra ta însuși și de a medita fără grabă, în singurătate și tăcere. Câți treceau se opreau să privească, îți dădeau binețe, nu se sfiau să te întrebe dacă li se părea ceva ciudat sau de nepriceput. Îi auzeai vorbind între ei, îi auzeai pe cei ce treceau pe drum, distingeai fiecare cuvânt, fiecare fluierat de mierlă, fiecare foșnet al pădurilor atinse de aripa vântului.

Judecata de apoi izbucni tumultuos, umplând în câteva zile tot peretele de apus. Începeau lucrul în ultimele ceasuri ale nopții, înainte ca tencuiala întinsă de cu seara să apuce să se zvânte. Erau ceasuri tăcute și răcoroase, cu cerul ca sideful. Pădurile neclintite își

trăiau deplina biruință umplând văzduhul cu miresme tari de rășină, de vreascuri jilave și de bureți. Lucrul avea spor și împlinire. Mai târziu, odată cu înălțarea soarelui, tencuiala trebuia umezită mereu pe măsură ce înainta zugrăveala. Căldura zilei care se apropia de amiază lăsa în văzduh, chiar și în locurile umbroase, o vagă ispită a leneviei și mâna meșterului, deși la fel de ageră și de sigură pe sine, își îndulcea treptat mișcările. După prânz își înceta lucrul. Se întorcea la schele numai pe la chindie, însă și atunci doar c-a să întindă împreună cu Avram tencuiala pentru a doua zi. În asemenea răstimpuri de răgaz căutau locuri umbroase cu iarba bogată care aștepta coasa și stăteau întinși, cu o binecuvântată osteneală furnicându-le trupurile picurând de somn. Foșnetul lumii ajungea la ei ca de foarte departe și în cele din urmă Avram adormea de-a binelea. Toma se lăsa dus de obicei de un gând al său, domol, încercând să-și vadă de pe acum lucrul de a doua zi. Marcu nu se vedea. De cum isprăveau de mâncat se întorcea înăuntrul bisericii. Mai avea puțin și se grăbea să iasă și el la frescă. Dar oare la treabă se grăbea el într-adevăr? Întrebarea îl uimi pe Toma prin ivirea ei neașteptată și-i aminti unele amănunte pe care nu le luase în seamă, dar care îi apăreau deodată cu o anumită semnificație. Erau, de pildă, seri în care Marcu se furișa dintre ei ca să nu se întoarcă decât târziu, uneori spre miezul nopții și atunci se strecura în așternut cu grijă să nu-i trezească. Să nu-i trezească sau să nu provoace întrebări? Iată un lucru

la care Toma abia acum se gândea. Era însă un lucru la care se așteptase totuși: doar el însuși îi spusese lui Avram că ucenicul se afla acum la vremea când se bucura întâia dată de vederea și mireasma femeii. Acum se hotăra soarta lui Marcu și el nu voia și socotea că nici n-avea dreptul să se amestece. Marcu nu mai era un copil, va ști singur să aleagă. Îl pândeau primejdii, ispite și frumuseți, dar fiecărui om îi era dată încercarea de a se înălța ori de a cădea pășind printre primejdii, ispite și frumuseți. Nu, hotărât lucru, nu avea de gând să se amestece, dar spera în taină că Marcu nu era dintre cei sortiți căderii și nimeni nu-i putea clătina credința în harul de zugrav al ucenicului.

Pacea aceea de după prânz îi făcea bine pentru că îi potolea temerile și așeza o împăcare, ce părea definitivă, între el și restul lumii. Era greu să-ți închipui în asemenea ceasuri că pe pământ se purtau războaie, că bântuiau molime fioroase, că robi goi îndemnați cu vâna de bou trăgeau la vâslele corăbiilor care brăzdau mările în căutarea unor tărâmurii necunoscute. Cu atât mai greu era să crezi că asupra acestei țări chiar se ridicau norii robiei și ai dorului de pradă. Pacea și dulceața locului și ale ceasului erau atât de adinci și de desăvârșite încât păreau mai curând urzeala unei vrăji. Totul era cu puțință în răstimpurile acestea și meșterul ațipea pe nesimțite, ușor, ca o plutire cu aripile desfăcute pe un văzduh străveziu, convins că nu peste mult va încheia de zugrăvit și pe dinafară, dând astfel luminii cea mai

frumoasă zidire a țării. Era posibil chiar să înceapă alta, în fiecare vară alta - de ce nu? — mereu mai frumoase pe măsură ce-și desăvârșea meșteșugul, până va zugrăvi toate bisericile țării. Doar era tânăr încă, avea timp destul dinainte, Vodă l-ar ajuta și doamna de asemenea, pentru că iubeau și știau să prețuiască frumusețea, Cântic îl va urma, Marcu și Avram așijderea și împreună ar face o frăție a cărei faimă ar umple lumea. Ar plânge Olena că ar pleca iar de lângă ea și s-ar minuna între terfeloagele lui de pe Ulița Treptelor și Filip al lui Brae de-și zicea acum Malăr că prietenul său zănat și cam bătut cu leuca ajunsese mai vestit decât el, deși n-avea nici femeie, nici gospodărie și nu cunoscuse decât colbul drumurilor și dulceața iute trecătoare, urmată de un gust amarui, a dragostelor triste și fugare. Țârâit prelung de cosași. Hulubi care uguiau pașnic. Și somnul care se închea lin, amestecând chipul Mușei cu trăsături de-ale Ancăi ce semăna uimitor cu Alijana. Filip Malăr se iveau îmbrăcat în herald pe zidul cetății de scaun și sufla în trâmbița lungă pe care o luase de la îngerul zugrăvit care vestea judecata de apoi...

— Meștere Toma, meștere Toma!

Îl scutura de umăr cu o mână uscată ale cărei unghii ocroteau sub ele o dungă neagră. Toma zvâcni într-un cot, buimăcit. Aplecat asupra lui. Chipul de cotoi cu ochi galbeni al lui Onisim.

— Să-ți arăt ceva, meștere, vino cu mine...

Toma îl urmă resemnat, prea moleșit încă de alunecarea aceea în somn ca să mai pună întrebări.

Călugărul îl duse până la biserică, se strecură aplecat de mijloc pe sub schele și se opri în fața ușii. Se întoarse spre Toma.

— Intră încet să nu te simtă, șopti el.

Să nu mă simtă cine? se întrebă Toma. Abia acum se trezi cu adevărat și își dădu seama că se petrecea ceva neobișnuit, cel puțin pentru acest călugăr care aștepta cu sufletul la gură reacția lui. Era poate o clipă pe care Onisim o așteptase de mult, poate o pândise sau chiar o visase. Ce Dumnezeu putea să fie? Intră fără a-l întreba nimic. Simți că Onisim nu-l urma, dar îi ascultă sfatul și păși pe vârfuri. Când se apropie de ușa care trecea din tindă în gropniță desluși glasuri. Nu vorbeau în șoaptă, dar erau coborâte, voalate, ca și cum ar fi existat totuși o grijă mai mult subconștientă de a se păzi de urechi străine. Pe Toma îl încercă însă bănuiala că nici n-aveau simțământul că făptuiau ceva neîngăduit și nu se fereau, acea surdină catifelată și caldă a vocilor lor fiind doar rodul dragostei. Se ținu nevăzut în tindă, lângă ușă, lipit de zidul zugrăvit de Avram. Pentru a-i vedea trebuia să se arate și el, ceea ce nu voia de mila fetei, care s-ar fi rușinat peste măsură. De cum recunoscuse glasul lui Marcu îl încercase un neplăcut sentiment de vinovăție: ce ajunsese el de se luase după un potlogar ca Onisim ca să tragă cu urechea pe la uși? Marcu își vedea de treabă în felul lui, de ce să-l iscodească? O curiozitate vâscoasă, mai tare decât bunele sale intenții, îl ținu pe loc.

— Ridică puțin capul, spuse Marcu. Așa.

Toma zâmbi neștiut. I se părusese că-și ascultase propriul glas. Chiar și intonația îi era cunoscută: preocupată, ușor severă și cu o secretă drăgălășenie totuși. Urmă apoi un răstimp de liniște în care nu se auziră decât sunetele obișnuite, stinse, ale după-amiezei calme de afară. După aceea, întrebarea timidă a fetei:

— Mai ai mult?

— Nu. Ai obosit?

— Nu, dar tu nu știi cum mă tem...

— Te temi degeaba.

— Dacă ne găsește vreunul din cuvioșii părinți? Are să arunce asupra noastră anatema.

— Eh, făcu Marcu cu îndoială. Rămâne de văzut... Va trebui să vorbească întâi cu mitropolitul Grigore și mitropolitul e prieten cu meșterul... Tu crezi că anatema o azvârle așa, orice călugăr, cum îl taie capul?

— Dar chiar meșterul tău poate să ne găsească. Aș muri de rușine!

— Nu fi proastă. De dânsul nu mă tem și tu nu trebuie să te rușinezi. Tot așa a zugrăvit-o și dânsul pe domnița Anca în paraclisul cetății de scaun.

— Păcatele mele! Când?

— De mult. Eu pe atunci eram mic, nu zugrăveam decât stele. Mi-a poruncit să plec, dar eu m-am prefăcut numai și am tras cu ochiul.

— Și domnița a stat așa neclintită la zugrăvit, ca mine?

— A stat și la zugrăvit, a stat și la sărutat, ca o fată

cuminte ce se afla. Așa ca tine...

— A sărutat-o meșterul tău pe domnița Anca?!

O imensă uimire amestecată cu o fărâamă de neîncredere. Marcu răspunse mândru, cu o gravitate ușor jignită de îndoiala din glasul ei:

— Hm... nu-l cunoști... Nu numai că a sărutat-o, dar a făcut-o într-un anume fel.

— Cum?

— Ai răbdare să isprăvesc și am să-ți arăt.

— Să crezi tu că am să stau!

— Dacă nu stai, am să te zugrăvesc cu ochi de buhă și cu plisc în loc de nas.

— Nu poți, râse fata. Aceea e o sfântă, nu-i poți face plisc!

— Ce știi tu?! Puterea meșterilor stă și în aceea că pot adăuga scripturilor închipuirea lor...

Toma se îndepărtă în grabă, pe vârfuri, apăsându-și palma peste gură ca să nu-l trădeze râsul. Afară, Onisim pășea agale pe cărarea ce străbătea tăpșanul, prefirându-și printre degete un șir de mătănii. Părea furat de rugă ori de gânduri, dar când auzi pașii meșterului se opri și se întoarse în loc, așteptându-l. Purta întipărită pe chip gravitatea lată și goală a prostului.

— Nu crezi, întrebă el contrariat de zâmbetul lui Toma, că e neiertat să zugrăvești sfinte cu chipul unor muieri supuse în fiecare ceas păcatului?

Meșterul era însă cuprins în acele clipe de o îngăduință de care se mira el însuși. Își așeză prietenos brațul în jurul umerilor monahului, peste

rasa aspră de şiac, silindu-l cu blândeţe să păşească încet alături de el.

— Vezi, cuvioase, spuse gânditor, de multe ori mă întreb ce rost o fi având să trăieşti, de vreme ce nu eşti slobod să îţi desăvârşeşti cum gândeşti tu această viaţă care ţi s-a dat...

— Gândul acesta cu desăvârşirea, poate veni şi de la Necuratul, îl întrerupse fără şovăială Onisim.

Toma, dezamăgit, îşi luă braţul din jurul umerilor lui:

— Lasă-mă-n pace, spuse cu lehamite. Eu îţi vorbesc de una şi dumneata o ţii cu Necuratul... Dar cine e chemat şi are dreptul să hotărască: aceste gânduri sunt de la Dumnezeu şi acestea de la dracu? Toţi deopotrivă suntem plămădiţi din pământ, din apă, din văzduh şi din foc, de ce crezi că gândurile dumitale ar mirosi a tămâie şi ale lui Marcu a pucioasă?

— Dar ceea ce face el e o nelegiuire! Nici nu ştii nimic despre fata aceea pe care o zugrăveşte printre sfinte!

— Nici nu vreau să ştiu. A avut nevoie de un chip frumos şi l-a găsit, asta e tot, atâta timp cât nu face rău nimănui e treaba lui...

— Crezi dumneata că asta e tot! Dar după ce isprăvesc cu zugrăvitul de ce pornesc singuri prin funduri de livezi?

— Şi ce-ţi pasă, cuvioase? Dumneata ţi-ai ales rasa călugărească, el a ales slobozenia livezilor, ce-ţi pasă? Dacă nu încapi de cei ce gândesc altfel decât dumneata, urcă-te în munte şi fă-te schivnic. Dar n-ai

s-o faci fiindcă pentru asta îți trebuie un curaj pe care nu-l ai.

Toma se opri și îl privi câteva clipe ca și cum i-ar fi descoperit pe neașteptate o nouă înfățișare.

— Știi ce, cuvioase? Te superi sau nu, am să-ți fac o mărturisire: voiam să dau chipul dumitale unuia din diavolii pe care-i zugrăvesc în Judecata de apoi. Acum văd însă că aș fi greșit fiindcă un diavol are totuși o măreție a lui, întunecată, dar, oricum, tot măreție, pe când dumneata n-ai decât oleacă de mângă pe sub unghii...

Călugărul se oprise și el și-l urmărea acum strivit de uimire, cu gura ușor întredeschisă. Toma urmă netulburat și fără patimă:

— Nu te pot zugrăvi nici printre păcătoșii care sunt osândiți la caznele iadului fiindcă în scripturi stă scris că proștii vor moșteni împărăția cerurilor, nu că vor ajunge la iad. Am să te dau așadar uitării, cuvioase, ca și când nu te-aș cunoaște, ca și când n-ai fi...

Se înclină înaintea lui cu prefăcută curtenie și-l întrebă zâmbind:

— N-ai auzit cumva, cuvioase, de un părinte Onisim?

Călugărul îl ațintea înmărmurit, incapabil să găsească vreun răspuns.

— Nu, n-ai auzit, urmă Toma. Înseamnă că nu există, poate nici n-a fost vreodată și cu siguranță nu va mai fi. Rămâi cu bine, cuvioase...

Se îndepărtă împăcat fără să mai privească în urmă. Îl simțea pe celălalt înlemnit încă și îi veni să râdă cu hohote. Avea pieptul plin de un sentiment nou de

satisfacție și împlinire. Descoperi gustul amețitor al unei noi și teribile răzbunări: indiferența. Om al fapturii, putea strivi sub acest tăvălug pe orice vânturător de vorbe. Era răzbunarea celor puternici iar el avea într-adevăr sentimentul propriei sale forțe. Aceasta îl făcea bun și îngăduitor. Era o stare care pusese stăpânire pe el imediat după ce terminase de zugrăvit în interior. Lucrarea aceea îi confirmase puterea. După ce începuse, afară, Judecata de apoi, nu mai avu nicio îndoială. Crescu dintr-o dată, iar vechea lui trufie se transformă într-o întemeiată încredere în sine care-l apăra ca o armură. Știa acum limpede ce era în stare și nu se mai temea decât de primejdiile care pândeau la hotare.

Domnul Dumnezeu stătea în boltă, neînduplecat și drept, și, de la picioarele lui, un râu de foc, cumplit și roșu, cobora de-a curmezișul peretelui, lățindu-se, amenințător și greoi în curgerea sa implacabilă către iad. În jurul Judecătorului înveșmântat într-o mantie de culoarea aurului vechi, fâlfâiau cete de îngeri și serafimi cu aripi colorate pe albastrul cerului stropit cu stele aurii. Doi arhangheli cu chipuri prelungi și mândre, în straie împărătești de purpură, își desfășurau aripile largi care puteau deopotrivă amenința sau ocroti. Maica Domnului și sfântul Ioan cu ochi rugători și palme împreunate cereau îndurare pentru cei greșiți. Păcătoșii, la rând, în așteptarea osândeii. Turcii și tătarii, feciorii de curve sortiți dintotdeauna iadului, cu chipurile smolite a căror culoare era semnul necurăției credinței lor, cu

veșminte bogate, mățăsuri, brocarturi, mărgăritare. În urma lor, ereticii, cei abătuti de la dreapta credință, cei ce tăgăduiau sfânta treime ori biserica apostolească, cei ce se împreunau de-a valma în cetatea Minsterului... Adam și Eva, el înveșmântat în culoarea cetinei, ea în roșu, își fluturau faldurii neliniștiți, în așteptarea mântuirii veșnice. Erau întâii păcătoși și primii izbăviți ai lumii, izvorul omenirii cu toată mârșăvia ei imputită, dar și cu slava ei, și meșterul îi iubea ca pe niște părinți și le dădu într-adevăr chipul părinților săi peste care așternu o seninătate blândă și demnă, de oameni care se știu în cele din urmă cu sufletele împăcate. Nimeni nu cunoștea această asemănare, doar Marcu poate dacă-și mai amintea chipul bătrânului, dar el era învățat să tacă și această taină care se întrețesea în zugrăveală îi spori lui Toma sentimentul de mândrie ca și când ar fi izbutit să amestece în vopsele o parte din propriul lui sânge. Pe malul râului cel gros de foc se căscău morminte și morții în giulgiurile lor ieșeau spre a se înfățișa judecății. Pământul și marea îi înapoiau și până și fiarele îi scuipau îndărăt pe cei înghițiți odinioară. Păcătoși nevolnici și goi care se îndreptau spre iad unde îi aștepta scrâșnirea dinților și viermii cei neadormiți. Un arhanghel cu aripi înalte și chip dulce împingea cu sulita diavoliilor înspre străfundurile învâlvorate. Peste tot se întindea cerul albastru zugrăvit de mâna lui Avram și stropit cu stelele acelea de aur, mari și roitoare ca niște albine. Peste tot mișcarea suflată asupra zidului de harul lui Toma,

scrâșnire și triumf, curgere lentă și zbatere, fâlfâit larg de aripi, sunet de vestitoare trâmbiți, glas de tunet al Unuia Singur, lacrimi de rugă, vaier de durere, duhoare de pucioasă și schelălăit diavolesc, mireasmă de smirnă și cântece de slavă din piepturi nemuritoare de serafimi. Ploaia stelelor de aur peste vuietul măreț de roșu și albastru care stăpâneau totul, de la culoarea de smoală a celor necurați, până la auriul care lumina nimburile cetelor cerești. Diavoli negri - smoc sălbatic de păr între coarne, coadă scurtă și groasă crescută pe un dos desfrânat, spurcat sumețit, inel păgânesc în nasul ca un rât - și în ghearele lor, atârănând despuiate și fără vlagă, trupurile păcătoșilor ca niște iepuri jupuiți.

— Dracii ăștia negri sunt mai mult de răs decât de spaimă.

Cel care vorbise era un străin ciudat, îmbrăcat jumătate călugăr, jumătate oștean. După colbul de pe veșminte și oboseala gesturilor se cunoștea că venise de departe, iar felul în care rostea cuvintele, mai repezit, cu o anumită asprime sau lipsă de îngăduință, amintea de Țara Românească. Trecuseră mai bine de două ceasuri de când se așezase de-a dreptul pe lespezi, într-un colț al pridvorului, de unde urmărea tăcut lucrul meșterilor. Când vorbi prima dată, dând glas gândului său despre diavolii zugrăviți de Toma, acesta îi aruncă doar o privire scurtă, văzându-și mai departe de treabă. Îi răspunse însă Avram, și o făcu după obiceiul său, domol, ca și cum s-ar fi temut să nu-l supere pe celălalt, dar în același timp cu o vădită

plăcere de a-l scoate din neștiință.

— Așa și trebuie să fie dracii, spuse el, de răs, căci sunt mai nevolnici decât omul cel drept.

Străinului îi veni să râdă.

— Cum o să fie nevolnici dracii? Vezi, poate te aude vreunul și ți se arată la noapte...

Avram își făcu semnul crucii.

— Așa, așa, închină-te, urmă străinul, altfel te văd acuși atârând cu gheara vreunuia după ceafă, ca amărât-ul ăla de pe zid...

Toma îi aruncă iar o privire scurtă peste umăr. Pălăvrăgeala aceea îi tulbura liniștea și îl nemulțumea faptul că Avram îi dădea apă la moară.

— Am spus, urmă acesta liniștit, fără să simtă mohorala meșterului, că diavolul e nevolnic față de omul drept, nu față de păcătos. Omul drept n-are a se teme de el și nu trebuie speriat. Cunoscând puterea pe care o are asupra diavolului, dânsul își poate îngădui să râdă de spaime.

Străinul nu răspunse imediat. Părea ușor mirat, ca de un fel de a gândi nou pentru el. Pe urmă îl întrebă pe neașteptate, în felul acela repezit, de parcă i-ar fi cerut socoteală:

— Dumneata ești Toma?

— Nu, Toma e dânsul, meșterul cel mare.

— De unde mă știi? întrebă Toma posac, văzându-și de lucru fără să se întoarcă.

— Ți s-a dus vestea și te știi mulți.

Toma ridică din umeri. Era și ăsta vreunul din acei vântură-lume, amestec de potlogari, de milogi și

solomonari de care mișunau drumurile veacului. Cine știe pe la ce han, pe la care târg ori hram va fi auzit de numele său și acum, aflându-se aici, poftea să-l și vadă pentru că una e să vorbești despre un meșter vestit din auzite și cu totul altceva să poți spune cu o prefăcută nepăsare, spre uimirea tuturor gură-cască adunați în jurul mesei: „Pe meșterul Toma îl cunosc, am stat de vorbă cu dânsul cum stau acum cu voi...” Pentru că l-ai văzut cu ochii tăi, deși el poate nici nu te-a învrednicit cu vreo privire, poți să te încumeți cu mai multă siguranță în născociri. Așa, de pildă, poți urma cu aceeași prefăcută nepăsare: „Când zugrăvea Judecata de apoi, tocmai mă aflam acolo și pe mine m-a întrebat, măi prietene cutare, zice, tu ce crezi: să facem straiiele arhanghelilor roșii sau albastre? Roșii, i-am spus eu și așa le-a și zugrăvit, oricine trece pe acolo poate să le vadă...” Pentru asemenea istorii întotdeauna se afla câte un nerod care să plătească un rând de vin.

Toma își reluase lucrul și era pe cale să uite de noul venit, cu atât mai mult cu cât acesta se cufundase din nou în tăcere, ca și când n-ar mai fi dorit nimic acum, după ce aflase care era meșterul cel mare. Îl urmărea în schimb numai pe Toma cu o luare aminte a fiecărui gest de parcă i-ar fi fost ucenic. Abia într-un târziu, fără să se miște din colțul în care ședea, i se adresă firesc, ca unuia pe care îl cunoști de mult și nu mai ai să-i spui nimic de seamă:

— Am pentru dumneata o veste.

— Pentru mine?

— Da, dacă domnia ta ești cu adevărat Toma, zugravul curții și sfetnicul de taină al lui Vodă.

— Eu sunt. Dar dumneata cine ești?

— Eu sunt un oarecine fără însemnătate. Însemnată pentru domnia ta e numai vestea pe care am să ți-o dau.

— Dă-mi-o.

— Nu pot acum. E o veste de dat între patru ochi. Și apoi mi-e și foame... Pe neașteptate ridică vocea și urmă, mai în glumă mai în serios: Bine vă mai merge, măi zugravilor, ce vă pasă! Nu mai credeți săracului și flămândului, dă-mi vestea! Gata, atât, nici să-ți dea prin cap să întrebi, măi creștine, ai mâncat, ai băut, te-or fi durând țurloaiile ălea de atâta umblet, hai să-ți pui un scaun sub cur... Nimic! El e meșteru ăl mare, dă-mi vestea și atât!

Sub potopul lui de vorbe Toma își șterse fără grabă mâinile cu o cârpă, apoi se așează pe marginea scândurii. Înainte de a sări rămase însă astfel, cu picioarele în gol, privindu-l de sus pe străinul care nu se clintise din colțul răcoros unde zăcea pe-o rână.

— De unde vii? îl întrebă.

— Din Țara Românească.

Toma ezită o clipă și în acest timp ochii i se îngustară ca și când ar fi vrut să revadă ceva ascuns departe înăuntrul său. Pe urmă sări jos.

— Hai, spuse și apucă înainte de-a curmezișul pajiștii, fără să se mai uite dacă celălalt îl urma sau nu.

Pășea grăbit, nerăbdător, dar în același timp

neliniștit. Știa de unde putea fi vestea și odată cu bucuria caldă pe care o simți începu să-l chinuie și îngrijorarea. Nu va însemna oare aceasta o nouă amânare a lucrului său? Pe Anca o îngropase de mult sub resemnare ca sub niște lespezi. Dar dacă ea se ridica acum din nou și i se arăta în drum ce va fi? De aici neliniștea. Pentru că munca lui ajunsese să-l stăpânească în asemenea măsură încât nimic nu-i mai putea trece înaintea. Se afla aproape de pisc, de pe acum îl amețea vântul tare al înălțimilor și pentru nimic în lume nu s-ar fi abătut din drum. Nici chiar pentru o asemenea dragoste luminoasă? Se întrebă puțin înspăimântat. Nici, își răspunse hotărât, în aceeași clipă. Dragostea, ca floarea câmpului, azi e, mâine nu-i, lumina ei cunoaște și ea înserarea, pe când priveliștea nemărginită care ți se arată de acolo de sus și aerul acela bărbătesc cu mireasmă de depărtări îți umplu sufletul pentru o viață.

Intrară în casă și Toma îi făcu semn să se așeze. Ațâță focul, sparse niște ouă într-o tigaie, aduse niște slănină, o oală de vin și pâinea. Odaia se umplu de miresme îmbietoare. Nu vorbeau nimic. Toma era mohorât, avea gesturi scurte, parcă mânioase, și celălalt îl urmărea tăcut. Îi puse mâncarea dinainte și turnă vinul în două ulcele.

— Cristea îmi zice, spuse străinul ciocnind.

— Să fii sănătos. Noroc.

Cristea bău tot vinul, cu înghițituri mari, însetat, ca pe o apă a vieții, apoi își șterse mustățile cu dosul palmei și așeză ulcica pe masă încet, cu teamă parcă

să n-o spargă.

— Aveți vin binecuvântat la Țara Moldovei. Și mai e și rece...

— Mănâncă, mormăi Toma și se îndreptă spre fereastră.

Era joasă și trebui să se aplece ca să vadă afară. Rămase cu mâinile sprijinite de pervaz, cu spatele spre încăpere. În vale se vedea biserica luminată de soarele ce începea să coboare înspre apus. Îi deslușea pe Marcu și pe Avram, două siluete mărunte, întunecate, care desfăceau schelele spre a le muta pe zidul de miazănoapte, unde trebuia întinsă tencuiala pentru a doua zi. Zugrăveala era inundată de lumina apusului. De aici nu i se deosebeau amănuntele, dar Toma îi cunoștea fiecare deget de loc și, o privea înfiorat cum pâlpâia arzând, incendiată de roșul care o domina, schimbându-și nuanțele de la o clipă la alta. Niciodată n-o văzuse de la o asemenea depărtare și într-o astfel de lumină. Îl năpădi o bucurie copilărească. Ar fi vrut să-și sărbătorească izbânda rostogolindu-se în iarba grasă care lucea răcoros de parcă ar fi fost dată cu cine știe ce lac. Își trecu palma peste față ca pentru a-și alunga o vedenie. Mândria îi bătea în piept, puternică. Și odată cu ea, din nou, îndoiala. Va izbuti el să termine? Zugrăvisese un perete. Mai rămăsese trei. Ce însemna vestea pe care i-o aducea acest om? Și, cu toate că această veste nu avea poate nicio legătură cu celelalte spaime, ele îi reveniră în minte: unde s-or mai fi aflând primejdiile acelea de care se temea și pe care doar munca lui îl

facea să le uite? Ce era cu acel sol de taină al lui Ferdinand? Dar el însuși nu știa prea bine dacă dorea sau nu venirea acelei solii... Și acuma Anca, ce voia Anca? Îl ardea nerăbdarea de a afla și totodată îi era frică și se bucura că solul mânca tihnit, cu dichis, fără grabă ca și când nu pentru o veste venise, ci pentru a se sătura. Ar fi putut să-l întrebe și în timp ce mânca, dar un fel de lașitate îl îndemna să amâne. Aproape că regretă când îl auzi, în sfârșit:

— Mulțumesc, meștere. Credeam că n-am să mă mai satur niciodată. Hai noroc!

Toma reveni la masă, ciocni, își muie buzele în vin și se așază în fața lui.

— Spune.

Cristea se rezemă de spătarul laviței și își împinse picioarele cu desfătare până sub cealaltă parte a mesei.

— Multe nu sunt de spus. Câteva cuvinte pe care Măria Sa Doamna mi-a poruncit să le învăț pe de rost. Când s-a încredințat că le știu întocmai, mi-a luat hârtia, a făcut-o sul și a aprins-o la flacăra lumânării.

— Spune-le.

Cristea își îndreptă trupul și se aplecă peste masă înspre Toma. Îl privi în ochi.

— Cuvintele Măriei Sale Doamnei Anca rostite cu gura credinciosului Cristea ot Poenarii Argeșului, cămăraș de taină al lui Vlad Vodă, fie-i țărâna ușoară. Către magistrul Toma, zugrav al curții, curtean și familiar al Măriei Sale Părintelui meu, Domnul Țării Moldovei. Magistre, călugăria am ales-o de nevoie

pentru că nu mă puteam întoarce acasă unde alta poartă coroana mamei mele. Păcătoasă cum m-am aflat dintotdeauna însă, mă folosesc de întâiul prilej spre a lepăda straiiele mohorâte, urmându-l în drumul său de întoarcere la Genua pe vestitul negustor Girolamo Badalocchio. Poate mă voi întoarce vreodată, cine știe, poate nu. Poate veți mai auzi de mine, poate mi se va pierde urma pentru totdeauna. Lumea are destule griji ca să-și mai bată capul cu o văduvă păcătoasă care a fugit de la mănăstire cu un negustor papistaș. Pe tine, magistre, te rog să veghezi asupra tatei cu aceeași credință pe care mi-ai fi dăruit-o mie dacă-mi era rânduit să rămân în preajmă-ți. Căci vreau să știi măcar acum că șalul verde, în ziua aceea când ai plecat mâhnit, nu din întâmplare se afla în mâna mea.

Cristea tăcu. Când pomenise de negustorul genovez, Toma își ascunsese fața în palme. Acum înălță chipul. Avea ochii tulburi.

— Asta e tot?

— Atât.

— S-a măritat cu acela?

— Poate după ce vor fi ajuns. Aici nu s-a putut.

— Vodă știe?

— Nu cred, iar eu n-am poruncă să-i spun. Dar până la urmă se va afla careva s-o facă.

Cu coatele pe tăblia mesei, Toma își acoperi iar fața cu palmele. De ce socotise ea că trebuia să-i trimită această veste? Credea poate că mărturisirea cu șalul verde va fi pentru el o mângiere și o bucurie târzie?

Nu era niciuna, nici alta. Mai degrabă răni scormonite. Da, fusese dragoste, acum o putea recunoaște deschis și cinstit față de sine însuși. O dragoste nebună, sortită să moară înainte de a se naște. Dar la ce și cui folosise vreodată fantoma vreunei dragoste? Se vedea că nu era cu putință să te zidești în singurătatea meșteșugului tău căci lumea, cu toate ale ei, găsea întotdeauna prilejul de a pătrunde, tulborându-ți pacea retragerii. Mai bine nu-i ajungea această veste. Imaginea domniței Anca - pentru el tot domniță rămăsese, nu și-o putea închipui altfel - într-una din cetățile apusului, bogate și stăpâne peste mări, născu în el un tumult de nostalgii și de gânduri nebunești. Zile întregi după aceea nu se mai putu înțelege nimeni cu el. Era absent, aproape cu desăvârșire mut. Mânca atât cât să-și țină duhul viu, dormea chinuit, un somn zbuciumat, frânt de tresăriri fără noimă și nu trăia cu adevărat decât în timpul cât lucra. Cristea plecase tot atât de neașteptat pe cât venise și în urma lui toți se întrebară ce veste grozavă îi putuse aduce meșterului ca să-l însingureze într-atâta. Dar niciunul dintre ei nu bănuia că meșterul se afla la un pas de a părăsi totul, pe ei și tot ce lucrase până atunci, oprit însă, într-o ultimă clipă de ezitare, pe muchia unei cumpeni a apelor: de o parte o lume care ar putea să fie, de cealaltă parte altă lume, care fusese și încă era. De o parte lumea largă și cu chemare nostalgică - era destul să-și amintească marea verde vegheată de chiparoși ca să simtă irezistibil dorul de ducă - de cealaltă parte

lumea lui de care știa că ține cum ține ochiul de trup, lumea aceasta care nu-l răsfăța, care-i cerea totul și-i dăruia în schimb mai nimic, un strop de nemurire și un loc de odihnă printre oasele celor vechi.

Ar fi putut pleca în căutarea ei. Nu i-ar fi fost greu s-o găsească. Era sigur că nu dragostea, ci spaima de a se înmormânta de vie între zidurile unei mănăstiri o îndemnase să se dăruiască acelui negustor. Nesăbuită însă, cum o știa, și cu dispreț pentru păcat, nu se îndoia că l-ar fi părăsit oricând pe Badalocchio spre a-l urma pe el. Ar fi putut trăi pentru totdeauna împreună, în pace și îndeustare. Cu zloții pe care îi avea și-ar fi putut deschide un atelier de orfevrerie. Cu meșteșugul acesta și cu celelalte pe care le stăpânea, n-avea nicio îndoială că în curând ar fi pătruns în palatele principilor. L-ar fi sprijinit și negustorul Serchiz. Împreună cu el ar fi putut începe și desăvârși și o lucrare diplomatică de taină, ținând peste continent, de la o curte la alta, de la un castel la altul, o pânză de relații subtile întru folosul de neprețuit al lui Vodă. În felul acesta și-ar fi putut adormi și remușcările care fără nicio îndoială l-ar fi chinuit acolo pentru că-și părăsise voievodul și adevăratul rost. Dar cine putea hotărî care era adevăratul rost al omului pe pământ? La urma urmelor, nu i s-a dat viață decât o dată și nimeni nu știa pentru cât timp. Era drept să și-o petreacă supus canoanelor ori să se bucure culegând ceea ce se putea culege fără trudă? De vreme ce tot la același capăt ajungeau și împăratul și săratul...

Acestea toate erau însă amăgiri. Văzuse odată în Piața San Marco un înghițitor de săbii în jurul căruia se îmbulzea mulțime de gură-cască. O sabie ca a aceluia era și gândul lui zănată de a-și lua lumea în cap. Un joc, primejdios poate, dar tot joc până în cele din urmă căci știa că nu va urma acel gând așa cum și înghițitorul știa că nu va muri de sabia pe care o flutura întâi în fața ochilor mulțimii.

Era prea până în vârful unghiilor meșter. Simțise de prea multe ori că meșteșugul era el însuși o dragoste mare care nu îngăduia jumătățile de măsură. Într-un veac în care trădarea era de prea multe ori o virtute, el se simțea prea legat prin nevăzute și nescrise datorii de credință față de voievodul său. Și apoi avea încă prea multe biserici de zugrăvit aici și acum ca să-și aplece urechea la chemarea ispititoare a unui drum, fie el chiar luminat de ochii unei domnițe. Trebuiră însă să treacă zile pentru a ajunge la limpezimea acestor gânduri. Se văzu la capătul lor ca și când ar fi trecut printr-un foc al curățirii de tot ce era deșertăciune și ceea ce zugrăvi atunci stârni uimirea tovarășilor săi nu numai prin desăvârșire, ci și prin tâlcul ascuns al acelei istorisiri ciudate.

În mod firesc trebuia să fie povestea întoarcerii fiului risipitor. Aceasta și era, dealtfel, pentru un privitor grăbit. Dar cineva deprins să citească fără grabă istorisirile zugrăvite pe ziduri, mai ales când cunoștea și scripturile, trebuia să simtă ceva cu totul neobișnuit dinaintea istorisirii lui Toma. În primul rând o duioșie reținută născută din alăturarea

culorilor. De aici și farmecul ușor exotic de care nu era străină și o anume nostalgie. Mai era apoi un fel de nedumerire incitantă ca o taină dezlegată doar pe sfert; dincolo de istoria propriu-zisă a întoarcerii fiului, ușor, de recunoscut în momentele ei cele mai de seamă, se iveau o seamă de amănunte ciudate, cu totul în afara literii scripturilor, purtând în ele înțelesuri secrete ce păreau a avea legături nu atât cu pilda în sine, ci mai degrabă cu întâmplări din viața meșterului însuși. Putea fi văzut astfel fiul rătăcind prin lume, singur, călare, de-a lungul unor munți. Se vedea și o cetate acolo, apoi fiul ajungea la curtea unui principe. De aici începea iar rătăcirea, doar că de data asta era însoțit de doi necunoscuți. Doi îngeri îi ieșeau pe urmă în cale și-l întorceau acasă unde tatăl întindea ospățul în cinstea întoarcerii și înjunghia vițelul cel gras. Trei lăutari le cântau mesenilor din vioară, harpă și viola da gamba, ca la curțile principilor apusului, iar o parte din oaspeți dănuiau. Ciudat era însă că și aceștia purtau veșminte după moda apusului, pălării cu boruri late, tunici până la genunchi cu marginile brodate sau mantii bogate. Cine erau toți aceștia, de ce totul părea să se petreacă undeva în apus, de ce fiul risipitor avea trăsături atât de asemănătoare cu cele ale lui Toma, era întâmplătoare sau dinadins această asemănare? Întrebări pe care Avram și Marcu și le puneau în șoaptă sau în lipsa meșterului, pentru că ursuzenia lui nu îndrăzneau s-o înfrunte fățiș cu asemenea nedumeriri. Cine erau apoi cei doi străini care-l

însoțeau într-una din rătăcirile sale? Cine principele la curtea căruia poposea? Și de unde farmecul acela tulburător pe care-l emanau liniile suple, elegante ale veșmintelor ori culorile vii și totuși nu țipătoare, ci calde, ale țesăturilor, ale munților, ale zidurilor și ale cerului? Erau niște realități de care și Toma își dădea seama, dar pe care, dacă ar fi fost întrebat, n-ar fi putut să le deslușească în cuvinte. Avram și Marcu și apoi toți câți văzură acea istorie zugrăvită rămaseră cu o imensă încântare amestecată pentru totdeauna cu o nedumerire asemănătoare cu nostalgia.

Ceea ce simțise că avea de spus în acele zile tulburate de venirea lui Cristea, meșterul spusese în felul lui. Prea limpede nu știuse nici el de la început unde voia să ajungă. De fapt, dacă se gândea bine, nu de a ajunge undeva era vorba, ci, mai degrabă, de a întruchipa o stare, acel dor chinuitor de ducă înfrânt în cele din urmă de chemarea tiranică a sângelui și a baștinei. Povestea era numai a lui, n-avea rost și nici nu-și dădea osteneala s-o explice cuiva. Important fusese să poată așterne acolo tolată acea dureroasă și totodată biruitoare stare de suflet pe care s-o întruchipeze în frumusețe. Avu dovada că reușise din faptul că, după ce isprăvi, rămase cu un sentiment uluitor de eliberare. I se părea că se născuse din nou. Sufletul îi era ușor și curat, fără nicio urmă din zgura leșietică și aspră pe care o lasă amărăciunile. I se însenină și chipul și redeveni generos. Avu sentimentul că îi revedea pe Avram și pe Marcu după multe luni de despărțire, deși zilnic fuseseră alături de

el, tăcuți și săritori, deprinși să-i ghicească orice dorință încă înainte de a se rosti. Constată cu surprindere că se putea socoti vinovat față de credința, de priceperea și de răbdarea lor. Ar fi vrut să le spună toate astea, să-i roage să-l ierte, poate să le arate într-un fel că-i iubea și că fără ei n-ar fi putut scoate la capăt o asemenea lucrare doar într-o vară. Că alcătuiau împreună o frăție nu numai cu numele, ci fiindcă erau pentru el cu adevărat niște frați în vinele cărora curgea același sânge al harului și al cuviinței față de meșteșug. Ar fi meritat să le afle toate acestea din gura sa: ar fi fost pentru ei o bucurie și o răsplată. O sfială nefirească, o reținere de neînțeles, ca și când ar fi fost nevoit să se arate gol între oameni, îl împiedicau însă. Îi puse doar cu blândețe mâna pe umăr lui Marcu și le spuse amândurora cu un glas vinovat din care se subânțelegea că îi ruga să-l ierte pentru slăbiciunea lui:

— Eu mă duc acuma oleacă până la Olena. Voi așterneți tencuiala și în zori lucrăm mai departe. Nu spuneți nimănui unde sunt...

Marcu înclină fruntea tăcut. Meșterul nu mai fusese tare de mult la Olena, nici nu-i mai pomenise numele, iar duminica la biserică se ferea să nu ajungă cumva față în față cu ea. Ce putea să însemne și ce va aduce după sine această întoarcere? Avram se uita nedumerit de la unul la altul: el măcar nici nu auzise până acum de Olena.

În zori însă nu-și reluă lucrul. Nu și-l reluă nici a doua, nici a treia zi. Tencuiala așternută se uscăse și

meșterii așteptau întinși în umbra schelelor, neîndrăznind să înceapă nimic fără el.

— Eu mă duc să-l chem, spuse Marcu într-un rând, fără convingere.

— Lasă-l, îl potoli Avram. Nu e omul căruia să-i amintești ce are de făcut.

Nu era într-adevăr omul căruia să-i amintești ce avea de făcut, dar în clipa în care o revăzu pe Olena își dădu seama că meșterii îl vor aștepta mai mult decât dorise și decât își închipuise. O constată însă ca pe un destin împotriva căruia n-aveai cum să lupți. Olena se afla sub un șopron deschis, mestecând într-o oală de pe foc, poate mămăligă. Câinele lătră scheunând răsfățat ca pentru o veche cunoștință. Ea se întoarse ca arsă și când îl văzu pe meșter, tot trupul îi vibră ca o strună, crescă deodată, cu spinarea dreaptă și pieptul împungându-i ia subțire, văratică. Obrajii îi erau aprinși de dogoarea cuptorului și ochii adunaseră în ei fulgerător mânia gata să izbucnească. Toma se așteptă să azvârle cu meleșteul în el și se opri zâmbind. Era nespuse de ademenitoare și de frumoasă și se întrebă cum de putuse trăi și lucra atâta timp, cum de putuse răsufla și gândi, cum de se bucurase de soare, de văzduh, de codri și de ierburi singur, fără ea, alungându-și-o chiar cu bună știință din sinea sa.

— La ce ai mai venit?

Întrebarea sună rece și aspru, ca o palmă peste obraz. Toma într-adevăr clipi ca și când ar fi fost lovit. Se așteptase însă la o asemenea primire, poate chiar

la una mai rea, și apucă fără ezitare spre casă.

— Vino, îi spuse, am să-ți vorbesc.

Ea trase oala la marginea plitei și îl urmă ca și cum ar fi fost hotărâtă să încheie cât mai repede o poveste neplăcută. Intră, închise în urma ei și rămase cu spatele rezemat de ușă.

— Ce mai vrei?

Basmaua i se strâmbase lăsând să i se vadă părul răvășit. Avea buzele pline și calde, vii ca miezul de rodie. Era încălzită, respira ca după o goană, iar lui îi păru și mai frumoasă. Întinse încet mâinile și îi cuprinse umerii între palme. Ea se răsuci, ieși de sub atingerea lui și se îndepărtă până în mijlocul încăperii. Toma o întrebă uimit:

— Tu încă n-ai priceput că eu te caut numai când am o bucurie mare?

Olena pufni. Mânie și dispreț, între care intra și plăcerea de a se răzbuna.

— Bucuria aceasta s-ar fi convenit să-ți fiu numai eu. Nu-mi place să fiu împărțită.

— Vezi tu, măi fată, spuse Toma agale, așezându-se pe laviță, în afară de tine mai e și meșteșugul. De el nu mă pot lepăda. Fără el aș fi mort...

— Dar de mine te poți lepăda, fără mine nu mori, mă poți da uitării luni de zile!

Toma ridică ochii. Avea dreptate în felul ei de a judeca, nu se putea apăra de aceste învinuiri, dar el nu pentru a fi judecat și pentru a se apăra venise. Toate învinuirile acestea ale ei îl oboseau și-l plictiseau tocmai pentru că erau adevărate și în

același timp nedrepte. Ea nu putea nici în ruptul capului înțelege că un meșter ca el trăia după niște legi nescrise ale meșteșugului său și după vârtejurile veacului și era nedrept să-i ceară aceleași lucruri ca unui gospodar așezat, a cărui viață se rânduia după curgerea stelelor și a anotimpurilor.

— Un gospodar, spuse cu o ușoară mâhnire, știe când ară, știe când seamănă și când culege. Sunt lucruri pe care le face an de an la aceeași vreme. El știe dinainte când se va bucura de rod. Pe când eu știu poate când încep un semănat, dar nu știu când am să-l închei... Cât despre rod... hm... culesul, fată dragă, nu intră în meșteșugul meu...

— Vorbești razna, murmură ea. Ce vrei să spui cu asta? Ce, eu te-am pus să te faci meșter?

Mânia i se mai potolise însă și în glas îi răzbea o undă de blândețe. În realitate începea să se înduioșeze, dar n-ar fi vrut să i-o arate.

Toma strânse pleoapele și clătină capul cu un fel de disperare: zadarnic se străduia, dintr-un anume loc, femeia aceasta atât de frumoasă rămânea mereu în urma lui, era un prag peste care ea nu putea păși, nu putea înțelege gândurile și destinul lui. O întrebă rugător:

— De ce ții tu acum să despici firul în patru? Am avut o izbândă și am venit să mă bucur laolaltă cu tine. Asta e tot.

— Ai venit să te bucuri. Izbânda ta, bucuria ta. Dar eu, dacă aș avea o bucurie, unde să mă duc, la cine? Asta nu te-ai întrebat?

Nu, nu se întrebuse. Dar nici nu se simțea în stare să răspundă. Era o întrebare care depășea știința și puterile lui. Într-adevăr, ei ce-i rămânea? Dar nu, o asemenea povară nu putea lua asupra sa. Se ridică încet, cu părere de rău, dar resemnat.

— Dacă așa stau lucrurile, spuse trist, e mai bine să plec, cred că ai dreptate. La întrebările pe care le pui tu nu știu să răspund...

În ochii Olenei pâlpâi spaima. El se îndreptă fără grabă spre ușă, dar când puse mâna pe clanță, îl ajunse și-l răsuci spre ea încleștându-i brațele în mâinile cu degete crispate.

— Stai, nemernice, îi suieră, acum e prea târziu să mai pleci... Crezi că avem parte de atâtea bucurii încât să dăm cu piciorul într-una din ele?!

Toma zâmbi. Ochii ei înotau în lacrimi. Abia atunci își dădu seama că, în ciuda neînduplecării pe care îi plăcea să și-o arate, era slabă și ușor de supus. I se făcu deodată milă ca de o făptură plăpândă și neajutorată. Îi cuprinse mijlocul și o trase blând spre el. Își lipi obrazul de al ei și o înfioră șoptindu-i la ureche rar:

— Tot așa gândeam și eu, proasto, tu n-ai simțit?

Și-ar fi îngăduit poate să-și prelungească și mai mult aoel răgaz al uitării de toate dacă, în a treia seară, n-ar fi izbucnit Marcu peste el într-un suflet.

— Vine Măria Sa, meștere, găfâi el, peste un ceas e pe noi!

— Ai să-i spui că meșterul nu-i, se îndârji Olena. A plecat și el, se odihnește că doar e om ori și-a luat

luimea în cap, spune-i ce vrei !

— Taci, măi fată, râse Toma cu un început de mânie, tu nu-ți dai seama ce vorbești!

Înainte de a ieși însă, ea își mai împleti brațele de gâtul lui.

— Dar ai să te întorci, spune-mi că ai să te întorci!

Era o rugă sau o nădejde care suna ca un geamăt de spaimă. O îndepărtă cu blândețe. Fusesse de ajuns să-i audă glasul lui Marcu pentru a redeveni iar cel dintotdeauna.

— Am să mă întorc, am să mă întorc, o liniști el ușor plictisit, cu nepăsarea celui care știe că nu se va ține de cuvânt.

Se întunecase. Ajunseră acasă într-o goană și abia avu timp să-și îmbrace straietele cele de preț că se și auziră caii. Întâiul sosi însă solul. Îl însoțeau douăzeci de oșteni pământeni călări care se și făcură nevăzuți în pădurea din spatele casei. Copitele tuturor cailor erau înfășurate în cârpe și nu-i auziseră decât abia când ajunseseră în fața casei. Erau măsuri de prevedere și de aspră păstrare a tainei care îl puseră pe gânduri pe Toma. Marcu și Avram rămaseră de veghe afară, în întuneric, împreună cu cei doi slujitori ai solului.

Comitele Marc era mai degrabă lat decât înalt. Avea mâini mici, păroase, cu degete scurte și o față pătrată, cu fălci cărnoase. Pleoapele grele clipeau molatic la răstimpuri mari peste niște ochi placizi, de vită care rumegă. Nicio expresie limpede pe chipul cu buza de jos mai proeminentă, lucind umedă, dar îndărătul

ochilor somnolenți Toma bănuia o judecată rece, precisă și fără scrupule, capabilă de izbucniri de cruzime greu de presupus. Nu-i plăcea solul și de cum îl văzuse rămăsese neîncrezător în privința foloaselor acestor tratative.

Sedeau față în față pe jilțurile anume aduse din stranele noi, din lemn de paltin, ale bisericii. În capul mesei aștepta jilțul voievodului, mai înalt, cu semnul soarelui deasupra spătarului. Solul tăcea cercetându-l pe Toma pe sub pleoapele încete. I se auzea respirația rară, șuierătoare, de om molcom și greu.

— Sper că ați călătorit fără neplăceri, spuse Toma doar spre a rupe tăcerea aceea din cauza căreia i se părea că nu mai are destul aer.

— Păduri mari, păduri sălbatice, răspunse solul mozolind cumva vorbele ca și când și buzele i-ar fi fost tot atât de greoaie ca și pleoapele.

— Da, avem păduri, slavă domnului, de aceea e o țară greu de cucerit și mai ales greu de ținut în stăpânire dacă nu ești pământean.

— Dumneavoastră presupun că sunteți un familiar al domnitorului, spuse comițele pe neașteptate ca și cum n-ar fi auzit cuvintele meșterului.

Mâna i se odihnea pe masă și degetele scurte i se mișcau încet ca labele unei broaște țestoase.

— Da, sunt Toma, *magister în diversis artibus*, zugrav al curții și familiar al Mîriei Sale. Am misiunea să adăpostesc această întâlnire secretă.

— Hm... un artist, mormăi solul. Așadar e adevărat ce se spune despre principe.

— Ce se spune?

— Că ar fi un om învățat care iubește și încurajează artele.

— Dacă ar fi fost un barbar, ar fi năvălit el însuși asupra apusului, se înfierbântă Toma, n-ar fi așteptat ajutor ca să se ridice împotriva păgânilor.

— Mda...

— Așa e, dealtfel o să vă convingeți. Sau dumneavoastră v-ați așteptat să găsiți aici un fel de căpetenie de hoardă care se hrănește cu carne purtată sub șa...

— Eu nu m-am așteptat la nimic, spuse solul cu glasul lui egal, puțin obosit sau plictisit și pe chipul lui într-adevăr nu se putea citi nimic.

— Ce trebuie să înțeleg de aici? întrebă Toma cu un început de enervare.

— Că eu îl reprezint acum pe Majestatea Sa regească Ferdinand de Habsburg. Părerile mele personale n-au importanță.

„Lua-te-ar dracu dacă crezi că-mi pasă de părerile tale”, se înfurie Toma. Clocotea și se gândea cum ar fi putut să i-o întoarcă peste botul acela umed, însă fără s-o jignească totodată pe acea majestate pe care o reprezenta. La urma urmelor, n-ar fi dat o pensulă veche nici pe majestatea aceea de la care n-avea rost să aștepti nimic bun. Atunci însă se auzi afară zgomotul înăbușit al călăreților. Toma se ridică și anunță solemn și răspicat, rostind cuvintele tare, ca în sala cea mare a cetății de scaun din dorința de a-l scoate pe celălalt din somnolența lui:

— Măria Sa Domnul Țării Moldovei!

Solul se ridică fără grabă. Voievodul intră cu pași iuți, înfășurat într-o mantie călugărească cu glugă pe care și-o desprinsese de pe umeri aruncând-o cu un gest scurt pe lavița de la perete. Rămase într-o cămașă subțire de zale, în pantaloni și cizme din piele moale, albastre. La șold i se legăna o sabie ușoară de Damasc cu un safir mare, senin în vârful mânerului. Era frumos și lui Toma i se păru mai tânăr. Se puse în jilțul din fruntea mesei și întinse mâna fără un cuvânt. Solul îi înmână scrisoarea de acreditare. Domnul le făcu semn să se așeze, desfășură sulul și parcurse în grabă textul. Se uită apoi la sol atent, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că el era într-adevăr cel acreditat.

— Vă ascult, Măria Voastră, spuse acesta moale.

— Domnule comite, dumneata va trebui să te afli din nou în zori la graniță pentru că mă tem de iscoadele care mă pândesc de pretutindeni. Acolo te vei odihni în locul care ți s-a pregătit, iar seara veți pleca mai departe ca să călătoriți sub ocrotirea întunericului. Eu de asemenea mă voi afla în zori în cetatea de scaun. Întrevederea noastră va fi de aceea scurtă, redusă la singura idee care mă interesează și mi se pare vitală în momentul de față atât pentru mine cât și pentru Majestatea Sa. Dealtfel constat cu plăcere că nici nu ești înclinat spre vorbe de prisos.

Toma asculta cu satisfacție cuvintele voievodului care cădeau limpezi, exacte, cu o fermitate care îi făcea bine, reîmprospătându-i încrederea. Solul îl

urmărea cu aceeași expresie goală și adormită, iar ironia îndepărtată din ultimele cuvinte ale voievodului nu păru să ajungă până la el. Doar vârfurile boante ale degetelor care i se mișcau aproape imperceptibil pe tăblia mesei lăsau să se întrevadă existența unor gânduri obscure undeva în străfundurile acelui morman de cărnuri.

— Vă ascult, Măria Voastră, repetă el cu același timbru lănced.

Vodă își mușcă vârful mustății. Sprâncenele îi tremurară ușor. Toma îi citi gândul ca și când l-ar fi văzut scris: „Faci pe șarpele adormit, borțosule, fiindcă știi că nu-mi dă mâna să mă lipsesc de ajutorul vostru...” Se stăpâni însă și vorbi cu același calm rece.

— E vorba de a stabili și de a preciza contribuțiile tuturor în campania care ar însemna o răscruce în istoria popoarelor din această parte a lumii. Pentru asta însă e nevoie ca în primul rând dumneata, domnule comite, să-ți dai seama de importanța acestei campanii.

Solul înclină ușor capul și ținu o clipă mai mult închise pleoapele moi, ca niște boțuri de piele. Asta voia să spună că înțelegea și într-un fel cunoștea chiar dinainte gândurile voievodului, dar că se abținea de la orice apreciere personală, el nefiind decât un sol. Această nepăsare gelatinoasă aduse în glasul lui Vodă un ușor accent patetic.

— Eu sunt gata să slujesc pe Majestatea Sa și toată creștinătatea, riscându-mi capul și fără a-mi cruța averea. Sunt pregătit să înfrunt toate primejdiile

pentru apărarea creștinătății și pentru binele obștesc, numai Majestatea Sa să-mi dea sprijinul ca să-mi pot urma gândul mai ușor și fără jertfirea acestei țări, a Moldovei. Căci de pretutindeni suntem înconjurați, și eu și țara mea, de mari dușmani. Dacă voi face vreo expediție militară, aceștia se vor ridica împotriva mea și dacă nu voi avea cine să-mi dea ajutor, voi pieri și eu și țara. Din aceasta ar putea fi primejduită și Majestatea Sa și toată creștinătatea.

— Cum înțelege Măria Voastră acest ajutor? Întrebă posac solul.

— Am nevoie ca Majestatea Sa să-mi trimită cincisprezece mii de oameni și mașini de spart zidurile.

„Atât de puțin? strigă uluit gândul lui Toma. Atât de puțin ca să ia Constantinopolul? Sau poate s-a răzgândit și a renunțat la ideea asta de o nebunească frumusețe?” Domnul însă continuă ca și cum i-ar fi ghicit uimirea.

— La aceștia eu am să adaug optzeci de mii de oameni dintre care un sfert din Ardeal. Sper ca Majestatea Sa să aprecieze modestia cererii mele și să vadă că tot greul acestei hotărâtoare expediții care va elibera creștinătatea de primejdia cotropirii turcești stă pe umerii Țării Moldovei. Dar asta nu-i nimic: multe a dus Moldova în spinare și e învățată... Important e că ajutorul Majestății Sale ne va îngădui să ajungem până la Constantinopol și să azvârlim păgânătatea pe pământul fără de capăt al Asiei de unde a venit.

Pumnii voievodului stăteau strânși pe tăblia mesei și pielea de la încheieturile degetelor pălise de încleștare. Se aplecă înainte. Vinele de pe frunte îi deveniră proeminente și se zbătură ușor. Șopti rar, ca pentru o ultimă încercare de a-l zgudui pe celălalt din amorțirea lui:

— Auzi, domnule comite, înțelegi? Până la Con-
stan-ti-no-pol...

Toma se înfioră simțind aripa măreției care flutura iar peste creștetele lor. Solul clipi fără vlagă și după ce-și molfăi de câteva ori buzele ca pentru a și le umezi întrebă alene:

— Și după aceea?

Dumnezeule, se îngrozi Toma, în loc să se bucure și să se cutremure doar de frumusețea unui asemenea gând, chiar de-ar fi să nu fie niciodată împlinit, el stă ca și când i-ar fi secăt snaga și clipește tâmp ca o broască râioasă. Nicio tresărire, nicio uimire, nicio lumină pe chipul lui de ceară înmuiată de căldură. Ar fi avut o poftă grozavă să i le azvârle toate astea în față așa cum știa el și se frământă nedecis în jilțul lui, dar Vodă îl simți. Cu o singură privire îl potoli, apoi își descleștă pumnii și se rezemă drept de spătarul jilțului. Răspunse cu un calm resemnat și cu un vădit efort de a-și aduna toată răbdarea:

— După aceea, domnule comite, eu voi reveni cu oastea între hotarele firești ale Țării Moldovei, așa cum a fost ea lăsată de ilustrul meu părinte, Ștefan Voievod cel Bătrân, odihnească-se în pace. Singura noastră dorință e să ne bucurăm de libertate între

hotarele amintite. Pentru a ne apăra această libertate nu vom ezita să ne batem cu oricine, domnule comite, cu oricine, înțelegeți? E bine ca Majestatea Sa să cunoască și acest lucru.

— Asta e tot? Întrebă solul.

— Din partea mea da. Majestatea Sa nu-mi transmite nimic?

Ultimele cuvinte le rosti anevoie, călcându-și pe inimă și Toma simți până pe umerii săi povara vâscoasă și rece a umilinței care-l sufoca în acele clipe pe voievod.

— Nu, răspunse molatic solul. Am venit deocamdată, să iau cunoștință de propunerile Măriei Voastre. Majestatea Sa Va medita acum asupra lor și va binevoi să vă comunice decizia sa.

Toma nu se mai putu stăpâni. Întrebă repezit, cu o furie înăbușită:

— Și de obicei cât durează o asemenea meditație a Majestății Sale?

Comitele își întoarse încet capul. Îl privi obosit pe sub pleoapele grele ca și cum ar fi uitat de el și s-ar fi. Mirat că-l mai vedea acolo. Murmură cu un oftat plictisit:

— Depinde...

Voievodul se ridică brusc împingând jilțul. Solul se sculă și el și se înclină în fața lui cât îi îngăduiau cărnurile. Apucă apoi spre ușă fără să-l mai ia în seamă pe Toma.

Îl urmară până în pridvor unde se opriră amândoi alături, umăr lângă umăr. Din pădure se iviră umbrele

întunecate și tăcute ale călăreților din escortă. Cei doi slujitori îl aruncară pe comite în șa ca pe un sac. Pe urmă ceata se făcu una cu noaptea, în zgomotul înfundat al copitelor înfășurate în cârpe.

Stătură mult timp tăcuți. Se auzea țipăt de buhă dinspre surpăturile bisericii vechi, repetat în răstimpuri egale ca o chemare sortită să rămână fără răspuns. Șuierul vântului printre brazi care se confunda cu vuietul îndepărtat al pâ râului din vale. Și peste toate, țârâitul continuu, singuratic și în același timp unanim al greierilor care umpleau noaptea. Cerul fără lună, întunecat. Și greu, împroșcat cu risipă de stele, ocrotea o viață obscură și neostenită, furișată pretutindeni.

— Mai ai mult?

Toma tresări. Așadar nu despre solul care abia plecase, nu despre primejdiile care îi înconjurau, ci despre lucrarea lui era prima întrebare pe care i-o punea când se vedeau întâia dată după atâta timp. Dar de ce tocmai despre asta? Însuși acest interes putea fi un motiv de îngrijorare. Nu cumva răgazul lui se apropia de sfârșit?

— Nu mai am mult, Măria Ta. Am avut spor pentru că am avut pace.

— Mi s-a spus că e o lucrare cu totul deosebită, care nu seamănă nici cu cele ale apusului, nici cu cele din răsărit. Cum se face?

— E firesc, Măria Ta, pentru că am vrut să zugrăvesc aici sufletul nostru. Iar noi nu suntem nici ai apusului, nici ai răsăritului, ci ai pământului și ai

văzduhului și ai apelor și ai codrilor dintre aceste hotare între care viețuim. Am învățat meșteșug și de la meșterii apusului și de la cei din răsărit, dar am zugrăvit cu sufletul meu care e al acestui pământ. Adăugă cu o bruscă însuflețire ca și cum atunci ar fi descoperit acel adevăr de seamă: Asta e, Măria Ta: n-am avut la îndemână nici marmure, nici porfire și m-am folosit de ceea ce am aflat prin preajmă. De sufletul locului și de oleacă de pricepere...

— Hm... mă faci curios...

— E întuneric, Măria Ta, și mare lucru nu se poate desluși acum.

— Știi și nici nu stărui pentru că nu vreau s-o văd decât în deplina ei strălucire. Aș vrea să fii gata de sărbătoarea hramului.

— Am să fiu, Doamne, dacă voi avea parte de pace ca și până acum.

— Până atunci o să ai.

Toma îngheță. Și după aceea? încercă să afle pe ocolite.

— După aceea, spuse, aș vrea, Măria Ta, să m-apuc de cealaltă lucrare. În toamna asta să zugrăvesc pe dinăuntru.

Voievodul nu răspunse imediat. Rămase privind noaptea ca și cum ar fi vrut să deslușească ceva în întuneric și abia într-un târziu întrebă, în aparență fără nicio legătură cu cuvintele lui Toma:

— Piatra ta ce mai prevestește?

— Nu știu, Doamne, că n-o mai am.

Vodă râse acru.

— Mai bine. Dacă le-am ști toate dinainte, viața n-ar mai avea niciun haz. Știm ce e mai important, că vom muri, și asta e destul. Restul, adică dacă vom muri încununați de slavă ori înecați într-o hazna, depinde numai de noi, nu de pietre.

„E neliniștit. În felul acesta nu gândește decât când îl rad îndoielile ori când așteaptă ceva ce nu vine. Acum se minte pe sine pentru că și-ar da toată averea ca să poată ști dinainte dacă va primi sau nu ajutorul de la Ferdinand...”

— Măria Ta te îndoiești de ajutorul lui Ferdinand?

Vodă râse, cu adevărat înveselit.

— Abia te-ai stăpânit să nu-l jumulești oleacă pe broscoiul ăsta! Nu ești bun de sol, dealtfel asta o știam de la Brașov... Ce, crezi că mie mi-a fost ușor să-i înghit mojicia? Dar cu obiceiuri proaste, de spadasin, ca ale tale, poți să dai peste cap o trudă diplomatică de luni, poate de ani de zile...

Toma tăcu. Se recunoștea vinovat și nu vedea cum s-ar fi putut dezvinovăți. Dealtfel voievodul nici nu-i aștepta dezvinovățirea. Urmă dintr-o dată, iar grav, muncit de același gând vechi:

— Nu cred, dar sper în acest ajutor. Suntem descoperiți acum dinspre miazăzi și vom avea primejdia în coastă veacuri la rând dacă nu-i vom azvârli pe turci din Constantinopol odată pentru totdeauna. Și-ar întinde încet puterea asupra noastră până ne-ar încovoia. Dar mă tem că ăsta e prea departe ca să înțeleagă ce înseamnă primejdia turcească... Se întoarce spre Toma ca și când și-ar fi

amintit brusc de ceva: Ai auzit de Anca?

Meșterul ezită.

— Oarecum...

— Ce-i asta: oarecum?! Ai auzit că a fugit cu un negustor genovez?

— Așa se zice.

— E adevărat ce se zice, nu trebuie să te sfiești de mine. A fugit de la mănăstire cu negustorul ăsta care nu știu cât o fi de arătos, dar m-am interesat și am aflat că e bogat. Anca nu e proastă, o recunosc în istoria asta...

Râse sincer înveselit și chiar cu un fel de mândrie pentru isprava Ancăi:

— A avut dreptate, ce dracu să facă o fată frumoasă ca ea într-o mănăstire?! Oricum, a doua oară n-o mai puteam mărita să-mi asigure alianțe... Bine a făcut. Numai doamna se arată jignită și își ivește fumurile. A uitat că și eu am fost negustor și că n-a strâmbat din nas când am pețit-o.

— Când ai pețit-o, Măria Ta erai Domnul țării.

— Ce-are a face? Un negustor poate avea o putere mai mare decât mine dacă are mai mulți bani. Un Serchiz nu e cu nimic mai prejos în felul lui decât un domn.

Când pomeni numele armeanului, se întoarse iar brusc spre Toma și continuă cu o voce mai coborâtă:

— A, bine că mi-am amintit. De mult voiam să te întreb un lucru pe care i l-aș putea cere lui Serchiz, dar e atât de tainic încât mă sfiesc să i-l încredințez până și lui.

— Și mi-l încredințezi mie, Măria Ta?

— Da. Nu e nicio cinste, cum probabil vrei să spui. Pentru mine e o măsură de siguranță și de apărare, pentru tine o sabie care-ți va atârna mereu deasupra capului. Ce știi despre aconit?

Toma deveni prudent.

— E o otravă.

— Atâta lucru cunosc și eu, dar mi s-a spus că nu e o otravă oarecare.

— Nu. E cea mai necruțătoare dintre otrăvurile ce se pot scoate din plante. Și cea mai scumpă.

— Am auzit că la Veneția s-ar găsi.

— Da, spițerii venețieni au o faimă întunecată datorită aconitului lor.

— Înseamnă că iarba aceea crește pe acolo prin preajmă.

— Nu, acolo se prepară doar. Se cheamă omag și crește și la noi, sus în munte, prin prihoduri și grohotișuri.

— O știu. Are flori vineții, nu?

— Da. Înflorește de pe la sfântul Ilie până pe la Ziua Crucii.

— Și veninul se scoate din flori?

— Nu. Dintr-un fel ciudat de rădăcină boboșată. Dar de ce mă întrebi toate astea, Măria Ta?

Vodă zâmbi cu o viclenie rea, pe care nu i-o mai cunoscuse și se aplecă și mai mult spre el. Șopti:

— Ai o minte prea ascuțită ca să nu fi ghicit. De ce te prefaci că nu știi?

Lui Toma i se uscară buzele.

— Știu, Doamne, murmură, dar n-aș vrea să cred.

— Ba să crezi, de ce să nu crezi? Știu ce gândești: un domnitor în care cred, un viteaz, un învățat, un iubitor al meșteșugurilor alese, un ctitor de sfinte locașuri, dar care își otrăvește la un singur ospăț pe toți dușmanii din preajmă. Nu e creștinește... E mai creștinește să stau cu mâinile în sân și s-aștept să mă otrăvească ei pe mine ori să mă trădeze în toiul unei lupte hotărâtoare, nu-i așa? Ai fi împăcat atunci că totul s-a petrecut creștinește, nu? Răspunde, de ce taci?

— Gândul e cumplit, Măria Ta, nu știu...

— Să știi, că de aceea te țin pe lângă mine. Trebuie să știi tot și să-mi spulberi îndoielile, nu eu să ți le spulber pe ale tale. Gândul o fi cumplit, dar nu mai mult decât al lor. Trebuie să facem rost de otrava aceea. Tu nu știi s-o prepari?

— Știu cum se face, dar n-am încercat niciodată.

— Ai să încerci. Unde pui că o să ne coste mai nimic.

— Eu sunt meșter, Măria Ta, nu otrăvitor.

— Lasă, cunosc, iar începi cu trufia ta? Nu te pun să-i otrăvești, de asta are cine să se ocupe. Tu numai s-o prepari.

— N-am mai făcut-o niciodată, Măria Ta, s-ar putea să dăm greș.

— O s-o încercăm întâi pe un câine.

— Asta n-ar spune mare lucru. Una e puterea unui câine și alta a unui om.

Voievodul își pierdu răbdarea. Se lovi cu palmele peste coapse.

— Ei bine, o s-o încercăm pe un bou! Un boier, oricât de hain, nu poate fi mai tare decât un bou! Cât timp îți trebuie s-o prepari?

— Vreo jumătate de an, Măria Ta.

Pentru prima dată de când începuseră să vorbească despre otravă, glasul lui Toma răsună eliberat și spontan: știa că era un timp mult prea lung pentru voievod. Într-adevăr acesta făcu un pas înapoi sub izbitura decepției.

— Atât de mult?! Nu mă minți?

— Măria ta ești liber să crezi ce poțestești. E un lucru pe care n-am cum să-l dovedesc. Buruiana trebuie căutată prin sihlele înălțimilor, trebuie dezgropată rădăcina aceea, uscată, fiartă, iar uscată, pisată până la pulbere, amestecată cu alte substanțe și toate celelalte care se cer pentru un asemenea lucru gingaș și primejdios.

— Hm, făcu voievodul pe gânduri. Atunci, cu oricâtă cheltuială, ai să pleci să-l aduci de la Veneția.

În prima clipă, meșterul nu găsi niciun cuvânt. Simți doar o mare bucurie și își ascultă propriul gând care rosti limpede constatarea că de vreme ce ai ajuns până la Veneția, ar fi fost o neghiobie să nu te repezi și până la Genua... Toată această euforie care îi dăduse senzația plutirii dură însă foarte puțin căci imediat reveni cu picioarele pe pământ: dar lucrul tău. Cealaltă biserică? Era o întrebare crudă ca o lovitură lungă de bici. Rămase puțin năucit între plesnetul ei și imaginea îndepărtată a mării verzi peste care tremura acum profilul pur al Ancăi. Când vorbi, voievodul îl

privi surprins de șovăiala neobișnuită din glasul lui.

— Când poruncești să plec, Măria Ta?

— Te las întâi să isprăvești aici. Ca să nu zici că n-ai avut parte de mila mea. Dar grăbește-te îți spun, pentru că altfel s-ar putea să mă otrăvească ei pe mine. Și cum meșterul tăcea, întrebă cu un început de mânie: Nu spui nimic?

— Mă supun, Măria Ta.

— Mă supun, mă supun, o spui doar și nu știu de ce mă nemulțumește ceva. O faci fără convingere.

— Ba cu convingere o fac, Doamne, dar în același timp mă gândesc și la lucrul meu.

— Lucrul lui! Eram sigur! Mă pui pe mine și interesele țării în aceeași cumpănă cu lucrul tău. Pentru asta ai merita să-ți iau capul!

Pe neașteptate se apropie iar de el și îi cuprinse brațele. Era ca un început de îmbrățișare de o duioșie gravă, bărbătească.

— Toma, îi spuse rugător, prietene, mi-ești ca un frate, măi. Ceea ce ai făcut până acum, chiar de ar fi să nu mai adaugi nimic lucrului tău, e destul să te poarte în veșnicie. Dar eu, eu ce-am făcut?

— Țara se bucură de pace și belșug, Măria Ta, murmură Toma vădit tulburat.

— Da. Se bucură încă. E bine să ții seama de acest cuvânt mărunț care cântărește foarte greu: încă. De el, de umbra lui am vrut să scap țara și până azi n-am putut.

— Încă, spuse Toma apăsător.

— Da, n-am putut încă. Și nu voi putea până n-am

să-i scot pe turci din Constantinopol. Și apoi am să iau Ardealul. Așa ceva nu puteam să-i spun bորtosului ăstuia când m-a întrebat ce va fi „după aceea”. Dar abia după ce voi stăpâni deplin Ardealul am să fiu liniștit, atunci da, puterea noastră va fi statornică... E poarta prin care voi intra poate și eu în neuitare. Pentru asta însă am nevoie nu numai de credința, ci și de ajutorul tău. Trebuie să curăț locul în preajmă... Ți promit că după asta ai să aduni în jurul tău pe cei mai vestiți meșteri ai țării și ai să zugrăvești toate bisericile... au să fie ca florile din grădina raiului și numele tău va străbate lumea... și al meu pentru că sunt ocrotitorul tău, nu? Brusc își aminti de ceva: Parcă făgăduiala asta ți-am mai făcut-o odată...

Toma zâmbi.

— Se poate, Măria Ta.

— Da, da, ți-am mai făcut-o, îmi aduc aminte. Tu să fii sigur însă că va veni o zi în care am să mi-o țin.

— Nu mă îndoiesc, Doamne.

— Știi, spuse visător voievodul, uneori când mă gândesc cum trăiam când eram negustor, slobod ca pasărea, fără nicio grijă împovărătoare, bucurându-mă de bunătățile vieții, fericit când mă întorceam la Maria care era o femeie tare frumoasă, ca toate femeile... mă întreb dacă tot ceea ce facem acuma n-o fi cumva un joc de copii. Un joc trist însă pentru că îl joacă niște oameni mari care au dat în mintea copiilor și se fac că nu văd ceea ce e de văzut și se mint cu seninătate... Nu mă îndoiesc, Doamne, zici tu, și o zici frumos, dar nu crezi ce spui și eu văd că tu nu crezi,

dar amândoi ne prefacem și ne purtăm ca și cum am crede... E de râs sau de plâns?

— E de trăit, Doamne, șopti Toma.

— Așa-i, ai spus un adevăr, meștere, întotdeauna te-am socotit un înțelept... Te las acum că m-apucă ziua. Grăbește-te cu zugrăvitul și pregătește-te de drum. Rămâi cu bine.

Toma se înclină cu mâna la inimă. În întuneric așteptau siluetele călăreților din gardă a căror prezență era trădată doar de sforăitul vreunui cal ori de sunetul înfundat al unei copite izbită de pământul acoperit cu iarbă deasă. În capul treptelor care coborau din pridvor, Vodă se opri. Se răsuci aplecându-se spre Toma.

— Poate am să-ți încredințez și o veste pentru Anca șopti. Să mă gândesc cum l-am putea folosi pe negustorul ei în interesele noastre... să-l întreb și pe Serchiz... Pentru asta va trebui s-o cauți la Genua, dar bănuiesc că ai s-o faci cu bucurie, cred că abia aștepți s-o revezi... știu că ți-a fost greu fără ea. Îi puse mâna pe umăr prietenește și consolator: Vezi, dacă aș fi rămas negustor, n-aveam grija hotarelor și ți-o puteam da de nevastă... după cum vă cunosc, v-ați fi certat de câte cinci ori pe zi și ați fi trăit fericiți până la adânci bătrâneți... Și acum chiar că am încălecat pe o șa... Aștept vestea că ai isprăvit...

Meșterul era singurul om cu care își îngăduia să vorbească atât de deschis, gustând plăcerea de a redeveni el însuși om de rând. N-avea de ce să se teamă căci meșterul nu era boier, nu era dregător, n-

avea să-și păzească nici avere, nici jilț. Singura lui avuție era meșteșugul și singura dorință să și-l poată arăta. Dintre toți cei care îl înconjurau era omul care râvnea la cel mai puțin și de aceea singurul a cărui credință nu stătea în umbra îndoielii. Nimeni mai mult decât el nu dorea să-l vadă pe meșter lucrând la adăpost de orice griji și primejdii și gândul că nu-i stătea încă în putere să-i îndeplinească acest de tot mărunț și omenesc vis îl împovăra cu o tristețe mocnită, adunată încet ca un mâl.

Toma rămase în capul scărilor, drept, urmărindu-l cum încăleca și pentru prima dată i se păru, cu o strângere de inimă, că Vodă era obosit, simțind poate anii care i se așternuseră pe umeri. Stătea în șa puțin adus de spate și înainte de a porni se mai întoarce o dată spre el și ridică palma într-un gest prietenos și liniștitor, rămâi cu bine ori fii pe pace ori ai încredere în mine, cum voiai s-o iei. Toma se înclină din nou, de acolo de sus, și stătu pe urmă încă mult timp nemișcat ca și când ar fi așteptat un anumit sunet numai de el știut. Se auziră doar câinii care se potoliră greu după trecerea tainică a călăreților și pe urmă, biruitoare, iarăși toate acele zgomote mărunte care umpleau noaptea. Îl copleși un sentiment apăsător. Nu mai simți răcoarea și întunericul deveni înăbușitor. Dinspre vale urca o amenințare obscură, fără contur, un ceva nevăzut și dușmănos, de care nu știai cum să te aperi.

Intră în casă târziu, pe vârfuri. Trebuia să fi zăbovit mult timp singur după plecarea lui Vodă căci auzi

răsuflarea egală și adâncă a lui Marcu. Avram se răsuci în așternut.

— Ce zice solul, șopti, ne ajută?

— Cine poate ști? murmură Toma. Dă-l dracului, nu-ți bate capul. Treaba noastră e să ducem la capăt ce-am început.

Avram nu mai stăruia. Toma se temea să nu-l fi mâhnit, dar ce rost ar fi avut să-i treacă și lui toate aceste neliniști? Era destul că se frământa el singur în întuneric, fără să poată fura o fărâamă de somn. Cădea doar în răstimpuri într-un fel de toropeală chinuită în care se suprapuneau de-a valma imagini și gânduri, unele nefirești și dureroase, altele dulci și odihnitoare. Se arăta în capătul drumului ce-l aștepta meșterul Lorenzo care va mai fi trăind încă și se va bucura nespunând că apuca să-l revadă înainte de a trece la cele veșnice. Era gârbovit, o ducea rău de tot cu glasul încât abia se mai deslușea ce spunea, dar ochii îi reînviară la revederea fostului său ucenic, așa cum reînviau, ageri, de câte ori întâlneau o irizare neobișnuită a luminii sau o culoare aleasă pentru care merita să te zbați s-o prinzi pe o pânză. O bucurie molcomă însoți această anticipare urmată imediat de o agitație lăuntrică de o voluptate aproape dureroasă, căci la capătul aceluiași drum se iveau Anca. Vedeai chiar drumul, drept și alb, care se pierdea pe plaja unei mări verzui cu nuanțe în fiecare clipă schimbătoare. Înainta singur, nevenindu-i să creadă și dinspre mare îi venea în întâmpinare ea. Lumina o bătea din spate și de aceea nu-i deslușea decât silueta

subțire și părul răsfirat de vânt căci nu purta nimic pe cap, era liberă și singură, înveșmântată doar într-o rochie vapoasă, verde ca marea încât părea că ea însăși se desprindea din mare. Închidea ochii pentru a păstra cât mai mult această imagine amețitoare, dar ea nu dura totuși decât un răstimp derizoriu căci între el și silueta tot mai apropiată a Ancăi se insinuau crescând monstruos ochii somnolenți de broască ai comitelui Marc. Solul strângea încet dintr-un ochi, cu gestul bețivilor care se cred isteți și atotștiutori: grăbește-te, nu-ți fă iluzii, că noi, venim, nu venim, tu trebuie să fii gata, grăbește-te, mereu să te grăbești, să te grăbești, să te grăbești... Era porunca nemiloasă și perfidă care îl readucea brusc printre ai săi, puțin buimăcit că își îngăduise s-o ia razna uitând de munca lui pentru care trăia și care, la urma urmelor, era singurul lucru de seamă al vieții sale fiindcă avea darul de a dăinui și după ce el nu va mai fi. Îl năpădea atunci tot ce mai avea de făcut, arborele lui Ieseu și închinarea magilor și sfinții luptători și imnul acatist și ctitorii, un nou vârtej de contururi și culori, suprapuse, învălmășite, care îi transmiseră în cele din urmă o nerăbdare chinuitoare. Dacă ar fi putut, ar fi lucrat la toate odată. Se zvârcoli cu sentimentul că timpul încremenise sub un blestem. Singur se miră, când ieși în sfârșit în zori, pe când ceilalți încă dormeau, că se simțea totuși ciudat de odihnit. Dorința de a se vedea din nou pe schele, uitând de toate cele ce-l înconjurau, îi fremăta prin brațe ca un rachiu tare, băut iute la vreme geroasă.

Tencuiala se uscaser în zilele în care nu se mai apropiase nimeni de ea. O umezi din nou. Își înprospătă culorile. Când se urcă pe schele, se iviră și Avram cu Marcu. Nu spuneau nimic, ca și cum nicio clipă nu și-ar fi întrerupt lucrul, dar aveau gesturi neobișnuit de sprintene și o anume voioșie în ochi pe care n-o puteau ascunde. „Au tânjit, își zise Toma, și acum se bucură. I-am ales bine, nici ei nu trăiesc cu adevărat decât când au o unealtă în mână. Sunt un păcătos pentru că nu i-am prețuit cum se cuvine și i-am ostenit silindu-i să stea.”

Din ziua aceea nu isese mai opriră până la capătul capătului. Se întrerupeau doar pentru un răstimp scurt cât să mănânce și să-și tragă sufletul la umbra zidului dinspre miazănoapte. Locul era aici răcoros și din peretele de curând terminat se răspândea încă miros de vopsele noi și tencuială proaspătă. Familiară meșterilor care o înspirau cu o neștiută voluptate, mireasma aceasta de lucru abia ivit pe lume avea în ea ceva deschis și bărbătesc. De la o vreme nici n-o mai simțeau, făcea parte din însuși văzduhul lor, dar dacă ar fi lipsit, oricare dintre ei s-ar fi ofilit, atins de o boală neștiută.

Era vremea fânului și cară încărcate coborau din poienele răspândite în păduri. Amiezele acelea înalte îl nedumereau iar pe Toma prin pacea lor neclintită. Orice altă realitate aflată dincolo de ele devenea îndoielnică, dacă nu de-a dreptul imposibilă, oricum, nespus de îndepărtată și de străină. Asta îi dădea meșterului un sentiment de siguranță și încredere:

nimic nu putea pătrunde în acest spațiu magic care-l ocrotea, nimic nu-l mai putea împiedica să-și înfăptuiască până la capăt gândul.

Pe măsură ce se umpleau pereții din afară, în jurul bisericii zăboveau tot mai mulți oameni. Călugări și drumeți care veneau sau se duceau, găsind prilej să se abată. Dar erau și dintre cei veniți, anume, de prin așezările din jur, mai ales duminica. Înspre tăpșanul singuratic de sub pădure începea treptat să se aștearnă un drum tot mai bătut. Primul care băgă de seamă schimbarea fu Marcu.

— Se adună lumea să ne vadă, vesti el.

— Nu pe noi, mormăi Toma văzându-și mai departe de lucru, nu trebuie să te umfli în pene că se uită oamenii la tine. Noi n-avem nicio însemnătate, ei vin pentru ceea ce am zugrăvit și acela e singurul lucru pe care trebuie să-l vadă. Când isprăvim de tot, ne vom trage în umbră fiindcă așa se cade.

— Și ce să facem acolo? întrebă Marcu ușor dezamăgit.

— Să ne bucurăm de izbândă și să pregătim alta.

Se dusesse vestea într-adevăr. Oamenii se opreau contemplând îndelung, căutându-și locul cel mai potrivit pentru a cuprinde cât mai mult. Alții zăboveau întinși pe iarbă. Când vorbeau, o făceau în șoaptă ori cu glasuri coborâte, intimidati de meșterii care-și vedeau de lucru tăcuți, închiși în lumea lor. Pe Toma nu-l mai supărau. Știa că de acum nu mai avea decât foarte puțin până în ziua în care va coborî schelele și devenise îngăduitor. Dealtfel, cum lucra cu spatele

întors spre lume, avea doar foarte vag conștiința acelor prezențe străine. Se aflau undeva atât de departe în afara lui încât nu le mai percepea ca pe niște indiscreții. Mai mult decât această apropiere tot mai insistentă a oamenilor îl tulbură altă veste, tot de Marcu adusă. Se oprise sub schelă și-l chemă de acolo cu capul dat pe spate și cu glasul voalat a taină.

— Meștere, meștere...

— Ce mai e?

— Am fost cu carul la pârâu după pietrele acelea.

— Și ce-i cu asta?

— Mi-a aținut calea cineva, știi dumneata cine.

Toma nu-i răspunse. Își înmuie pensula în vopsea și se pregăti să-și reia lucrul. Peste priviri îi adie o umbră de mâhnire.

— A zis că are să-ți spună ceva și te așteaptă deseară.

Toma își coborî ochii spre el resemnat:

— Așteaptă să-i duci răspuns?

— N-a spus, dar cred că nu i-ar părea rău.

— Atunci du-te și spune-i așa: „Meșterul are să vină doar când va mai avea să-ți vestească o bucurie.” întocmai cuvintele astea să le spui, auzi? Știe ea ce vor să zică...

— E păcat, îndrăzni Marcu.

— Știu eu mai bine decât tine cât e de păcat, dar am prins de veste că n-am venit pe lume ca să petrec. Porunca e să ne grăbim.

— Ziceai odată că în meșteșugul nostru nu încape poruncă.

— Nu încape, o spun și acum. Dar când porunca se ridică dinăuntrul nostru nu mai avem încotro...

— Mă duc, murmură Marcu.

Era mult regret în felul cum rostise aceste cuvinte care ascundeau totodată un efort vădit de a înțelege.. După socoteala lui, meșterul ar fi putut foarte bine să stâmpere dorul Olenei iar în zori să se întoarcă la lucrul lui. Ultima dată însă, tot așa plecase și nu se întorsese câteva zile. Bănuie că, odată ajuns acolo, intra sub stăpânirea unei puteri mai mari decât voința lui, care-l ținea supus împiedicându-l să se mai desprindă. Nu s-ar fi mirat să fie chiar niște vrăji la mijloc. Despre asemenea femei singuratice care te ameteau cu frumusețea lor se auzea nu de puține ori că ar fi fermecătoare. Poate descânta cu mătrăgună știind să se apere de țișatul pe care-l scotea buruiana când era smulsă și care altfel ar fi omorât-o sau ar fi făcut-o neom, ca pe Andrăbuș milogul. Și despre acela se zicea că și-a pierdut mințile pentru că a auzit țișând mătrăguna. Oricum, nu încăpea îndoială că la mijloc era o putere de care meșterul se temea și căuta să se țină departe măcar atâta timp cât lucra. Iar el, fără să bănuiască primejdia, venise să-l ispitească în loc să-l apere de tot ce l-ar fi putut tulbura și abate de la rostul său. O făcu însă de atunci înainte fără ca Toma s-o bănuiască vreodată, cu devoțiunea arțăgoasă a câinelui de pază care a îmbătrânit în preajma unui singur om.

Meșterul încheie în cea dintâi zi a postului sfintei Mării. Se așteptase să simtă ceva deosebit, o eliberare

bruscă, o cutremurare, o bucurie ori un izbuc de lacrimi, dar singurul semn al ivirii acestui ceas așteptat ani de zile fu o oboseală grea care i se lăsă până în adâncul oaselor însoțită totuși de o stranie și calmă voluptate.

Marcu și Avram desfăceau schelele. El își făcu de lucru pe lângă casă și lenevi în locuri singuratice și umbroase și în ziua aceea și în cea următoare. Când întorcea capul din întâmplare, vedea în vale biserica. Se ivea de sub veșmântul țepăn al schelelor, suplă și tânără, neașteptată și pură, strălucind ca o chemare biruitoare în lumina înaltă. O privea cu o ușoară uimire. Nu fusese până atunci și acum era. Acesta să fie într-adevăr visul lui? Întruchiparea unui vis? Cum făcuse totul, când trecuse vremea? Își contempla și izbânda și pe sine cumva din afară, ca și cum ar fi fost niște apariții străine. Dar se putea pipăi, brațele, umerii ale lui erau, cu durerea aceea dulce coborâtă în ele.

A doua zi pe înserat, își luă iar toate cele de trebuință și se întoarse la biserică. Mai rămăseseră de zugrăvit ctitorii, anume lăsați la urmă, după datină. Își luă și o traistă cu merinde. Nu îngădui nimănui să-l însoțească. Marcu se neliniști: meșterul arăta ca în ziua în care se întorsese de la Obertyn. I-o spuse și lui Avram: mă tem că iar o să se îmbolnăvească.

— Lasă-l, îi răspunse Avram, cunosc asta. Sunt un fel de friguri și va veni vremea când te vor încerca și pe tine.

Singur se închise înăuntru de unde ieși doar când nu

mai rămase de adăugat nicio trăsătură de penel. Lumea întreagă, cu toată rumoarea ei rămase din nou undeva afară, departe. Aici stăpânea deplin tăcerea aceea masivă, compactă și dătătoare de pace, pe care numai zidurile de piatră o pot naște. Ca păianjenul acela zidit în chihlimbar, se simți și el închis și ocrotit în miezul învelișului de tăcere. Era un sentiment liniștitor care-i îngădui să se regăsească, să-și adune într-un ultim efort gândurile, nădejdiile și iubirile. Poate va fi fost și un răstimp fast, aflat sub semnul unei conjuncturi prielnice de aștri, poate însă va fi fost și curăția lui căci trăise în ultimul timp departe de toate ispitele lumii, mâncând pâine uscată, ca pustnicii. Puterile nu i se subțiaseră, ci, dimpotrivă, se concentraseră ca un mănunchi de raze de-a lungul cărora căldura, viața și dorurile lui se transmiteau locului gol de pe zid, înflorindu-l. Înșiși ctitorii se întrupară alături, se mișcau acum ca oamenii aieva, răbdători și cu bunăvoință pentru truda lui. Dacă întindea mâna, îi putea atinge. Se bucură nespus când îi află acolo și vorbiră tot timpul prietenește și omeneste, uitând cu desăvârșire că ei erau voievozi, iar el un biet meșter.

„Dinaintea puterilor cerești, cărora le închini ctitoria - îi spunea el lui Vodă - s-ar cădea să te zugrăvesc în genunchi. Te-am văzut astfel numai o dată, când te rugai noaptea, în cort, înainte de... știi tu. Nu, nu-ți fă griji: știu că nu suferi să în genunchezi și n-am să te osândesc nici eu să stai în genunchi aici veacuri la rând. Te zugrăvesc stând în picioare și cu

spinarea dreaptă, cum ai ținut-o întotdeauna, deși, să știi, am putea să avem iar vorbe și necazuri cu sfinții părinți. Dar mi-e nădejdea la mitropolitul Grigore că ne va scăpa și acum. Oricum, păcatul, dacă se va găsi aici vreun păcat, am să-l iau în întregime asupra mea ca să nu te mai împovărez și cu ăsta, le ai tu destule pe ale tale. Lasă, nu trebuie să-mi mulțumești, m-ai ajutat, m-ai ocrotit și m-am simțit una cu tine, lasă asta, hai să vorbim despre altceva. Uite, nu e ușor să-ți zugrăvesc chipul. E rotund și tineresc, n-ai zice că ai stat atâta în șa, ars de soare, bătut de vânturi, mușcat de ger. E un chip de om blând și cu suflet încăpător, cum și ești dealtfel, nimeni n-ar bănuî cât de cumplit te poți arăta la mânie. Ori când îți pui ceva în cap. Îți plac însă și bucuriile vieții și asta se ghicește după gura cărnoasă, bărbătească, pe jumătate ascunsă de mustața pe care ai obicei s-o muști când clocotește în tine nerăbdarea ori scârba. Fiindcă veni vorba de bucuriile vieții, știi, se șoptește că Ecaterina aceea, nevasta meșterului sas de la Prejmer, ar avea un prunc și că ai fi trimis pe cineva să-l însemne, cum își însemna Ștefan Voievod cel Bătrân copiii, cum te-a însemnat și pe tine. E adevărat, zici? Da, îmi închipuiam, căci de unde nu e foc, nu iese nici fum. Mă întreb însă pe cine ai trimis oare să îndeplinească asemenea treabă gingașă. Drept să-ți spun, mă și mir că nu m-ai trimis pe mine și aici. Parcă sunt și puțin jignit: era o dovadă de încredere. Da, tot vechea mea trufie. Măcar să te fi încredințat că omul se pricepe, mă puteai întreba. Nu, n-am făcut-o niciodată, dar

știu. Să însemni un copil cu fierul roșu nu-i un lucru la îndemâna oricui. Trebuie îndeplinit cu gingășie și îndemânare, altfel, de sperietură ori de durere, poate rămâne neom pe toată viața. Eu l-aș fi amețit întâi cu fum de afion. După aceea rana se cere înfășată cu albuș de ou proaspăt... Dar, în sfârșit... Cu asta se mai adaugă unul la cei pe care presupun că i-ai mai însemnat, risipiți, prin țară, ori prin Ardeal, poate și de pe vremea când erai negustor. După ce nu vei mai fi, toțiăștia se vor trezi să se bată între ei pentru moștenirea ta și vor risipi ce-am agonisit noi și vor duce țara de râpă. Se vor strica poate și zidirile astea ale noastre. Nu, zugrăveala n-o să se strice, nu te teme, dacă eu care am zămislit-o nu mă tem, poți să fii și tu liniștit: am folosit culori care nu mor. Doar dacă ar cădea sub urgia păgânilor, s-o radă cu tencuială cu tot de pe zid... Veșmintele astea pe care ți le zugrăvesc acum îmi plac cel mai mult, poate pentru că în strălucirea lor se vede toată mândria ta și a acestei țări a noastre. Așa erai îmbrăcat și când m-am înfățișat întâia data la curte. Tot cu hlamida asta de brocart, cu mâneci brodate, țesută în fir. Pe dedesubt trebuie să ai o tunică de mătase roșie din care se vede numai gulerul răsrânt, uite așa, și acum stropul acesta de roșu înviorează toată zugrăveala ca o floare de mac singuratică într-o poiană. Mai bogate încă decât ale tale, vor fi veșmintele doamnei, dar femeile țin la asta, ar fi păcat să le răpim asemenea bucurie. Și la urma urmelor, doamna Țării Moldovei așa și trebuie să se înfățișeze veșniciei. Îți simt unduind

trupul cald sub straiile acestea cu cădere solemnă și dreaptă, Doamnă, și am să-ți mărturisesc că mi-ești dragă. Nu te neliniști, nu suntem decât noi aici, nimeni nu ne aude, iar Vodă n-are să mă certe pentru că e un om luminat și știe că nu e nimic rău și necuviincios în cuvintele mele. Nu, nici în dragostea pe care ți-o port. E o lege a meșteșugului nostru, Doamnă: fără dragoste nu putem iscusi nimic, zugrăveala rămâne moartă, rece, țeapănă, uscată, îl dă de rușine pe meșter. Numai dragostea dă viață. Dacă nu te-aș iubi, chipul pe care ți-l zămislesc n-ar fi atât de cald în ovalul lui dulce și n-aș avea de unde să aflu surâsul acesta îndepărtat și tainic pe care să-l dăruiesc gurii tale mici. Ești suavă și blândă, mi-ar plăcea când sunt obosit să-mi așez capul în poala ta. Nimic pe chipul tău nu îngăduie să se întrevadă că ai avea obicei să-ți ivești fumuri, cum zicea mai deunăzi Vodă. Nu cred. Dânsul, când e îngrijorat, cum era când mi-a spus asta, își închipuie că toți, până și cei mai apropiați, îi stau împotriva. E iute la mânie, dar tot atât de iute îi trece. Nu cred în istoria asta cu fumurile. Sunt sigur că și lui îi pare rău acum de o vorbă azvârlită în pripă. Că nu te-a bucurat vestea fugii Ancăi cu negustorul acela înțeleg și nu mi se pare că asta s-ar putea numi fumuri. Poate ai fi preferat să se întoarcă aici. Da, m-aș fi bucurat și eu, de ce să mint? Dar înseamnă să n-o cunoști pe Anca: așa e ea, nu suferă niciun fel de căpăstru și-i place să muște din măr, ba uneori parcă ar stârni anume șerpilor aceștia aducători de mere. Cred că trebuia să se nască

băiat. Așadar n-o osândi. Fiecare cu soarta lui. Știi că eu cred că soarta și-o face singur, fiecare? Uite, de pildă, eu. Puteam să rămân sau să mă întorc în apus. Aș fi trăit până la moarte pe lângă vreunul dintre principii aceia putred de bogați, așa cum a făcut meșterul meu, Lorenzo. Aș fi lucrat după pofta inimii. Cât și cum aș fi vrut. Și totuși n-am rămas, ceea ce înseamnă că eu singur mi-am ales soarta. N-am vrut pentru că n-am putut, e drept. Ceva mai puternic decât mine mă chema aici și m-am supus deși știam că nu e ușor să fii meșter într-o țară care dăinuie numai pentru că tot timpul se apără. Îmi rămâne totuși o anume mulțumire în adâncul sufletului pe care dincolo n-aș fi avut-o și asta mi-e răsplata. Nu mă plâng că e puțină de vreme ce singur am ales această cale. Și apoi nici nu e puțină. Da, firește, acum se adaugă și mulțumirea de a vedea încheiată această lucrare. E întâia mea mare izbândă. Vodă zicea că e destul atât ca să intru în neuitare, dar cine știe? Uite, am reușit să-ți regăsesc aici ochii aceia minunați, duioși și sinceri, ușor uimiți, ușor întrebători, cu care mă priveai atunci, la început, în timp ce-ți povesteam despre țara chitailor în care vântul iscă vaier de clopot singuratic și văzduhul poartă miresme străni. N-am mai văzut asemenea privire, din ce zări și din ce adânturi ai adus-o cu tine? Mă bucur nespus că am izbutit s-o dăruiesc făpturii tale de aici. La drept vorbind, voi, femeile, aveți fiecare altă privire, fiecare cu taina ei, cu farmecul ei, cu dorul ei... Nici privirea Ancăi n-am mai întâlnit-o nicăieri. Are ochi de

culoarea nisipului și uneori se pierd cumva în depărtare de parcă ar avea puterea să vadă prin lucruri. Nici ochii Olenei, cu darul lor de a trece pe neașteptate de la tristețe la bucurie și de aici la mânie și apoi la patimă. Ori ochii Alijanei – o fată pe care am cunoscut-o nu departe de țara ta, pe când mă întorceam de la Veneția. Erau verzi și în ei totul se mistuia sub flacăra curiozității și a dorinței de a se bucura, mult, puțin, cu sau fără primejdie, numai să se bucure. Mușa își are și ea privirea ei, numai a ei. Jupâneasa Anastasia a logofătului Toader la fel. Nu, nu e o părere de-a mea și nicio vorbă de curtean deprins să încânte femeile, întreabă-l și pe Vodă, se pricepe și Măria Sa, a cunoscut și dânsul destui ochi frumoși și poate să întărească ce ți-am spus... îmi pare rău că nu pot să-ți zugrăvesc părul acela arămiu care-mi place atât de mult. Ți-l bănuiesc bogat, cu ape calde, roșcate ca rășfrângerile flăcărilor, dar degeaba, că nu se cade să ți se vadă. Am să-ți fac un vâl verde, tivit cu aur, de sub care se vor vedea doar cerceii grei de mărgăritare pe care ți i-a dăruit Vodă...”

Când puse ultima pată de culoare se trase înapoi și se așază pe treapta altarului. Singur în tăcerea zidurilor, rămase privind îndelung, liniștit, ca și când ar fi contemplat lucrarea altuia. Pereții și bolțile zugrăvite în culorile lor noi foșneau, vibrau numai de el auzit, își începuseră drumul și viața lor, pentru prima dată desprinse cu totul de el. Înserarea pătrundea cenușie pe ferestrele înguste învăluindu-se cu făcliile galbene ale lumânărilor și totul plutea într-o

lumină ireală, pâlپătoare, care dădea și mai multă viață acelei lumi noi ce-l înconjura. Ctitorii se mistuiseră lăsându-l iar cu desăvârșire singur, se făcuseră una cu propriile lor imagini zugrăvite și acum, din cerul albastru se așternea asupra lor plutirea lină a stelelor mari și blânde ca fluturii de aur de pe celălalt tărâm. Așadar totul se isprăvisese aici. Stătea și privea și nu simțea decât părere de rău. Singur se mira. Se așteptase la bucurie, se temuse chiar la acest capăt de o bucurie răscolitoare, care să-l mistuie sălbatic ca un foc ținut prea mult să mocnească. Dar nu era decât părerea aceasta de rău, molcomă, vag dureroasă și dulce în același timp, ca adierea care stăruie în urma iubirilor ce apun. Toată lumea care umplea pereții și care începuse acum să se bucure tainic de viața ei, făcuse parte din el însuși, o purtase cu sine ani de zile, nădăjduise și suferise cu ea, o visase și ostenise să-i dea chip, se bucurase de ivirea ei treptată ca a stelelor ce însoțesc înserările. Acum totul se încheiase, se potolise, intrase pentru multe veacuri într-o matcă statornică. Era puțin pustiit, ca un om căruia i se iau pe neașteptate rosturile. Și acum încotro? se întrebă. Fără îndoială alt drum, alt început, poate altă izbândă – căci și aceasta, în ciuda straniului regret care o însoțea, era o izbândă – dar când și cu ce preț și peste câți alți ani? Se ridică încet, bătrînește. Stinse pe rând lumânările. Semiobscuritatea cenușie se umplu deodată de umbre și el însuși, străbătând fără grabă biserica, păru o siluetă desprinsă din lumea tremurătoare a zidurilor.

Afară, miresele crude și dezlănțuite ale înserării îl amețiră. Își simți deodată amortirea brațelor, a șalelor, a spinării. Urcă agale privind cu un fel de sete cerul străveziu pe care începea a se zări Calea Robilor și pădurile negre, neclintite, cu mireasma lor aspră de răcoare care se revărsa dinspre ele ca o apă nevăzută. Îi ardeau ochii și avea chipul supt. Avram și Marcu îl văzuseră de departe și-l așteptau în pridvor. El se opri în fața primei trepte și-i privi de acolo cu un surâs obosit.

— De acum se cheamă că e gata, spuse cu glasul stins și imediat adăugă și mai încet, ca și cum le-ar fi împărtășit o taină: Fără voi n-aș fi izbutit...

Altceva voise să spună. I-ar fi plăcut să găsească vorbe pline, bogate prin care să le mulțumească, să le arate că rămăseseră pentru totdeauna frații lui. Dar nu găsi nimic. El care era mândru când Vodă îl numea limbă-lungă, el care se dezlănțuise de atâtea ori în cuvântări iscusite și strălucitoare, nu afla acum nimic, pălit de o neașteptată sfială. Nu-și mai găsea nici puterea de a-i strânge pentru o clipă la piept, cum se gândise cândva, cu mult timp înainte, s-o facă în ceasul acesta al împlinirii.

— Meștere, ești bolnav, arăți ca atunci, spuse Marcu.

— Nu e, vorbi grav Avram, meșterul trebuie să iasă acum din cerc.

Toma înclină din cap cu același surâs îndepărtat.

— Fratele Avram știe ce știe... Am lăsat ușile deschise ca să se zvânte pereții. Să vegheați să nu

între vreun câine. Eu sunt tare ostenit și acum mă duc să mă culc. Noapte bună...

Dormise neîntors trei zile și trei nopți. În dimineața slujbei celei mari se regăsi cu capul limpede și cu un sentiment de nouă putere. Se spălă îndelung împrôșcând apa departe în jur cu o plăcere copilărească. Totul era minunat, începând cu ziua înaltă de vară și până la bucuria din ochii lui Avram și ai lui Marcu. Din ultimele ceasuri ale nopții începuseră să se adune satele. Se umpluse tăpșanul din jurul bisericii și o omenire deasă se revărsa până spre vale. Se auzea până aici rumoarea glasurilor și scârțâitul carălor împodobite care tot veneau.

Când își îmbracă veșmintele cele scumpe, răbufni din nou în toată ținuta lui vechea-i trufie. De cingătoarea din sârmă de argint se legăna pumnalul subțire. Capa din atlas de culoarea cerului îi flutura pe umeri prinsă într-o agrafă cu ochi de rubin. Purta cizme moi, din saftian roșu. Devenise mai înalt, cu umerii mai largi și spinarea mai dreaptă ca niciodată. Coborî cu pas mândru, nu grăbit, dar nici lănced, către biserică. De-a stânga și de-a dreapta îi avea pe Marcu și pe Avram îmbrăcați și ei în straietele pământului, de un alb neprihănit, cu râurile lor de flori cusute mărunț, încinși cu chimire late din piele abătută în ținte. Erau una în dreaptă și curată frumusețe cu toți bărbații și femeile strânse acolo și culorile zugrăvite pe ziduri umpluseră locul revărsate peste straietele lor.

Oamenii se dădeau deoparte făcându-le loc,

meșterii, șopteau ei de pretutindeni, au venit meșterii, și cuvintele lor fluturau în văzduhul limpede cu sfilă și încântare. În sufletul lui Toma clocoti iar triumful mândriei. Printre sutele de capete o zări pe Olena. Îi surâdea cu tristețe, dar și cu sfilă aceea de care erau cuprinși toți. O ușoară undă de vinovăție îi bătuse sufletul și îi răspunse cu un zâmbet deschis, fără să-și ferească ochii, ca și când i-ar fi spus, lasă, nu mai fi tristă căci, uite, a venit și ziua aceea a bucuriei de care îți vorbea Marcu. Fără voie auzea în același timp vorbele celor din jur, care nu se mai săturau privind istorisirile zugrăvite pe ziduri, ia, acela e ieromonahul Paisie, a apucat și ziua aceasta, sărmanul, colo, sfântul acela Pantelimon e moș Negrilă la care stau meșterii, acela călare, cu coif, e chiar meșterul Toma, îi stă scris și numele alături... Se afla și Olena acolo, ascunsă printre cetele îngerești și fetele chicoteau cu mâna la gură, iar femeile stucneau mărunț printre buzele strânse făcându-și cruci repezi. Îi recunoșteau pe rând și se minunau, dar erau mulți pe care n-aveau cum să-i recunoască, numai el îi știa, pe Mușa și pe Maica lor și pe meșterul Lorenzo și pe Capadoca și pe Alijana și pe portarul Mihu așezat între păcătoșii ce erau împinși spre iad și pe Sașa Pestuhov și pe starețul Asfadur și pe câți alții pentru că toată viața lui de până atunci se desfășurase acolo, numai de el știută, ca și cum ar mai fi trăit-o o dată.

Sunete prelungi de corni vestiră ivirea alaiului. Glasul lor adânc stăruia solemn de-a lungul văii. Mulțimea fremătă cuprinsă de neastâmpăr și înfiorare.

Se auzi limpede, tot mai apropiat, tropotul cailor și durătul rădvanelor peste luciul cărora se așternuse un strat alburiu de colb. În fața porții se rânduira bătrânii locului înfățișând pâinea și sarea însoțiți de tot soborul în odăjdiile praznicelor împărătești în frunte cu episcopii și mitropolitul Grigore. Zăboviră o vreme afară până ce Vodă sărută crucea și înghiți îmbucătura de pâine atinsă de sare.

Meșterii așteptau tăcuți în mijlocul tăpșanului, dinaintea peretelui de miazăzi al zidirii. Nimeni nu vedea încă nimic, iar în spatele și în jurul lor mulțimea încremenise în tăcere, ridicându-se pe vârfuri pentru a-l zări pe Vodă. Când acesta se ivi prin poarta de sub turnul clopotniței, răzbubuiră tunurile așezate sub deal și începură să bată clopotele. Toma își scoase bereta și rămase în așteptare, cu pletele castanii bătute de soare, străbătut din creștet până în tălpi de un fior lung. Voievodul strălucea biruitor, ca soarele coborât pe pământ, înveșmântat întocmai cum îl zugrăvisse el la locul ctitorilor. Purtau coroanele, și Vodă și Doamna, și pietrele lor străfulgerau orbitor.

Urmă de doamnă, de sobor și de alaiul curții, voievodul se opri în fața zidirii, la vreo zece pași de Toma. Ridică brațul cu topuz. Clopotele își conteniră chemarea și după câteva dangăte rare încetară cu totul. În liniștea care păru deodată nefirească toată omenirea aceea îi auzi limpede glasul.

— Aproiați-vă, meșteri.

Se supuseră și îngenuncheară toți trei în iarba de pe care încă nu se zvântase roua.

— Ridică-te, Toma, știu că ți-e greu să stai în genunchi.

— Azi pot să stau, Măria Ta, pentru că, oricum, izbânda e a mea, răspunse el ridicându-se.

Sprâncenele voievodului unduiră ușor.

— Asta e tot ce găsești să-mi spui?

Da, asta era tot, ce ar mai fi fost acum de spus? Și totuși se trezi rostind niște cuvinte la care cu o clipă înainte nici nu se gândise:

— Mulțumesc Măriilor Voastre că pentru a cunoaște rodul trudei noastre v-ați înfățișat purtând pe creștete coroanele țării.

Vodă zâmbi.

— Știam eu că n-ai uitat vorbele iscusite. Îmi era dor să le mai aud. Adevărul e că meșteșugul vostru se cade cinstit pentru că are darul de a duce în lume vestea țării poate mai mult decât o bătălie câștigată.

Odată cu ultimele cuvinte, îi puse mâinile pe umeri și-l sărută pe amândoi obraji. Toma îi simți furnicarea mustății, i se ridică un nod în gât și ochii i se împăienjeniră. Când această ușoară pâclă trecu, Vodă se afla cu un pas mai în urmă și în locul său, Doamna, înconjurată de un nimb de lumină, îi întindea mâna. Toma îngenunche iar și atinse cu buzele degetele albe cu un parfum îndepărtat de *viverra*. Era mult, nu se așteptase la atâta, se simțea copleșit ca și cum tot cerul acela de vară vast și luminos s-ar fi rezemat deodată de umerii lui. Îl readuse la realitate din nou glasul voievodului:

— Hai meștere, să cercetăm și să ne deslușești

tâlcurile.

Pășiră alături și în urma lor tălăzui mulțimea. Pe zid, albastrul adânc, în cumpănă cu roșul blând țineau în stăpânire toate celelalte culori într-un tot înalt și limpede ca un cântec de slavă. Meșterul însuși privea cu uimire, ca și când abia acum ar fi recunoscut închipuirile care-i luminaseră bezna în hruba de sub cetatea de scaun. În jilțul ei de aur Maica Domnului înconjurată de apostoli, de prooroci și de îngeri cu aripi tremurătoare ca ale fluturilor stropite în culorile poienelor. Dedesubt, sub ocrotirea ei, zidurile mărețe ale cetății dincolo de care scăpărau în soare turlele strălucite ale bisericilor. Păgâni înarmați încercau zadarnic să dărâme și să pătrundă căci dinaintea acelei cetăți a mării și slobozeniei se arăta el, Toma, călare pe cal alb ca sfântul Gheorghe, îmbrăcat în armură de oțel albăstrui, cu coif și sulită fără îndurare...

— Acesta e locul cel mai luminos, Măria Ta, desluși el, și m-am străduit s-o zugrăvesc aici cu toată strălucirea pe Maica Domnului care e ocrotitoarea cetății de scaun și a acestei zidiri.

— Ai făcut foarte bine că te-ai gândit la asta. Dealtfel tu știai că pe ocrotitori nu-i înțelept să-i superi... Dar aceasta de jos ce cetate e?

— Acea e cetatea Constantinopolului, așa cum a fost ea zadarnic asediată de păgâni.

— Bisericile ei seamănă cu ale noastre, meștere. Să fie și acolo bisericile ca la noi?

— Nu știu cum sunt acolo, Măria Ta, și nici nu cred

că are vreo însemnătate. Cetatea aceasta o putem socoti prea bine și cetatea noastră de scaun.

Vodă își trecu un deget peste mustață.

— Atunci înseamnă că ceea ce ai zugrăvit tu aici are un tâlc.

— Poate că are, Măria Ta.

— Spune-l.

— S-ar putea să fie prin preajmă urechi pe care să le supere acest tâlc, Măria Ta.

Voievodul îl privi cu o sprânceană înălțată a mirare dojenitoare.

— Am ajuns oare să ne temem în țara noastră de asemenea urechi?

— Nădăjduiesc că nu, Măria Ta.

— Atunci spune tâlcul.

— Tâlcul este acesta, Doamne, căci precum Fecioara a apărat Constantinopolul de urgia păgânilor, tot astfel să ne ajute și pe noi să scăpăm de primejdia turcească.

— Așa să ne ajute, meștere, întări Vodă. Tâlcul îmi place, să-ți fie zisa de aur...

— Dar acela, se miră mitropolitul Grigore, oșteanul acela mândru, călare pe cal alb, seamănă la chip cu domnia ta, meștere.

— E chiar el, înalt Prea Sfințite, nu l-ai cunoscut? răspunse Vodă înveselit. Eu l-am văzut din prima clipă și nu m-am mirat. Mă mir că nu s-a zugrăvit în locul împăratului David, dar la biserica următoare ne putem aștepta s-o facă.

Mitropolitul râse odată cu Vodă și cu Doamna și pe

urma lor răsese toată curtea și mulțimea adunată, deși nu toți înțeleseseră. Se auzeau șoapte, ce a întrebat, ce a spus? Episcopul Macarie își mângâie barba mătăsoasă și își drese glasul.

— Dar numele acela, Toma, zugrăvit acolo, ce tâlc va fi având? întreabă el rar și în tăcerea care se lăsă toată lumea desluși limpede răspunsul meșterului:

— E numele meu, Sfinția Ta, și tâlcul său este că ar fi păcat și nedrept să fie dați uitării cei care au ostenit pentru a spori frumusețea acestui pământ.

Episcopul se întoarse spre mitropolitul Grigore:

— Se cade oare? întreabă cu prefăcută îndoială.

— Nu stă scris nicăieri că ar fi neîngăduit, răspunse blajin mitropolitul.

— Sfinția Ta ești scriitor de cărți, interveni Vodă înveselit de răspunsul lui Toma. Oare nu te iscălești când ajungi la capătul lor? Și aceasta e o carte ale cărei istorii sunt însă zugrăvite. Nu cred că se scrie mai ușor decât celelalte...

— Înțeleg, Măria Ta, răspunse episcopul, dar nu s-a mai văzut niciodată un asemenea obicei la meșterii zugravi.

— Se va vedea de acum, Sfinția Ta, spuse Toma,

Voievodul desfăcu brațele zâmbind și puse capăt disputei îndemnându-i să intre. Nu încăpu însă înăuntru decât o mică parte a curții. O vreme cercetară cu toții zugrăveala căreia lumina blândă îi dădea o anume taină față de strălucirea glorioasă a pereților de afară. Călugării se așezară în strane. Soborul intră în altar. Se înalță primul fir de tămâie.

Fuseseră aduse jilțurile de paltin cu mireasma lor de lemn nou. Pe jos se așternuseră covoare. Lumânările galbene cu parfum de miere ardeau în sfeșnice înalte de argint.

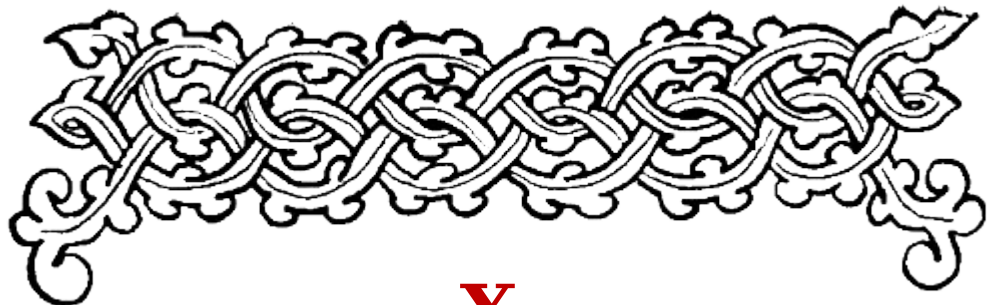
— M-ai zugrăvit mai tânără și mai frumoasă decât sunt, magistre, îi spuse doamna înainte de a-și lua locul în jilț.

— Vă mulțumesc, Doamnă, dar ceea ce am făcut e cu mult prea departe de frumusețea Voastră.

Doamna surâse puțin trist.

— Mă bucur că în singurătatea de aici n-ai uitat să fii curtenitor.

Ar fi vrut să-i arate că nu era curtenitor și că într-adevăr frumusețea ei se afla cu mult deasupra chipului zugrăvit de el care acum, după ce o revăzuse, i se părea nespun de sărac, dar în clipa aceea răsună puternic, bărbătesc și grav, glasul mitropolitului Grigore care începea slujba sfințirii. Toma își întoarse ochii spre Vodă. Ședea drept în jilțul lui înalt cu semnul soarelui și privirile lor se întâlneau și rămaseră astfel înfrățite câteva clipe lungi. Trebuie să fiți una cu mine, citi Toma în ochii aceia, una cu mine și Grigore și tu și norodul care stă afară cu capetele descoperite bucurându-se și el datorită meșteșugului tău de acest ceas luminat. Numai astfel vom putea dăinui... Era felul lui de a-i mulțumi, meșterul știa că o va face și așteptase clipa aceasta. Se bucură că nu uitaseră să se înțeleagă fără cuvinte, doar dintr-o privire, și se simți deodată împăcat și răsplătit.

X

Răznetul lovise mai curând decât crezuseră. Toma se întreba și acum dacă tot ceea ce se petrecea nu era cumva un vis înfricoșător. O zare de nădejde mai pâlpâia în el numai datorită credinței absurde că în curând trebuia să se trezească din acest coșmar. Se așteptaseră la trădare, dar niciodată nu și-ar fi închipuit că ea le-o va apuca înainte și că va lovi atât de cumplit, cu asemenea urmări nimicitoare.

Ocoliseră Piatra lui Crăciun odată cu înserarea. Când pătrunseră între munți, culmile din jurul lor abia se mai deslușeau în întuneric. Lăsară caii la pas abia când îi simțiră șovăind sub ei. Toma își șterse cu dosul mâinii pleoapele îngreuiate de colb. Caii erau acoperiți de o spumă deasă ca niște clăbuci.

— O să poposim la mănăstirea Bistrița, spuse Vodă.

— Numai să avem răgaz, Doamne. Nu cred că sunt prea departe.

Voievodul păru să nu-l fi auzit. Vorbi ca și când și-ar fi urmat un gând care-l chinase până atunci:

— Nu ți se pare ciudat că am rămas numai noi doi? Singuri ca întâii oameni de pe pământ... Cum Toma nu răspunse nimic, adăugă cu o neașteptată însuflețire: Când te văd aici, lângă mine, până și în acest ceas, îmi aduc aminte de scrisa cărților: „*Deși ai putere mică, tu ai păzit cuvântul meu și de numele meu nu te-ai lepădat.*” Chiar așa: cum de nu te-ai lepădat?

— Să lăsăm asta, Măria Ta, murmură Toma.

— Ba nu, de ce s-o lăsăm? E o întrebare care mă frământă. O credință ca a ta e în stare să-ți dea de gândit. De ce nu m-ai părăsit măcar în ceasul al doisprezecelea? Tu singur zici că nu pot fi departe în urma noastră. Dacă ne prind o să avem aceeași soartă, ce ai câștigat cu asta? Ba nici măcar aceeași soartă căci eu, oricum, am fost voievod și au să-mi taie capul sau o să mă ducă la Constantinopol ca să mă omoare acolo spre bucuria turcimii, tot voiam eu să ajung la Constantinopol... Pe când pe tine au să te tragă în țeapă ca pe un hoț de cai, cred că Mihu abia așteaptă... De ce ai rămas?

— Oricine ar fi rămas, Doamne, spuse Toma cu un început de disperare. Dacă nu erau mințiți, toți se aflau acum în jurul Măriei Tale.

— Da, aici ai dreptate. Vezi, asta mă doare cel mai cumplit: că au înșelat oastea țării spunând că m-am dat prins. Eu să mă dau prins! Ce vor crede oamenii ăștia despre mine?

— Era singurul mijloc prin care puteau destrăma o asemenea oaste. A risipit-o deznădejdea răsărită pe urma minciunii și a trădării. Cămărașul Hâra însă ți-a

rămas credincios și te-a vestit să fugi că vor să te prindă. El va avea grijă și ca țara să afle adevărul. Și apoi îl va afla chiar din gura Măriei Tale când te vei întoarce.

— Tu crezi că am să mă mai întorc?

— Cred, Măria Ta.

— Bine faci, meștere, căci am să mă întorc și voi fi ce am fost, ba încă și mai mult decât atâta. Și atunci, pe toți feciorii ăștia de cățele în frunte cu Miha am să-i pun la cazne și pe urmă o să poruncesc să-i așeze în țepi cu blândețe ca să crape încet și cumplit, să-și poată blestema ziua în care s-au născut. De nu erau ei, îl băteam pe Soliman cu toată oastea lui de două sute de mii. Nu m-am speriat nici când am aflat că s-au înțeleș cu toții să ne încolțească deodată. Pe tătari ai văzut bine că am apucat să-i spulber și să-i azvârlu înapoi în pustia lor. Tarnowski cu cei douăzeci de mii ai lui s-a oprit la Hotin. Cu el ajungeam la o înțelegere pentru că acela e totuși un viteaz și un oștean, nu un pui lepădat de curvă. Puhoiul turcesc ajungea în preajma Țării de Sus istovit, după ce ar fi străbătut o țară deșartă și cu fântânile otrăvite. Aici ar fi fost în mâinile noastre: prăvăleam codrii peste ei, nu mai scăpau teferi niciun sfert... Dar s-au ivit târfele boierești și au scuipat asupra-mi veninul trădării... Bine că mi-a dat în gând s-o trimit măcar pe Elena în cetatea Ciceului. Ar fi fost în stare s-o ia ostatecă. M-ar fi avut cu asta căci nu răbdam s-o știu în gheara lor... Mă întreb ce s-o fi ales de logofătul Toader. Fiind cu oastea cea mare va fi aflat și el că m-am dat prins...

— Mă îndoiesc că a crezut povestea asta, spuse Toma. Sunt sigur însă că acum stă și dânsul ascuns.

Stătea ascuns de bună seamă, căci ce altceva ar fi putut să facă de vreme ce și pe capul său se va fi pus preț. Dar ce se va fi ales cu Cântic și cu Avram aflați și ei în rândurile oștirii celei mari pe care o destrămasese sfruntarea minciunii? Se vor fi risipit și dânsii, dar ce va fi fiind în sufletele lor? Ce s-o fi ales apoi de Mușa? Îi poruncise să lase casa și să se tragă la o mănăstire. Dar va fi avut vreme? Poate că târgului cetății de scaun nu-i vor fi pus foc, ca să păstreze măcar o palmă de loc teafăr în jurul celui voievod de paie și de pripas pe care-l aduseseră cu ei... Poate... Era doar o nădejde, cine putea cunoaște acum adevărul? Liniștit era numai în privința lui Marcu. Pe el îl trimisese la Voroneț, să stea acolo sub ocrotirea mitropolitului Grigore, cu vopselele, cu cartoanele, cu icoanele câte putuseră încărcă în grabă. „Terfeloaga în care-mi însemnam gândurile, își aminti, am uitat-o în casă. Poate n-am s-o mai văd niciodată...” Dar pe cine și care din lucrurile la care ținuse le va mai revedea oare? Ziua văzduhul țării era înnegurat de fumul pârjolului. Noaptea zărilor tremurau înroșite, de văpăi. Era o culoare înspăimântătoare, cumplită, culoarea celei de pe urmă urgii care-i urmărise îndurerându-le văzul până acum, când culmile ocrotitoare ale munților o ascundeau în sfârșit. Peste întinderile pustiite ale Țării de Jos, duhnind a scrum și hoit, alergau călăreții lor târând lanțuri lungi. Unde pământul suna a gol sub zale, se opreau și dezgropau

bucatele ascunse de pământeni băjeniți. Oamenii locului, bătrâni, femei și copii care nu apucaseră să se tragă sub pavăza munților erau purtați sub harapnice lungi, legați cu funii, până la corăbiile robiei pregătite sub zidurile Chiliei. La Suceava, Andrăbuș milogul se suise în clopotnița de la Sfântul Gheorghe și prorocea de acolo cu glasul lui schelălăit care flutura cumplit, ca biciul de foc al apocalipsei. Târgoveții a căror curiozitate fusese mai puternică decât frica se adunaseră dedesubt și ascultau cu grumajii răsuciiți, cu ochii holbați în sus, cu ghearele groazei înfipite în ceafă. Se stinsese soarele și apărătura Moldovei, urla milogul, și în locul lui, în jilțul lui, se destrăbăla desfrâната cea mare care se tăvălea cu Anticrist și lîngea mădularele cele spurcate ale păgânului. Se stinsese soarele și apărătura Moldovei și de acum blestem cumplit va sta asupra tuturor celor ce vor fi sortiți să-i urmeze căci toți vor sfârși în plîngerea și scrâșnirea dinților ori că se vor lepăda de legea lor, ori că-și vor pierde capetele sub securea gădelui, ori că vor fi spintecați de haini, ori că vor pribegi ca niște mișei, ori că vor putrezi în temniți, ori că le va fi trupul rupt în patru vânturi de cămilele cele sălbatice ale pustiei. Nicicând Țara Moldovei nu se va mai înălța la puterea și strălucirea în care se desfătase în vremea Măriei Sale căci calul cel singuratic al lui Ștefan Voievod cel Bătrân pierise din poienele codrilor și acesta era cumplit semn. De acum se chema că cine știe când, poate peste veac, abia când calul acela sfânt se va arăta din nou, Țara Moldovei se va învrednici iar

de un domn care să poarte în sine virtutea Măriei Sale. Soarele Moldovei s-a stins, urla milogul sfâșietor și lacrimile i se amestecau cu balele alburii iar glasul îi fulgera prelung peste valea Cacainei, înfiorându-i până și pe veneticii care se cuibăriseră în cetatea de scaun.

— S-au scăpat și de milog, spuse Toma mai mult pentru sine, ca pentru a-și încheia un gând amarnic.

— Despre cine vorbești?

— Despre mișelul de Andrăbuș, Măria Ta. N-au suferit să-i audă prorocirile și l-au azvârlit din clopotnița de la Sfântul Gheorghe. Mulțimea care-l asculta s-a bulucit îndărăt cu urlet iar trupul său s-a zorbit de pământ tăcând pe veci.

— Se tem de prorocirile nebunilor, murmură Vodă, doar cei ce se știu nevolnici și cu cuget necurat...

În ciuda împrejurării în care se afla, gândul acesta îi dădu o nouă încredere în sine. El nu se temuse niciodată de vorbe, cu atât mai puțin de vorbele nebunilor. După cum nu se îndoise niciodată de puterea și de dreptatea sa. Nici chiar acum nu se îndoia. Deși nu-l mai avea alături decât pe meșter - care, în felul lui, tot un soi de nebun era - păstra convingerea că se va întoarce. Probabil și meșterul nutrea această credință de vreme ce încă nu-l părăsise.

— Poate ar trebui să mai îndemnăm caii, Măria Ta, spuse Toma, cuprins din nou de neliniște.

— Am ajuns, nu mai e nevoie.

Drumeagul dintre brazi coti. Undeva hămăiră

dușmănos câini. În fața lor se desluși masa întunecată a zidurilor. Se opriră dinaintea porții groase de stejar ferecat. Toma bătu cu pumnul, dar sunetul abia se auzi, moale și firav, supt în pieptul puternic al lemnului. Își simți doar durerea mâinii. Descălecă, apucă un bolovan și bătu cu el.

— Cine-i?

— Măria Sa Vodă!

Treapăd de pași. Glasuri spăimoase care ajungeau dincoace ca un murmur. Căderea drugilor și scârțâitul balamalelor grele de fier. Un felinar palid care se înalță luminându-le chipurile.

— Maică Precistă, e Măria Sa!

Treapădul se înmulți. Din bezna de dincolo de cercul palid al felinarului se iviră călugări: făpturi negre, subțiratic și fluturătoare ale nopții. Între potcapuri și bărbi învâlvorate, ochi în care sticlea uimirea și spaima. Ieromonahul Iacov, mărunț și cocârjat, își făcu loc. Știa că asemenea sosire nu putea fi decât urmarea urgiei și glasul îi sună gătuit.

— Fii binevenit, Măria Ta, în sărăcia locașului nostru!

Vodă descălecă și azvârli frâul lui Toma.

— Lasă, părinte, nu te mai umili că vă știu eu sărăcia. Ferecați poarta. S-au hainit boierii, părinte, și se ațin pe urmele mele să mă prindă. Poposim o clipă și ne vedem de drum. Oricui v-o întreba, spuneți că nu ne-ați văzut.

— Încotro, Maria Ta, la asemenea vreme de noapte? Aici îți putem pregăti cămară îndestulată ca să te

odihnești și să te reculegi.

Vorbea cu mâinile osoase împreunate și cuvintele lui semănau cu o implorare.

— N-am timp, părinte, n-am timp. Mai bine faceți-vă datoria și înălțați rugăciunea aceea pentru nevoie obștească, vremuri tulburi și năvălirea varvarilor. Am să intru și eu puțin în biserică.

— Eu rămân să văd de cai, Măria Ta.

— Bine faci, meștere. Acesta e meșterul Toma, zugravul curții și omul meu de credință, îl mai auzi el spunându-i ieromonahului în timp ce se îndreptau spre biserică. Dacă și credința voastră se va dovedi la fel de tare, când mă întorc am să vă înnoiesc biserica iar el are să v-o zugrăvească toată din nou și pe dinafară...

Călugării aduseră fân pentru cai. Toma ceru și un braț de paie. Făcu șomoioage și începu întâi să frece de spume calul voievodului. Pe ferestrele înguste ale bisericii răzbi zarea lumânărilor și imediat se desluși cântecul tăragănat al călugărilor întrerupt în răstimpuri de ruga ieromonahului. Toma se gândi să dea jos șeile de pe cai, dar teama aceea care mocnea în el deveni deodată tiranică și renunță. Fu ca un fel de șoaptă care se rosti în sine, nu, lasă șeile așa, cine știe... încă nu terminase de bușumat calul voievodului când i se păru că deslușește un durăt îndepărtat și surd. Rămase nemișcat, cu bărbia repezită în vânt, ca și când ar fi adulmecat noaptea.

— Se aude ceva? întrebă el spre siluetele negre ale monahilor ce-i rămăseseră în preajmă.

O clipă de tăcere, cât ascultară și ei. Apoi șoapta sugrumată:

— Sunt cai, meștere...

— Trebuie să fie mai mult de douăzeci.

Toma azvârli paiele și se năpusti spre biserică. Se opri în prag. Glasul îi hăuli izbit de bolți și frânse cântarea înflorată a monahilor. Vodă se repezi afară și pe urmele lui, ieromonahul și ceilalți, păsări negre, înspăimântate, cu poalele și mânecile largi fâlfâind.

— Deschideți poarta!

— Nu, Măria Ta, îl opri starețul. Avem o porțiță tainică, ascunsă de frunziș, în zidul dinspre pădure. Binevoiți a mă urma...

— Caii pot trece?

— Pot, meștere, cel care a făcut porțița s-a gândit și la asemenea întâmplare de cumpănă.

— Să-i țineți cât mai mult. Le deschideți cât mai târziu și după aceea îi țineți de vorbă. Nu știți, n-ați văzut, auzi, părinte?

— Bizuie-te pe credința noastră, Măria Ta.

Se strecurară trăgând caii de dârlogi. Dincolo îi întâmpână mireasma umedă și sălbatică a pădurii. Sub picioare li se frânseră cu pocnet surd frunze uriașe de brusturi.

— Pe aici, șopti egumenul oprit în deschizătura din zid, e o cărare de picior drept înainte prin pădure care vă scoate la Schitul lui Iosif...

— Bine, părinte, îți mulțumesc și n-am să-mi uit făgăduiala. Du-te acum și vezi de ceilalți oaspeți.

— Domnul să vă păzească!

Din cealaltă parte se auzeau tropăituri și răcnete. Bufnituri în poartă. Încălecară.

— Măria Ta, eu dau un ocol și-i ademenesc pe urmele mele. Măria Ta ieși singur la Schitul lui Iosif și de acolo se va găsi careva să te treacă la secui. Ne vedem la Ciceu.

— Ești nebun! După toate astea să mai pierd și viața ta?! Nici vorbă!

— Noi, meșterii, avem și oleacă de înțelegere cu dracu, n-am să mi-o pierd. Dar viața Măriei Tale e mai de preț, trebuie să-i ademenesc spre alt drum, altfel tot ne-ar lua urma. Ascultă, Măria Ta. Îngăduie să poruncesc și eu o dată lui Vodă.

— Asta ți-era ție! Nu se poate, hai, nu mai pălăvrăgi!

— Nu vin, Măria Ta, pleacă, nu mai avem timp! Mi se pare că le-au și deschis poarta! Te rog! Pleacă, Doamne! Nu mă prind ei, nu te teme. Poate vom ajunge deodată la Ciceu. Sărut dreapta Măriei Sale Doamnei, cu bine, Măria Ta!

Voievodul se hotărî dintr-o dată, îndemnat poate și de răcnetele tot mai aprige dinspre poarta cea mare. Se răsuci brusc în șa și slobozi frâul.

— Toma, nebunule, îl mai auzi, cum am să-ți mulțumesc eu vreodată?

Pe urmă îl înghiți bezna foșnitoare a desișului. „Să-mi mulțumească! pufni Toma. Ce grijă îl frământă pe el acum! Vorba e cum dracu am să scap eu de ăștia?”

— Hai, bădie!

Dădu colțul zidului și țâșni într-un ocol larg căzând în spatele urmăritorilor. O creangă îi zgârie fața și

acum simțea sângele prelingându-i-se cald. Când ajunse în partea opusă celei în care plecase Vodă, răcni cât îl ținu pieptul:

— Pe aici, Măria Ta! Pe aici, Măria Ta!

În aceeași clipă dădu pintoni.

Zarvă, porunci scurte, nechezat de cai. Întoarse puțin capul ca să audă mai bine. Învălmășeala aceea se mai potolise, dar acum, peste tropotul propriului său cal, desluși durătul monoton, regulat, al celor așternuți pe urmele lui. Mușcaseră momeala, cârligul le rămăsese înfipt în cerul gurii iar el îi trăgea după dânsul cu firul nevăzut al șireteniei. Comparația îl înveseli dăruindu-i o stare nouă și neașteptată pentru asemenea împrejurări. Îl ispiti chiar gândul să se întoarcă în șa și să le strige măscări ca să-i întărite, dar reuși să-și înfrâneze pornirea înțelegând că era o copilărie nu lipsită de primejdie. Ba dimpotrivă, singurul lucru înțelept acum era să se scape cât mai curând de ei. Nu trebuia cu niciun preț să-i lase să se apropie într-atât încât să vadă că era singur. Se făcu una cu calul, înălțat în scări, aplecat înainte, cu chipul biciuit de coama fluturândă. Mult însă n-o mai putea duce astfel. Se bucură când întrezări prin noaptea fără lună, în stânga drumului, o rariște în pieptul de nepătruns al pădurii. Se abătu brusc – calul aproape să se poticnească – și când apucă între copaci descălecă. Înaintă mai departe pe jos, ducându-și calul de ham. Făceau însă prea mult zgomot. Atunci se opri și așteptă să-i audă pe ceilalți. Trecură într-adevăr la scurt timp și după tropot deduse că erau mai puțini.

Nu toți caii lor vor fi rezistat unei asemenea goane. Se bucură și își urmă drumul. Pădurea se îndesea și întunericul devenea tot mai supărător. Toma înainta pas cu pas, cu mâna stângă întinsă, mai mult pipăind decât văzând. Calul îl urma greu, opintindu-se, sforăind, speriat de întuneric, de umbre, de trunchiurile de care se freca. Șaua ori coburii i se agățau în crengi și atunci meșterul trebuia să se oprească, să bâjbâie în urmă până îl descurca. Simțea el însuși că îl părăseau încet puterile. Se mai supuse acestui chin vreme de vreun ceas, până bănuie în jur un prihod mai neted cu copaci mai rari. Îl cercetă. Nu era mai larg de cinci pași, dar se bucură și de atât. Grămădi frunziș uscat și mușchi într-o scobitură a pământului și se ghemui în ea cu frâul înfășurat pe braț. Adormi pe loc, ca într-o amortire, fără o dorință, fără un gând. În zori îl trezi frigul. Începuse totuși toamna și, deși se vestea o zi senină, frigul acesta al dimineții purta o umezeală care îl pătrunse. Îl chinuia și foamea. Mai avea un sfert de pâine, dar nu se atinse încă de ea. Nimeni nu putea ști cât va dura această pribegie prin pustietăți. La urma urmelor, ar fi fost de mirare să nu se rătăcească. Își reluă drumul care urma să urce prin desișuri. De la o vreme nu-l mai înconjură decât brazi. Ca și când ar fi pătruns într-un ținut legat de o vrajă, tăcere deplină, nici mișcare, nici ciripit. Câte un vreasc frânt sub pasul lor devenea detunătură. Când răzbi în sfârșit sus, dădu într-o cărare bătută, făcută însă de sălbăticiuni. Se afla în inima unui tărâm al sălbăticiunilor unde poate nici nu

călcase vreodată picior de om. Putu aici să încalece și urmă de-a lungul întregii zile această potecă de culme, către miazănoapte. Urmări cum se ridicau cețurile din văi, pe urmă soarele începu să-și reverse acea căldură pripită pe care numai în anumite zile de toamnă o are, când aerul e foarte străveziu.

Aici nu se mai grăbea. Voia să-și cruțe calul. Dealtfel era sigur că îi pierduseră urma. Nu-l supăra decât foamea. Găsi niște mure târzii, mari și dulci, cu care se mai amăgi. Nu voi să se atingă nici acum de pâine și faptul că o știa în coburi era într-un fel destul ca să-i dea putere. Simțea o mulțumire ciudată însoțită de o dulce tristețe. Așadar ajunsese din nou al drumului. Singur și liber pe un drum. Era, ca niciodată, un drum de fiare, nu de oameni, dar asta n-avea nicio însemnătate de vreme ce orice drum trebuia să ducă undeva. Cu atât mai mult un drum de culme, de pe care vedeai printre arbori celelalte culmi și depărtările, nu putea niciodată să se înfunde. Deci asta fusese tot, își zicea. Era un gând pe care-l repetă cu un fel de amară voluptate în tot cursul zilei. Asta fusese totul: purtase în sine ani de zile chipul lucrării și în cele din urmă o înfăptuise. Una singură. Ca și când ar fi fost prea mult, acum trebuia să plătească prin pribegie. Și totuși mulțumirea aceea ciudată îi stăruia în suflet. Își dădea seama că nu venea atât din bucuria că izbutise să termine ceea ce-și pusese în gând, cât mai ales din conștiința că în urma lui rămânea Marcu. Marcu învățase, știa, putea. Marcu va duce mai departe ceea ce începuse el. Și la rândul

lui, Marcu îl va învăța pe altul și acesta pe altul. Nu, chiar de n-ar reuși să treacă la Ciceu, chiar de l-ar prinde și i-ar lua viața, izbânda era de acum a sa. Bine că trecuse Vodă.

Înnoptă iar într-un culcuș de mușchi. A doua zi porni mai departe cu aceeași lipsă de grabă. Foamea îl supăra mai tare acum, dar găsi încă tăria de a nu atinge pâinea. În ultimele zile îi crescuse o barbă scurtă, rotundă, de un castaniu deschis cu reflexe arămii.

Soarele se lăsa asupra culmilor din zare când, la o cotitură a potecii, văzu în fața lui calul cel alb. Stătea de-a curmezișul cărării și-l privea ca și când l-ar fi așteptat. Era frumos, cu coada lungă și cu coama mătăsoasă ajungându-i aproape până la pământ. Calul lui Toma se opri brusc, proptit în picioarele dinainte. Meșterului începu să-i bată inima nebunește. Rămaseră neclintiți clipe lungi. Apoi calul voievodului își mișcă de câteva ori capul în sus și în jos ca și cum ar fi vrut să dea ceva de înțeles în legea lui și apucă înaintea în trap ușor. Fără niciun îndemn, calul meșterului îl urmă. Toma îl lăsa în voie și meraseră astfel timp îndelungat fără să se apropie însă niciodată la mai puțin de zece pași. Soarele apusese împurpurând cerul, pe urmă se întunecase. Era frig și scăpărau stelele. Calul cel alb, luminos în noapte, îi călăuzea spre cine știe unde. Avea același pas egal, ușor și sigur de sine, ca și când ar fi știut bine unde trebuia să meargă. Din când în când întorcea puțin capul de parcă ar fi vrut să-i încurajeze ori să se

convingă că îl urmau.

Noaptea trecute fuseseră întunecoase și se văzuse nevoit să-și caute culcușul devreme. Acum, întunericul se lăsase de mult, dar nu mai simțea nesiguranța aceea care năștea dorința de popas. Vedeă chiar ciudat de bine, iar culoarea albă a calului singuratic îl călăuzea fără greș. De la o vreme cărarea începu să coboare, se înfundă iar printre păduri și apoi se auzi un vuiet de apă. Ajunseră jos și urmară firul pârâului. Valea era îngustă, înaintau când pe malul acoperit cu frunze mari de brusturi, când de-a dreptul prin apă. Izbiturile potcoavelor pe pietre răsunau stinghere în noapte. Coborâră astfel mai bine de un ceas, pe urmă valea se lărgi. Din loc în loc, între pădure și apă, se deschideau poiene cu ierburi bogate, necosite, care răspândeau o lumină difuză, argintie. Se auzeau greierii. Într-un astfel de loc calul cel alb se opri și necheză ușurel. Calul lui Toma se opri și el și începu să pască. Celălalt le dădu un ocol larg în același trap mărunț, apoi, ca și când ar fi răspuns unei chemări numai de el auzite, țâșni pe neașteptate în galop întins și se făcu nevăzut în josul văii.

Toma descălecă, adună câteva brațe de iarbă și își pregăti culcuș. Le făcea toate cu liniște, cu convingerea stranie că pătrunsese într-un răstimp ale cărui amănunte erau dinainte rânduite. În zori, când se trezi pătruns de umezeala rece a văii, nu mai putu răbda foamea. Era sigur acum că un liman – oricare ar fi fost el – nu mai putea fi departe și își scoase pâinea. Se uscăse însă, devenise ca piatra, și ca s-o poată

mânca trebui s-o înmoaie în pârau. N-ar fi putut susține că era o mâncare bună, dar se învățase și cu ospetele de la curte și cu foamea, încât știa să prețuiască orice fel de bucate.

Pe la amiază îl întâmpină un zvon îndepărtat de clopot. Tresări strunindu-și calul. Rămase nemișcat, ascultând, până când sunetele acelea vagi se stinseră. Pornind mai deprte nu era încă sigur dacă totul nu fusese decât o părere stârnită de murmurul apei ori de îndelunga lui rătăcire. Mai la vale însă întâlni un copil cu câteva oi pe care-l întrebă dacă nu se afla vreo mănăstire pe aproape.

— Ba da, e Voronețul, răspunse acela înspăimântat de înfățișarea ciudată a străinului ivit dinspre sihlele neumblate ale munților.

Mai târziu, când ajunse în apropierea mănăstirii se opri nehotărât. Își stăpânea cu greu bucuria și pornirea de a da piteni. Totodată un nod i se urcase în gât dându-i sentimentul neplăcut și puțin umilitor că ar fi putut să-l podidească plânsul. Nu știa ce va găsi acolo: poate dușmani și nu prietenii și adăpostul la care se aștepta. Se cerea să fie cu băgare de seamă, altfel putea strica totul acum, la sfârșit.

Își priponi calul în pădure și se apropie pe jos, cu fereală. Curtea părea pustie în ceasul acela molcom de după-amiază cu lumină dulce. Dădu ocol bisericii și în colțul dinspre miazănoapte-apus se opri fulgerat. Pe un trunchi răsturnat de brad, în soarele blând, mitropolitul Grigore și Marcu stăteau de vorbă ca și când ar fi fost de-o seamă. Mitropolitul era îmbrăcat

ca orice monah, cu rasă neagră, aspră și cu potcap. Ședeau cu spatele spre el și după câteva clipe de ezitare se apropie pe vârfuri până la vreo trei pași. Nu-l simțiră.

— Lespedea va fi aproape cât mine de lungă, spunea mitropolitul, așa că loc va fi destul și pentru a-i împodobi marginile și pentru scris. Vrei să faci totul singur, și chenarul și scrisul?

— Fac, Sfinția Ta, răspunse Marcu.

— Te știam zugrav. De unde ai învățat să cioplești piatra?

— De la meșterul Cântic. Meșterul Toma zicea că omul, cu cât știe mai multe, cu atât e mai puternic.

— Știa el ce știa, murmură mitropolitul cu tristețe.

— Eu aș vrea să aflu, își urmă Marcu un gând al lui, ce am de scris pe lespede ca să știu cam cât loc îmi rămâne pentru a înflori chenarul.

— Apăi de scris... știu eu? Ai să zici cam așa... ții tu minte?

— Țin, Sfinția Ta.

— Atunci să scriem așa cumva: iată eu, mitropolitul Grigore, m-a cuprins teama morții și m-am gândit că nu voi fi ferit de acest pahar și m-am hotărât pentru aceasta casă a tuturor fraților acestui sfânt locaș, și mi-am făcut aici o groapă în care aș vrea, când voi muri, să fiu înmormântat, la anul... Aici lași loc gol și tot astfel la început, unde v-a trebui să zici în zilele blagoslovitului Domn. Nădăduiesc ca acest domn să fie tot Măria Sa...

— De ce te-a cuprins teama morții, Sfinția Ta?

întrebă Toma.

Cei doi se răsuciră înspăimântați. Meșterul, se întorsese meșterul! De unde, cum? Dar ce tare slăbise, devenise umbră și vis, ca sfinții pe care el însuși îi zugrăvea. Dar Vodă, ce era cu Vodă?

Le spuse totul, pe rând, după ce-l duseră în chilia mitropolitului. Îi dădură să se spele. Marcu îi scoase din lada pe care o adusese cu sine în car straiiele cele bune. Îi puseră dinainte mămăligă de mei cu lapte.

— M-au văzut câțiva monahi, spuse Toma după ce mâncă. Mă întreb dacă n-au să vorbească. Ați putea fi asupriți pentru că mi-ați dat adăpost.

— Toți cei ce viețuiesc aici, răspunse mitropolitul, ne sunt credincioși lui Vodă și mie. N-ai a te teme și poți să rămâi pentru totdeauna căci nimeni nu te va trăda.

Toma clătină din cap cu părere de rău.

— Acum, azi încă, trebuie să plec mai departe. I-am promis Măriei Sale să-l ajung la Ciceu.

— Să pleci acum, asupra nopții?

— De aici cunosc calea, Sfinția Ta. M-am spălat, m-am primenit, am mâncat, am redevenit iar eu însumi. Nu mă tem de nimic.

— Te însoțesc și eu, meștere, sări Marcu.

Toma îl privi cu aceeași undă de tristețe.

— Tu du-te acum aici, în poiana de sus și adu-mi calul. După aceea scoate din coburul din stânga o pungă roșie de piele.

Rămași singuri, se întoarse spre mitropolit:

— Nu mi-ai spus, Sfinția Ta, de ce te temi de moarte.

— Pentru că se cade să fim smeriți și temători.

— Nu te recunosc, Sfinția Ta, zâmbi Toma.

— Ei bine, spuse mitropolitul, nu mă tem, ci mă aștept.

— E cam devreme totuși, continuă Toma să zâmbească.

— Se poate. Dar n-avem nici un motiv să credem că cei ce au trădat un voievod și au încercat să-l dea în mâna păgânului, se vor sfi să-i ucidă pe cei ce i-au fost credincioși. Nici chiar când e vorba de un mitropolit.

— Nu cred, Sfinția Ta. Dacă stai aici fără să te arăți, fără să te amesteci, fără să-i întărești, nu se va întâmpla nimic. Când se va întoarce Măria Sa își vor lua toți răsplata, buni și răi.

Ochii mitropolitului se aprinseră.

— Crezi cu adevărat că se va întoarce?

— Mai mult ca niciodată, Sfinția Ta.

— De unde credința asta, pentru că îți mărturisesc că eu am clipe de slăbiciune în care mă îndoiesc.

— Clipe de slăbiciune avem toți, important e însă ca după trecerea lor credințele să ne rămână întregi. Eu cred pentru că însuși Măria Sa mi-a spus: am să mă întorc și am să fiu mai mult decât am fost.

— A spus el asta?

— Da. Mie. Și eu cred nestrămutat în cuvântul Măriei Sale. Îl cunosc din multe și felurite împrejurări. Și pe urmă mi s-a arătat un semn bun, Sfinția Ta,

— Ce fel de semn?

— Calul lui Ștefan Voievod cel Bătrân.

Mitropolitul se aplecă spre el peste masă.

— Ai văzut calul acela?

— Da. Dânsul m-a scos la liman.

— Ești sigur că n-ai avut vedenii de foame sau de osteneală?

— Nu... nu cred... altfel cum de nu m-am rătăcit prin sălbăticia aceea unde n-a călcat picior de om?

— Așa e, șopti mitropolitul. Apoi adăugă înfiorat: Calul lui Ștefan Vodă e ca un duh al acestui pământ. Cât timp hălăduiește, nimemi nu ne va putea supune.

— Așa zic toți, întări Toma. Am mai auzit asta și de aceea cred în întoarcerea Măriei Sale.

Marcu reveni și puse pe masă punga roșie. Toma se ridică.

— Acum trebuie să plec, spuse. Înainte însă aș vrea să vă mărturisesc ceva. Aș fi putut s-o iau către Ardeal de-a dreptul. Ar fi fost și mai scurt și mai lipsit de primejdie. M-am abătut pe aici însă pentru că nu știu dacă am să mai apuc să mă întorc.

— De ce? murmură Marcu cu buzele deodată uscate.

— Pentru că știm ce vrem să fim, dar nu ce vom fi. De aceea îl rog pe înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Grigore aici de față să stea martor la această dorință a mea: dacă va fi să nu mă mai întorc, biserica Voronețului să fie zugrăvită pe dinafară de tine, meștere Marcu. Știi meșteșugul, cunoști tainele, ai culorile. Aici, în această pungă, îți las pietrele care dau nemurire albastrului. E tot ce ți-a mai lipsit. Ai înțelegerea și binecuvântarea mea.

— Amin, rosti mitropolitul.

Marcu se aplecă, luă mâna meșterului și o duse la buze. Toma îi cuprinse umerii.

— Să-i spui, adăugă mitropolitul, că stăm aici și-l așteptăm cu credința neștirbită.

— Am să-i spun, Sfinția Ta.

Când ajunse în curte, după ce așeză merindea în coburi, privi în urmă. Din capul treptelor de piatră, mitropolitul Grigore ridică asupra sa trei degete împreunate. Toma se înclină spre el cu mâna la inimă, cu vechiul lui gest de curtean. Cu straiiele curate și de preț, redevenise iar cel dintotdeauna, suplu și puternic, cu o mândrie abia ascunsă și cu o eleganță sporită acum de chipul ceva mai supt și de barba ușoară, arămie.

Marcu ținu să-l însoțească o bucată de drum, dar era un ceas prea grav ca să-și mai poată spune ceva, iar tăcerea care stătea între ei începea să-i stingherească. Toma se opri:

— De acum am să încalec, spuse, iar tu ai să te întorci. Și ține minte încă un lucru: după ce-ți închei lucrarea, să nu uiți să-ți zugrăvești numele undeva, unde să rămână, să se vadă și să se știe până peste veac.

— La ce bun? murmură Marcu.

— E dreptul oricui ostenește pentru a spori frumusețea lumii, îi răspunse Toma scurt, înciudat că-i mai putea pune o asemenea întrebare.

Îl îmbrățișă și se simți deodată tulburat. Se grăbi să încalece. Îi mai făcu semn cu mâna și își îndemnă calul. Se îndepărtă în trap întins, fără să se mai uite în

urmă.

Marcu rămase stingher în mijlocul drumului. Ochii i se împăienjeniseră. Și-i șterse cu mâneca. Mai voi să-l vadă pentru cea din urmă oară, dar meșterul pierise de-acum, mistuit în pulberea de aur a asfințitului.

Radu Ciobanu

(Ciobanu, Radu Pompiliu Ioan), n. 8 martie 1935, Timișoara. Prozator. Studii: Școala Primară de pe lângă Școala Normală de Învățători, Timișoara, Liceul „C. D. Loga” din Timișoara (abs. 1953), Facultatea de Agronomie din Timișoara (1954-1958 neterminată), Facultatea de Filologie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția Limba și literatura română (abs. 1964). În perioada 1964-1972 a fost profesor în învățământul liceal, iar din 1972 a devenit scriitor profesionist. În anul 1998 devine director al revistei „Arhipelag”.

Colaborează la: „Scrisul bănățean”, „Orizont”, „România literară”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Viața Românească”, „Literatorul”, „Tribuna învățământului”, „Orient Latin”, „Meridianul Timișoara”, „Steaua”, „Tribuna”, „Transilvania”, „Rostirea Românească”, „Convorbiri literare”, „Astra”, „Ateneu”, „Opinii culturale”, „Observator” (München), „Archenoah” (München) etc.

Volume publicate: După-amiaza bătrânului domn, povestiri, București, Editura Albatros, 1970; Crepuscul, roman, București, Editura Eminescu, 1971 (ediția a II-a, Timișoara, Editura Helicon, 1992); Zilele, roman, București, Editura Albatros, 1972; Treptele Diotimei, roman, București, Editura Eminescu, 1973; Dreptul de a începe, roman, București, Editura Eminescu, 1974; Povestiri pentru trei seri, Timișoara,

Editura Facla, 1975; **Nemuritorul albastru**, roman, București, Editura Eminescu, 1976; Ultima vacanță, roman, București, Editura Albatros, 1977; **Vămile nopții**, roman, București, Editura Albatros, 1980; Linia și sfera, roman, București, Editura Militară, 1982; Heralzii, roman, București, Editura Albatros, 1983; Călărețul de fum, roman, București, Editura Militară, 1984 (ediția a II-a, București, Editura Eminescu, 1994); Casa fericitilor, roman, București, Cartea Românească, 1986; Arhipelagul, roman, Timișoara, Editura Facla, 1987; Roata lumii, roman, București, Editura Militară, 1988; Mic dicționar de cultură religioasă, Timișoara, Editura Helicon, 1994; Dicționarul rostirilor biblice, Timișoara, Editura Helicon, 1996; Jurnal 1980-1984, Timișoara, Editura Amarcord, 1999; Mic dicționar de cultură religioasă, Deva, Editura Emia, 2003; Țărmlul târziu. Jurnal 1985-1990, Deva, Editura Emia, 2004; Steaua fiecăruia, roman, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2004.

Traduceri ale cărților lui R.C.: Osuşestliaevtsia mecita (selecțiuni din romanul Heralzii), București, Biblioteca România, nr. 12, 1978; Sumerki/ Crepuscul, Moskva, Hudojestvennaia literatura, 1983; Der Nachmittag des alten Herrn/ După-amiaza bătrânului domn, în vol. Erkundungen, II. 33 rumänische Erzähler, Berlin, Verlag Volk und Welt, 1985; Ein falsches Mythos - Dracula/ Un fals mit - Dracula, München, Zeitschrift zur Förderung multicultureller Beziehungen, nr. 1-2, 1998.

Premii literare și distincții: Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România (1972); Titlul de cetățean de onoare al Municipiului Deva pentru „activitatea scriitoricească și

publicistică”, 1993; Premiul pentru Critică acordat de revista „Semne” la Festivalul Internațional de Poezie Emia, Deva, 2001; Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, 2002; Premiul Opera Omnia al celei de a V-a ediții a Festivalului Internațional de Poezie Emia, 2004.

